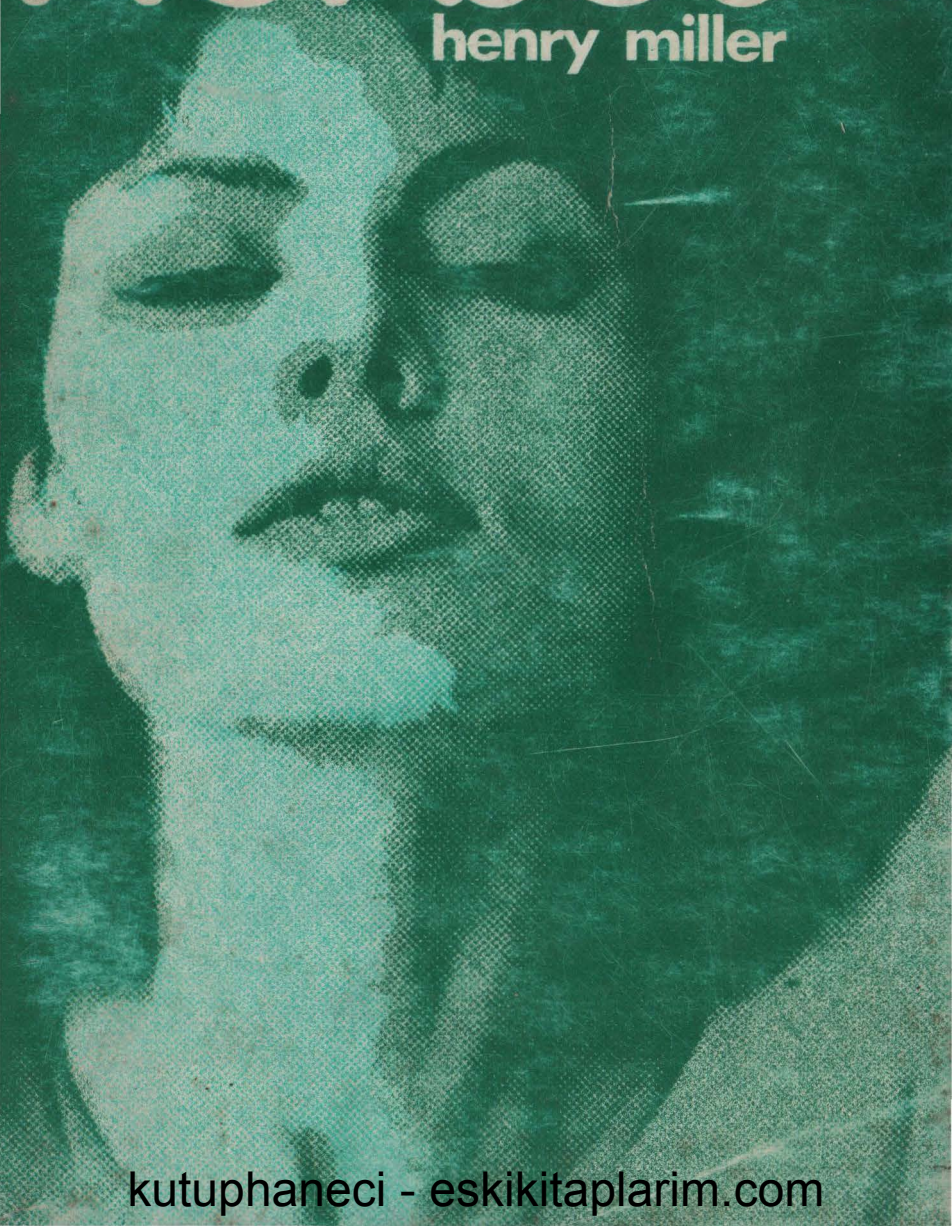

neksus

henry miller

MİLLER'İN KARISI MONA'NIN ARKADAŞI STASİA'NIN BİR KLİNİKTEN ÇIKIŞIYLA BAŞLAR ROMAN. EVDE, ZATEN KARMAKARIŞIK OLAN YAŞAMI, DAHA DA KARIŞTIRIR BU. DOST YÜZÜNDEN HEM AĞLATAN, HEM GÜLDÜREN BİR YIĞIN TUHAF KİŞİ GİRER ROMANA. SEVİNÇLERİYLE ACILARI; GÜRÜL GÜRÜL AKAN, İÇTEN, DÜRÜST VE KABA SAYILABİLECEK, BAZAN DA AYDINCA KONULARI İÇİNE ALAN COŞKUN KONUŞMALAR BİÇİMİNDE VERİLİR. BU DÜZENSİZ, EROTİK VE ÖZENTİ DOLU YAŞAMIN ÖYKÜSÜ MİLLER'İN ÇOK İYİ TANIDIĞI İNSANOĞLU'YLA İLGİLİ DÜŞÜNCELERİNİN ANLATILMASINA DA ARACI OLUR - GENE COŞKUN VE ANLATIM KAZANMAKTAN ÖTÜRÜ SEVİNÇ DOLU DÜŞÜNCELER... **SEKSUS VE PLEKSUS**'TAN SONRA, MİLLER'İN BÜYÜK ÜÇLÜSÜNÜ TAMAMLAYAN SON ROMANIDIR. **NEKSUS**.

NEXUS

HENRY MILLER

Türkçesi : Erhan ERMAN

BABİL KİTAPLARI

1. Baskı : Ekim 1971

T İ S A Matbaacılık Sanayi, 17 54 38 - ANKARA

Eabil Kitapları

P. K. 319

Kızılay/ANKARA

N E X U S

Hav ! Hav Hav ! Hav ! Hav !

Gece havlama, Havlama. Havlama. Feryat ediyorum, fakat kimse cevap vermiyor. Çığlık atıyorum, yankılanmıyor bile.

«Hangisini istersin - Serkes'in Doğusunu mu yoksa İsa'nın Doğusunu mu ?

Yalnız başına - beyindeki ekzamayla.

Sonunda yalnız başına. Ne kadar harika ! Yalnız yine de olmasını umduğum gibi değil. Keşke tanrıyla yalnız olabilseydim !

Hav ! Hav Hav !

Gözlerim kapalı, onun hayalini çağırıyorum. İşte karanlığın içinde yüziyor, su yüzünden rüzgârla savrulup gelen ince su serpintisinden doğan bir maske : **bouche** Tilla Durieux, bir yay gibi, beyaz, dişleri bile; gözleri maskarayla siyahlaşmış, göz kapakları yapış yapış, parıldayan bir mavi; abanoz kadar siyah saçlar çılgınca akıyor. Karpatlardan ve Viyana'nın çatılarından gelen bir aktris. Brooklyn düzlüklerinden bir Venüs gibi doğuyor.

Hav ! Hav hav ! **Hav ! Hav !**

Bağırıyorum. Fakat bütün dünyaya fısıltı gibi geliyor.

Adım Isaac Dust. Dante'nin beşinci cennetindeyim. Hezeyan halindeki Strindberg gibi, «Ne farkeder? Birinin tek olması ve ya bir rakibinin bulunması, ne farkeder?» diye tekrarlıyorum.

Niye bu garip isimler aniden aklıma geldi? Eski sevgili okulumdaki bütün sınıf arkadaşlarım: Marton Schnadig, William Marvin, Israel Siegel, Bernard Pistner, Louis Schneider, Clarence Donohue, William Overend, John Kurtz, Pat McCaffrey, William Korb, Arthur Convissar, Sally Liebowitz, Frances Glanty... İçlerinden biri bile başını kaldırmadı. Mezar kapağına yapışmış; Engerek yılanı gibi yere çakılmış.

Orada mısınız, arkadaşlar?

Cevap yok.

Üzüntüyle başını kaldıran sen misin sevgili August? Evet, Strinberg o, alnından iki boynuz fışkırmış Strinberg. **Le cocu magnifique** (harika öküz).

Bir mutlu çağda - ne zaman? Ne kadar uzakta? Hangi gezegende? - bir duvardan bir duvara gidip gelerek, bir onu, bir bunu, bütün eski dostlarımı kutladım: Leon Bakst, Whistler, Lovis Corinth, Büyük Breughel, Boticelli, Basch, Giotto, Cimabue, Pierro della Francesca, Grunewald, Holbein, Lucas Grananch, Van Gogh, Utrillo, Gauguin, Piranesi, Utamaro, Hokusai, Hiroshige'yi ve Ağlama Duvarını. Goya'yı da ve Turner'i. Her birinin verecek değerli bir şeyi vardır. Fakat özellikle Tilla Durieux'nün gül yaprakları kadar koyu, hoş, duyarlı dudaklı kadının.

Duvarlar şimdi çıplak. Şaheserlerle dolu olsa bile hiç birşey farkedemem. Karanlık örtüyor. Balzac gibi, hayali resimlerle yaşıyorum. Çerçeveler bile hayali.

Topraktan doğmuş ve toprağa dönecek Isaac Dust. (*) Toprak toprağa. Eski günler uğruna vasiyetnamene bir madde daha ekle.

(*) Burada kelime oyunu yapıyor. Soyadı olan **Dust** toprak anlamına geliyor. (ç)

Anastasya, diğeri adı Hegoroboru, diğeri adı Tahoe - Titicaca Gölünün ve Çarlarının İmparatorluk sarayının Bertha Filigre'si, geçici olarak Müşahade koğuşunda. Kendi rızasıyla orada, aklının başında olup olmadığını öğrenmek için. Hezeyan halindeki Saul, kendisinin Isaac Dust olduğunu sanarak havlıyor. Özel tuvaleti ve iki kişilik bir yatağı bulunan geniş bir yatak odasında kar fırtınasından yere kapanıp kalmışız. Aralıklı olarak şimşekler çakıyor. Bir kuklanın sevgilisi olan Kont Bruga, Java ve Tibet mabutlarının heykelleriyle çevrili bir yazı masasının üzerinde dinleniyor. Bir tas iman tahtasını kana kana içen bir delininki gibi çılgınca bakışları var. Mor ipliklerden yapılmış peruğunun tepesinde Galerî Dufayel'den ithal edilmiş Bohem tarzı bir minyatür şapka var. Sırtını, Stasia'nın tımarhaneye gitmeden önce bize bıraktığı birkaç seçilmiş kitaba dayamış. Soldan sağa adları şöyle :

İmparatorluk Zevk Alemi - Vatikan Dolandırıcılığı - Cehennemde Bir Mevsim - Venedik'te Ölüm - Afaroz - Çağımızın Bir Kahramanı - Hayatın Acıklı Duygusu - Şeytan'ın Sözlüğü - Kasım Dalları - Zevk İlkesinin Ötesinde - Lysistrata - Epikür Marius - Altın Eşek - Anlaşılmayan Jude - Esrarengiz Yabancı - Peter Whiffle - Küçük Çiçekler - Virginibus Puerisque - Peri Kraliçesi - Yüce Tanrı Pan - Marco Polo'nun Yolculukları - Bilâlis'in Şarkıları - İsa'nın Bilinmeyen Hayatı - Tristram Shandy - Altın Çömleği - Siyah Şalgam - Kök ve Çiçek. Tek bir eksik : Rozanov'un Cinsiyetin Metafizigi.

(Bir parça kasap kâğıdı üzerine) kendi el yazısıyla yazdığı, büyük bir ihtimalle bu kitaplardan birinden bir parça olan şu sözü buluyorum : «Bu garip düşünür, Rusların Rusu, N. Fedorov, anarşizmin kendine özgü bir biçimini, Devlet'e düşman bir biçimini bulacaktır.»

Bunu Kronski'ye gösterecek olsam, hemen koşup tımarhaneye gider ve bunu kanıt olarak ortaya koyar. Neyin kanıtı? Stasia'nın aklının başında olduğunun kanıtı.

Dün müydü? Evet, dündü, sabah dört sularında, Mona'ya bakmak için metro istasyonuna doğru yürürken kimi göreyim istersiniz? Uçuşan karda zevkle tembel dolaşan Mona ile güreşçi arkadaşı Jim Driscoll'u. Görseniz, onları altın renkli bir tarlada menekşe topluyorlar sanırsınız. Ne karı, buzu düşünün-

yollar, ne ırmaktan esen kutup rüzgarlarını dert ediyorlar, ne de Tanrıdan veya insandan korkuyorlar. Sadece dolaşıyorlar, gülüşüyorlar, konuşuyorlar, mırıldlaşıyorlar. Tarla kuşları kadar özgür.

Sus, sus, cennetin kapısındaki tarla kuşu ötüyor !

Neredeyse onların aşırı kayıtsızlığına bozularak, onları uzaktan izledim. Aniden, Osiecki'nin dairesinin yönüne, sola sap-tım. «Odalarına» demem daha doğru olacak. Tabii ki, ışıklar ya-nıyordu ve piyanoda Dohnanyi'nin seçme parçalarını çalıyordu.

«Selam sana, sevgili bit» diye düşündüm ve yola devam et-tim. Gowanus Kanahndan doğru bir sis yükseliyordu. Herhalde bir buzul eriyordu.

Eve geldiğimde, onu yüzünü kremlerken buldum.

Neredeyse suçlarcasına sordu :

«Tanrı adına, nerelerdesin ?»

«Geleli çok oldumu ?» diye karşılık verdim.

«Saatler oldu»

«Garip. Buradan yirmi dakika önce çıktığıma yemin edebi-lirim. Belki uykumda yürüyordum. Garip ama seni ve Jim Dris-coll'u kolkola yürürken gördüm gibime...»

«Val, hasta olmalısın.»

«Yok, sadece sarhoş. Yani... **Evhamlanmış** demek istiyorum.»

Soğuk elini alınma koyuyor, kâlp atışlarımı hissediyor. Her-şey normal, görünüşte. Bu onu şaşırtıyor. Niye böyle hikâyeler icadediyorum ? Sadece ona eziyet etmek için mi ? Stasia tımar-hanedeyken ve kiranın zamanı geçmişken, dert edecek yete-rince şey yok mu ? Daha düşünceli olmalıymışım.

«Biliyorum» diyor.

«● halde bir kaç dakika önce gördüğüm sen değildin ?»

Bana bunamanın eşiğindeymişim gibi bakıyor.

«Endişelenecek bir şey yok, sevgilim» diye cıvıldıyorum. «Bütün akşam şampanya içtim. Şimdi, gördüğümün sen olmadığına eminim - o senin göksel vücudundu.» Sessizlik. «Neyse, Stasia iyi. Az önce hastahanedeki doktorlardan biriyle uzun uzadı-va konuştum...»

«Sen... ?»

«Evet, daha iyi bir şey yapabilmek için, gidip onun nasıl olduğunu görmek istedim. Ona biraz Charlotte Russe götürdüm.

«Yatmalısın Val, yorgunsun.» Sessizlik. «Niye bu kadar geciktiğini öğrenmek istiyorsan söyleyeyim. Stasia'dan az önce ayrıldım. Üç saat kadar önce onu dışarı çıkardım.» Kıkırdamağa başladı - Yoksa bu bir gıdıklama mıydı ? «Bunu sana yarın anlatırım. Uzun hikâye.»

Çok şaşırmasına rağmen «Aldırma, hepsini az önce duydum» diye cevap verdim.

Işıkları söndürdüm ve yatağa süzıldüm. Onun kendi kendine güldüğünü duyabiliyordum.

İyi akşamlar dileyecek yerde «Titicaca Gölünün Bortha Filigree'si» diye fısıldadım.

Sık Sık Spengler veya Elie Faure ile bir fasıldan sonra, kendimi elbiselerimle yatağa atardım ve eski kültürler üzerine düşünceye dalacak yerde, kendimi yalanlar dünyasının labirentinde el yordamıyla yürür bulurdum. Hiçbiri, helaya gitme gibi basit bir meselede bile, gerçeği söyleme yeteneğine sahip görünmüyor. Aslında doğrucu bir kimse olan Stasia, bu adeti Mona'yı memnun etmek için benimsedi. Bir Romanof piçi olduğuna dair hayali hikâyede bile bir tutam gerçek vardı. O, hiçbir zaman, Mona gibi tepeden tırnağa yalan değildi. Ayrıca biri karşısına gerçeğe çıkacak olsa, bir isteri krizi geçirmez veya odayı tantanalı bir azametle çıkıp gitmez. Hayır, sadece yüzünü, giderek yumuşayarak meleksi bir çocuğun mutlu gülücüğü haline gelen geniş bir gülümseme kaplar. Stasia ile bir yerlere gidebileceğime inandığım bazı anlar olmuştur. Fakat tam zamanın geldiğini hissettiğimde, yavrusunu koruyan bir hayvan gibi Mona onu silip atar.

Arasına yaptığımız çok uzun, görünüşte samimi sohbetlerimizdeki, başbaşa görüşmelerimizdeki en garip boşluklardan bi-

ri, anlaşılmaz açıklardan biri, çocukluğa ilişkin olanıdır. **Nasıl**, nerede, kiminle oynadıkları tam bir meçhul olarak kalmaktadır. Görünüşe göre, beşikten kadınlığı sıçramışlar. Hiçbir zaman bir çocukluk arkadaşından veya hoşlandıkları bir tarla kuşundan söz edilmez; hiçbir zaman sevdikleri sokaktan veya oynadıkları, hoşlandıkları parktan konuşmazlar. Bu boş noktayı sordum : Paten kaymasını bilir misiniz ? Yüzebilir misiniz ? Hiç kâğıt oyunu oynadınız mı ?» Evet, tabii, bütün bunları ve daha başkalarını da yapabilirler. Neden olmasın ? Ancak, hiçbir zaman kendilerine geçmişe doğru kaymaya izin vermezler. Hiçbir zaman, hararetli konuşmalarda olduğu gibi, çocukluğa ilişkin bazı garip veya harika tecrübeleri hatırlamazlar. Ara sıra, biri veya diğeri, bir zamanlar kolunun kırıldığından veya bileğinin burkulduğundan söz eder, ama nerede, ne zaman ? Tekrar ve tekrar, birinin bir atı tavlaya götürüşü gibi, yumuşakça ve tatlı sözlerle onları geriye götürmeye çabalarım, ama boşuna. Ayrıntılar onları sıkır. Ne zaman ve nerede olduğu ne farketir diye sorarlar. Pekâlâ, o halde, **dön geri** bir hatırlama hırıltısı veya ışıltı görebilmek umuduyla, konuşmayı Rusya veya Romanya'ya kaydırırım. Bunu da sanatkârca yaparım, Tasmanya veya Patagonya yoluyla başlayarak, kendime Rusya'ya, Romanya'ya, Viyana'ya ve Brooklyn düzlüklerine doğru adım adım, dolambaçlı bir şekilde yol açarak ilerlerim. Oyunumdan en küçük bir kuşkuyla düşmemiş gibi, onlar da aniden, Rusya ve Romanya da dahil olmak üzere garip yerlerden söz etmeye başlarlar, ama sanki onlara bir yabancı tarafından aktarılmış ya da bir seyahat kitabından öğrenilmiş bazı şeyleri nakledermişçesine. Biraz daha sanatkâr olan Stasia hatta bana ipucu veriyormuş gibi yapar. Benim hafızamın zayıf olduğuna güvenerek veya hafızam iyi olsa bile Dostoyevski'nin ciltlerle eserlerini dolduran binlerce olayı hatırlamamın imkansız olduğuna güvenek, örneğin Dostoyevski'den düzmece bir olayı aktarmayı kafasına koyabilir. Ve ben nasıl, onun bana gerçek bir Dostoyevski aktarmadığından nasıl emin olabilirim ? Çünkü, ben okuduğum şeylerin **Ruhu** üzerine mükemmel bir hafızaya sahibim. Benim sahte bir Dostoyevski ifadesini tanımamam imkânsızdır. Ancak onu sürüklemek için, aktardığı olayı hatırlıyormuşum gibi yaparım; başımı onaylıyormuşum gibi yaparım; başımı onaylıyormuşcasına sallarım, gülerim, el çırpırım, istediği her şeyi yaparım, ancak hiçbir zaman onun yalan söylediğini bildiğimi belli etmem. Ancak, ara sıra ay-

nı oyun havası içinde, ona atladığı veya değiştirdiği önemsiz bir noktayı hatırlatırım; hatta onunla, olayı gerçeğe uygun bir şekilde aktarıyormuş numarasına yatıp yatmadığını uzun süre tartışırım. Ve bütün bu süre boyunca Mona, onun mabudu, onun tanrısı Dostoyevski'den söz ettiğimiz için mutlu bir şekilde, gerçeği yada yalamı farketmeksizin, dikkatle dinliyerek orada oturur.

Karşılığında hiçbir şey olmadıkça, yapacak daha iyi bir şey olmadıkça, bu yalanlar ve palavralar dünyası ne kadar sevimli, ne kadar zevkli olabiliyor. Çok harika, sevimli, mel'un yalancılarız değil mi? Mona bazen «Ne yazık ki, Dostoyevski'nin kendisi bizimle beraber değil!» diye haykırır. Sanki, romanlarını dolduran bütün o deli kişileri, bütün o deli sahneleri kendisi yaratmış gibi. Yani onları kendi zevki için, doğuştan aptal ya da yalancı olduğu için icatetmiş gibi demek istiyorum. Onlar hayatın görünmez mürckkeple yazdığı kitaptaki «deli» kişilerin kendileri olabileceğini hiçbir zaman farkedemediler.

Bunun için, aşağı yukarı Mona'nın kadın olsun, erkek olsun hayran olduğu herkesin «deli,» nefret ettiklerinin ise «aptal» olması garip değildir. Ancak, yine de bana bir iltifatta bulunmaya karar verince, daima «Aptal» der. «O kadar sevimli bir aptalsın ki, Val.» Bu, benim, hiç olmazsa onun ölçülerine göre Dostoyevski'nin dünyasına ait olabilecek kadar yüce ve karmaşık olduğum anlamına gelir. Bazı kereler, benim yazılmış kitaplarım hakkında saçmalamaya başladığımda, benim bir Dostoyevski olduğumu söyleyecek kadar ileri gider. Ne yazık ki, ara sıra bir sara krizi geçiremiyorum. Bu, gerçekten bana gerekli itibarı sağlayacak. Üzünülecek olan, meydana gelen, büyüü bozan, benim hızla bozularak «burjuva» olmam. Diğer bir deyişle, çok meraklı, çok önemsiz, çok hoşgörüsüz bir hale geliyorum. Mona'ya göre, Dostoyevski, hiç bir zaman «gerçeklere» en küçük bir ilgi bile göstermemiştir. (Bu gerçeğe yakın şeylerden biri, bazı kereler, ürküntü yaratıyor.) Hayır, ona inanmak gerekirse, Dostoyevski daima bulutların içindedir. Veya derinliklere gömülmüştür. Hiçbir zaman yüzeyde yüzmeyi dert etmemiştir. Eldivenleri, manşonları veya paltoları hiç düşünmemiştir. İsim ve adres aramak için hiç kadınların çantalarını karıştırmamıştır. Sadece hayallerde yaşamıştır.

Stasia, şimdi. Dostoyevski hakkında, yaşayış biçimi, çalışma yöntemi hakkında bir düşünceye ulaşmıştı. Kuruntularının aksine, her şeye rağmen gerçeğe biraz daha yakındı. Kuklaların, yalnızca «Hayal» olmayıp, ağaç veya tutkallı kâğıttan yapıldığını biliyordu. Dostoyevski'nin de bir «Burjuva» yana sahip olup olmadığından pek emin değildi. Onun Dostoyevski'de özellikle zevk aldığı, şey, şeytani unsurdu. Ona göre şeytan gerçektir. Kötülük gerçektir. Öte yandan Mona, Dostoyevski'deki kötülükten etkilenmemiş gözüküyordu. Ona göre bu, Dostoyevski'nin «haya-li» nin diğer bir unsurundan başka bir şey değildi. Kitaplardaki hiç bir şey onu ürkütüyordu. Bu noktada, aşağı yukarı hayattaki hiç bir şey de onu ürkütüyordu. Belki de bu yüzden ateşin içinden zarar görmeksizin yürüyüp geçiyordu. Fakat Stasia'ya, garip bir ruh hali geldiğinde, kahvaltıya katılmak bile büyük bir sıkıntı olabiliyordu.

Kötülüğe karşı hassas bir burnu vardı, varlığını soğuk yulaf ezmesinde bile hissedebiliyordu. Stasia'ya göre şeytan her yerde hazır ve nazır bulunan, daima kurbanını bekleyen varlıktı. Kötü kuvvetleri uzak tutmak için muskalar taşıyor; yabancı bir eve girerken bazı işaretler yapıyor veya garip bir dilde büyüler okuyordu. Mona bütün bunlara hoşgörülle gülümsüyor ve Stasia'nın bu kadar ilkel, bu kadar batıl inançlı olmasının «tatlı» olduğunu düşünüyordu. «Bu, onun içindeki Slavlık» diyordu.

Şimdi yetkililer Stasia'yı Mona'ya emanet ettiklerinden, bu, bizi duruma daha açıkça bakmak ve bu karmaşık yaratık için daha belirgin, daha barışçı bir yaşayış biçimi sağlamak zorunda bıraktı. Mona'nın göz yaşartıcı hikâyesine göre, Stasia göz hapsinden ancak büyük güçlüklerle bırakılmıştı. Onun, onlara, **arkadaşı** - bu arada kendisi - hakkında neler söylediğini yalnızca şeytan bilebilir. Birkaç haftalık bir dönem içinde ve ancak ve hünerli manevralarla, onun sorumlu hekimle görüşmesinde inşa ettiği hikâyeyi parça parça bir araya getirmeyi başardım. Başka yapacak bir şeyim olmasaydı, onların her ikisinin de tımarhanelik olduklarını söyleyebilirdim. Bir şans eseri olarak, görüşmenin başka bir biçimini elde ettim, hiç umulmıyacak bir şekilde, hem de Kronski'den. Niye bu olayla ilgilenmiş bilmiyorum. Hiç şüphesiz yetkililere onun adını Mona - aile doktoru olarak - vermiştir. Muhtemelen, gece yarısı hıçkırıklarla kesilen

bir sesle, ona telefon edip, sevgili arkadaşı için bir şeyler yapması için yalvarmıştır. Her nasılsa, bana söylemeyi unuttuğu şey, Stasia'nın kimsenin himayesi altında bulunmadığı, Krons-ki'den (yetkililere) ulaşacak birtek sözün felâket olabileceğiymiş. Bu sonuncusu şişirmeydi ve ben de onu olduğu gibi kabul ettim. Gerçek şuydu ki, koğuşlar tepeleme adamlarla doluydu. Kafamın bir köşesinde, tam olarak ne olup bittiğini öğrenmek kararı vardı. (Sadece bulunsun diye) Hiç acelem yoktu. Şimdiki durumun, gelecek olayların sadece bir başlangıcı bir kehaneti olduğunu hissediyordum.

Aralarda, içimden itme gelip beni kavradığı zaman bir köşuda Village'a gidiyordum. Serseri bir köpek gibi her tarafı dolaşıyordum. Bir sokak lâmbasının dibine geldiğimde, arka ayağımı kaldırıyor ve direğe işiyordum.

Hav! Hav! Hav!

İşte kendimi bu şekilde Iron Cauldron'un dışında, şimdi diz boyu kara bir karla kaplı, yoluk bir çimenliği kuşatan parmaklığın dışında, gelen gideni seyrederken buluyordum. Pencereye en yakın iki masa Mona'nındı. Onu, yumuşak mum ışığında oraya buraya koşuşurken, yemek servisi yaparken seyrediyordum. Daima dudağının köşesine bir sigara tutturmuştu, müşterilerine teşekkür ederken veya sipariş alırken yüzünü bir gülümseme süslüyordu. Ara sıra, Stasia da, bu masaya arkası daima pence-reye dönük, dirsekleri masada, başını ellerinin içine alarak otururdu. Genellikle son müşteri ayrıldıktan sonra da orada otur-maya devam ederdi. Mona da o zaman ona katılırdı. Mona'nın yüzündeki ifadeden anlaşılan, daima aralarında hararetli bir konuşma geçerdi. Bazı kereler, o kadar gülerlerdi ki iki kat olurlardı. Böyle bir hava içindeyken, sevdikleri kimselerden biri on-lara katılmaya teşebbüs etse, kadın olsun, erkek olsun onu bir sinek gibi ellerinin tersiyle iterlerdi.

Peki, bu iki sevimli yaratık bu kadar fazla gömülmüşçesine neden söz ediyor **olabilirler**? Bu kadar acı bir şekilde güldük-leri nedir? Buna cevap verin, size bir oturuşta Rusya tarihini yazayım.

Oradan ayrılmaya hazırlandıklarından şüphe ettiğim an, ta-banları yağlardım. Sheridan meydanına gelene kadar, sakın ve

dalgın, kafamı bir batakhane den diğerine sokarak dolanırdım. Meydanın köşesinde, eski tarz bir meyhane gibi ışıklandırılmış Minnie Douchebag'ın tekkesi vardı. İkisinin mutlaka buraya düşeceğini bilirdim. Zaman geçirmenin tek amacı ikisinin önceden yer bulup oturmasıydı. Sonra saate bakar, hiç olmazsa içlerinden birinin iki üç saate kadar inine döneceğini tahmin ederdim. O yöne son bir bakış attığımda, onların daha şimdiden arzu dolu bir dikkatin odak noktasında olduklarını görmek rahatlatıcıydı. Rahatlatıcı — ne söz! — olan, onların, onları o kadar iyi anlayan ve her zaman onların yardımına koşan sevimli yaratıklarından himaye göreceklerini bilmektir. Metroya girerken küçük bir kıyafet düzenlemesiyle bir Bertillon uzmanının bile, hangisinin kız hangisinin oğlan olduğunu anlamakta güçlük çekeceğini düşünmek de eğlenceliydi. Oğlanlar kızlar uğruna ölmeye hazır dılar - kızlarda oğlanlar uğruna. Hepsi, her saf ve namuslu kişinin içine atıldığı pis kokulu aynı sidik çukurunun içinde değiller miydi? O kadar sevimliydiler ki, hepsi. Gerçekten **sevgili**, Buldukları çekici numaralar, harikaydı! Her biri, özellikle oğlanlar, doğuştan artisttiler. O, tırnaklarını yemek için bir köşede saklanan utangaç küçük yaratıklar bile.

Stasia, Mona'yla benim aramda işlerin iyi gitmediği kanısına, bu aşkın ve karşılıklı anlayışın hakim olduğu atmosferle temastan mı ulaşmıştı? Yoksa, benim, gerçek ve açık sözlülük anlarında indirdiğim balyoz darbeleri yüzünden miydi?

«Mona'yı seni aldatmakla ve sana yalan söylemekle suçlamalısn» dedi bana bir akşam. Nasıl yalnız kalmıştık hatırlamıyorum. Herhalde, her an Mona'nın gelmesini bekliyordu.

Ardından ne geleceğini düşünerek, «Onu başka neyle suçlamamı istersin?» diye cevap verdim.

«Mona yalancı değil, biliyorsun bunu. İcadeder, saptırır, uydurur... Çünkü bu daha ilgi çekicidir. İşleri karmaşıktırdığı zaman senin onu daha fazla sevdiğini düşünüyor. Sana yalan söylemeyecek kadar saygısı var.»

Cevap vermek için hiç bir çaba göstermedim.

«Bunu bilmiyor musun?» dedi, sesi yükseliyordu.

«Samimi olarak söyleyeyim, hayır!» dedim.

«Yani, sana anlattığı o akıl almaz hikâyeleri yuttuğunu mu söylemek istiyorsun?»

«Bütün bunlara, masum bir küçük oyun olarak bakıp bakmadığımı soruyorsan, hayır?»

«Fakat, seni bu kadar severken, niye seni aldatmak istesin? Onun için herşey olduğunu biliyorsun. Evet, herşeyisin.»

«Bunun için mi beni bu kadar kıskanıyorsun?»

«**Kıskanmak mı?** Sana çok kızıyorum, ona bu kadar kötü davrandığın, bu kadar kör olduğun, bu kadar zalim, bu kadar...»

Elimi kaldırdım. «Ne yapmak istiyorsun?» diye sordum. «Ne oyun çeviriyorsun?»

«**Oyun mu? Oyun mu?** Hiddetli ve çok şaşmış bir Prenses tavırla yerinden kalktı ve dimdik ayakta durdu. Kesinlikle eteğinin düğmelerinin açık olduğunu ve gömleğinin ucunun sarkığının farkında değildi .

«Otur,» dedim. «Al, yak bir sigara.»

Oturmayı reddetti. Israrla bir aşağı bir yukarı yürümeye devam etti.

«Şimdi» diye başladım. «Hangisine inanmayı tercih edersin: Mona'nın, beni, bana gece gündüz yalan söylemek zorunda kalacak kadar çok sevdiğine mi? Yoksa, seni çok fazla sevmesi nedeniyle bana gerçeği söyleyecek cesareti bulamadığına mı? Ya da, senin onu mutsuz görmeye dayanamayacak kadar çok sevdiğine mi? Ya da, önce şunu sorayım - sen aşkın ne olduğunu biliyor musun? Söyle bakalım, hiç bir adama aşık oldun mu Bir zamanlar sevdiğin bir köpek bulunduğunu biliyorum, ya da bana öyle anlatmıştın, bir zamanlar ağaçlara aşık olduğunu biliyorum. Nefret ettiğinden daha fazla aşık olduğunu da biliyorum, **fakat** - sen aşkın ne olduğunu biliyor musun? Eğer birbirini çılgınca seven iki insanla karşılaşırsan, senin onlardan birine olan aşkın, onların aşkını arttırır mı yoksa yok mu eder? Değişik bir biçimde söylüyeyim. Belki böylesi daha açık olur. Eğer sen kendini acınacak bir şey olarak görürsen ve biri sana gerçek bir yakınlık, gerçek bir aşk gösterirse, o kişinin kadın veya erkek, evli veya bekâr olması senin için farkedir mi? Yani, o aşkı kabul etmekle yetinir misin, ya da yetinebilir misin? Yoksa onun bütünüyle senin olmasını mı istersin?

Sessizlik. Ağır bir sessizlik.

«Ve» diye devam ettim, «sen nasıl oluyor da aşka lâayık olduğunu düşünabiliyorsun? Ya da hatta aşık olunmaya? Lâayık olduğunu düşünüyorsan, onu karşılıksız bırakmamaya yeterli olduğunu nasıl düşünabiliyorsun? Otur, niye otur muyorsun? Biliyor musun, ilginç bir konuşma yapabiliriz. Hatta bir yerlere bile ulaşabiliriz. Gerçeğe bile ulaşabiliriz. Ben denemeye razıyım.» Bana garip ve şaşırmış bir biçimde baktı. «Sen Mona'nın, benim karmaşık şeyleri sevdiğimi sandığını söylüyorsun. Sana çok içtenlikle söyleyebilirim ki, bunları sevmem. Seni alalım, sen çok basit ve sade bir şeysin... bir tek parçasın, değil mi? Kaynaşmış, diyorlar. Kendinle ve bütün geniş dünyayla öylesine korkusuzca birleşmişsin ki, bundan emin olmak için kendini müşahedeye aldurdun. Çok mu kabayım? Hadi, istiyorsan, gülebilirsin. Eğer onları başaşağı edersen, bazı şeyler garip gelir. Ayrıca, müşahede koğuşuna yalnızca kendi isteğınle de gitmedin, değil mi? Mona'nın bir diğer masalı. Tabii sen de zokayı, oltayı ve olta kurşununu yuttun - çünkü bir başkasıyla dostluğunu yıkamak istemedin. Fakat şimdi çıktın, benim çabalarım sayesinde, bana teşekkürlerini ifade etmek istiyorsun. Bu mu? Beni mutsuz görmek istemiyorsun, özellikle ben, sana yakın ve senin de sevdiğin birisiyle yaşarken.»

Çok duygulanmış olmasına rağmen, kıkırdamaya başladı.

«Dinle, eğer bana seni kıskanıp kıskanmadığımı soracak ol-san, bunu kabul etmekten hoşlaşmamakla birlikte, kıskandığımı söyledim. Senin gibi birinin beni kıskandırabileceğini düşünmek benim gururumu kırsa bile, bunu itiraf etmekten utanmam. Hiç de benim rakip olarak seçeceğim bir tip değilsin. Başparmakları iki eklemli insanları morfodit'leri sevdiğim kadar bile sevmem. Ben önyargılıyım. Eğer beğenirsen, burjuvayım. Hiç bir zaman bir köpeğı sevmedim, fakat hiç birinden nefret de etmedim. Eğlendirici, akıllı, yetenekli, iyi vakit geçirten hizmetçilere rastladım, ama şunu belirtmeliyim ki, onlarla yaşamayı aklımdan köşesinden bile geçirmedim Ahlakdan söz etmiyorum, anlıyorsun, hoşlandıklarımın ve hoşlanmadıklarımın söz ediyorum. Bazı şeyler beni yanlış yöne yöneltir. Yumuşak bir biçimde ifade etmek gerekirse, karımın şiddetle sana doğru çekildiğini hissetmek, üzücü oluyor. Komik geliyor, de-

ğil mi ? Neredeyse edebi. Yani demek istediğim, eğer bana ihanet edecektiysen, tiksindiğim bir kimse olsa bile gerçek bir erkek seçmemiş olması allahın belası bir utanç veriyor. Fakat **sen...** hay allah, **bok !** Bu beni bütünüyle savunmasız bırakıyor. Biri- nin bana «**Senin** neyin var?» demesinin düşüncesi bile beni ür- kütüyor. Çünkü, karısı bu kadar azgıncasına bir başka kadına tutulmuş olan adamın - hiç olmazsa herkesin mantığına göre- bir derdi olması gerekir. Kendimi kahredercesine, eğer bir derdim **varsa**, derdimin ne olduğunu bulmaya çalıştım, fakat ne olduğu- nu bulup çıkaramadım. Ayrıca, eğer bir kadın sevmeye çalıştığı bir erkeği sevebildiği kadar bir başka kadını da sevebiliyorsa, bunda kötü hiç bir şey yok, değil mi ? Alışıldık bir tutkuya kapılmışsa suçlanması gerekmez değil mi? Ancak, böylesine ola- ğanüstü bir yaratığın kocasının karısının eşi bulunmaz sevme yeteneği hakkında endişeleri olduğunu varsayarsak, o zaman ne olacak ? Kocanın, elinde bu olağanüstü aşk yeteneğinin bir hile ve gerçek karışımı olduğuna inanmak için yeterince neden varsa ne olacak ? Kocasını hazırlamak, onu elverişli bir duruma getir- mek için, kurnazca ve sinsice onun kafasını zehirlemek için, ev- lilik öncesinde kız arkadaşlarıyla, tabii hep masumca, maceraları hakkında en akıl almaz hikayeler icadeder veya düzenler. Hiç bir zaman onlara **yattığını** açıkça söylemez, ama onu ima eder, üstü kapalı söyler, hep üstü kapalı söyler, bunun böyle olabile- ceğini. Ve, koca ... diğer bir deyişle, **ben** ... korkuya ya da tela- şa düşecek olursa, şiddetle bu çeşit her şeyi yadsır, böyle bir görüntüyü yaratanın kocasının hayal gücü olduğunu söyler... Beni takip edebiliyor musun ? Yoksa çok mu karmaşıklaşıyor ?»

Oturdu, yüzü aniden ciddileşti. Yatağın kenarına oturdu ve bana araştırmacı gözlerle baktı. Ansızın gülümsedi, şeytani bir gülümseme belirdi yüzünde ve bağırdı : «**Senin** oyunun bu ! Şim- di sen benim kafamı zehirlemek istiyorsun !» Aynı anda göz- yaşları fışkırdı ve hıçkırmaya başladı.

Bir raslantı sonucu, tam bunun ortasında Mona geldi.

«**Ona ne yapıyorsun ?**» ilk sözleri oldu. Kolunu zavallı Sta- sia'ya dolayarak, saçlarını okşadı, onu güzel sözlerle yatıştırdı.

Dokunaklı bir sahne. Ancak benim doğru hareket etmem için biraz fazla gerçek.

Sonuç - Stasia eve gitmeye kalkışmamalı. Kalmalı ve gece iyice dinlenmeli.

Stasia, soru dolu gözlerle bana bakıyor.

«Tabii, tabii» diyorum. «Böyle bir gecede köpeği bile sokağa atmam.»

Tekrar onu düşündüğümde, sahnenin en anlaşılmas yan, Stasia'nın ortaya yumuşak, ince bir gecelikle çıkmasıydı. Eğer ağzında bir pipo olsaydı, mükemmel olacaktı.

Feodora dönelim... Bazen beni Dostoyevski üzerine bitmez tükenmez saçmalıklarıyla uyuz ederlerdi. Ben, **kendi hesabıma**, hiç bir zaman Dostoyevski'yi **anlar** geçinmem. Hiç bir zaman, tümünü anlayamam. (onu, birinin bir akrabasını tanıması gibi tanırım.) Bugüne kadar bile, onun bütün eserlerini okumuş değilim. Daima, son bir kaç parçayı ölüm yatağında okumayı düşünmüşümdür. Örneğin, **Gülünç Bir Adamın Düşü**nü okudum mu, yoksa bir başkasının ondan söz ettiğini mi duydum, emin değilim. Yine, Marcion'un kim olduğundan veya Marcion'culuğun ne olduğundan de pek emin değilim. Hayatın kendisinde de olduğu gibi, Dostoyevski'de de meçhul olarak bırakmaktan memnun olduğum pek çok şey vardır. Dostoyevsk aşılmaz, gizemli bir havayla kuşatılmış olarak düşünmekten hoşlanırım. Örneğin, onu hiç bir zaman, — Swendenborg'un meleklerine giymeleri için verdiği gibi — bir şapka ile düşünemem. Ayrıca, onların görüşleri benim için hiç bir anlam taşımasa da, başkalarının onun hakkında neler düşündüklerini öğrenmekten çok zevk alırım. Daha geçen gün, bir defterin içinde kalmış bir nota rastladım. Herhalde Berdyaev'in. Şöyleydi : «Dostoyevski'den sonra, insanın boyu ondan önce olduğundan bir parmak daha bile uzamadı.» Hasta bir insanlık için sevindirici bir düşünce.

Şuna gelince, bunu, Berdyaev'den başkası yazamaz : «Dostoyevski'de, kötülüğe karşı karmaşık bir tavır vardır. Büyük ölçüde, yoldan sapmış gibi gözükebilir. Bir yandan, kötülük kötülüktür, açığa çıkartılmalı ve yakılmalıdır. Öte yandan, kötülük, insanın ruhsal bir tecrübesidir. İnsan bir parçasıdır. İnsan, yolunda yürüdükçe, kötülük tecrübesiyle zenginleşebilir, fakat bunu doğru bir şekilde anlamak zorunludur. Onu zenginleştiren kötülüğün kendisi değildir; o, kötülüğü yenmek için içinden doğan ruhsal bir güçle zenginleşir. 'Zenginleşmek uğruna

kendimi kötülüğe vereceğim' diyen insan hiç bir zaman zenginleşmez, yoksullaşır. Fakat insanın özgürlüğünü sınayan kötülük tür...»

Bizi Cennete bir adım daha yaklaştırdığı için bir bölüm daha (yine Berdyaev'den)...

«Kilise Tanrının Krallığı değildir; Kilise tarihte ortaya çıkmış ve tarih içinde görev yapmıştır; dünyanın değişimi, yeni bir öbür dünyanın ve yeni bir dünyanın ortaya çıkışı anlamına gelmez. Tanrının Krallığı dünyanın değişimi, fakat yalnızca birey olarak insanın değişimi değil, aynı zamanda toplumsal ve uzay değişimidir; ve bu, bu dünyanın, hataların ve aptallıkların dünyasının sonu, yeni bir dünyanın, doğruluğun ve güzelliğin dünyasının ilkesidir. Dostoyevski dünyanın güzelliğini dünyayı kurtaracağını söylediği zaman kastettiği dünyanın değişimi ve Tanrının Krallığının geliyordu ve bu ölümden sonraya ilişkin bir ümittir...»

Bana gelince, diyeceğim şu ki, eğer bu dünyaya ya da öbür dünyaya ilişkin umutlarım olsaydı, onları yokeden Dostoyevski olurdu. Yahut belki bunu, Batılı yetiştirilmemden doğan kültürel isteklerimi «boşa çıkartan» o olurdu, diyerek açıklayabilirim. İçimdeki Asyalı yan, tek kelimeyle, Moğolluk, daima eldeğmemiş kalmıştır ve el değmemiş kalacaktır. Benim bu Moğol yanının kültürle ya da kişilikle bir ilişkisi yok; bu, özü, aile ağacının çağı belirsiz bir dalına kadar uzanan bir kökü temsil etmektedir. Bu sınırları belirsiz hazine benim kendi tabiatımın ve Amerikan geleneğinin bütün kaotik unsurları, bir okyanusun kendine boşalan ırmakları yuttuğu gibi yutulmuştur. Açık ki, Avrupalı olmaktansa, Amerika'da doğduğum için, Dostoyevski'yi daha doğrusu onun kişilerini ve onları bunaltan meseleleri daha iyi anladım. Bana öyle geliyor ki, (eğer çevirisinden okunacaksa) İngiliz dili, Dostoyevski'nin, Almanca'dan, İtalyanca'dan ya da Slav dili olmayan bütün diğer dillerden daha iyi kavranması için daha elverişli. Ve gangsterlerin seviyesinden, entellektüellerin seviyesine kadar Amerikan yaşayışı, Dostoyevski'nin çok yanlış günlük Rus yaşayışla şaşırtacak kadar büyük benzerlikler göstermektedir. Derleme toprağında, her çeşit başıboş, süflü, çatlak düşüncenin bir ot gibi fışkıran metropol New York'tan daha iyi bir kanıt istenebilir mi? Burada bir çeşit kış dü-

şünülür; kışın anlamı, içinde monoton düşüncelerle kafaları dolu monoton kişilerin yaşadığı monoton evlerin iki yanında dizili olduğu monoton sokaklardan oluşan labirentte, aç, yalnız ve umutsuz olmaktır. Monoton ve aynı zamanda sınırsız !.

Aramızdan milyonlarcası hiç Dostoyevski okumamış olmasına, sözü edildiğinde adını tanıyamamalarına rağmen, yine de, bu milyonlarca kişi, Dostoyevski'nin kitabından çıkmış gibi, Dostoyevski'nin yaratıklarının Rusya'da onun hayal dünyasında yaşadıkları aynı garip «çılgın» hayatı, burada, Amerika'da yaşıyorlar. Eğer dün hâlâ onlara bir insan varlığına sahiplermişcesine bakılıyorsa de, yarin onların dünyaları Bosch'un yaratılarının her hangi birinden veya tümünden daha akıl almaz bir şekilde şeytanileşmiş bir karakter ve çizgiye sahip olacaktır. Bugün bizim yanımda, bizimle dirsek dirseğe hareket ediyorlar, tufan öncesi yanlarıyla görünüşte kimseyi şaşırtmıyorlar. Bazıları, sanki hiç bir zaman hiç bir şey olmamış gibi çağrılarına - Kutsal Kitaba tapınmaya, cesetleri süslemeye, delilere yardım etmeye - devam ediyorlar. 'İnsan artık eskisi gibi değil' gerçeğinin az buçuk farkında bile değiller.

Ah, bir kış sabahında, demir parmaklıklar yere kadar donduğunda ve şişedeki süt bir mantar gibi fışkırdığında, sokaklarda yürürken gelen o monoton ürperti. Meselâ, en aptal bir hayvanın bile burnunu deliğinden çıkartmaya cesaret edemeyeceği bir kutup günü. Böyle bir günde bir yabancıya yanaşıp, ondan bir sadaka istemek düşünilemeyecek bir şey. Isıran, dalayan ayazın, buzlu rüzgârın, suratsız, derin vadilere dönmüş sokaklarda ısıklık çaldığı bir sırada, aklı başında hiç kimse cebinde para arayacak kadar bir süre durmaz. Keyfi yerinde bir bankacının «berrak ve canlı» olarak tanımlıyacağı böyle bir günün sabahında bir dilencinin aç kalmaya veya taşıt parasına ihtiyaç duymaya hiç bir hakkı olamaz. Dilenciler, en sadist kalplilerin bile kuşlara ekmek kabuğu kırıntısı atmak için durdukları, sıcak, güneşli günler içindir.

İşte böyle bir günde, sokağa fırlayıp, babamın müşterilerinden birine gitmek üzere serinkanlılıkla kumaş örneklerini toplar, alırdım. Hiç bir sipariş alamıyacağımı önceden bilirdim ama konuşmak için duyduğum içimi kemiren açlık beni iterdi.

Böyle durumlarda, daima gitmek için seçtiğim tek bir kişi vardı, çünkü onunla beraber olunca gün, hiç umulmadık bir biçimde son bulabilirdi ve böyle olurdu da. Şunu da ekliyeyim ki,

bu adam çok nadiren bir takım elbise ısmarlardı ve ısmarladığı zaman da, borcunu ödemesi yıllarca sürerdi. Yine de bir müşteri-ydi o. Pedere, John Stymer'e, onu bir takım ısmarlamağa ikna etmeye gidiyormuş gibi yapardım. Onun her zaman bir elbiseye ihtiyacı olduğunu farzederdik. (Stymer, bize hep yargıç olacağını söylerdi.)

O adamla yaptığım, terzilikle alakası olmayan konuşmalar-da söz konusu edilenleri, pedere hiç bir zaman anlatmazdım.

«Merhaba ! Niye geldin bana ?»

Beni hep böyle karşıladı.

«Daha başka elbiseye ihtiyacım olduğunu sanıyorsan çılgın-sın. Sizden aldığım son elbisenin parasını daha ödemedim, de-ğil mi ? Ne zamandı o - beş oldu mu ?»

Burnunu gömdüğü kâğıt yığınının kafasını kaldırmazdı bi-le. Sekreterinin yanındayken vazgeçemediği, eski osurma alışkan-lığı yüzünden bürosunu pis bir koku kaplamıştı. Aynı zamanda burnunu da karıştırdı. Bunların dışında, ondan Bay Herhan-gibir kimse olarak da söz edilebilirdi. - dışgörünüşüyle demek istiyorum. Bir avukattı - diğerleri gibi bir avukat.

Kafası hâlâ hukuki belgelerin arasına gömülü-yken, cıvıldar: «Bugünlerde ne okuyorsun ?» Ben daha cevap vermeden «Dışa-rıda bir kaç dakika bekler misin ? Başım kalabalık. Ama sakın kaçma... Seninle çene çalmak istiyorum» diye ekler, bunu söy-lerken, elini cebine daldırıp, bir dolar çıkartır. «Al şunu da, beklerken kendine bir kahve ısmarla. Ve bir saate kadar dön... öğle yemeğini beraber yeriz, ne dersin ?»

Bekleme odasında yarım düzine kadar müşteri onu yakala-mak için bekler. Her birinden biraz daha beklemelerini rica e-der. Bazı kereler, bazıları onu orada bütün gün beklerler.

Kafeteryaya giderken, gazete almak için parayı bozdururum. Haberleri inceden inceye okumak, bana, daima, bir başka geze-ğendenmişim gibi aşırı bir zevk verir. Ayrıca, John Stymer'le başa çıkabilmek için kendime çeki düzen vermem gerekir.

Gazeteyi incelerken, Stymer'in büyük meselesi üzerinde dü-şünmeye başlarım. **Otuzbir** üzerine. Yıllar var, bu kötü alışkan-

lıktan kurtulmaya çalışıyor. Aklıma son görüşmemizden parçalar geliyor. Ona nasıl iyi bir kerhancyi denemesini öğütlediğim - ve onun bu önerimi duyunca takındığı çarpık suratı hatırlıyorum. «Ne! **Ben mi**, evli bir adam, bir sürü pis orospuyla uğraşacağım?» Ve aklıma gelen tek cevap: «**Hepsi** pis değil!» olmuştu.

Fakat şimdi bu meseleyi hatırladığımda acıklı **gelen**, ayrılırken bana ona faydalı olabilecek her hangi bir şey - **her bir şey olabilir** - düşünüp düşünmediğimi, içtenlikle, yalvarır gibi sormasıydı. «Kes be!» demek istemiştım.

Bir saat geldi, geçti. Ona bir saat, beş dakika gibi geliyordu. Sonunda kalktım, kapıya yöneldim. Dışarısı o kadar buz gibiydi ki, içimden dört nala koşmak geldi.

Hiç ummadığım halde, beni bekliyordu. Ellerini masanın üzerinde kenetlemiş, gözleri boşlukta bir noktaya takılmış, oturuyordu. Getirdiğim kumaş örnekleri masanın üzerine açılmıştı. Bir takım elbise ısmarlamaya karar verdiğini söyledi.

«Acelem yok» dedi, «yeni bir elbiseye ihtiyaç duymuyorum.»

«O halde almayın. Buraya size elbise satmaya gelmediğimi biliyorsunuz.»

«Biliyor musun» dedi, «gerçekten sohbet edebilmeyi başardığımı tek insan sensin. Seni her görüşümde ferahlıyorum... Bu defa ne öğütleyeceksin? Edebiyat konusunda demek istiyorum. Sonuncusu **Oblomov**'du, değilmi? Beni pek fazla sarmadı.»

Sustu, benim ne cevap vereceğimi duymak için değil, hız kazanmak için.

«Buraya son gelişinden bu yana bir aşk macerası yaşıyorum. Şaştın mı buna? Evet, genç bir kız, çok genç ve tepeden tırnağa erkek delisi. İçimi boşaltıp beni kurutuyor, Fakat derdim bu değil - karım. Bana yüklenişi işkence gibi. Tenimden fırlayıp, çıkmak istiyorum.»

Yüzümdeki sırıtmayı farkedip «Bak sana söylüyeyim, bu, hiç de gülünç değil» diye ekliyor.

Telefon çalıyor. Dikkatle dinliyor. Sonra, evet, hayır, bana da öyle geliyor dışında hiç bir şey söylememişken, aniden tele-

fona «Senin o pis paranın zerresini bile istemem. Kendini savunacak başka birini bulsun» diye haykırıyor.

Telefonu çarpıp kapayarak, «Düşün, bana rüşvet teklif ediyorlar» diyor. «Hem de bir yargıç, başkası değil. Üstelik büyük isim.» Burnunu gürlütleyle temizliyor. «Ha, nerede kalmıştık.» Ayağa kalkıyor. «Bir lokma bir şey yiyelim mi? Yemek yiyip, şarap içerken, daha iyi konuşuruz, sen de öyle düşünmüyor musun?»

Bir taksi çağırdık ve onun sık sık gittiği bir İtalyan lokantasına doğru yola koyulduk. Keskin bir şekilde, şarap ve peynir kokan hoş bir yerdi. Aslında boştu da.

Yemekleri ısmarladıktan sonra «Kendimden söz edersem kızmazsın, değil mi?» dedi. «Sanırım, benim zayıf yanımda bu. Kitap okurken bile, iyi bir kitap olsa bile, kendimi ve meselelerimi düşünmekten kendimi alamıyorum. Kendimi öyle önemli sandığımdan filan değil, anlıyorsun, değil mi? Aklımı meşgul ediyor hepsi bu.»

«Senin de aklın meşgul» diye devam ediyor, «ama daha sağlıklı bir biçimde. Görüyorsun ya, aklım kendimle dolu ve kendimden nefret ediyorum. Gerçek bir tiksinti, anlıyor musun. Başka hiç bir insandan böyle tiksinemem. Gitgide kendimi daha fazla tanıyorum, ne olduğum, diğerlerinin beni nasıl gördüğü düşünceyi beni dehşete düşürüyor. Tek bir niteliğim var: Namusluyum. Fakat bunun da karşılığını görmüyorum... bu sadece içgüdüsel bir özellik. Evet, müşterilerime karşı namusluyum - kendime karşı namusluyum.»

Sözünü kestim. «Dediğiniz gibi, kendinize karşı namuslu olabilirsiniz, fakat daha cömert olsanız, iyi olacak. **Kendinize karşı**, demek istiyorum. Siz kendinize karşı gerektiği gibi davranmazsanız, başkalarının nasıl böyle davranmasını bekleyebilirsiniz.»

«Böyle şeyler düşünmek adetim değil» diye derhal cevap verdi. «Çok eskiden beri Püriten'im. Kesinlikle yoz biriyim. Mesele şu ki, yeterince yoz değilim. Hatırlıyor musun, bir zamanlar, Marki de Sade'ı okuyup okumadığımı sormuştun? Denedim, ama beni öldüresiye sıkıyor. Belki benim zevkime göre çok Fransız. Niye ona **ilahi** Marki derler, anlamam, sen anlıyor musun?»

Bu süre içinde Chianti şarabını tatmış ve ağzımızı tıka basmakarnayla doldurmuştuk. Şarabın gevşetici bir etkisi vardı. Sarhoş olmadan çok miktarda içki içebiliyordu. Aslında, bu onun diğer bir meselesiydi - yani içkinin tesiriyle bile kendini kaybedememesi.

Düşüncelerimi sezmiş gibi, kendisinin aşırı akılcı olduğunu belirtmeye koyuldu. «Kendi kamışını bile düşünür hale getirebilen bir akılcı. Gülüyorsun yine. Ama, bu acıklı. Sözüml ettiğim genç kız - o, benim büyük bir ..kişken olduğumu sanıyor. Değilim. Ama o öyle. Gerçek bir ..kişken. Ben, aklımlı kullanarak düzüşüyorum. Bu, sorgu yapmak gibi bir şey, ama kafamla değil de kamışımle. Karışık geliyor, değil mi? Öyle de zaten. Çünkü ne kadar düzüşürsem, kendimi o kadar çok veriyorum. Arasına **onunla** beraberken, bir çeşit kendime geliyorum ve kendime öbür ucta kim var diye soruyorum. Bu, otuzbir işinin kalıntısı olmalı. Anlıyorsun değil mi? Kendi kendime yapacağım, bir başkası benim yerime yapıyor. Otuzbirden daha iyi, çünkü daha da uzaklaşıyor, kopuyorsun. Tabii, kız da harika zevk alıyor. Bana istediği her şeyi yapabilir. Onun hoşlandığı... onu heyecanlandıran da bu. Onun bilmediği - söylersem belki korkar - benim orada olmadığım. Sırf kulak kesilmek deyimini bilirsin. Ben de sırf aklımlı. Ucuna bir kamış takılmış bir akıl-eğer böyle denilebilirse... Sırası gelmişken, bir ara sana senin nasıl hissettiğini sormak istiyorum. Bu işi yaptığında neler hissediyorsun... tepkilerin ne... ve bütün bu gibi şeyler bunun bir faydası olacağından değil. Sadece merak.»

Aniden konuyu değiştirdi. Birşey yazıp yazmadığımı öğrenmek istedi. Hayır deyince, cevap olarak «Sen şimdi yazıyorsun, ama farkında değilsin» dedi. «Daima yazıyorsun, farketmiyor musun?»

Bu garip gözleme şaşarak, bağırdım :

«**Ben** mi demek istiyorsunuz, yoksa herkes mi?»

«Tabii ki **herkes** demek istemiyorum! **Sen** demek istiyorum, **sen;**» Sesi gıtikçe tizleşti ve tizlendi. «Bir zamanlar bana yazmak istediğini söylemiştin. Ne zaman başlamayı umuyorsun?» Ağzı dolusu bir lokmayı yutmak için sustu. Hâlâ yutkunarak, devam etti: «Niye seninle böyle konuştuğumu sanıyorsun? Sen iyi bir dinleyici olduğun için mi? Hiç te değil! Bütün içim-

dekileri sana anlatabilirim, çünkü senin kesinlikle bununla ilgili olmadığını biliyorum. Seni ilgilendiren ben değil, John Stymer, sana söyleyeceğim bu, ya da sana bunu böyle söylüyorum. Fakat **ben**, açıkça, seninle ilgileniyorum. İkiisi oldukça farklı.»

Bir an sessizce lokmasını çiğnedi.

«Sen de en az benim kadar karmaşıksın» diye devam etti. «Bunu biliyorsun değil mi?» Özellikle senin tipinde insanların dikkatini neyin çektiğini bilmeyi çok merak ediyorum. Telaşlanma, seni kurcalamayacağım, çünkü, peşinen, senin bana doğru cevaplar vermeyeceğini biliyorum. Sen, geri plânda kalmış bir boksörsün. Ben ise, bir avukat. Benim işim davaları halletmek, Fakat, **senin**, senin havadan başka ne ile uğraşabileceğini düşünemiyorum.»

Bu noktada, bir süre yalnız yutmak ve çiğnemekle yetinen bir istiridye gibi kapandı. Az sonra, «Seni bugün öğleden sonra benimle gelmeye davet etmeyi düşünüyorum,» dedi. «Tekrar büroya dönecek değilim. Sana sözünü ettiğimiz kıza gideceğim. Hadi sen de gel. Ona bakmak, onunla konuşmak o kadar rahatlatıcı ki. Senin tepkilerini incelemek istiyorum.» Benim bu öneriyi nasıl karşıladığımı görmek için bir an sustu ve sonra şunu ekledi: «Long Island'da oturuyor. Biraz uzunca bir otomobil yolculuğu, ama buna değebilir. Biraz şarap ve biraz Strega götürürüz. İçkiyi sever. Ne dersin?»

Kabul ettim. Arabasını bıraktığı garaja kadar yürüdük. Soğukta bu biraz uzun sürdü. Biraz yol alınca ortaya yeni bir arıza çıktı. Garajlarda, tamirhanelerde dura dura, şehrin dışına çıkmak üç saatimizi aldı. O vakte kadar neredeyse donmuştuk. Daha altmış mil yolumuz vardı ve etraf zifiri karanlıktı.

Karayolunda ısınmak için bir kaç defa durduk. Durduğu her yeri biliyor gibiydi ve daima farklı bir muameleyle karşılaşıyordu. Yolda, şununla, bununla nasıl dost olduğunu anlattı. «Bir davayı kazanacağımdan emin olmazsam, almam,» dedi.

Onu kız konusuna çekmeye çalıştım, aklı başka şeylerdeydi. Garip bir şekilde, o an aklındaki ana mesele ölümsüzlüktü. Öbür dünyada ne hissedildiğini, ölümden insanın kişiliğini kaybedip kaybetmediğini bilmek istiyordu. Tek bir hayat süresinin, insanın meselelerini çözebilmesi için çok kısa bir süre olduğuna inanmıştı. «Kendi hayatımı yaşamaya başlamadım» dedi, «ve el-

liye merdiven dayadım. İnsan yüzelli, iki yüz yıl yaşamalı, belki o zaman bir yerlere ulaşabilir. Ama seksle, bütün diğer maddi güçlüklerle işini bitirmedikçe gerçek meseleler başlamıyor. Yirmibeş yaşındayken, herşeyin cevabını bildiğimi sanıyordum. Şimdi hiç bir konuda hiç bir şey bilmediğimi hissediyorum. İşte bir erkek delisiyle buluşmaya gidiyoruz. Ne anlamı var?» Bir sigara yak-tı, bir kaç nefes çekti, sonra da attı. Bir an sonra, mendil cebin-den kalın bir puro çıkardı.

«Onun hakkında birşeyler öğrenmek istiyorsun. Sana hemen şunu söyleyeyim - eğer gerekli cesarete sahip olsam, onu kapıp Meksika'ya yollarım. Orada ne yapmak istiyorum, bilmiyorum, Sanırım, herşeye yeniden başlamak. Fakat en bozulduğum da bu... götüm sıkıyor. Ahlâk bakımından ödleğim, gerçek bu. Ayrıca, onun beni boynuzladığını da biliyorum. Ondan her ayrılışında, ben gözden kaybolur kaybolmaz, kiminle yatağa gireceğini düşünüyorum. Kıskaç olduğumdan değil, aptal yerine konulmaktan nefret ediyorum, hepsi bu. Daha doğrusu odun kafalının tekiyim. Hukuk dışında, her şeyde akıl almaz bir budala-yım.»

Bir süre daha, yola bu halde devam etti. Gerçekten kendisini yıkmaktan hoşlanıyordu. Geriye yaslandım ve içime bu havayı çektim.

Şimdi de yeni bir konu. «Biliyor musun, niye hiç bir zaman bir yazar olamadım?»

Bu konuyu düşünmüş olmasına şaşarak «Hayır» diye cevap verdim.

«Çünkü, aşağı yukarı hemen, söyleyecek hiç bir sözüm ol-madığını farkettim. Kısacası, hiç yaşamamıştım. Hiç tehlike at-latmamış, hiç bir şey kazanmamıştım. Neydi o doğu atasözü ? «Korkmak, kuşlar yüzünden tarlayı sürmektir». Bu açıkça söylü-yor. Bana okumak için verdiğin o çılgın Rusların, doğdukları yer-den dışarı çıkmamış bile olsalar, hepsinin hayat tecrübesi var-dı. Bir şeylerin olması için elverişli bir iklim olması gerekir. Ve eğer iklim yoksa, onu sen yaratırsın. Yani, eğer yeteneğin varsa. Ben hiç bir zaman hiç bir şey yaratmadım. Ben oyunu oynarım hemde kurallarına göre, Eğer bilmiyorsan, bunun ce-vabı, ölümdür. Evet, şimdiden ölü gibiyim. Fakat şunu iyi kav-

ra : en iyi, en ölü olduğum zaman düzüşürüm. Düşün bak, eğer düşünebilirsen ! Sadece bir örnek olarak, onunla geçen defa yat-
tığmda, elbisemi bile çıkarmadım. Üzerine, ceketimle, ayakka-
bılarımle, her şeyimle çıktım. Kafamın durumuna göre, bu son
derece doğaldı. Bu, onu da hiç rahatsız etmedi. Dediğim gibi,
yatağa elbiselerimle, giyinik olarak girip, «Niye şurada yatıp,
ölene kadar düzüşmüyoruz ?» dedim. Garip bir fikir mi ? Han-
gisi ? Özellikle, evli, saygıdeğer bir avukat olmak falanını ? Ney-
se, bu sözler ağzımdan çıkar çıkmaz, kendi kendime «Hay hıyar !
Sen zaten ölüsün. Niye numara yapıyorsun ?» dedim. **Nasıl bul-
dun bunu ?** Bundan sonra da kendimi düzüşmeye verdim.»

Bu noktada bir laf attım. Kendini acaba öldükten sonra, bir
kamışa sahip olarak... **ve onu kullanırken...** tahayyül etmiş miy-
di ?

«Ben mi ?» diye bağırdı. «Beni sıkan da bu, işte tam bu dü-
şünce. Beynimin ucuna tutturulmuş bir kamışla bir ölümsüz ha-
yat hiç de hoşlanmadığım bir şey. Bir melek hayatı yaşamak
istediğimden değil. Bütün benim olan allahın belası meselelerle
birlikte, kendim olmak istiyorum, John Stymer olmak istiyorum.
Her şeyi çözmek için zaman istiyorum... bin yıl ya da daha fazla.
Aptalca geliyor değil mi ? Fakat benim yaradılışım böyle. Mar-
ki de Sade'in elinde tonlarca zaman vardı. Kabul etmeliyim ki,
bir çok şey düşünmüş, ama onun ulaştığı sonuçlara katılmıyo-
rum. Neyse demek istediğim şu - **eğer çalışan bir kafan varsa...**
hayatını hapisanede geçirmek o kadar korkunç değil. Korkunç
olan kendini hapsetmek. Ve çoğumuz böyleyiz - kendini hapset-
miş kişileriz. Bir kuşakta, zincirleri kıran ancak bir düzine adam
çıkıyor. Hayatı çıplak gözle bir defa gören - baştan aşağı bir
fars. Büyük bir fars ! Hukuk işi bütünüyle delilik. Elimizde ka-
nunlar olduğu için kimse bir parçacık olsun daha iyi durumda
değil. Hayır, bu şatafatlı bir isim verilerek yüceltilmiş, bir deli
oyunu. Yarın kendimi kürsüde oturuyor bulabilirim. Hem de
yargıç olarak. Bana yargıç dendiği için kendimi daha yüce bir
kişi olarak mı düşüneceğim ? Her hangi bir şeyi değiştirmeyi
başarabilecekmiyim ? Senin hayatında değil.. Tekrar oyun oy-
nayacağım... yargıçlık oyununu. Bu yüzden işte, başlamadan ye-
nalmışiz. Hepimizin oyunda bir rolü olduğunun her hangi bir ki-
şinin yapabileceği tek şeyin, muhtemelen, rolünü yeteneği elver-
diği kadar iyi oynamak olduğunun farkındayım. Eh, ben rolü-

mü sevmiyorum. Rol yapma düşüncesi bana çekici gelmiyor. Roller değişebilir olsa bile. Anlıyor musun beni - Yeni bir değişimin, düzenlemenin zamanı geldiğine inanıyorum. Mahkemeler kalkmalı, kanunlar kalkmalı. polis kalkmalı, hapisaneler kalkmalı. Bütün hepsi çılgınca. İşte bunun için kafamı... ikiye ayırıyorum. Sen de benim gibi görebilirsen, sen de böyle yaparsın.» Bir kestane fişek gibi ardarda patlamalarla konuşurken, aniden sustu.

Kısa bir sessizlikten sonra, biraz sonra geleceğimizi haber verdi. «Unutma, kendi evindeymiş gibi davran. Hoşuna giden herşeyi yap, herşeyi söyle. Hiç kimse sana engel olamaz. Ona bir atlamak istersen, benim için dert değil, Sadece bunu bir alışkanlık haline getirme »

Evin önündeki yola girdiğimizde, ev karanlıklara gömülmüştü. Yemek masasına bir not iliştilmişti. Büyük ...işken Belle'den. Bizi beklemekten sıkılmış, geleceğimizden ümidi kesmiş, ve saire.

«Nerededir, o halde ?» diye sordum.

«Herhalde gece bir arkadaşında kalmak için şehire gitmiştir.»

Pek üzülmüş gibi gelmedi. «Ah bu orospu,» «ah bu orospu» filan gibi birkaç homurtudan sonra... buzdolabında kalmış bir şey olup olmadığına bakmaya gitti.

«Gece burada kalabiliriz» dedi. «Görüyorsun ki, bize biraz fasulye ile soğuk jambon bırakmış. Bu sana yeter.mi ?»

Kalanları sıyırırken, yukarda iki kişilik yatak bulunan rahat bir oda olduğunu söyledi. «Şöyle güzelce konuşabiliriz» dedi.

Yatağa oldukça hazırdım ama samimi bir konuşmaya hiç de değil. Stymer'e gelince, ne soğuk, ne içki ne de yorgunluk, hiçbir şey onun kafa mekanizmasını yavaşlatmayı başaramıyor gibiydi.

Eğer Stymer, öylesine bir yaylım ateşi açmasıydı, derhal kafayı vurup yatacaktım. Aniden sanki iki seferlik benzedir'in'i birden almış gibi uyandım. Durağan, düz bir tonda söylediği ilk sözleri beni elektrik çapmışa çevirdi.

«Görüyorum ki, seni hiçbir şey şaşırtmıyor. Peki, buna ne dersin?»

İşte böyle başladı.

«Bu kadar iyi bir avukat olmamın nedenlerinden biri de aynı zamanda canı gibi birşey olmamdır. Beni birisini öldürmeyi tasarlarken düşünemezsin değil mi? Fakat, tasarlıyorum. Karımı temizlemeye karar verdim. Ancak nasıl olacak, henüz bunu bilmiyorum. Bu Belle için de değil. Sadece beni öldüresiye sık-tığı için. Artık dayanamıyorum. Yirmi yıldır ondan akıllı bir söz duymadım. Beni ta son köşeye kadar itti, bunu o da biliyor. Belle'i biliyor, bunun hiçbir gizli yanı yok. Bütün derdi mese-lenin etrafına yayılmaması. Beni otuzbirciye döndüren o Allah belasını veresice karımdır. Ta başından beri ona öyle illet olu-yordum ki, onunla yatmayı düşünmek bile beni hasta ediyordu. Doğru, ayrılabilirdi. Fakat niye bir çamur parçasının ağırlığını hayatımın sonuna kadar üzerimde taşıyayım? Belle'le başladığım-dan bu yana biraz düşünme ve plân yapma fırsatını buldum. Tek amacım, ülkeden çıkmak, uzaklara gitmek ve herşeye yeni-den başlamak. Ne ile bilmiyorum. Herhalde, yine hukuk değil. Tecrit olmak ve mümkün olduğu kadar az çalışmak istiyorum.

Bir nefes aldı. Hiçbir tepkide bulunmadım. Bunu beklemi-yordu zaten.

«İçtenlikle söylüyeyim, seni bana katılmaya ikna edip edemi-yeceğimi düşünüyordum. Param yettiği kadar, sana bakarmın, bu anlaşıldı mı? Buraya gelirken, bunu düşünüyordum. Belle'in o notu - onu ben yazdırdım. Yola çıktığımızda işleri değiştirmeyi düşünüyordum., inan bana. Fakat konuştukça, senin yanımda olmasını istediğim tipte bir insan olduğunu hissettim.»

Bir an durdu, sonra şunu ekledi.

«Sana karımdan söz etmeliyim, çünkü birisiyle aynı yerde yaşamak ve ondan bu tür bir sırrı gizlemek çok zor olacaktı.»

«Fakat benim de bir karım var!» diye haykırdığımı farket-tim. «Onu pek kullanmamakla birlikte sadece **seninle** beraber bir yere kaçmak için onu temizlemekte hiçbir sebep görmüyo-rum.»

Stymer sukunetle, «Anlıyorum» dedi. «Bunu ben de düşün-düm.»

«Öyleyse ?»

«Seni kolayca boşandırabilir ve nafaka ödememeni sağlıyabilirim. Buna ne dersin ?»

«İlgilenmiyorum» diye cevap verdim. «Başka bir kadın sağlasan bile benim kendi plânlarım var.»

«Benim ibne olduğumu sanmıyorsun değil mi ?»

«Yok hiç de değil. Oldukça bir hoşsun, ama öyle değil. Samimi olarak söyleyeyim, yanımda uzun süre bulunmasını istediğim tipte bir adam değilsin. Bunun yanı sıra, hepsi çok belirsiz. Daha çok bir kabusu benziyor.»

Bunu her zamanki telaşsız sakinliğiyle karşıladı. Böylece, daha fazla bir şeyler söylemekten kaçındı, böyle bir ilişki kurmak için benden ne beklediğini, ne umduğunu öğrenmek istedim.

Doğal olarak, böylesine çılgınca bir maceraya sürüklenmekten en küçük bir korkum bile yoktur, fakat onu bunun dışına sürükleyebileceğimi umuyordum. Ayrıca onun benim için nasıl bir rol düşünmüş olduğunu merak ediyordum.

«Nereden başlayacağımı bilmek güç» diye yavaşça söylendi. «Farzet ki... sadece farzet diyorum... iyi bir saklanacak yer bulsak. Örneğin, Kosta Rika gibi ya da Nikaragua gibi yaşamın kolay, iklimin hoş olduğu bir yer bulduk. Farzet ki, hoşlandığın bir kız buldun... Gözönüne getirilmesi o kadar güç değil mi ? O halde... bir gün... bana yazmaktan hoşlandığını... yazmayı düşündüğünü söyledin. Biliyorum, ben **yazmam**. Fakat bir çok fikrim var, hem de pek çok, sana söyleyeyim. Ben bir hiç uğruna ceza avukatı olmuş değilim. Sana gelince, sen de Dostoyevski'yi ve bütün diğer çılgın Rusları bir hiç uğruna okumadın. Düşünce mi anlamaya başlıyor musun ? **Bak**, Dostoyevski öldü, bitti. Ve işte biz buradan başlayacağız. Dostoyevski'den. O ruhla uğraştı, biz akılla uğraşacağız.»

Gene susmak üzereydi. «Devam et» dedim, «İlgi çekici geliyor.»

«Şey» diye başladı, «belki biliyorsun, belki de bilmiyorsun, artık dünyada ruh diye birşey kalmadı. Belki bu senin yazarlı-

ğa başlamakta niye bu kadar zorluk çektiğini kısmen açıklar. Ruhlu olmayan insanlar hakkında nasıl yazı yazabilir.

Ancak, **ben yazabilirim.** Ben böyle insanlarla birlikte yaşıyorum, onlara çalışıyorum, onları inceliyorum, onları tahlil ediyorum. Sadece müşterilerim demek istemiyorum. Canileri ruhsuz olarak görmek kolaydır. Fakat ya sana, nereye bakarsan bak, canilerden başka bir şey göremeyeceğini söylersem, ne olacak? Birinin canı olması için cinayet işlemesi gerekmez. Fakat yine de aklıma gelen şu... senin yazabildiğini biliyorum. Ayrıca, benim kitaplarımı başkasının yazmasına hiç aldırmiyorum. Sana gelince, benim topladığım malzemeye ulaşmak birkaç ömür boyu vaktini alır. Niye fazla zaman harcıyasın? Ha, tamam, sözünü etmeyi unuttuğum bir şey var... bu seni korkutabilir. Şu... kitaplar basılmış veya basılmamış, benim için aynıdır. Onları kafamdan atmak istiyorum, başka bir şey değil. Düşünceler evrenselidir. Onları benim malım saymıyorum...»

Yatağın yanındaki sürahideki buzlu sudan bir yudum içti.

«Herhalde bunun hepsi sana delice geliyordur. Derhal bir karrara ulaşmaya çalışma. Tekrar düşün. Her açıdan bak. Kabul edip, sonra bir iki ay içinde caymanı istemem. Fakat önce dikkatini bir noktaya çekeyim. Eğer çok uzun bir süre aynı alışkanlığı sürdürürsen, onu hiçbir zaman kıramazsın. Şimdiki yaşama tarzını uzatmak için hiçbir mazeretin yok. Hareketsizlik kaınınuna uyuyorsun, başka birşey değil.»

Kendi sözlerinden utanmışcasına gırtlığını temizledi. Sonra berrak ve yumuşak bir tonda devam etti.

«Senin için ideal bir arkadaş değilim, kabul. Bir çok defa söylediğim gibi, akla gelebilecek her hatalı davranışa sahibim ve kendimi çok fazla herşeyin merkezi sanıyorum. Fakat kıskanç değilim, hatta gündelik anlamında haris bile değilim. Çalışma saatleri dışında - ve ben de kendimi harap etmek niyetinde değilim - çoğu zaman tek başına ve istediğini yapacak özgürlüğe sahip olacaksın. Aynı odayı paylaşsak bile, benimle birlikteyken tek başına olacaksın. Yabancı bir ülke olduğu sürece, nerede yaşayacağımıza aldırmiyorum. Şu andan itibaren benim için tatil. Kendimi meslekdaşlarımdan boşuyorum. Hiç bir şey beni oyuna katılmaya ikna edemez. Bugün hiç olmazsa benim açım-

dan değerli hiçbir şey gerçekleştirilemez. Doğrusunu söylemek gerekirse, belki ben de hiçbir şeyi gerçekleştiremem. Fakat hiç olmazsa, inandığım bir şeyi yapmış olmanın tatminini duyarım.. **Bak**, Dostoyevski meselesinde ne demek istediğini belki çok açık olarak ifade edemedim. Eğer bana tahammül edebilirsen, biraz daha derinleşmeye değer. Benim gördüğüm kadarıyla, Dostoyevski'nin ölümüyle dünya bütünüyle yeni bir varlık dönemine girdi. Dante'nin Orta Çağı özetlediği gibi, Dostoyevski de modern çağı özetledi. Modern çağ - bu arada bunun yanlış bir isim olduğunu belirtiyim - sadece, insanın kendisini ruhun ölümüne alıstırdığı bir geçiş dönemi, soluk alma anıdır. Zaten şimdiden kaba anlamda bir çeşit çılgın hayat yaşıyoruz. Uygarlığımıza destek olan ümitler, ilkeler, yargılar kayboldu. Ve yeniden gelmiyecekler. Şu an için, örnek olarak sadakate ilişkin olanı ele alalım. Hayır, şimdiden sonra ve daha uzun bir süre aklımızla yaşayacağız. Bu yıkılma demektir.. kendi kendini yıkma. Eğer nedenini sorarsan, sadece şunu söyleyeceğim - çünkü insan bütün varlığıyla birlikte yaşaması için yapılmıştır. Fakat bu varlığın tabiatı kaybolmuş, unutulmuş, gömülmüştür. Dünyadaki hayatın amacı insanın gerçek varlığını keşfetmek ve ona uygun yaşamaktır. Fakat **buna** girişmeyeceğiz. Bu uzak gelecek içindir. **Şimdilik** mesele şudur: Ve burada ortaya ben çıkıyorum. Sana mümkün olduğu kadar kısaca ifade edeyim. Bizim, senin, benim, hepimizin uygarlığın başından bu yana yatıştırdığımız herşeyin yaşanması gerekir. Bizim kendimizin ne olduğumuzu bilmemiz gerekir. Ve biz artık meyva veremeyen bir ağacın son ürününden başka birşey değiliz. Bu nedenle, tohum gibi yeraltına girmeliyiz. Yeni bir şeyin, değişik bir şeyin ortaya çıkabilmesi için gerekli olan zaman değil, şeylere yeni bir bakış biçimidir. Diğer bir deyişle, yeni bir yaşama iştahı. Şimdiki haliyle hayatın sadece kötü bir kopyasıyız. Sadece rüyalarımızda canlıyız. Öldürülmeyi kabul etmeyen şey, bizdeki akıl. Akıl dayanıklıdır - ve dinbilimcilerin en çılgın hayallerinden bile çok daha gizemlidir. Akıldan başka hiç bir şey olmayabilir de.. kesinlikle bizim bildiğimiz küçük akıl değil, içinde yüzdüğümüz yüce Akıl, bütün evrenin içini dolduran Akıl. Sana şunu hatırlatayım ki, Dostoyevski'nin sadece insan ruhunun içine değil, aynı zamanda evrenin aklına ve ruhuna işleyen hayret verici bir içsezisi vardı. İşte bunun için, dediğin gibi, işi bitmiş bir şeyi temsil etmesine rağmen, onu sarsmak imkânsızdır.

Burada sözünü kestim, «Özür dilerim» dedim, «senin görüşüne göre Dostoyevski neyi temsil ediyordu ?»

«Bir kaç kelimeyle cevap veremem. Hiç kimse veremez. Bize bir açıklama yaptı, ondan kendi anlamımızı çıkarmak hepimize düşüyor. Bazıları kendilerini İsa'da kaybederler. Bir kimse kendisini Dostoyevski'de de kaybedebilir. O seni yolun sonuna ulaştırır... Bu sana bir anlam ifade ediyor mu ?»

«Hem evet, hem hayır,»

«Benim için» dedi Stymer, «bugünün insanının hayal ettiği ihtimallerin mevcut olmadığı anlamına geliyor. Bizim bütünüyle aşağı yukarı herşeyde aldatıldığımız anlamına geliyor. Dostoyevski önce alanı inceledi ve her dönemeci tıkalı yolu buldu. Kelimenin en seçkin anlamıyla o en ileri noktanın adamıydı. Her tehlikeli, umut vaadeden noktada birbiri ardına durum aldı ve bizim için şimdi içinde olduğumuz gibi bir çıkış olmadığını buldu. Sonunda, Yüce Varlığa sığındı.»

«Bu bana, benim bildiğim Dostoyevski gibi gelmiyor» dedim. «Bir kısır döngü.»

«Hayır hiç de kısır değil. Bir üstün insan bakımından gerçekçi. Dostoyevski'nin herhalde inanacağı son şey, din adamlarının bize anlattığı şekilde bir öbür dünyadır. Bütün dinler bize şekere bulanmış bir hap verirler. Bizden hiçbir zaman yutamayacağı-mız veya yutmayacağımız birşeyi - ölümü - yutmamızı isterler. İnsan hiçbir zaman ölüm fikrini kabul etmeyecektir. Hiçbir zaman onu kendiyile bağdaştırmayacaktır... Fakat sözü dağıtıyorum. İnsanın kaderinden söz ediyorsun, Dostoyevski, yok edilme ile tehdit edilene kadar, insanın hiçbir zaman hayatı tartışmasız kabul etmeyeceğini herkesten daha iyi anlamıştı. Onun inancı, hatta kesin kanısı diyeceğim, insanın bütün kalbiyle ve varlığıyla arzulaması halinde sonsuz bir hayata sahip olabileceğiydi. Ölmek için hiçbir sebep yok, kesinlikle yok. Biz hayata bütünüyle teslim olmayı reddettiğimiz için ölüyoruz... Ve bu beni şimdiki duruma, bugün adını verdiğimiz hayata getiriyor. Bütün yaşama tarzımızın ölümüne adanmış olduğu kesin değil mi ? Kendimizi korumak, yarattıklarımızı korumak için harcadığımız ümitsiz çabalarla; kendi ölümümüzü getiriyoruz. Hayata teslim olmuyoruz. Ölmekten kaçınmak için mücadele ediyoruz. Bu Tanrıya olan inancımızı

değil, hayatın kendisine olan inancımızı kaybettiğimiz anlamına gelir. Nietzsche'nin dediği gibi, tehlikeli yaşamak, çıplak ve utanmaksızın yaşamaktır. Bu, bir kimsenin hayatın gücüne inanması ve ölüm denilen bir belayla, hastalık denilen bir belayla, günah denilen bir belayla, korku denilen bir belayla ve diğerleriyle savaş son vermesi demektir. **Bela dünyası** Bu bizim kendimiz için yarattığımız dünyadır. Askerleri, onların sürekli olarak düşmanlardan sözetmelerini düşün. Din adamlarının, onların sürekli olarak günah ve lanetlemeden söz etmelerini düşün. Hukukçuları, onların sürekli olarak ceza ve hapisten sözetmelerini düşün. Doktorları, onların sürekli olarak hastalık ve ölümden söz etmelerini düşün. Ve bizim eğitimcilerimizi, gelmiş geçmiş en büyük aptalları ve onların yüz ya da bin sene eski olmadıkça hiçbir düşüncüyü kabul etmeye doğuştan gelen yetersizliklerini ve onların papağan gibi ezberlediklerini düşün. Dünyayı yönetenlere gelince, işte burada düşünülebilecek en namussuz, en sahtekar, en düzenbaz, hayal gücü en kıt yaratıklar karşısına çıkar. Sen insanın kaderiyle ilgiliymiş gibi gözükyorsun. İnsanın özgürlük hayalini bile koruyabilmiş olması mucizedir. Hayır, ne tarafa dönersen dön yol kapalı? Bizi baskı altına alan her duvarı, her engeli, her seti kendimiz yapmışızdır? İşin içine allahı, şeytani, talihi sokmaya gerek yok. Bütün Yaradılışın Efendisi biz bilmeceyi çözmeye çalışırken, bir uyku kestiriyor. O bizim, kendimizi akıl dışında herşeyden mahrum etmemize izin veriyor. Hayatın gücünün sığındığı yer akıldır. Herşey sonuna kadar tahlil edilmiştir. Belki şimdi hayatın boş olması bir anlam kazana-cak ve bir ip ucu sağlayacaktır.»

Bir ölü noktaya geldik, bir süre için kesinlikle hareketsiz hale geldi ve bir dirseğinin üzerinde doğruldu.

«**Aklın canı yanı** : Bu sözleri nereden ve nasıl kaptım bilmiyorum ,fakat beni tamamen büyülüyorlar. Pekala yazmayı düşündüğüm bütün kitapların genel adı olabilir. Canı kelimesi beni köküne kadar sarsıyor. Bugün o kadar anlamsız bir kelime ki, **ancak** yine de nasıl diyeyim, insanın kelime dağarcığındaki en **ciddi** kelime. Suç düşüncesinin kendisi korkutucu. O kadar derin ve karmaşık kökleri var ki. Bir zamanlar benim için en büyük söz, asi idi. **Ancak canı** dediğim zaman kendimi çok şaşırmış buluyorum. Bazı kereler, kelimenin ne anlama geldiğini bilmediğimi iti-

raf ediyorum. Ya da, bildiğimi zannedersen, o zaman da bütün insan soyunu adı **CANİ** olan, tanımlanamaz bir çok başlı canavar olarak görmeye itiliyorum. Bazı kereler bunu başka şekillerde ifade ediyorum - **insan kendisinin caniidir**. Bu da anlamsız, Bu belki herkesin bildiği, aptalca, çok basite indirgenmiş bir şey olsa dahi, demek istediğim şu... canî diye bir şey varsa, o zaman bütün insanlık lekelenmiştir. İnsanın içindeki canî unsuru, toplum üzerinde bir ameliyat yaparak çıkartamazsın. Cani olan kanserlidir. Kanserli olan da pistir. Suç sadece kanun üstünlüğüyle aynı anda varolan bir şey değildir, suç bir bakıma doğmadan önce de vardır. İnsanın şu anki bilincinin içindedir ve yeni bir bilinç doğmadıkça sökülüp atılamıyacaktır, kökü kazınımıyacaktır. Söylediklerim açık değil mi? Tekrar tekrar kendime sorduğum soru şu - insan nasıl oluyor da, kendini ya da yanı başındaki bir başka insanı canî olarak görebiliyor? Onun içinde suçluluk duygularının barınmasına ne yol açıyor? Hayvanlar bile nasıl suçlu kılınabiliyor? Diğer bir deyişle, nasıl bir hayatı kaynağında zehirleyecek duruma gelindi? Bunun suçunu rahiplere yıkmak çok elverişli, Fakat onların bizim üzerimizde bu kadar güce sahip olduklarını sanmam. Biz kurbansak, onlar da öyle. **Fakat neyin kurbanlarıyız biz?** Yaşlı olalım, genç olalım, akıllı olalım, bize işkence eden ne? Yerin altına girince, keşfedeceğimizin bu olacağını sanıyorum, Çıplak ve yoksul bırakılınca, hiç bir engelle karşılaşmaksızın kendimizi yüce meseleye verebileceğiz. Eğer gerekiyorsa sonsuza kadar. Başka önemli hiç bir şey yok, görmüyor musun? Belki görmüyorsun. Belki ben onu o kadar açık görüyorum ki, kelimelerle yeterince açık ifade edemiyorum. Her neyse, bu bizim dünyaya bakış açımız...»

Bu noktada kendisine bir içki hazırlamak için yataktan kalktı, bunu yaparken de, saçmalarına daha fazla dayanıp dayanamıyacağını sordu. Başımı evet dercesine salladım.

«Gördüğün gibi iyice doluydum» diye devam etti. «Aslında, herşeyi yine o kadar berrak görmeye başlıyorum, öyle bu işe seni hazırlamamış olsaydım, kitapları kendim yazabilecekmişim gibi hissediyorum. Eğer kendim için yaşamasaydım, başka insanların hayatlarını yaşayabilirdim, Belki yazmaya başlayınca kendi hayatımı yaşamaya başlayacağım, Biliyorsun, bu kadarını bile içimden atabilmek için, daha şimdiden dünyaya karşı daha şefkatli duygular besliyorum. Belki kendime karşı daha cömert olmam

gerektiği konusunda haklısın.Bu, kuşkusuz, rahatlatıcı bir düşünce. Bütün içim çelik kaplı. Erimeliyim, doku, kıkırdak, lenf ve adele haline gelmeliyim. Bunu düşünmek bile her hangi bir kimseyi kaskatı hale getirebilir... gülünç değil mi ? Bir insanın bütün hayatı boyunca savaşmasının sonucu bu.»

İyi bir darbe indirecek kadar uzunca sustuktan sonra, hızla devam etti.

«Aklın huzuru dışında dünyada uğruna savaşmaya değer hiç bir şey olmadığını biliyorsun. Bu dünyada ne kadar çok zafer kazanırsan, kendini o kadar çok yenersin. İsa haklıydı. İnsanın dünyada muzaffer olması gerekir. Dediği 'Dünyayı Yenin'di sanırım. Tabii, bunu yapmak yeni bir bilinç, eşyalara yeni bir bakış açısı kazanmak demektir. Ve özgürlüğe verilebilecek tek anlam da budur. Dünya için öl, böylece sonsuz hayatı bulursun. Biliyorsun, sanırım, İsa'nın dünyaya gelişi Dostoyevski için büyük bir önem taşıyordu. Dostoyevski, tanrı düşüncesini ancak bir insan tanrı düşünerek kavramayı başardı. Tanrı kavramını insanileştirdi, Onu bize yaklaştırdı, onu daha da anlaşılabilir hale getirdi ve nihayet, garip görünse de, Onu daha da Tanrıya benzer bir hale soktu... Tekrar yine suçlu meselesine dönmeliyim.

İsa'nın gözünde insanın işleyebileceği tek günah ya da suç Ruhûlkudüse karşı işlenen günahdır. Ruh, eğer istersen buna hayat gücü de diyebilirsin, yadsımak. İsa suçlu diye birşey kabul etmiyordu. İnsanın kendini binlerce yıldır içine soktuğu bütün bu saçmalığın, bu karışıklığın, bu zıvalığın hiçbirini dikkate almadı. «İlk taşı hiç günahı olmayan atsın !» Bu İsa'nın bütün insanları günahkar olarak gördüğü anlamına gelmez. Bizim hepimizin günah düşüncesini emdiğimiz, onunla boyandığımız onunla lekелendiğimiz anlamına gelir. Benim bu sözlerden anladığım, bizim günahı ve kötülüğü suçluluk duygusuyla yarattığımızdır. Günah ve kötülük kendi başlarına gerçek olduklarından değil. Bu beni yine şimdiki çıkmaza geri getiriyor. İsa'nın söylediği bütün gerçeklerin aksine, şimdi dünya günahkarlarla dolup taşıyor. Herkes, arkadaşlarına suçlu muamelesi yapıyor. Ve böylece, birbirimizi öldürmeye - dünya çapında bir katliama - girişmedikçe bize hakim olan şeytanî güçle kapışmamız gerekiyor. Bunu, sadece bizi değil - biz okadar önemli değiliz ! - aynı zamanda içimizde hapsolmuş hayat gücünü kurtaracak sağlıklı, dinamik bir güc ha-

line dönüştürmeliyiz. Ancak bundan sonra, yaşamaya başlayabiliriz. Ve, yaşamak ebedi hayat demektir, başka birşey değil. Ölümü yaratan insandır, Tanrı değil. Ölüm bizim zayıflığımızın işaretidir, başka birşey değil.»

Konuştuda konuştu. Neredeyse tanyeri ağarana kadar gözü mü bile kırpmadım. Uyandığımda gitmişti. Masanın üzerinde bir beş dolar ve konuştuğumuz herşeyi unutmamı, bunların önemsiz olduğunu belirten kısa bir not vardı.

«Yine de yeni elbiseyi ısmarlıyorum.» diye eklemişti. «Kumaş benim için sen seç.»

Tabii ki, söylediği gibi unutmadım. Aslında, haftalarca, «Suçlu insan» ya da Stymer'in ifade ettiği gibi «kendinin canii olan insandan» başka birşey düşünemedim.

Kullandığı birçok ifadeden biri, «ahlaka sığınan insan» hakkındaki, bitmez tükenmez bir biçimde başıma bela kesildi. Sanırım, ilk defa bu yüzden aklın ayrı birşey olarak varlığını düşündüm. Belki de herşeyin akıl olabileceği düşüncesi beni sarhoş etti. Bu, o güne kadar duymuş olduğum herşeyden daha devrimci geldi.

Stymer çapında bir adamın kafasının bu, yerin altına girme ya da akıla sığınma düşüncesiyle meşgul olması, en azından garipti. Bu meseleyi düşündükçe, onun uzayı muhteşem, şaşırtıcı bir fare kapını haline getirmeye çalıştığını daha fazla hissettim. Bir kaç ay sonra onu provaya çağırmak için bir not gönderdiğimde beyin kanamasından öldüğünü duyunca hiç şaşırmadım. Açıkçası, akli, Steymer'in ona zorla kabul ettirmeye çalıştığı sonuçları reddetmişti. Kendisini öldürünceye kadar mantığıyla otuzbir çekmişti. Bundan sonra, akli bir sığınak olarak düşünmekten vazgeçtim. Akıl herşeydi. Tanrı herşeydi... Ee, ne var sanki ?

Bir durum, artık hiçbir çözümün mümkün olamayacağı kadar kötüye gitti mi, geriye ya cinayet kalır, ya da intihar. Ya da ikisi birden. İnsan bunları da yapmazsa bir soytarı haline gelir. Şaşılacak şey, kendi umutsuzluğundan başka yetinecek şeyi kalmadı mı, insan ne kadar canlanıyor. Olaylar kendilerine göre bir sıraya diziliyor. Her şey bir drama... bir melodrama dönüyor.

Hiçbir kızgınlık gösterisinin, hiçbir üzüntü şefkat veya pişmanlık belirtisinin, söylediğim ya da yaptığım herhangi bir şeyin onu zerrece ilgilendirmediğini yavaş yavaş anladığım zaman, yerin ayaklığımın altından kaymaya başladığını hissettim. «Adam» dediğin bu durumda hiç şüphesiz çiğnenen gururuna veya kederine aldırmadan çeker giderdi. Ama bu zavallı bunu yapamadı işte.

İnsanlıktan çıkmıştım. İlk baştaki vahşi haline dönmüş bir yaratıktım artık. Sürekli bir panik halindeydim. O beni istemedikçe, ben daha sıkı yapışıyordum. Beni yaraladıkça; küçük düşürdükçe ben ceza dileniyordum. Bir mucize olsun diye her allahın günü dua ediyordum, ama bu mucizeyi yaratmak için de birşey yaptığım yoktu. Üstelik onu, Stasia'yı veya herhangi birini suçlu-yacak gücüm yoktu. Sık sık suçluyormuş gibi görünsem bile, Tabii olarak bu durumu kabule yönelsem bile, bunun böyle kolayca «oluverdiğine» kendimi inandıramıyordum. İçinde bulunduğumuz

durum gibi bir durumun öyle hemen oluvermeyeceğini kavrayacak kadar bir anlayış kalmıştı içimde. Bunun epeyce bir süredir, hazırlanmakta olduğunu kendi kendime itiraf etmek zorunda kalmıştım. Üstelik yeni baştan bu yolun ta başına kadar o kadar çok dönmüştüm ki, artık her adımımı biliyordum. Ama, umutsuzluğun doruğuna vardığı zaman insanın ilk feci yanlış adımı nerede veya nasıl attığını bilmesi neye yarar ? Of Allahım, önemli olan sadece **şu andır.**

Bir kötülükten nasıl kurtulmalı ? Bu sorunun cevabını bulmak için kafamı duvardan duvara vurdum. Elimde olsa, beynimi dışarı çıkarır, çamaşır makinesinin merdaneleri arasına sokardım. Ne yaptım, ne düşündümse, neyi denedimse bu deli gömleğinin içinden çıkamadım.

Beni böyle zincirlerle bağlayan şey aşk mıydı ?

Bunu nasıl cevaplandırmalı ? Duygularım öylesine karışık, öylesine kaleidoskop gibiydi. Bu, can çekişen bir adama, aç mısın diye sormaktan farksızdı.

Meseleyi başka türlü de koymak mümkündür belki de, meselâ;

«İnsan, kaybettiği bir şeyi tekrar ele geçirebilir mi?»

Mantıklı olan, aklı başında olan, bunu «hayır» diye cevaplandırır. Aptallar ise «evet» der.

Aptal da birşeye körü körüne inanandan, yüzde bir şansı olan kumarbazdan başka nedir ki zaten ?

Yerine konulmayacak hiçbirşey yoktur.

Kim demişti bunu ? İçimizdeki Tanrı. Tufandan kurtulan Adem. Ve bütün melekler.

Bir düşünün, ey alay eden inançsızlar ! yerine yenisini koymak mümkün olmasaydı, aşkın kendisi, hatta kendini - sevme duygusu ortalıktan kalkmaz mıydı ?

Öylesine büyük bir çabayla geri getirmeye çalıştığım bu Cennet, eskisinin aynı olmayacaktı belki de... Bir kez bu sihirli çemberin dışına çıkıldı mı, zaman herşeyi korkunç bir hızla değiştirir.

Neydi bu kaybettiğim Cennet ? Neden yapılmıştı ? Sadece ara-

da sırada bir mutluluk yakalayabilme yeteneği mi ? Onun bana ilham ettiği inanç mıydı ? (Kendime olan inanç demek istiyorum). Yoksa Siyamlı İkizler gibi birbirimize bağlı olmamız mıydı ?

Bütün bunlar bana ne kadar basit ve açık görünüyor şimdi. Birkaç kelime, bütün hikâyeyi anlatıyor : **Sevme gücünü kaybetmişim.** Kapkara bir bulut beni içine aldı. Onu kaybetme korkusu beni kör etti. Onun ölümünü bile daha rahat kabul edebildim.

Tamamen kaybolmuş ve aklım karışmış bir halde, kendi yarattığım karanlığın içinde dolaşıyordum ; sanki şeytan kovalıyormuş gibi.O şaşkınlık içinde bazen dört ayak üzerine çöküp, birbirimizi tehdit eden herşeyi çıplak ellerimle boğuyor, parçalıyor, eziyordum. O çılgınlık içinde bazan taşbebeği, bazan ölü bir fareyi yakalıyordum. Bir keresinde kokmuş bir peynir parçasıydı yakaladığım. Gece gündüz katlettim. Ne kadar çok katledersem, bana saldıran düşmanlarım da o kadar çoğalıyordu.

Hortlaklar dünyası ne kadar büyük. Ne kadar ucsuz bucaksız.

Neden kendimi öldürmedim ? Bunu denedim, ama tam bir fiyasko oldu. Hayatı bir boşluk haline getirmenin en emin yolu budur.

Alımlı makinesi :

«Sevmek ve iğrenmek ; kabul etmek ve reddetmek ; sahip çıkmak ve aşağılamak ; özlemek ve elinin tersiyle itmek : aklın hastalığı budur.»

Hazreti Süleyman bile bunu daha iyi ifade edemezdi.

«Eğer zaferden ve yenilgiden vazgeçersen» diye yazıyordu **Dhammapada**, «geceleri hiç korkmadan uyursun.»

Eğer !

Korkaklar - ki ben de bunlardan biriydim - aklın durmak bilmeyen anafonunu tercih ederler. Hizmet ettikleri kurnaz efendi gibi onlar da bilirler ki, makine bir an duruverse, ölü bir yıldız gibi infilâk edeceklerdir. Ölüm değildir bu... **Yok olmalıdır.**

Gezgin - Şövalyeyi Cervantes şöyle anlatır : «Gezgin - Şövalye, dünyanın dört bucağını araştırır, en karışık dehlizlere girer - çıkar her adamında imkânsız gerçekleştirir, bomboş çöllerde gü-

neşin korkunç ışınlarına, kışın amansız rüzgara ve dondurucu soğuga göğüs gerer ; onu ne aslanlar ürkütebilir ne şeytanlar korkutabilir çünkü onun bütün işi ve gerçek görevi, tehlikeyi aramak ve altetmektir !»

Şaşılacak şey, aptalla korkağın Şövalye ile ne kadar çok ortak yanları var. Aptal, herşeye rağmen inanır ; imkânsızın karşısında da inanmaya devam eder. Korkak ise bütün tehlikelere göğüs gerer, her türlü riski göze alır. elinde tutmak için boşu boşuna uğraştığı şeyi kaybetmekten başka hiçbir şeyden, ama hiçbir şeyden korkmaz.

Aşkın hiç kimseyi korkaklaştırmadığını söylemek arzusunu duyuyor insan. Gerçek aşk belki. Ama gerçek aşkı aramızda kim biliyor ? sevdiğine işkence edildiğini, sevdiğinin boğazlandığını ya da kirletildiğini görmektense, kendini Şeytana satmayacak kadar seven, güvenen ve inanan var mı ? Aşkını talep etmek için tahtından inmeyecek kadar kendinden emin ve kudretli olan varmı ? Evet, kaderlerini kabul eden, sessizlik ve yalnızlık içinde bir kenarda oturan, kendi kendilerini yiyen büyük insanlar olmuştur. Ama bu insanlara hayran mı olmalı, yoksa acımalı mı ? En büyük mecnunlar bile hiçbir zaman neşeyle ortalıkta dolaşır : «Herşey yolunda !» diye bağıraramamışlardır.

«Saf aşkta (ki, şüphesiz, hayalimiz dışında hiçbir yerde mevcut değildir)» diyor hayran olduğum biri, «veren, ne verdiğini, ne neyi verdiğini ve kime verdiğini bilir ve ne de verdiği şeyin, alan tarafından beğenilip beğenilmediğini.»

«Kabul !» diyorum bütün kalbimle. Ama böyle bir aşkı dile getirebilecek bir yaratığa hiç raslamadım. Belki de, sadece artık aşka ihtiyacı kalmayanlar böyle bir role özenebilirler.

Aşkın köleliğinden kurtulmak, bir mum gibi tükenmek, aşk içinde erimek, aşk ile erimek - ne mutluluk ! Bizim gibi zayıf, mağrur, kendini beğenmiş, herşeye sahip çıkan, özenen, kıskanan, boyun eğmeyen, affetmeyen yaratıklar için böyle bir şey mümkün mü ? Hayır. Bizim için ancak zihnin boşluğunda fare yarışı vardır. Bizim için kadere sonsuz kadere boyun eğmek vardır. Aşka ihtiyaç duyduğunuzu sanarak, sevgi vermekten, sevilmekten vazgeçiyoruz.

Ama biz bile, iğrenç bir şekilde zayıf da olsak, arada bir

bu gerçek aşktan, bencil olmayan aşktan bir şeyler duyabiliriz. Hangimiz, ulaşılması imkânsız birine karşı duyduğumuz körükörüne hayranlık içinde «O hiçbir zaman benim olmasa ne çıkar! Önemli olan sadece onun varolması, benim de ona sonsuza kadar tapmam» dememişizdir kendi kendimize? Tutulabilir olmaas bile, böyle bir yüceltme, bu şekilde düşünen aşık, sağlam bir yere basmaktadır. Bir an olsun saf aşkı tatmıştır. Ne kadar parlak, ne kadar dayanıklı olursa olsun hiçbir aşk bununla karşılaştırılmaz.

Böyle bir aşk hızla uçup gider, ama burada bir kaybımız olduğunu söyleyebilir miyiz? Olabilecek tek kayıp - ve gerçek aşık bunu ne kadar iyi bilir? - karşı tarafın ilham ettiği o ölmez şefkatin olmayışıdır. Aşığın artık büyük aşkının büyüünde olmadığını, tabir caizse tedavi olduğunu birdenbire anladığı gün ne kadar soluk karanlık ve hüznü bir gündür? Aşık ondan, belki de bilinçsiz olarak «bir delilik» olarak bahseder. Böyle bir uyanışın doğurduğu rahatlama, insanın, çok samimi olarak özgürlüğünü yeniden kazandığını sanmasına yol açar. Ama hangi bedel karşılığında! Ne kadar sefil bir özgürlüktür bu. Dünyaya yeniden her günkü gözle her günkü bilgelikle bakmak bir felâket değil midir? İnsanın kendisini sıradan, tanık yaratıklarla çevrili bulması yürek parçalayıcı değil midir? İnsanın günlük hayata devam etmesi, ama midesi taşlarla, ağzı çakıllarla dolu olarak devam etmesi gerektiğini düşünmesi korkunç bir şey değil midir? Bir zamanlar sanki sihirli bir çeşmeden akarmışçasına serbestçe yaratılmış kızgın güneşlerin, harikaların, yüceliklerin, binlerce harikanın, binlerce yüceliğin bulunduğu yerde, şimdi küller, sadece küller bulunduğunu görmek korkunç bir şey değil midir?

Mucize adını taşımaya layık olan bir şey varsa, o da aşk değil midir? Hayata böylesine inkâr edilmez bir ihtişam kazandırabilecek başka bir kuvvet, başka bir esrarengiz güç var mıdır?

İncil mucizelerle doludur ve bunlar düşünün düşünmeyen pek çok insan tarafından aynı şekilde kabul edilmişlerdir. Ama herkesin hayatında hiç olmazsa bir kere olsun yaşamasına izin verilen mucize, hiçbir müdahale, hiçbir aracı, hiçbir üstün irade kullanımı gerektirmeyen mucize, aptala olsun, korkağa olsun, kahramana olsun, azize olsun, açık olan mucize, aşktır. Aşk bir saniye içinde doğar, ama sonsuza kadar yaşar. Enerji yokedilmeyen bir şeyse, aşk hiç yokedilmez! Hâlâ tam bir bilinmez olan enerji gibi aşk

da her zaman vardır her zaman hazırdır. İnsanoğlu bir gram enerji bile yaratabilmiş değildir ; aşkı da yaratmamıştır. Aşk ve enerji her zaman var olmuşlardır, her zaman var olacaktır. Belki de özünde bu ikisi aynı şeydir. Neden olmasın ? Evrenin hayatı ile bir tutulan ve birisinin dediği gibi, Tanrının hareket halindeki şekli olan bu esrarengiz enerji, herşeyi kaplayan bu gizli kuvvet belki de aşkın bir tezahüründen ibarettir.Düşünmesi insanı daah da korkutan şey şudur : evrende bu ölçülmez kuvvetle ilişkisi olmayan hiçbir şey yoksa, o zaman aşka ne demeli ? Aşk görünürde) ortadan kaybolursa ne olur ? Çünkü bunlardan biri, ötekinden daha fazla yokedilemez bir şey değildir. Biliyoruz ki, maddenin en küçük parçacığı bile patlayıcı enerji taşır. Ve eğer bir cesette hayat varsa - ki var olduğunu biliyoruz o zaman o bedeni bir zamanlar hareket ettiren ruhta da hayat vardır. Lazarus ölümlerin arasından kalksaydı, İsa mezarından kalksaydı, o zaman şimdi artık mevcut olmayan bütün evrenler de canlanabilirlerdi. Ve zaman gelince, yani aşk, akla üstün gelince şüphesiz canlanacaklardır.

Eğer böyle şeyler mümkün olursa, o zaman aşkın kaybolmasından nasıl bahsedebilir insan, hatta bunu nasıl düşünebilir ? Bir zaman için kapıyı kapamayı başarsak bile aşk yolunu bulup girecektir. Madenler kadar soğuk ve katı olsak bile, sonuna kadar kayıtsız ve hareketsiz kalamayız. Gerçekte hiçbir şey ölmez. Ölüm her zaman bir aldatmacadır. Ölüm, bir kapının kapatılmasıdır sadece.

Ama evrenin kapısı yoktur. Hele aşkın gücüyle açılmayacak ve girilmeyecek kapısı hiç yoktur ! Aptal bunu ta yürekten bilir ; aklını donkişotça ifade ederken. Ve altetmek için tehlike arayan Gezgin - Şövalye bir aşk habercisi değilse, nedir ? Durmadan hareketlere ve sövgülere göğüs geren kimse, aşkın istilâsından kaçmıyorsa, neden kaçıyor ?

Sonsuz mutluluk edebiyatında, herşeyin merkezinde bulunan tek bir simge vardır daima (ve bu ruhen ifade edebileceği gibi, matematik olarak da ifade edilebilir) : **eksi aşk**. Çünkü hayat, artı tarafında değil, eksi tarafında da **yaşanabilir** ve genellikle **yaşanmaktadır**. da. İnsanlar bir kez aşkı dışarıda bırakma kararını verdiler mi, sonsuza dek umutsuzca uğraşabilirler. «Bütün varoluş içine boşaltılsa bile yine boşluk olarak kalacak olan o yüksek ve kestirilemeyen boşluk acısı», Tanrı için duyulan bu acı, ruhun aşksızlık durumunun bir tanımı değilse, nedir ?

Bu varolma şartına yaklaşan bir şeyin içine şimdi ben çarklı ve dişlilerle tam olarak donatılmış bir şekilde girmiştim. Olaylar kendilerine göre dizildiler, ama insanı telâşlandıracak bir şekilde Şimdi aşağıya ve geriye doğru kaydığım hızda çılgın bir şey vardı. Kurulması yüzyıllar süren şey, gözaçıp kapayınca kadar yerle bir olmuştu. Herşey paramparça oldu.

Bir düşünce makinesi için, bir meselenin eksi yada artı olarak ifade edilmesinin pek önemi yoktur. Bir insan kızağa bindiği zaman da aynı şey. Ya da hemen hemen aynı. Makine ne pişmanlıktan anlar, ne de utanç ya da suçluluk duygusundan. Sadece, gerekli verilerle beslenmediği zaman rahatsızlık belirtileri gösterir. Ama, korkunç düşünce makinesiyle donatılmış bir insana kaçacak yer yoktur. Şartlar ne kadar dayanılmaz olursa olsun, asla süngeri atamaz. İçinde en ufak bir hayat kırıntısı kaldıkça, kendisine hâkim olan şeytana kendisini kurban olarak sunacaktır. Ve kendisini rahatsız edecek, düşürecek, yıkacak ve kendisine ihanet edecek hiç bir şey ve hiç kimse olmasa bile, o kendi kendini rahatsız edecek, düşürecek yıkacak ve kendine ihanet edecektir.

Aklın boşluğunda yaşamak, «Cennetin bu tarafında» yaşamaktır ama öylesine derin, öylesine tam yaşamaktır ki, bunun yanında ölümün şiddeti bile St. Vitus Dansı gibi kalır. Günlük hayat ne kadar karanlık, kasvetli ve kokuşmuş olursa olsun, insanın tam ve uyanık bir bilinçle oraya buraya sürüklendiği bu sonsuz acıtırıcı niteliğine asla yaklaşamaz. Günlük hayatın uyanık gerçekliğinde hem ay vardır, hem de güneş; hem ölü yaprak vardır, hem de tomurcuk; hem uyanıklık vardır, hem de uyku; hem kâbus vardır, hem de rüya. Ama aklın boşluğunda sadece hareketsiz ayaklarla koşan ölü bir beygir vardır, ölçülmez bir hiçliğe yapışmış bir hortlak.

Ve böylece, binicisinin kırbaçlamaktan yorulmadığı ölü bir at gibi ben de evrenin en uzak köşelerine dörtnala koştum durdum. Barışı, huzuru ve rahatı hiçbir yerde bulamadan koştum. Bu korkunç koşuda garip hayaletlere rastladım! Gösterdiğimiz benzerlikler müthişti, ama yine de arada en ufak ilişki yoktu. Bizi ayıran incecik deri tabakası, en kudretli akıntının bile nüfuz edemediği manyetik bir zırh gibiydi.

Yaşayanlarla ölümler arasında bir büyük fark varsa, o da ölü-

lerin artık şaşırmamalarıdır. Ama ölümlerin de, otların üzerindeki inekler gibi, geviş getirmek için sonsuz zamanı vardır. Onlar da dizboyu yoncanın içinde dururlar ve ay battıktan sonra bile geviş getirmeye devam ederler. Ölümler için, keşfedilebilecek nice evrenler vardır. Evrenler maddeden ibarettir; Özden yoksun madde. Düşünce makinesinin, üzerinde yumuşak kar gibi çift sürdüğü madde.

Ölüp de şaşırmadığım geceyi hatırlıyorum. Kronski gelmişti, bana masum birkaç hap vermişti, yutmam için. Hapları yuttum ve Kronski gittikten sonra pencereleri iyice açtım, yatak örtülerini üzerinden attım ve öylece çıplak yattım. Dışarda karlar deliller gibi uçuyordu. Buz gibi rüzgâr, bir vantilatörden çıkıyormuş gibi ılık çalıyordu odanın dört bir yanında.

Bir tahtakurusu kadar sakın uyudum. Tanyeri ağırırken gözlerimi açtım ve iyice ötelerde olmadığımı şaşıtm. Ama yine de, hâlâ canlılar arasında olduğum söylenemezdi. Neydi olan, bilmiyorum. Bütün bildiğim, «insanın hayatı» denen şeyi yapmaya yarayan herşeyin solup gitmiş olduğu idi. Bende kalan tek şey, makineydi... akıl makinesi. Dua ettiği şeye sonunda kavuşan asker gibi ben de cephe gerisine yollanmıştım. «**Aux autres de faire la guerre** » (Bırak, başkaları savaşsın ! - ç.)

Ne yazık ki, cesedime belirli bir istikâmet ilıştırılmış değildi. Geriye, geriye doğru gittim, hemen hemen bir gülle hızıyla.

Herşey tanıdık gözüktüyordu, ama hiçbir giriş noktası yoktu. Konuştuğum zaman, sesim, tersine çalınan bir teyp bandı gibi çıkıyordu. Bütün varlığım, ayarını yitirmişti.

ET HAEC OLİM MEMİNISSE İUVABİT

Aeneid'den bu unutulmaz satırı, Stasia'nın karyolasının üzerinde asılı duran tuvalet kutusunun üzerine karalayabilecek kadar basiret sahibiydim, o sıralarda.

Oturduğumuz yeri daha önce tarif etmiştim belki de. Ziyatı yok. Bin tane tarif, içinde yaşadığımız ve hareket ettiğimiz bu atmosferin gerçekliğini veremezdi. Çünkü burada ben, Chillon mahpusu gibi, ilahî Marki gibi, çılgın Strindberg gibi, kendi çılgınlığımı yaşıyordum. Gerçek yüzümü göstermek için mücadele etmekten vazgeçmiş ölü bir ay gibi.

Genellikle karanlıktı; en çok bunu hatırlıyorum. Mezarın ürpertici karanlığı. Birgün kar yağarken deliliğe kapılınca, kapımızın dışındaki bütün dünyanın sonsuzluğa kadar yumuşak beyaz bir keçe halıyla kaplı kalacağı duygusuna kapıldım. Sonu gelmeyen kar battaniyesi, cılkı çıkmış beynime nüfuz eden sesleri daima boğuyordu. İçinde yaşadığım akıl, bir Sibiryalı idi, buna şüphe yok. Yol arkadaşlarım kurtlarla çakallardı, acıklı ulumalarını sadece kızak çingiraklarının çın-çınları ve annesiz bebekler ülkesine doğru yol alan süt kamyonunun homurtusu kesiyordu..

Sabahın erken saatlerinde, genellikle ikisinin gelmesini beklerdim: kol kola, papatyalar kadar taze, yanakları çiğdem ve olaylarla dolu bir günün heyecanından pırıl pırıl, gelirlerdi. Arada sırada bir tahsildar gelir, kapıya güm güm vurur, ondan sonra da karın içinde eriyip giderdi. Ya da deli Osiecki gelirdi, pence-
renin pervazını hafifçe tıklatarak. Ve kar durmadan yağmaya devam ederdi: bazan eriyen yıldızlar gibi, koskocaman ıslak taneler halinde, bazan da, deri altına yapılan acıtıcı iğnelerle dolu şiddetli anaforlar halinde.

Beklerken, kemerimi sıkardım. Bir azizin ya da kaplumbağanın sabrına değil, bir canînin soğuk, hesaplı sabrına sahiptim.

Zamanı öldür ! Düşünceyi öldür ! Açlık ağrılarını öldür ! Uzun, sürekli bir öldürme... Muhteşem !.

Soluk perdenin aralığından bakarken, bir arkadaşın silüetini tanırsam, bir dost ruhu içeri almaktan çok, bir an temiz hava almak için kapıyı açardım.

Başlangıçtaki diyalog her zaman aynıydı. Buna o kadar alışmışım ki, onlar gittikten sonra da aynı şeyi kendi kendime tekrarlardım. Daima bir Ruy Lopez açılışı olurdu :

«Neyle meşgul oluyorsun allahaşkına ?»

«Hiç»

«Ben mi ? Delisin sen !»

«Peki, bütün gün ne yapıyorsun ?»

«Hiç birşey»

Bundan sonra herkes kaçınılmaz olarak sigaralarına sarılır, arkasından bir süre gevşek bir sohbet gelir, sonra da herkes bir

peynirli böreğe ya da un kurabiyelerine yumulurdu. Satranç oynamayı teklif ederdim bazan.

Kısa zamanda önce sigaralar biterdi, sonra mumlar, sonra da konuşma.

Tekrar yalnız kaldığımda en nefis, en olağanüstü hatıraların; insanlara, yerlere, konuşmalara ait hatıraların hücumuna uğrardım. Sesler, mimikler, jestler, sütunlar, çatılar, kornişler, çayırklar, dereler dağlar... bütün bunlar üzerimden dalga dalga aşırlar; daima uyumsuz parça parça... açık bir gökten düşen kan pıhtıları gibi. İşte, benim çılgın yatak arkadaşlarım, hepsi **in extenso** oradaydılar. Bir adamın toplayabileceği en kimsesiz, en garip, en tuhaf insanlar koleksiyonu. Hepsi yerinde olmuş, hepsi garip diyarlardan gelen insanlar. Hepsi birer **uitlander**. Ama ne kadar tatlı ve sevimli hepsi de! Geçici olarak sürgün edilmiş, kanatları yırtık pırtık soytarı giysilerinin altında gizlenmiş melekler gibi.

Genellikle karanlıkta, rüzgârın deliller gibi ılık çaldığı tamamen ıssız sokaklarda bir köşeyi dönerken bu hiç kimselerden birine rastladığım olurdu. O, ateş istemek veya birkaç kurş sızdırmak için beni selâmlardı. Nasıl olurdu bilmem, birden bire kolkola girer, aniden, sadece terkedilmişlerin, meleklerin ve bir de seraserilerin kullandığı anlaşılmasız dille konuşmaya başladık.

Tekerlekleri harekete geçiren şey, yabancınn basit, dürüst itirafı olurdu genellikle (cinayet, hırsızlık, ırza geçme, terk. Bütün bunlar birer kartvizit gibi ortaya dökülürdü.)

«Anlıyor musun, mecburdum...»

«Tabii, tabii!»

«Balta orada duruyordu, zaten savaş başlamıştı; Peder her zaman sarhoştı, kızkardeşim de o herifle beraberdi... Üstelik, hep yazmak isterdim... Anlıyor musun?»

«Tabii!»

«Günden sonra da yıldızlar ... Sonbahar yıldızları. Ve yeni, yabancı ufuklar. Öylesine yeni, öylesine de eski bir dünya. Yürürsün, saklanırsın, yağmalarsın. Dolaşırsın, ararsın, dua edersin... deri üstüne deri değiştirirsin. Her gün yeni bir isim, yeni bir hitap. Her zaman kendinden kaçarsın. Anlıyor musun?»

«Tabii!»

«Ekvatorun üstünde, Ekvatorun altında... durma, dinlenme yok. Hiçbir yerde hiçbir şey yok. Öylesine parlak, öylesine dolu, öylesine zengin dünyalar; ama beton ve dikenli telle birbirine bağlanmış. Daima bir sonraki yer, ve ondan sonraki. Elin dalma öne uzatılmış daima dilenen, yalvaran, yakaran bir el. Sağırdır dünya. Duvar gibi sağır. Patlayan tüfekler, gürleyen toplar, kendi koyu kırmızı kanları içinde taş gibi yatan erkekler, kadınlar, çocuklar. Arada bir de, bir çiçek. Bir menekşe belki ve onu beslemek için milyon tane çürüyen ceset. Çakıyor musun?»

«Tabii!»

«Çıldırđım, çıldırđım, çıldırđım»

«Elbette!»

Ve tabii o zaman, o keskin ve parlak baltayı kapar ve başlar biçmeye... şurda bir kafa, burda bir kol ve bacak, arada da parmaklar; el ve ayak parmakları. Trak, trak, trak. Pırasa doğrar gibi. Ve tabii, aranmakta. Buldukları zaman da sıkıp suyunu çıkaracaklar. Adalet yerini bulacak. Tavuklar gibi boğazlanan her milyon için zavallı bir sefil insanca idam edilir.

Anlıyor muyum? Gayet iyi anlıyorum.

Yazar da bir caniden, bir yargıçtan, bir cellâtıan başka nedir ki? Ben çocukluğumdan beri aldatma sanatıyla donanmış değil miyim? Ruhi bozukluklar ve karmaşalar içinde kıvranıp durmuyor muyum? Ortaçağ papazının bütün suç ve günahlarıyla tepeden tırnağa lekelenmiş değil miyim? Yalnız şairin bu çılgın koşuşturmasından daha olağan, daha anlaşılabilir, daha insanca ve daha kolay affedilebilir mi?

Bu göçebeler, benim dünyama girdikleri gibi izah edilmez bir şekilde çekip gidiyorlardı.

Boş bir mideyle sokaklarda dolaşmak, insanı **qui vive** haline sokar. İnsan içgüdüsiyle nereye döneceğini, neyin peşinde koşacağını bilir; bir gezgin yoldaşını tanımakta asla güçlük çekmez.

Herşey kaybolduğunda, ruh ortaya çıkar...

Onlardan, gizli melekler diye bahsettim. Gerçekten öyleydiler, ama ben ancak onlar gittikten sonra bu gerçeğin farkına varıyordum. Meleğin, peşinde muhteşem bulutlarla ortaya çıktığı pek enderdir. Bununla birlikte insanın durup baktığı ağız açık budala, arada sırada birdenbire kapıya bir anahtar gibi uyuverir. Ve kapı açılır.

Ardına kadar açılan, Ölüm denen kapıydı; ve gördüm ki, hayal ettiğimizin dışında orada ne ölüm vardı, ne yargıçlar, ne de cellatlar. Ne büyük bir gayretle herşeyi tamir etmek istedim o zaman! Ve gerçekten tamir ettim. Tamamen. Çırılçıplak soyunan Raca. Geriye sadece bir benlik (ego) kaldı; ama oflayıp puflayan ve iğrenç bir kurbağa gibi şişmiş bir benlik. O zaman, bunun tam bir delilik olduğu düşünçesi beni ezdi. Hiçbir şey verilemez ve alınamaz; hiçbir şey toplanmamış ve çıkartılmamıştır; hiçbir şey artmamış ve azalmamıştır. Aynı muazzam okyanusun önünde, aynı kıyıda duruyoruz. Aşk okyanusunun. Orada işte, **in perpetuum**. Açılmış tomurcuğun içinde, çağlayanın sesinde, yırtıcı kuşun hızla yere inişinde olduğu gibi, peygamberin gök gürültüsüne benzeyen **top** atışlarında da. Gözlerimiz kapalı, kulaklarımız tıkalı, hareket ediyoruz; ardına kadar açılmayı bekleyen kapıların bulunduğu duvarları yıkıyoruz; kanatlarımız olduğunu unutup merdiven arıyoruz el yordamıyla; sanki Tanrı sağır ve körmüş gibi, sanki O bir boşluktaymış gibi dua ediyoruz. Aramızdaki melekleri **de** işte bunun için tanıyamıyoruz.

Bir gün bunları hatırlamak hoş olacak.

Ve böylece, karanlıkta gezerken, ya da odanın bir köşesinde bir şapkalık gibi saatlerce dururken, çukura gittikçe daha fazla battım. İsteri kural haline geldi. Kar hiç erimedi.

Stasia'yı gerçekten deli etmek ve böylece ondan temelli kurtulma plânları yaparken, aynı zamanda bir kur seferinin de en eşekçe planlarını hayal ediyordum. Önünden geçtiğim her vitrinde ona almak istediğim hediyeler görüyordum. Kadınlar hediyeye bayılırlar, özellikle pahalı olanlara. Havalarına göre en değersiz şeyleri de severler. Ona alınacak çok pahalı antika bir çift küpe ile büyük bir siyah mum arasında bir tercih yapabilmek için upuzun bir günümü harcayabilirdim. Pahalı olanın erişilmez olduğunu asla itiraf etmezdim. Hayır, küpelerin onu daha fazla memnun edeceğine kendimi inandırabilse idim, onları satın alma yolunu bulabileceğime de inandırabilirdim kendimi. Buna kendimi inandırabilirdim diyorum, çünkü hiçbirisine karar veremeyeceğimi içimden biliyordum. Bu vakit geçirici bir oyundu. Aslında zamanımı daha önemli meseleleri, mesala ruhun yatıştırılıp yatıştırılamayacağını tartışarak harcayabilirdim. Ne varki, zihin makinası için herhangi bir mesele, bir diğeri kadar önemli olabiliyor. Aynı ruh hali içinde bir dolar borç için beş ya da on mil yürümem gerektiğine kendimi inandırabilir, ve bir

on kuruş ya da beş kuruş koparmayı başardığımda kendimi aynı derecede muzaffer hissedebiliyordum. Bir dolarla neler yapmayı ümit edebildiğim önemli değildi, önemli olan hala gösterebilmekte olduğum gayretti. Bu, bozulmuş açığa göre bir ayağımın hala dünyada olması demekti.

Evet, arasıra böyle şeyleri hatırlamak ve hayatı **Akond of Swet** gibi sürdürmemek önemliydi. Onları arada bir sarsmak, sabahın üçünde eli boş eve geldiklerinde «üzülmeyin, gidip kendime bir sandviç alırım» demek, de iyi oluyordu. Hatta bazen sadece hayali bir sandviç yedim. Fakat onlara tamamen parasız olmadığım hissini vermek hoşuma gidiyordu. Bir iki kere onları bir biftek yediğime gerçekten inandırdım. Tabii ki, bunu, onları sinir etmek için yaptım. (Onlar birisinin kendilerine bir lokma birşey ikram etmesi için kafeteryalarda oturarak saatler geçirirken, ben nasıl olur da biftek yiyebilirdim?) Arasıra onları şöyle karşılardım :

«Ee, yiyecek birşeyler bulabildiniz mi bari?»

Bu soru onları daima tedirgin ederdi!

«Açlıktan ölüyorsunuz sandım» derdim.

Bunun üzerine bana açlıktan ölmeye niyetleri olmadığını bildirirlerdi. Benim de açlıktan ölmemi gerektiren bir sebep olmadığını eklemeyi ihmal etmezlerdi. Bunu onlara eziyet etmek için yapardım sadece.

Keyifli oldukları zaman bu mesele hakkında uzun uzun konuşurlardı. Ne gibi yeni şeytanlıklar düşünüyordum? Son zamanlarda Kronski'yi görmüş müydüm? Ondan sonra da suni konuşmalar başlardı: yeni buldukları arkadaşlar hakkında, keşfettikleri yeni meyhaneler hakkında, Harlem'e yaptıkları cakalı geziler hakkında, Stasia'nın kiralayacağı stüdyo hakkında vb. Ah, evet, Stasia'nın geçen akşam rastladıkları şair arkadaşı Barley'den bahsetmeyi unutmışlardı. Bir öğleden sonra uğrayacakmış. Benimle tanışmak istiyormuş.

Bir gece Stasia hatıralarına daldı. Anlayabildiğim kadarı ile bunlar gerçeğe uygun hatıralardı. Mehtapta sürtündüğü ağaçları, kıllı bacaklarından dolayı kendisine aşık olan sapık milyoneri, kendisi ile sevişmek isteyen ama çok kaba olduğu için red-

dettiği Rus kızını falan anlattı. Ayrıca Stasia'nın evli bir kadınla ilişkisi vardı ve kocanın gözünü boyamak için onun kendisini düzmesine mücadele ediyordu... yoo, bundan hoşlandığı için değil, karısı yani sevdiği kadın bunu gerekli gördüğü için yapıyor-du. «Bütün bunları sana neden anlatıyorum bilmiyorum» dedi. «Ancak...»

Birdenbire neden anlattığını hatırladı. Barley yüzünden. Barley garip bir herifti. Stasia ikisini birbirlerine çeken şeyin ne olduğunu anlayamıyordu. Barley daima Stasia ile yatmak istermiş gibi yapıyordu, ama aralarında hiçbirşey olmuyordu. Her neyse, Barley iyi bir şairdi. Stasia da bundan emindi. Ara sıra onunla beraberken bir iki şiir yazdığını söyledi sonra da garip bir açıklama yaptı : «Benimle otuzbir çektiği zamanlar yazmaya devam edebilirdim» Kıs kıs güldü.

«Buna ne dersin?»

«Krafft-Ebing» den alınmış bir sayfaya benziyor,,» dedim. Bunun üzerine Krafft-Ebing, Freud, Forel, Stekel, Weininger'in vb. gibi nisbi meziyetleri hakkında uzun bir tartışma başladı ve Stasia bunların hepsinin içinin geçmiş olduğunu söyleyince tartışma da sona erdi.

«Senin için ne yapacağım biliyor musun» diye bağırdı birdenbire. «Arkadaşın Kronski'ye kendimi muayene ettireceğim.»

«Ne demek muayene ettireceğim»

«Anatomimi incelesin»

«Kafanı muayene ettirmek istediğini sanmıştım»

«Onu da yapabilir» dedi, gayet sakin.

«Peki, seni sağlam bulursa, o zaman geriye sadece iki cinsellikli bir sapık olduğun kalıyor, öyle değil mi?»

Freud'den ödünç alınan bu ifade, onları müthiş güldürdü. Stasia bunu gerçekten öyle sevdi ki, bu adı taşıyan bir şiir yazacağını vaadetti. Onun sözüne uyuldu. Gerekli muayeneyi yapmak üzere Kronski çağırıldı. Kronski, neşe içinde ellerini ovuşturarak ve parmaklarını çıtlatarak geldi.

«Yine ne var bay Miller? Buralarda vazelin var mı? Eğer ben bu işi biliyorsam, zor bir görev derim, ama fena fikir de de-

ğil. Hiç olmazsa kızın erselik (Hermafrodit) olup olmadığını öğrenmiş oluruz. Belki de bir kuyruk kalıntısına rastlarız.»

Bu sırada Stasia bluzunu çıkarmıştı bile. Nefis mercan uçlu memelerini ortaya sermişti.

«Bunların birşeyi yok» dedi Kronski, memeleri avuçlayarak. «Şimdi de pantolonunu indir bakalım»

Stasia buna direndi. «Burada olmaz» diye bağırdı.

«Nerde istersen» dedi Kronski. «Tuvalette olur mu?»

Mona «muayeneyi niye onun odasında yapmıyorsun?» dedi, «burada bir teşhircilik gösterisinde bulunmuyoruz.»

«Yok canım?» dedi Kronski pis pis sırtarak. «Ben öyle yapacaksınız sanmıştım.»

Siyah çantasını almak üzere öbür odaya geçti.

«Daha resmi olsun diye aletlerimi de getirdim.»

Mona «canını acıtmayacaksın değil mi?» diye bağırdı.

«Direnmezse acıtmam» dedi Kronski. «Vazelinı buldunuz mu, vazelin yoksa zeytinyağ da olur, ya da tereyağ.»

Stasia yüzünü buruşturdu. «Bütün bunlar gerekli mi?» diye sordu.

«Sana bağlı» dedi Kronski, «ne kadar hassas olduğuna bakar. Sakin sakin yatarsan, uslu durursan hiçbir zorluk çıkmaz. Hoşuma giderse başka birşey de sokarım.»

«İşte onu yapamazsın» diye haykırdı Mona.

«Ne oldu. Kışkanıyor musun yoksa?»

«Seni buraya doktor olarak çağırdık. Burası kerhane değil.»

«Öyle bir yer olsa daha iyi geçinirdiniz» dedi Kronski sırtarak. «Hiç olmazsa o daha iyi geçinirdi... Hadi, bitirelim şu işi!»

Böyle diyerek Stasia'nın elinden tuttu ve tuvaletin yanındaki küçük odaya soktu. Mona da, Stasia'ya bir zarar gelmeyeceğinden emin olmak için beraber gitmek istedi; ama Kronski razı olmadı.

«Bu bir vizitedir.» dedi. Neşçyle ellerini ovuşturuyordu, bana da bilgiç bir bakış fırlatarak, «Size gelince **Bay** Miller» dedi, «sizin yerinizde olsam, ufak bir yürüyüş yapardım. »

«Hayır, hayır, kal!» diye yalvardı Mona, «ona güvenemiyorum.»

Onun için, Mona'yla biz kaldık, birbirimize tek kelime söylemeden koskoca odayı arşınlamaya başladık.

Beş dakika geçti, on dakika geçti. Birden bire bitişik odadan keskin bir çığlık yükseldi : «İmdat! İmdat! Bana tecavüz ediyor!»

Odaya daldık. Tabii, Kronski pantolonunu indirmiş, domates gibi kırmızı bir suratla orada duruyordu. Kıza atlamaya çalışıyordu. Mona bir kaplan gibi Kronski'nin üzerine atıldı ve onu yataktan aşağı çekti aldı. Stasia da yataktan fırladı ve Kronski'nin üzerine atlayıp ata biner gibi bindi. Bütün kuvvetiyle tırmalamaya ve yumruklamaya başladı. Zavallı Kronski bu saldırı karşısında öyle büyük bir şaşkınlığa düşmüştü ki, kendini korumayı bile düşünemiyordu. Araya girmeseydim, kızlar gözünü oyacaklardı.

«Ulan piç» diye haykırdı Stasia.

Mona ise «Sadist» diye bağıırıyordu.

Öyle bir şamata kopardılar ki, ev sahibesinin elinde bir saptırla aşağı ineceğini sandım.

Pantolonu ve donu hâlâ ayakbileklerinde, ayağa kalkmaya çabalayan Kronski, sonunda bir şeyler gevelemeyi başardı : «Nedir bu kopardığınız yaygara! Tahmin ettiğim gibi, kız normal. Aslında fazla normal. Beni de tahrik eden bu oldu zaten. Bunda ne kötülük var yahu? »

Kızlar «Defet şunu buradan» diye bağırdılar.

Kronski, sesine yumuşatıcı bir ton katarak, «Durun yahu, durun bir dakika» dedi. «Onu muayene etmemi istediniz ve **fiziki bakımdan** hiç bir şeyi olmadığını siz de biliyordunuz, benim kadar. Onun çan kulesi bakılmak istiyor, mahrem yerler değil. Onu da yapabilirim, ama zaman alır. Neyi ispat etmemi istiyorsunuz? **Buna** cevap verin bakalım, verebilirseniz! Size bir şey söyleyeyim mi? Üçünüzü de içeri tıktırabilirim, istesem.» Burnu-

muzun dibinde parmaklarını şaklattı. Sonra bir daha şaklattı, «İşte böyle» diyerek. «Hangi gerekçeyle mi? Ahlâk düşkünlüğünden dolayı. Buna karşı hiç biriniz bir şey yapamazdınız.»

Bunun bizi iyice etkilemesi için bir süre durdu, bekledi.

«Ama bunu yapacak kadar alçak değilim» dedi. «Ben fazla iyi bir arkadaşım, öyle değil mi, Bay Miller? Ama size iyilik yaptığım için siz de beni dışarı atmaya kalkmayın sakın.»

Stasia, pantolonu kolunda asılı, çıırılçılak duruyordu. Nihayet kendine geldi ve pantolonunu giymeye başladı. Bunu yaparken ayağı kaydı ve ycre düştü. Mona derhal yardımına koştu, ama Stasia onu şiddetle itti.

«Bırak beni» diye haykırdı Stasia. «Kendi işimi kendim görürüm .Çocuk değilim.» Bunu derken ayağa kalkıyordu. Bir an ayakta dîmdik durdu, sonra başını öne eğip kendine, vücudunun orasına baktı. Aynı zamanda bir kahkaha kopardı, manyakça bir kahkaha.

«Demek normalim, öyle mi?» dedi, daha şiddetli bir kahkaha atarak. «Ne gülünç! Normalim, çünkü şurada içine birşeyler sokulabilecek kadar büyük bir deliğim var. Bana bir mum verin, çabuk! Ne kadar normal olduğunu göstereceğim size!»

Mona, «Stasia, lutfen yalvarırım dur» diye bağırdı.

Kronski de «Evet, kes artık» dedi sertçe. «Bize bir teşhircilik gösterisi yapmana gerek yok.»

Teşhir sözü Stasia'yı daha da azdırmıştı, sanki.

«Bu benim gösterim» diye haykırdı. «Ve bu defalık beleş. Genellikle, kendimi bu hale sokmak için para alırım, değil mi?» Mona'ya döndü, «Değil mi? diye tısladı. Yoksa, ev kirasını nasıl topladığımızı onlara söylemedin mi?»

Mona «Lütfen Stasia, lütfen!» diye yalvardı. Gözlerinden yaşlar akıyordu.

Ama artık Stasia'yı hiç bir şey durduramazdı. Çalışma masasının üstünden bir mum kaptı, yarığına soktu; onu yaparken, bir yandan da kalçasını çılınca çalkalıyordu.

«Elli dolar etmez mi bu?» diye bağırdı. «Bilmem kim daha da fazla verirdi ama o zaman beni emmesine izin vermem gere-

kirdi. Oysa emilmekten, en azından bir sapık tarafından emilmekten hiç hoşlanmam.»

«Kes artık! Kes artık, yoksa kaçıp gdeceğim» dedi Mona.

Bunun üzerine Stasia sakinleşti. Mum yere düştü. Stasia'nın yüzüne yeni bir ifade gelmişti şimdi. Bluzunu giyerken bana şöyle dedi :

«Görüyorsun ya Val, eğer yaralanması ve aşağılanması gereken birisi varsa, o da benim, sevgili karıcığın değil. Bende ahlâk duygusu diye bir şey yoktur. Bende sadece aşk vardır. Paraya ihtiyaç varsa, sahneye çıkmaya daima hazırım. Deli olduğum için bunun bir önemi yok.» Sustu, odanın öbür tarafındaki gardroba gitti. Çekmecelerden birini açıp bir zarf çıkardı. Zarfı sallıyarak «Bunu görüyor musun?» dedi. «Koruyucularımın gönderdiği bir çek var bunun içinde. Gelecek ayın kirasını ödemeye yeter. Ama» — ve bunu derken gayet sakin bir şekilde zarfı parça parça etti — «Biz bu çeşit para istemeyiz değil mi? Biz yolumuzu bulmasını biliriz... teşhir gösterileri yaparak... Seviymiş gibi davranarak... yalandan sevicilermiyiz gibi davranarak. Yalandan şunu yaparak, yalandan bunu yaparak... Bıktım artık. Niye yalancıkdan sadece insanmıyız gibi yapmıyoruz?»

Konuşan Kronski oldu.

«Sen elbette bir insansın, hem de olağanüstü bir insan. Yarı yolda bir yerde yarağı yedin. Bu nasıl oldu bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum üstelik. Beni dinleyeceğini bilsem seni buradan çıkmaya, bu ikisini bırakmaya zorladım.» Mona'yla bana aşağılayıcı bir bakış fırlattı. «Evet, bırak bu ikisi kendi meselelerini kendileri çözsünler. Onların sana ihtiyacı yok; hele senin onlara hiç ihtiyacın yok. Doğrusunu istersen, senin hiç bir yerde işin yok... Söylemek istediğim şey şu... Ben buraya bir dost olarak geldim. Senin bir dosta ihtiyacın var. Bu ikisine gelince, bunlar, dostluk kelimesinin anlamını bile bilmezler. Üçünüz arasında en sağlıklı olan, muhtemelen sensin. Üstelik dehan da var...»

Ebediyen konuşacak sandım. Oysa, acele olarak bir hastaya gitmesi gerektiğini yüksek sesle hatırladı ve hızla çıkıp gitti.

O gece, daha sonra — kızlar çıkmamaya karar vermişler-

di — tuhaf bir şey oldu. Hemen yemekten sonra, tatlı bir sohbetin ortasında. Sigara bitmişti, Mona çantasına bakmamı söyledi. Genellikle çantasının dibine düşmüş bir iki tane bulunurdu. Kalktım, çantanın bulunduğu dolaba gittim. Çantayı açınca, içinde Stasia'nın el yazısıyla Mona'ya yazılmış bir zarf gördüm. O saniye Mona da yanımda bitti. Böyle paniğe kapılmamış olsaydı, zarfın varlığını umursamayabilirdim. Mona kendini tutamayarak zarfı kaptı. Ben de onun elinden kaptım. O bir hamle daha yaptı ve bir itiş kakıştırdı başladı. Sonunda zarf yırtık olarak yere düştü. Stasia hemen üstüne kapandı ve zarfı Mona'ya iade etti.

Farkında olmadan Kronski'nin laflarını tekrarlıyarak, «Nedir bütün bu gürültü?» dedim.

İkisi birden «Sana ne?» diye cevap verdiler.

Başka bir şey söylemedim. Ama iyiden iyiye meraklanmıştım. Bir önsezi, mektup meselesinin tekrar açılacağını söylüyordu bana. En iyisi, hiç ilgilenmiyormuş gibi davranmaktı.

O gece daha sonra, tuvalete gittiğimde, helâ deliğinde zarfın parçalarını gördüm. Kıs kıs güldüm. Mektubu imha ettiklerini bana anlatmak için seçtikleri yolun inceliğine bakın! Ama o kadar kolay teslim olmayacaktım. Zarfın parçalarını kuburdan çıkarıp dikkatle inceledim. Zarfın parçaları arasında, mektubun hiç bir parçası yoktu. Şimdi, mektubun saklandığına ve bakmayı hiç akıl edemeyeceğim bir yere saklanmış olduğuna emindim.

Bir kaç gün sonra da ilginç bilgiler edindim. Bu, ikisi arasında hararetli bir tartışma sırasında ortaya çıktı. Genellikle gizli meselelerini konuşmak için çekildikleri Stasia'nın küçük odasındaydılar. Benim evde olduğumdan habersiz, ya da kısık sesle konuşamayacak kadar heyecanlı olduklarından, hiç bir zaman duymamam gereken lâflar kulağıma çalındı.

Anladığım kadarıyla, Mona, aptal gibi parasını har vurup harman savurduğu için Stasia'nın canına okumakla meşguldü. **Hangi para** acaba? Stasia bir servete mi konmuştu? Anlaşılan, Mona'yı deli eden şey Stasia'nın — adını duymadığım — manyağın tekine bir dolar vermiş olmasıydı. Mona, hiç olmazsa paranın bir kısmını geri almak için çaba harcamaya zorluyordu Sta-

sia'yı. Stasia da katiyen böyle bir şey yapmayacağını, salak herifin o parayla ne yapacağını umurunda olmadığını söyleyip duruyordu.

Mona'nın «Dikkat etmezsen bir gece seni sokaktan kaldıracaklar» dediğini duydum.

Stasia da gayet masumane : «O zaman şanslarına küssünler, başka param yok çünkü» diyordu.

«Başka paran yok mu?»

«Ne sandın? Beş kuruşum bile yok.»

«Delisin sen!»

«Biliyorum. Ama etrafa savurmadıktan sonra, para ne işe yarar?»

Duyacağımı duymuştum. Bir yürüyüş yapmaya karar verdim. Döndüğümde Mona evde yoktu.

Telaşlanmamıştım, ama meraklanmıştım. «Nereye gitti?» dedim.

Cevap olarak bir homurtu geldi.

«Bir şeye mi kızdı?»

Bir homurtu daha; arkasından : «Galiba. Merak etme, döner.»

Tavırları, içten içe memnun olduğunu ortaya koyuyordu. Normal olarak altüst bir halde olurdu, ya da Mona'yı aramaya giderdi.

«Sana bir kahve yapayım mı?» diye sordu. Hayatında ilk defa böyle bir teklifte bulunuyordu.

«İyi olur» dedim, olabileceğim kadar nazik.

Masaya onun karşısına oturdum. Kahvesini ayakta içmeye karar vermişti.

Gereksiz giriş cümlelerini bir kenara bırakarak, «Tuhaf bir kadın, değil mi?» dedi. «Onun hakkında ne biliyorsun gerçekten? Ağabeyleriyle, annesiyle veya kız kardeşleriyle tanıştın mı? Kız kardeşinin kendisinden çok daha güzel olduğunu iddia ediyor. İnanıyor musun buna? Ama ondan nefret ediyor. Neden?»

Sana biraz birşeyler söylüyor, sonra da seni öyle havada bırakıveriyor. Her şeyin esrarlı bir havaya sokulması gerekiyor, dikkat edersen.»

Kahvesinden bir yudum almak için bir an sustu. «Eğer fırsat bulabilirsek, bir dolu şeyimiz var. İkimiz parçaları bir araya getirebiliriz belki.»

Bunu denemenin bile gereksiz olduğunu söylemek üzereydim ki, monologuna bıraktığı yerden devam etti.

«Onu sahnede gördün herhalde.»

Evet anlamında başımı salladım.

«Neden soruyorum, biliyor musun? Çünkü bir artist olarak beni etkilemiyor. Yazar olarak da. Hiçbir şey hiçbir şeye uymuyor. Kendisi de dahil herşey muazzam bir yalanın parçası. On da gerçek olan tek şey, samimi olmayışı. Ve **bir de** : sana olan aşkı.»

Son cümle beni bir sarstı : «Buna gerçekten inanıyorsun değil mi?»

«İnanıyor muyum?» diye tekrarladi. «Sen olmasan, yaşaması için bir sebep kalmazdı. Onun hayatısın sen...»

«Peki **sen?** Sen nerede giriyorsun işin içine? »

Garip bir şekilde gülümsedi. «Ben mi? Ben, onun kendi etrafında yarattığı gerçek dışı dünyanın parçalarından biriyim sadece. Yahut da, arada bir kendi gerçek kişiliğini görür gibi olduğu bir ayna. Bozuk şekilli bir ayna tabii.»

Ondan sonra, daha aşına olduğumuz bir alana geçerek «Niye bu şekilde para kazanmasına engel olmuyorsun? Buna hiç gerek yok. Ayrıca bunu yapış şekli de iğrenç. Onu bu işe iten ne, bilmiyorum. Elde etmek istediği para değil. Para sadece başka bir şey için bahane. Sanki başkalarına sataşmasının nedeni yalnızca ilgi çekmek. Ve birisi de gerçek bir ilgi gösterdiği anda, onu aşağılıyor. Zavallı Ricardo'nun bile işkence çekmesi gerekti, solucan gibi kıvrandırdı onu... Biz ikimiz birşeyler yapmalıyız. Bu işe bir son vermeliyiz.»

«Eğer sen bir işe girseydin,» diye devam etti, «her akşam o berbat yere giderek bütün o kendisine sulanan ağzı bozuk ya-

ratıkları dinlemek zorunda kalmazdı. Nedir sana mani olan? Monoton bir hayat sürdürmekle onun mutsuz olacağını mı sanıyorsun? Yoksa belki de onu benim baştan çıkardığımı sanıyorsundur. Ha? Bu tip hayattan hoşlandığımı mı sanıyorsun? Hakkımda ne düşünürsen düşün, bütün bunlarla hiçbir ilgim olmadığımı mutlaka bilmen gerek.»

Aniden sustu.

«Neden konuşmuyorsun? Birşeyler söylesene.»

Tam ağzımı açacakken, Mona girdi içeri — elinde bir demet menekşe. Barış gösterisi.

Az sonra hava o kadar huzur dolu, o kadar ahenkli oldu ki, neredeyse kendilerini kaybedeceklerdi. Mona dikişini, Stasia da boya kutusunu çıkardı. Bana herşey sahnede cereyan ediyormuş gibi geliyordu.

Stasia kısacık bir zamanda tanınabilir bir portremi yapmıştı — karşımdaki duvarda. Resim, açıkça takındığım haşin, hakimane ifadeyi vurgulayan, mavi bir Çinli ceketini giymiş bir Çin mandarinini olarak gösteriyordu beni.

Mona resmin enfes olduğunu söyledi. Kıpırdamadan durduğum ve Stasia'ya karşı çok iyi davrandığım için koruyan bir tavırla beni övdü. Günün birinde Stasia'yla birbirimizi tanıyacağımızı ve iyi arkadaş olacağımızı zaten biliyordu, falan filan.

O kadar mutluydu ki, sigara ararken, heyecandan çantasının içindekileri dikkatsizce masanın üzerine döküverdi ve bu arada mektup da düştü. Bir iki satırına göz atmak için en ufak bir teşebbüste bile bulunmadan mektubu aldım ve hayret dolu bakışları arasında kendisine verdim.

«Okumasına niye izin vermiyorsun?» dedi Stasia.

«Vereceğim» dedi, «ama şimdi değil. Bu anı bozmak istemiyorum.»

Stasia : «İçinde utanılacak hiç bir şey yok.»

«Biliyorum» dedi Mona.

«Boşverin» dedim. «Merak etmiyorum artık.»

«Siz ikiniz de harikulâdesiniz! Kim sevmez sizi? İkinizi de çok seviyorum.»

Şimdi biraz şeytani bir havaya girmiş olan Stasia bu taşkınlığa, «Hangimizi daha çok sevdiğini söyle» diye cevap verdi.

Cevap en küçük bir duraksama olmadan geldi.

«İkinizden birini daha fazla sevmezdim. İkinizi de seviyorum. Birinize olan sevgimle diğerinize olan sevgimin hiç ilgisi yok. Val, seni daha fazla sevdikçe, Stasia'yı da daha fazla seviyorum.»

Portre üzerindeki çalışmaya dönmek için eline fırçayı alan Stasia «İşte sana cevap» dedi.

Bir kaç saniyelik bir sessizlik oldu, sonra Mona konuşmaya başladı. «Ben yokken siz ikiniz ne konuşuyordunuz, allahaşkına?»

«Tabii ki seni» dedi Stasia. «Öyle değil mi, Val?»

«Evet, senin ne kadar harikulâde bir yaratık olduğundan söz ediyorduk. Yalnız bizden birşeyler saklamamı anlayamıyoruz.»

Hemen dikleniverdi. «Hangi şeyleri? Ne demek istiyorsunuz?»

Stasia, fırçasını kullanmaya devam ederek, «Şimdi bunu açmalım» dedi. «Fakat yakın bir zamanda üçümüzün oturup meseleleri halletmemiz gerektiğini düşünmüyor musun?» Bunu söylerken de döndü ve doğrudan doğruya Mona'nın yüzüne baktı.

Mona'nın soğuk cevabı «Benim itirazım yok» oldu.

«Görüyor musun, hırçınlaştı», dedi Stasia.

«Anlamıyor» dedim.

Yeniden parlayıverdi Mona. «Nedir anlamadığım? **Nedir** bütün bunlar? Ne yapmak istiyorsunuz, siz ikiniz?»

«Aslında sen yokken pek fazla konuşmadık» diye araya girdim. «Daha çok hakikatten ve doğruluktan söz ediyorduk... Biliyorsun, Stasia çok doğru sözlü bir insandır.»

Mona'nın dudaklarına hafif bir gülümseme yayıldı. Birşey söylemek üzereydi fakat ben kestim.

«Endişe edilecek birşey yok. Seni sorguya çekecek değiliz.»

«Sizinle bir oyun oynuyormuşum gibi konuşuyorsunuz.»

«Tam öyle» dedi Stasia.

«Demek yaptığınız bu! İkinizi bir kaç dakika için yalnız bırakıyorum ve beni arkadan vuruyorsunuz. Ne yaptım da böyle bir muameleyi hakkettim?»

Bu noktada konuşmanın gidişini kaybettim. Bütün düşündüğüm o son cümleydi — **Ne yaptım da böyle bir muameleyi hakkettim?** Bu, annemin kederli olduğu zaman en çok kullandığı deyimdi. Çoğunlukla allaha sesleniyormuşçasına başını geri atarak kullanırdı bu cümleyi. İlk duyduğumda — o zaman yalnızca bir çocuktum — beni bir korku ve iğrenme sarmıştı. Nefrettime yol açan sözlerden çok sesinin tonuydu. Kendini böylesine haklı görmek! Tanrı, sanki onu, örnek bir yaratık olan onu mesnetsiz bir cezaya çarptırmış gibi.

Bunu şimdi Mona'nın ağzından işitmekle ayaklarımın altında yer yarılmış gibi geldi. «Öyleyse sen **suçlusun,**» dedim kendi kendime. **Neden** dolayı suçlu olduğunu tayin etmek için de bir çaba harcamadım. **Suçluydu,** o kadar.

Bazı öğleden sonraları Barley uğruyordu, Stasia ile birlikte onun küçük odasında oturuyor, bir kaç yumurta yumurtluyor (şiiirler) ve ansızın gidiyordu. Her gelişinde, holdeki yatak odasından garip sesler geliyordu. Korku ve coşkuyu birleştiren hayvan sesleri. Sanki başıboş bir sokak kedisi tarafından ziyaret ediliyormuş gibi.

Bir defasında Ulric uğradı fakat havayı o kadar sıkıntılı bırıldı ki ziyaretini bir daha tekrarlamıyacağını biliyordum. Sanki başka bir «aşama» dan geçiyormuşum gibi konuşuyordu. Tavır — tünelden çıktığında beni bir ara! tavırdı. Stasia hakkında ki düşüncesini belirtmemekte çok ihtiyatlı davrandı. Bütün söylediği «Garip biri!» oldu.

Kur yapmayı ilerletmek için, bir gün tiyatroya bilet almaya karar verdim. Tiyatronun kapısında buluşmaya karar vermiştik. Akşam oldu. Perde açıldıktan yarım saat sonrasına kadar sabırla bekledim ama Mona gelmedi. Bir demet menekşe almıştım ona, genç bir delikanlı gibi. Elimde çiçeklerle vitrindeki hayali-

mi görünce birden kendimi o kadar aptal hissettim ki, menekşeleri attım ve yürüdüm. Köşeye yaklaştığımda menekşeleri yerden alan genç bir kıza görmek için tam zamanında başımı çevirdim. Menekşeleri burnuna götürdü, derin bir nefes aldı ve yere attı.

Eve döndüğümde bütün ışıkların yandığını farkettim. İçeriden taştan şarkı sesinden sersemlemiş olarak bir kaç dakika dışarıda durdum. Bir an misafir mi var acaba diye düşündüm. Ama hayır. Yalnızca ikisi vardı. Neşeli oldukları da muhakkaktı.

Avazları çıktığı kadar «Sana Sevgilin Diyemem» şarkısını söylüyorlardı.

İçeri girerken «Hadi bir daha söyleyelim» dedim.

Ve üçümüz birden söyledik.

«Sana Sevgilin Diyemem, Sana Aşğım...»

Bir daha söyledik, bir daha. Üçüncü defasında elimi kaldırdım.

«Neredeydin?» diye haykırdım.

«Nerede miydin?» dedi Mona. «İşte burada.»

«Peki ya randevumuz? »

«Ciddi olduğunu sanmıyordum.»

«Sanmıyor muydun?» diye şraak, sert bir tokat attım. Sahici bir tokat. «Gelecek sefere hanımefendi, sizi kuyruğunuzdan çekip götüreceğim.»

Masaya oturdum ve iyice süzdüm onları. Öfkem geçti.

Şapkamı çıkarırken «O kadar hızlı vurmak istememiştim» dedim. «Bu akşam olağanüstü bir neşeniz var. Ne oldu?»

Koluma girerek beni çamaşır sepetlerinin durduğu evin arka tarafına götürdüler.

Bir erzak yığınına işaret ederek, «İşte bu» dedi Mona. «Bunlar geldiğinde evde olmalıydım. Sana zamanında haber vermeme de imkân yoktu. İşte seninle buluşmamamızın sebebi.»

Yığının içine dalıp bir Benediktin likörü aldı. Stasia çoktan

biraz siyah havyar ve bisküi çıkarmıştı bile.

Ganimeti nereden ele geçirdiklerini sormak zahmetine bile katlanmadım. Birazdan kendiliğinden ortaya çıkardı nasıl olsa.

«Şarap yok mu?» diye sordum.

Şarap mı? olmaz olur muydu! Hangisinden isterdim — Bordo, Ren, Mozel, Chianti, Burgondi?

Bir şişe Ren şarabı, bir kutu en iyisinden İngiliz bisküisi açtık. Masanın çevresine oturduk.

«Stasia yeni bir elbise aldı» der gibi. «Stasia hamile» dedi Mona.

«Kutladığımız bu muydu?»

«Tabii ki, hayır.»

Stasia'ya döndüm. «Hepsini anlat» dedim. «Can kulağıyla dinliyorum.»

Kızardı ve çaresiz gözlerle Mona'ya baktı. «O anlatsın sana» dedi.

Monaya göndüm, «Eee?»

«Uzun hikâye, Val, ama kısa keseceğim. Greenwich Village'da bir grup serserinin hücumuna uğramış. Tecavüz etmişler.»

«Bir grup mu? Kaç kişi?»

«Dört» dedi Mona. «Eve gelemediğimiz geceyi hatırlıyor musun? İşte o gece.»

«Öyleyse babasının kim olduğunu bilmiyorsun?»

«**Babası** mı?» diye karşılık verdiler. «**Babası** hiç dert etmiyoruz.»

«Yumurcağa bakmak isterdim» dedim. «Öğrenmem gereken tek şey emzirmek.»

«Kronski'yle konuştuk» dedi Mona. «Bu meseleyle ilgilenmeye söz verdi. Ama önce muayene etmek istiyor.»

«Gene mi?»

«Emin olması gerek»

«Peki, **sen** emin misin?»

«Stasia emin. Adetten kesilmiş.

«Bu hiç bir şey ifade etmez» dedim. «Bundan daha iyi kanıtlar olmalı.»

Sonunda Stasia konuştu. «Göğüslerim ağırlaşıyor.» Bluzunun düğmelerini açtı ve memelerinden birini dışarı çıkardı. «**Görüyor musun!**» Hafifçe bastırdı. Sarı irin gibi iki damla aktı. «Bu süt» dedi.

«Nereden biliyorsun?»

«Tattım.»

Mona'ya ne olacağını görmek için göğüslerini sıkmasını teklif ettim, ama kabul etmedi. Utanırmış.

«Utanmak mı? Bacak bacak üstüne atıp neyin var, neyin yoksa gösterirsin ama memelerini dışarı çıkarmazsın. Bu utanmak değil, ahlâksızlık.»

Stasia gülmeye başladı. «Doğru» dedi. «Göğüslerini göstermende ne kötülük var?»

«Hamile olan sensin» dedi Mona, «ben değil.»

«Kronski ne zaman geliyor?»

«Yarın.»

Kendime bir bardak daha şarap koyarak, bardağı kaldırdım. «Doğmamış olanın şerefine!» dedim. Sonra sesimi alçaltarak, polise haber verip vermediklerini sordum.

İhmal etmişlerdi. Konunun kapandığını belirtmek ister gibi yakında tiyatroya gitmeyi düşündüklerini söylediler. İstersem, benim de gitmemden memnun kalırlarmış.

«Neyi görmek için?» dedim.

«Tutsak'tı» dedi Stasia. «Bir Fransız oyunu. Herkes ondan söz ediyor.»

Konuşma sırasında Stasia ayak tırnaklarını kesmeye çalışıyordu. O kadar beceriksizdi ki, benim kesmeme izin vermesi için yalvardım. O işi bitirdiğim zaman saçlarını taramayı teklif ettim. Çok hoşuna gitti.

Saçlarını taradığım sırada Sarhoş Gemi'den bölümler okuyordu. Bayağı zevkle dinlediğimden, yerinden fırlayarak Rimbaud'nun biyografisini getirmek için odasına gitti. Kitap, Carré-

nin **Cehennem'de Mevsim**'iydi. Olaylar engellemese, o anda Rim-baud'ya hayran olabilirdim.

Şunu söylemeliyim ki, birlikte pek sık böyle akşamlar geçir-meyiz veya akşamlarımız pek bu kadar iyi bitmez.

Ertesi gün Kronski'nin gelmesi ve muayene sonucunun o-lumsuz çıkmasıyla herşey gerçekten ters gitmeye başladı. Bazan, çoğunlukla erzak getiren veya masanın üzerine çek bırakan bir velinimet olan özel arkadaşlarını ağırlarken evi terketmek zo-runda kalıyordum. Benim yanımda görüşürlerken, sık sık ikili konuşmalara dalyorlar veya gözümün önünde yazdıkları notları de-ğiş tokuş ediyorlardı. Ya da Stasia'nın odasında kapıyı kitle-yerek uzun süre fısıltı halinde bir konuşma sürdürüyorlardı. Stasia'nın yazdığı şiirler bile gitgide daha anlaşılma-z bir hal alıyordu. En azından bana göstermeye tenezzül ettikleri. Rim-baud'un etkisi diyordu. Ya da tuvaletten gelen devamlı su şakır-tısı.

Arada sırada, bir kaç sokak ötede, bir cenaze levazımatçısı-nın; hoş bir gizli meyhane bulmuş olan Osiecki'nin ferahlatıcı ziyaretleri oluyordu. Bir kaç bardak bira içerdim onunla — göz-leri cam gibi oluncaya ve kaşınmaya başlayıncaya kadar. Bazan aklıma Hobeken'a gitmeyi koyardım ve ümitsizce ortalıkta dola-şırken orasının ilginç bir yer olduğuna kendimi inandırmaya çalışırdım. Weehawken de çoğunlukla bir komik piyes görmek için bazan gittiğim allahın belası bir yerdi. Bodrumun çılgın at-mosferinden, devamlı aşk şarkıları dinlemekten — Rusça, Al-manca hatta Yahudice şarkılar söylemeye başlamışlardı — Sta-sia'nın odasındaki esrarlı fısıldaşmalardan, hayasız yalanlardan, uyuşturucu madde üzerine kasvetli konuşmalardan, güreş gös-terilerinden kurtulmak olsundu da...

Evet, arada sırada benim için güreş gösterileri yapıyorlardı. **Sahiden güreş gösterileri miydi?** Söylemesi güç. Bazan, sadece monotonluğu gidermek için fırçayı ve boyaları alıp Stasia'nın karikatürünü yapardım.

Daima duvarların üzerine. O da aynı şekilde cevap verirdi. Bir gün kapısının üzerine kuru kafa ve kol kemiği resmi yap-tım. Ertesi gün, kuru kafa ve kol kemiklerinin üzerinde bir ka-sap bıçağı resmi buldum.

Günün birinde sapı incili bir revolver edindi. «Lâzım olursa» dedi.

Şimdi de beni onun odasına girip eşyalarını karıştırmakla suçluyorlardı.

Bir gece Manhattan'ın Polonyalı kesiminde tek başıma dolaşırken, bir bilardo salonuna giriverdim ve orada, hayretler içinde, Curley'i ve bilardo arkadaşını buldum. Garip bir gençti arkadaş, hapisten henüz çıkmıştı. Epey coşkun ve hayali işleyen biriydi. Benimle birlikte eve dönüp bir şeyler yemek için ısrar ettiler.

Girişte Curley'e Stasia hakkında bir şeyler çıtlattım. Durumu tamamiyle biliyormuş gibi davrandı.

«Birşeyler yapmalı» dedi kısaca.

Arkadaşı da aynı fikirdeymiş gibi gözüktüyordu.

Işıkları açtığımda yerlerinden fırladılar.

«Çıldırılmış olmalı» dedi Curley.

Arkadaşı resimlerden korkmuş gibi yapıyordu. Gözlerini bir türlü onlardan ayıramıyordu.

«Bunları daha önce gördüm» dedi.

«Nerede yatıyor?» diye sordu Curley.

Odasını gösterdim. Tamamen dağınıktı — kitaplar, havlular, donlar, ekmek kırıntıları yatağın üstüne ve yere saçılmıştı.

«Deli, düpedüz deli!» dedi Curley'in arkadaşı.

Bu arada Curley etrafı karıştırmaya başlamıştı. Çekmece-leri birbiri ardına açıp içlerindeki boşaltıyor, sonra da yerine koymaya uğraşıyordu.

«Nedir aradığın?» diye sordum.

Bana baktı ve sırttı «Hiç tahmin edemezsin» dedi.

Sonunda gözlerini köşedeki tuvalet kutusunun altındaki büyük sandığa dikti.

«Ne var onun içinde?»

«Görelim bakalım» dedi. Tokaları çözdü, fakat kapak kilitliydi. Arkadaşıma dönerek, «Nerede kaldı senin zenaatın? Hadi çabuk! İlginç birşeyler bulacağımıza dair bir his var içinde.»

«Arkadaşı kilidi bir anda açivermişti. Ani bir hareketle sandığın kapağını geriye ittiler. Gözümüze ilk çarpan küçük bir demir kutuydu, bir mücevher kutusuydu, hiç şüphesiz. Açılmıyordu. Arkadaş yine zenaatını kullandı. Kutuyu açmak bir saniye sürdü .

— Bilinmeyen arkadaşlar tarafından verilmiş -- bir **billet - doux** yığını arasında tuvalete atılmış havası yaratılmaya çalışılan notu bulduk. Mona'nın el yazısıyla yazıldığı açıktı. Şöyle başlıyordu : «Ümitsiz, sevgilim...»

«Sakla onu» dedi Curley, «daha sonra ihtiyacın olabilir.» Diğer mektupları kutuya geri koymaya başladı. Sonra arkadaşına dönerek kilidi hiç açılmamış gibi göstermesini tembih etti. «Sandığın da iyi çalışmasına dikkat et» diye ekledi. «Hiç bir şeyden şüphelenmemelidirler.»

Tecrübeli ellerle ekmek kırıntılarını serpmeye varıncaya dek, orayı eski dağınık haline sokmaya koyuldular. Belli bir kitabın yerde açık mı, yoksa kapalı mı olduğu üzerinde bir kaç dakika tartıştılar bile.

Odadan çıkarken, genç adam kapının kapalı olmadığını, aralık durduğunu söyledi.

«Siktir et!» dedi Curley. «Onu hatırlamazlar bile.»

Bu sonuca nasıl varıldığını merak ederek, «Nereden bu kadar eminsin?» diye sordum.

«Sadece bir his» diye cevap verdi. «Kapıyı biraz açık tutmanın bir sebebi olmasa insan hatırlamaz değil mi? Ne gibi bir sebebi olabilirdi? Hiç. Bu kadar basit.»

«Biraz fazla basit» dedim. «Bazan önemsiz şeyleri insan hiç sebepsiz hatırlar.»

Cevabı, pislik ve dağınıklık içinde yaşayan birinin iyi bir hafızaya sahip olamayacağıydı. «Mesela bir hırsız ele al» diyor-du. «bir hata yaptığı zaman bile bile yapar.»

«Doğru söylüyor» dedi arkadaş. «Benim yaptığım hata fazla dikkatli olmaktı.» Bana hikâyesini anlatmak istedi, ama ben gitmeleri için ısrar ettim. «Gelecek sefere sakla» dedim.

Sokağa çıkarken Curley, kendisine her zaman güvenebileceğini belirtmek için döndü, «Onu hallederiz» dedi.

Karışık bir düştür parçalar gibi olmaya başlamıştı, içindekilerin okunması, yalanların çözülmesi, Osiecki ile kuvvet yarışmaları, geceleri iskelede yalnız dolaşmalar, genel kitaplıkta «üstat» larla karşılaşmalar, duvar resimleri, karanlıkta öbür benliğimle konuşmalar, filan. Beni hiç bir şey şaşırtamazdı artık, bir cankurtaran arabasının gelişi bile. Biri, Curley olsa gerek, beni Stasia'dan kurtarmak için o fikri bulmuştu. Allahtan cankurtaran geldiğinde yalnızdım. Bu adreste hiçbir delinin bulunmadığını söyledim. Hayal kırıklığına uğramış gibi idi. Birisi telefon etmiş, gelip alsınlar kadını diye. Yanlışlık, dedim.

Bazı bazı evin sahipleri Hollandalı iki kız kardeş, işler nasıl gidiyor diye uğruyorlardı. Bir-iki dakikadan fazla kalamazlardı. Saçları hep dağınık, etekleri hep sarkık ve çamurlu idi. Kardeşlerden biri mavi, öbürü pembe-beyaz çizgili çoraplar giyerlerdi. Çorabın çizgileri yampiri idi. Berber dükkânlarının üstündeki işaretler gibi.

Fakat **Esir**'e gelince... Oyuna tek başıma gittim, onlara haber vermeden. Bir hafta sonra onlar gittiler. Menekşeler ve şarkılarla döndüler. Bu sefer «Karanlıkta tek bir buse» idi.

Sonra bir akşam —nasıl da oldu— üçümüz bir Yunan Lokantası'na gittik. Orada **Esir** hakkında attılar martavalları ve

muazzam bir oyun olduğunu, muhakkak bir gün gidip görmemi-
zi, belki fikirlerimi geliştireceğini filan söylediler. «Ama gördüm
yahu» dedim. «Bir hafta önce gördüm.» Bunun üzerine oyunun
iyi yanları üstünde bir tartışma başladı, ardından da asil ve
muazzam kavga. Aynı gözle görmüyordum oyunu çünkü, herşeyi
basamakalıp, adi bir şekilde yorumluyordum. Tartışmanın tam
ortasında, o küçük kutudan yürütülen mektubu çıkardım. Uta-
nıp sıkılacak yerde, öyle bir zehirle saldırdılar, öyle bir gümbür-
tü ve bağırışma kopardılar ki, bütün lokanta ayağa kalktı ve
pek kibarca olmıyan bir şekilde çıkıp gitmemiz söylendi.

Sanki yaptığını tamir etmek için gibi, ertesi gün, Mona,
Stasia olmadan bir gece bir yere gitmemizi teklif etti. Önce red-
dettim ama ısrar edip durdu. Belki de kendine göre sebebi var-
dır, zamanı gelince açılır diye düşündüm ve olur dedim. Ertesi
akşam değil, ondan sonraki akşam gidecektik.

O akşam geldi, ama tam çıkacakken kararsızlaştı. Evet, görü-
nüşünden dolayı söylenip duruyordum. Ruju, yeşil gözkapakları,
beyaz pudralı yanakları, yeri süpüren şalı, dizlerine ancak uzanan
etekleri, hepsinden fazla da o kukla o alay eden yoz görünüşlü,
göğsüne bastırıp gezdirdiği ve beraberinde götürmeye ümitlen-
diği Kont Bruge'dan dolayı.

«Olmaz» dedim. «**O** olmaz işte Yarabbim»

«Neden»

«Çünkü. Allah kahretsin, **olmaz**»

Kontu Stasia'ya verdi, şalını çıkardı ve düşünmek için otur-
du. Tecrübem bunun akşamın sonu olduğunu söylüyordu. Fakat
bütün şaşkınlığıma rağmen Stasia geldi, kolları ile ikimizi sar-
dı - tıpkı kocaman bir abla gibi - ve kavga etmememiz için yalvar-
dı «Gidin» dedi, «gidin ve eğlenin, siz yokken ben evi temizle-
rim.» Bizi yavaşça dışarı itti ve biz giderken arkamızdan bağır-
ıp durdu. «İyi vakit geçirin! Eğlenin!»

Sakat bir başlangıçtı ama o akşamı geçirmeye karar vermiş-
tik. Adımlarımızı hızlandırınca — niye, nereye gitmek için acele
ediyorduk? — çatlayacağımı sandım. Fakat tek kelime söyleye-
medim, dilim tutulmuştu. Kolkola «eğlenmeye koşuyorduk,» fa-
kat kesin hiçbir şey plânlanmamıştı. Sadece hava mı alıyorduk?

Ve o anda metroya doğru gittiğimizin farkına vardım. Yeralına girdik, treni bekledik, bindik ve oturduk. Daha bir kelime bile konuşmamıştık. Times meydanında kalktık, robot gibi aynı dalgaya ayarlandık ve merdivenleri çıktık. Broadway yine eski Broadway, yine eski neon cehennem ateşi. İçgüdü ile kuzeye yöneldik. İnsanlar yollardan, durup bize bakıyorlardı. Farkında değilmişiz gibi göründük.

Nihayet Chin Lee'nin önüne geldik. «Çıkalım mı?» dedi. Kafamı salladım. O dümdüz, ilk gece —bir sene önce— tuttuğumuz bölgeye yöneldi.

Yemek gelir gelmez dili açıldı. Herşey sel gibi geri geldi; yediğimiz yemek, karşılıklı oturuşumuz, dinlediğimiz havalar, birbirimize söylediğimiz şeyler... Hiçbir ayrıntı unutulmadı.

Bir anının ardından öbürü geldikçe, giderek daha duygusallaştık. «Yine aşık olmak... hiç istememiştım... ne yapacağımı şimdi...?» Sanki arada hiçbirşey olmamıştı - ne Stasia, ne bodrum hayatı, anlaşmazlıklar. Sadece ikimiz. Sonsuz bir hayatla, iki muhabbet kuşu.

Tam bir kostümlü provaydı. Ertesi gün rollerimizi oynayacaktık; dolu bir evde.

Eğer gerçek hangisi, bu aşk düşü, bu ninni mi, yoksa buna vesile olan teneke kaplı dramı mı diye sorsalardı, «Bu, gerçek bu!» derdim.

Düş ve gerçek; birbirinin yerine geçmez mi?

Kendimizden öte, dilimiz alabildiğine açıldı. Birbirimize yeni gözlerle baktık, şimdiye kadar olduğundan daha aç, haris gözlerle. İnanarak, vaadederek; sanki yeryüzündeki son saatimizdi. Nihayet birbirimizi bulmuştuk, birbirimizi anlıyorduk. Ve birbirimizi hep, sonuna kadar sevecektik.

Hâlâ bulanık. hâlâ mutluluk dumanıyla sarhoş, kolkola çıktık ve sokaklarda dolaşmaya başladık. Kimse bakmadı bile.

Bir Brezilya kahvesine gidip oturduk ve konuşmamıza devam ettik. Konuşmanın akışı dalgalanma belirtileri göstermeye başladı. Artık suçluluk ve pişmanlık kokan itiraflar başlamıştı. Bütün yaptıkları, tahminimden daha kötü şeyler, aşkımla

kaybetmekten korktuğu için yapılmıştı. Sağlığımdan, ısrarla mübalağa ettiğini söyledim. Geçmişî unutması için yalvardım, yanlış ya da doğru, gerçek ya da uydurma olmasının hiçbir önemi olmadığını söyledim. Benim için ondan başka hiç kimse olamayacağına yemin ettim.

Oturduğumuz masa yürek biçiminde idi. Bu mermer kalbe, sonsuz sadakat yeminlerimizi ettik.

En sonunda artık dayanamadım. Çok fazla öğrenmiştim. «Gidelim» diye yalvardım.

Tek bir kelime daha söyleyemeyecek kadar yorgun, taksi ile yola koyulduk.

Değişmiş bir tablo ile karşılaştık. Herşey yerli yerinde, pırıldı. Masa üç kişilik kurulmuştu. Masanın tam ortasında kocakoca bir vazo içinden muazzam menekşe buketi fıskırıyordu.

Menekşeler olmasa herşey mükemmel olacaktı. Onların orada olması, aramızda geçen bütün sözlerden daha ağır basıyordu. Sessiz dilleri belîğ ve çürütülemez gibi idi. Dudaklarını aralamadan bile, aşkın paylaşılması gereken birşey olduğunu açıkça belirtiyorlardı. «Benim seni sevdiğim gibi, sen de beni sev» Mesajı buydu.

Noel yaklaşıyordu. Mevsimin ruhu uyarınca, Ricardo'yu çağırılmaya karar verdiler. Bu intiyazı koparmak için aylardır yalvarıyordu; bu kadar ısrarlı bir talibi, bu kadar uzun bir zaman atlatmayı nasıl başarmışlar anlayamadım.

Benden sık sık Ricardo'ya söz etmişlerdi - ben onların ekzantrik yazar arkadaşları idim, belki de bir dahi! - bu yüzden, onun gelmesinden hemen sonra hemen damlayacaktım. Bu stratejinin iki amacı vardı ama asıl amaç, onlar giderken, Ricardo'nun da gitmesini temin etmektir.

Ben geldiğimde Ricardo bir eteklik tamir ediyordu. Sanki bir Vermer atmosferi vardı. Ya da Ladies' Home Auxillaries'nin faaliyetlerini gösteren **Saturday Evening Post** kapağı gibi idi.

Ricardo'yu hemen sevdim. Hakkında söylenenlerin hepsi doğru idi. Bir de bunun üstüne onların antenlerinin almadığı birşey. Sanki bütün havatımızca dostmuşuz gibi hemen konuş-

maya başladık. Ya da kardeş gibi. Kübalı demişlerdi ama gençliğinde Küba'ya göçen bir Katalonyalı olduğunu öğrendim. İrkdaşları gibi o da görünüşte ciddi, hatta aşırı ciddi idi. Fakat gülümser gülümsemez, insan çocuksu kalbini görebiliyordu. Genizden gelen aksanı sözlerini toklaştırıyordu. Yapı olarak Casals'a çok benziyordu. Derin bir ciddiliği vardı ama kuru ciddi değildi, öbürlerinin söylediği gibi.

Dikişinin üzerine abanmış görünce, bir zamanlar, Mona'nın onun hakkında söyledikleri aklıma geldi. Özellikle yavaşça söylediği şu sözler: «Bir gün öldüreceğim seni.»

Gerçekten böyle birşeyi yapabilecek bir adamdı. Garip ama Ricardo'nun yapmaya karar vereceği herşey tamamen haklı olmuş gibi geldi. O öldürürse, öldürmek suç olamaz, adaleti yerine getirmek olurdu. Saf ve temiz olmayan birşeyi yapamazdı. Kalpli bir adamdı, baştan aşağı kalpti gerçekten.

Ara sıra önüne koydukları çayı yudumluyordu. Zehir olsa idi yine o aynı sakin, sessiz içişi ile yudumlayacaktı, diye düşündüm. Sanki kutsal bir tören ifa ediyordu. Konuşma şekli bile dini bir törenin bir parçası imiş izlenimini yaratıyordu.

İspanya'da iken müzisyen ve şairmiş; Küba'da ayakkabı tamircisi olmuş. Burada hiçbir şey değildi. Yine de hiçbir şey olmamak ona harikulâde yakışıyordu. Hiçkimse ve herkesdi. İspatlanacak hiçbir şeyi, ulaşacağı hiçbir şeyi yoktu. Tüm olarak başarmıştı, bir kaya gibi.

Basit idi, günah gibi; fakat varlığının her zerresinden iyilik, şefaat ve sabır fışkırıyordu. Ve kendisine büyük bir iyilik ettiklerini düşündükleri adam buydu. Adamın derin anlayışının ne kadar da farkında değillerdi. Herşeyi bildiği halde şefkatten başka birşey veremeyeceğini anlamalarına imkân yoktu. Ya da Mona'dan, o deli ihtirasını daha da alevlendirmesinden başka birşey beklemediğini anlamalarına.

«Bir gün» diyor sessizce, «seninle evleneceğim. o zaman bütün bunlar bir düş gibi gelecek.»

Yavaşça gözlerini kaldırıyor, önce Mona'ya sonra Siasia'ya sonra da bana. «Duydunuz beni» der gibi.

«Ne talihli adam» diyor, devamlı, yumuşak bakışları ile bakarak «ne talihli adamsın, ikisinin de dostluğuna sahip olduğun için. Ben daha mahrem çevreye kabul edilmedim.»

Sonra Mona'ya dönerek «yakında hep esrarlı olmaktan bı-kacaksın», diyor. «Bütün gün ayna karşısında durmak gibi bir şey. Ben seni aynanın arkasından görüyorum. Esrar, ne yaptığın-da değil, ne olduğunda. Seni bu kasvetli hayattan kurtarınca bir heykel kadar çıplak olacaksın. Şimdi bütün güzelliğin eşya gi-bi. Çok fazla yer değiştirmiş Ait olduğu yere ger! koymalıyız o-nu; çöp birikintisinin üstüne. Bir zamanlar, herşeyin şairane ya da müzikal olarak ifade edilmesi gerektiğini düşünürdüm. Çir-kin şeylere de bir yer ve bir sebep olduğunu anlamamıştım. Be-nim için en kötü şey adiliktir. Fakat adiliğin de dü:üst hatta hoş olabileceğini keşfettim. Herşeyi yıldızlar kadar yüceltmemiz ge-rekmez. Herşeyin kilden bir temeli vardır. Hatta Truva'lı He-len'in bile. Hiç kimse, dünyanın en güzel kadını bile kendi güzel-liği arkasına saklanmamalıdır...»

Bu sakın, düz konuşması sırasında bir yandan da etek tami-rine devam ediyordu. İşte gerçek bir bilge diye düşündüm. Er-kek ve dişi eşit ihtirashı ama sakın ve sabırlı; uzak fakat kendin-den alabildiğine veriyor, sevdiğinin ruhunu okuyor, dürüst, bağlı hatta taparcasına ama en ufak hatalarının bile farkında. Ger-çekten yumuşak bir kişi derdi, Dostoyevski olsa.

Ve onunla tanışmaktan, aptallara karşı bir zaafım olduğu için hoşlanacağımı sanmışlardı !

Onunla konuşacakları yerde, soruya boğdular, aptalca soru-lara. Tabiatının delice safiyetini ortaya çıkarsın diye. Bütün so-rularına aynı şekilde cevap verdi. Çocukların saçma sorularına cevap verir gibi cevapladı onları. Açıklamalarına gösterdikleri ve onun bilerek ortaya çıkardığı boş aldırma:zlığın tam farkında olarak bilge kişilerin çocuklara yaptığı gibi konuşuyordu onlarla. Zihinlerinde sonradan filizlenecek tohumlar atıyordu ve filizle-nirken bunlar zalimliklerini, bilerek vazgeçemedikleri cehaleti ve gerçeğin iyileştirici niteliğini onlara hatırlatacaktı.

Sonuç olarak, davranışlarının gösterdiği kadar katı çıkmadı-lar. Ona bağlandılar hatta sevdiler bile denebilir, onlara göre değişik bir şekilde. Tanıdıkları başka hiçbir kimse, onlardan böyle içten bir şefkat, derin bir saygı koparamazdı. Eğer bu aşk ise, onunla alay etmediler. Şaşırdılar. Bir hayvanın uyandıra-

bileceği türden bir sevgi idi. bu. Zira, o tüm varlığın bütün bütüne verilmesini - sorgusuz sualsiz bir veriş, bir insanın bir değerine pek ender verebileceği gibi birşey sağlayan insan türünü olduğu gibi kabul etmeyi ancak hayvanlar becerebilir.

Durmadan aşk lâfının geçtiği bir masa başında böyle bir sahenin geçmesi bana garipten de daha garip geldi. Bütün bu lâflardan dolayı zaten ondan bağırsak masası diye bahsetmeye başladık. Sık sık düşünürdüm, başka hangi evde bu bitmez tükenmez rahatsızlık, bu duygu cehennemi, bu sonunda hep bir uyuşmazlıkla biten bıkıtırıcı aşk tartışmaları yapılabilirdi? Yalnız şimdi, Ricardonun yanında aşkın gerçeği ortaya çıkıyordu. Garip şekilde, kelimenin kendisi pek nadir kullanıldı. Fakat aşk, başka hiçbir şey değil, bütün hareketlerinden, bütün sözlerinden akan aşktı.

Aşk diyorum ya, Tanrı da olabilirdi.

Aynı Ricardo, bana söylendiğine göre, tam bir tanrısızdı. Tam bir cani de deseler aynı şeydi. Belki de Tanrı'yı ve insanları çok sevenler tam tanrısızlar, tam canilerdir. Aşk çılgınları yani.

Onu ne şekilde düşündükleri Ricardo için önemli değildi. İnsan onu ne şekilde görmek isterse, o öyle görünebilecek gibi idi. Yine de her zaman sadece kendisi idi.

Onu bir daha hiç görmeyecek bile olsam düşündüm, hiçbir zaman unutamayacağım onu. İnsana, tam ve bütün bütüne gerçek bir insanla beraber olma fırsatı bir hayat boyunca bir kere bile verilmiş olsa, • da yeter. Fazla bile. Bir İsa'nın, ya da bir Buda'nın tek bir söz, bir bakış ya da bir hareketle, çevrelerindeki çarpık ruhların tabiatını ve kaderini nasıl derinden etkileyebildiklerini anlamak güç değildir. Bazılarının da niye katı, nüfuz edilemez kaldıklarını da anladım.

Her çeşitten bir sürü talihsiz erkek, kadın ve çocuk sel gibi odama dolunca, bütün bu düşüncelerimin arasında bana, bir parça anlayış bir bağışlama işareti, bir damla lütuf dilendiğim o günlerden daha az olmakla birlikte, aynı rolü oynuyormuşum gibi geldi. Personel şefi olarak, oturduğum yerden, onlara hayırsever bir tanrı, ya da ciddi bir hakim, hatta bir cellat olarak görünmüş olmalıyım. Yalnız kendi hayatları üzerinde değil, sevdiklerinin hayatları üzerinde de yetki sahibiydim. Bana bu yetki ta on-

ların ruhları üzerindeymiş gibi geldi. Saatlerce beni ararlarken, bana genellikle kilisenin arka kapısından günah çıkarma odasına süzülen mahkumları hatırlatıyorlardı. Şefaate dilenirlerken, benim elimi kolumu bağladıklarını, bütün gücümü ve otoritemi alıp götürdüklerini pek az kavriyorlardı. Böyle anlarda onlara yardım eden ben değildim. Bana yardım eden onlardı. Burnumu yere sürttüler, beni müşfikleştirdiler, kendimden nasıl vermem gerektiğini bana öğretiler.

Sinirleri paramparça eden bir salıneden sonra, kendimi toparlamak için köprüünün üzerinde yürüyüşe çıkma ihtiyacını ne kadar sık duyardım. Herşeye kadir bir varlık olarak görülmek ne kadar sıkıcı, ne kadar sinir bozucu idi ! Bütün görevlerimin arasında, küçük bir İsa rolü oynamak zorunda kalışım da ne kadar gülünç ve anlamsızdı ! Yolun yarısında durur ve demirin üzerinden eğilirdim. Alacakaranlık, mazotlu sular beni rahatlatırdı. Hızla akan çaya, altüst olmuş düşüncelerimi ve duygularımı boşaltırdım.

Aşağıda, suyun yüzünde danseden renkli düşünceler ruhumu daha da yatıştırdı ve büyüledi. Rüzgarda sallanan renkli fenerler gibi dansederlerdi; karanlık düşüncelerimle alay ederler ve içimde açılan derin üzüntü uçurumunu aydınlatırlardı. İrmağın akıntısının üzerinde asılıp kalmış, kendimi bütün problemlerden, ihtimam ve sorumluluklardan kopmuş hissederdim. Irmak hiçbir zaman, düşünmekten ve soru sormaktan vazgeçmedi, yönünü değiştirmeyi hiçbir zaman tasarlamadı. Hep ileri, hep ileri, dolu ve düzgün. Arkaya, kıyıya doğru bakınca, ırmağı gölgeleyen gökdenler nasıl oyuncak bloklar gibi görünürlerdi. Ne kadar zayıf, ne kadar geçici, ne kadar mağrur ve küstah.

Erkekler ve kadınlar, o muhteşem mezarlarda, sabahın doğuşu ile birlikte çırpınarak, ekmek parası için, ruhlarını öldürerek, kendilerini satarak, birbirlerini satarak, hatta bazıları Tanrı'yı satarak ve akşam olunca karıncalar gibi, deliklerine girerek, yeraltına dalarak, artık muhteşem manzaralara değil, ihtiyar, çökmüş, yenik sefiller gibi «ev» adını verdikleri, deliklere ve tavşan yuvalarına kendilerini gömmek üzere koşuşturup dururlardı. Gündüz ter ve çalışmanın duygusuz mezarlığı; gece aşk ve umutsuzluğun mezarlığı. Koşmayı, dilenmeyi, kendilerini ve arkadaşlarını satmayı, aylar gibi dansetmeyi, ya da süs köpekleri gibi gösteri yapmayı bu kadar sadakatle öğrenmiş bu ya-

ratıklar, aynı yaratıklar, şuraya buraya yıkılarak, sefalet çeşmesi gibi gözyaşı dökerek, yılanlar gibi sürünerek, ancak yaralı hayvanların çıkarmayı düşüneceği sesleri çıkarıyorlardı. Bütün bu korkunç antikalarla iletmek istedikleri, yolun sonuna gelmiş olmaları, güçlerinin tükenmiş olması ve eğer kederden dillerini anlayan birisi kendilerine birşeyler söylemiş ise, tamamen kaybolacakları, yıkılacakları idi. Birisinin, boyun eğebilecekleri, bir solucanın dahi ayaklarını yalamaya tereddüt etmeyeceği, tamamen belirsiz birinin tepki göstermesi gerekiyordu.

Ve ben bu çeşit bir solucandım. Mükemmel bir solucan. Aşk meydanında yenik düşmüş, savaşmak için değil, hakaretlerden ve yaralardan acı çekmek üzere cihazlanmış; bir müsekkin gibi davranmak için seçilmiş olan bendim. Benim gibi mahkum edilmiş ve toplumun dışına atılmış, benim gibi uyumsuz ve ihtirastan bütün büüne yoksun birisi hakim sandalyesine oturtulacak, ceza ve mükafat verecek, bir baba, papaz, hami ya da bir cellât gibi davranacaktı. Kırbacın altındaymış gibi her zaman oraya buraya hızla gidip gelen, - eğer bedava bir yemek söz konusu ise - Woolworth merdivenlerini dörtnala tırmanan ben, dansetmeyi hiçbir zaman beceremeyen ben, tekme yediğim zaman daha çok yemek için kıcımlı çeviren ben, bu çılgın dekordan güناهkar, deli olması dışında hiçbir şey anlamayan ben, bütün, insanların arasında, ben, bilge, aşk ve anlayış dağıtmak üzere seçilmiştim. Allahın kendisi bile bundan daha iyi bir şamaroğlanı seçemezdi. Yalnızca toplumun küçümsenen ve yalnız bir üyesi bu ince rol için uygun olabilirdi. Az önce ihtiras demiştim. Sonunda, sahip olduğum herşeyi çöküntüden kurtarmak ihtirası bende canlandı. Bana **yapılmayanları** bu sefiller için yapmak. Çöküntü içindeki ruhlarına bir nebze ruh üfleme. Onları esaretten kurtarmak, insani varlıklar olarak yüceltmek, onları kendi kardeşlerim yapmak.

Ve bütün bu düşünceler (sanki başka bir hayata ait) kafamı doldururken, o zaman çok zor görünen **O** durumu, şimdiki ile kıyaslamaktan kendimi alamadım. O zaman sözlerim ağırlık kazanmıştı; tavsiyelerim dinleniyordu; şimdi söylediğim ya da yaptığım şeylerin hiç birisinin ağırlığı yoktu. Deli bir et yığını haline gelmiştim. Neye teşebbüs ettiysem, ne teklif ettiysem uçup gitti. Protesto ederek sürünseydim, ya da bir saralı gibi ağzımdan köpükler boşalsaydı yine faydasızdı. Aya karşı uluyan bir

köpekten başka birşey değildim. Neden, Ricardo gibi tamamen teslim olmayı öğrenmemiştim ? Neden tamamen bir aşağılanma durumuna ulaşmada başarısızlığa uğramıştım ? Bu kaybolan savaşta hâlâ elimde tuttuğum neydi ?

Oturup, ikisinin Ricardo'nun çıkarıma oynadıkları bu farsî gözledikçe, onun hiç kandırılmamış olduğu gerçeğini daha fazla farketmeye başladım. Ona seslendiğim her defa kendi tutumumu açıkça belirledim. Esasında bu pek gerekli değildi, zira onu aldatmaya hiç niyetim olmadığını biliyordu. Mona'dan şüphelenmiyordu, onunla olan karşılıklı aşkımız bizi birleştiriyor ve bu oyunu güllünç derecede anlamsız yapıyordu.

Kendi kendime düşündüm; aşkın kahramanı hiçbir zaman en yakın arkadaşı tarafından aldatılamaz ya da ihanete uğrayamaz. İki kardeş ruhun korkacak neyi olabilir ? Böyle bir ilişkiyi tehlikeye atabilecek olan şey sadece kadının kendi korkusu, kendi kendinden şüphesidir. Sevilenin kavramakta başarısızlığa uğradığı nokta, onun, aşıkları tarafından herhangi bir ihanet ya da sadakatsizlik lekесinin olamayacağıdır. O, kendi kadınısı ihanet dürtüsünün, aşıklarını sıkı sıkıya birleştirdiğini, onların sahip olma egolarını kontrol altında tuttuğunu ve onlara aşk ihtirasından daha büyük bir ihtirarla sarsılmadıkları takdirde, hiçbir zaman paylaşamayacakları şeyi, paylaşmayı mümkün kılacağını görmeye başarısızlığa uğruyordu. Böyle bir ihtirasın pençesine düşmesi halinde, erkek sadece tam bir teslimiyeti tanır. Böyle bir aşkın konusu olan kadın, böyle bir aşkı devam ettirmek için günlük duygusal kısa süreli hiçbir şey uygulamamalıdır. Tepki göstermesi beklenen, en derin ruh halidir ve ruhu, ilham verildiği ölçüde büyür.

Fakat eğer bu yüce hayranlığın konusu buna değmezse ? Böyle şüphelerden etkilenmiş erkek nadirdir. Genellikle bu ender ve güçlendirici aşkı ilham eden şüphenin kurbanı olur. Kabahat sadece onun kadınısı yaradılışına değildir. Fakat sözkonusu olan daha ziyade denenene kadar hiçbir zaman meydana çıkmayan ruhi bir eksikliktir : Üstün bir güzellikte donandıkları takdirde, gerçek cazibe güçleri belirsiz kalır; etin çekiciliğinden başka herşeye karşı körelmişlerdir. Aşkın kahramanı için trajedi, ruhun bir parçası olmakla birlikte, güzelliğin, sevilenin hatları ve bazı uzuvları dışında hiçbir yerde mevcut olmadığını farketmesi olgusunda yatar.

Günlerce Ricardo'nun ziyaretinin etkisinden kurtulamadım. Sanki dertlerim yetmezmiş gibi bir de Noel de bastırmak üzereydi. Yılım, sadece öğrenmekle kalmayıp ölesiye korktuğum bir mevsimini sürüyorduk. Erkekliğime eriştiğindenberi iyi bir Noel görmemiştim. Bütün çabalarıma rağmen, Noel beni ailemin bağrında yakaladı - kara zırhına bürünmüş hüznü şövalye, her aptal Hristiyan gibi, tıka basa yemek ve kandaşlarının boş gezeliklerini dinlemek zorundaydım. Yaklaşmakta olan olaydan hiç söz etmediğim halde - keşke bu sadece hür bir ruhun doğumunun kutlanması olsaydı! - ikimizin, bu kıyamet bayramında, hangi şartlar altında olacağımızı, nasıl bir kafa ve kalp durumunda bulunacağımızı merak ediyordum.

Nerelerde olduğumuzu tamamen tesadüfen bulan Stanley'in beklenmedik ziyareti, sıkıntımı ve içimdeki huzursuzluğu arttırdı. Doğru, çok kalmamıştı. Ama, yüreğimi paramparça edecek kadar kalmıştı bizimle.

Hakkında beslediği başarısızlık görüntüsünü sağlamlaştırmak için gelmişti sanki. Ne yaptığımı, Mona'yla nasıl geçindiğimizi, yada yazı yazıp yazmadığımı sormaya bile tenezzül etmemişti. Çevresine bir göz atmak, bütün hikâyeyi anlamasına yetmişti. «Tam bir düşüş!» ile özetliyordu.

Konuşmayı canlandırmak için hiç bir çaba göstermedim. Mümkün olduğu kadar çabuk gitmesi, ikisinin yapmacık - heyecanlı bir havayla gelmelerinden önce gitmesi için dua ediyordum.

Dediğim gibi, oyalanmaya teşebbüs etmedi. Tam giderken, kapının yanında, duvara çivilediğim büyük bir paket kâğıdı dikkatini çekti. Işık öyle soluktu ki üstünde ne yazılı olduğu okunmuyordu.

Duvara iyice yaklaşıp, kâğıdı bir it gibi koklayarak, «Bu ne?» diye sordu.

«O mu? Hiç,» dedim. «öylesine fikirler.»

Kendi gözüyle görmek için, bir kibrit çaktı. Bir tane daha, sonra bir daha kibrit yaktı. Sonunda geri çekildi. «Şimdi de oyun yazıyorsun öyle mi. Hımm.»

Yere tüküreceğini sandım.

Utlanmış bir ifadeyle, «Daha başlamadım bile», dedim. «Fikirlerle oynuyorum. Belki de hiç yazmayacağım.»

Bir mezarımın her zaman hazırol vaziyetindeki tavrını takınarak, «Tam düşündüğüm gibi,» dedi. «Sözünü etmeye degecek, ne bir oyun, ne de başka bir şey yazmayacaksın. Yazıp hiç bir yere varamayacaksın.»

Çok kızmam gerekirdi ama kızmadım. Yıkılmışım. Tutuştuğu ateşi körüklemesini beklerdim - yazmakta olduğu yeni «romantik şeyden» sözetmesini bekledim. Ama hayır, öyle birşey yapmadı. Tam tersine, dedi ki: «Yazı yazmayı bıraktım. Artık okumuyorum bile. Ne yararı var?» Bir bacağımlı titretti ve kapıya yöneldi. Eli tokmakta, ciddi ve şatafatlı bir davrıyla, «Eğer senin yerinde olsaydım, hiç bir zaman vazgeçmezdim. **herşey** aleyhinde olsaydı bile. Senin bir yazar olduğunu söylemek istemiyorum ama...» Bir an durdu, söyleyeceklerini süslemek ister gibi ve «Ama bahtın açık,» dedi.

Zehirini iyice sindirmeye yetecek bir süre bekledi. Sonra, «Ama onu kullanacak hiç bir şey yapmıyorsun,» diye ekledi.

«Hoşça kal,» diyerek kapıyı çarptı.

«Güle güle,» dedim.

İşte bu da böyle geçti.

Eğer beni yere çarpsaydı bu kadar yamyassı hissetmezdim. Kendimi nereye olsa gömmeye hazırdım. Zırhımdan geriye ne kaldıysa, o da eriyip gitmişti. Bir damla yağdan başka bir şey değildim. Yeryüzünde ufak bir leke.

Karanlığa yeniden girdiğimde robot gibi, bir mum yaktım ve uykuda gezer gibi bir oyun yazma fikrine daldım. Üç perde ve sadece üç oyuncudan ibaret olacaktı. Bunların kim olacağını söylemek gereksiz, sadece sıradan oyuncular.

Sahneleri, düğüm noktasını, arka plânı ve daha bir sürü şeyi içeren bir plân çizistirdim. Ezbere biliyordum. Ama bu kez, sanki oyunu baştan aşağı yazmışım gibi görüyordum. Bu verilerle ne yapılabileceğini anlıyordum. (Her perdenin inişinden sonra yükselen alkışları bile duyuyordum.) Şimdi o kadar açıktı ki. Maça ası kadar açıktı ki. İyice gözlerimde canlandıramadığım nokta ise, bu oyunu benim yazmamdı. Kelimelere dökemiyordum. Kanla yazılmalıydı.

Sıfırı tükettiğimde, şimdi olduğu gibi, tek tek hecelerle konuşuyordum. Hatta daha az hareket ediyordum. Düşünmeyecek kadar uzun bir süre, tek bir noktada, tek bir pozisyonda, oturmuş, eğilmiş, ya da ayakta, kalıyordum.

Geldiklerinde beni bu hareketsiz durumda buldular. Başımı paket kâğıdına dayamış, duvara karşı ayakta dururken buldular beni. Sadece, masanın üstündeki ufacık mum yanıyordu. İçeri daldıklarında, duvara yapışmış durduğumu farketmediler. Bir kaç dakika ses çıkarmadan odada dolaştılar. Ansızın Stasia beni gördü. Bir çığlık attı.

«Bak!» diye bağırdı, «Nesi var?»

Sadece gözlerim oynuyordu. Hatta heykel, daha da kötüsü mumya gibiydim.

Bomboş sallanan koluma yapıştı. Kolum biraz titredi ve kıpırdandı. Hâlâ benden ses çıkmıyordu.

«Buraya gel!» diye seslendi, Mona dörtmala koştu.

Kendimi toplamamanın zamanı gelmişti. Olduğum yerden kıpırdamadan, ya da duruşumu değiştirmeden, çenemin kilidini açtım ama tıpkı demir maskeli bir adam gibi - ve : «Bir şeyim yok şekerim. Korkmayım. Sadece... düşünüyordum.»

«**Düşünüyor muydun ?**» diye bağırdılar.

«Evet, minik melekler, **düşünüyordum**. Bunda garipsenecek ne var ?»

Mona, «**Otur,**» diye yalvardı, çabucak bir sandalye çekti. San-ki su dolu bir havuza düşermiş gibi çöktüm. Bu ufacık hareketi yapmak ne güzeldi ! Ama, iyi hissetmek istemiyordum. Acımdan zevk almak istiyordum.

Duvara yapışmış durmaktan mı bu kadar güzel bir sükûnete erişmiştim. Beynim hâlâ hareket halindeydi ama, sakın bir hareketlilik içindeydi. Benimle birlikte koşturmuyordu. Düşünceler, onları okşamam, kucaklamam için yeterli zaman bırakarak gelip gidiyorlardı. Onların gelişinden bir dakika önce, oyunun son sahnesine üstünde açıklıkla durduğum bu noktaya, bu nefis ve yavaş havada sürüklenmişim. Benden tek bir çaba istemedi, kendi kendini kafamda yazmaya başlamıştı.

Arkam ve düşüncelerim onlara yan dönmüş otururken, kurulmuş bir alet gibi konuşmaya başladım. Onlarla konuşmuyordum, oyunun bana ait sözlerini olduğu gibi söylüyordum. Perde indiği halde, rolüne devam eden, soyunma odasındaki bir aktör gibi.

Garip bir şekilde sustuklarını hissettim. Genellikle saçlarıyla ya da tırnaklarıyla meşgul olurlardı. Şimdi ise öylesine hareketсізlerdi ki, sözlerim duvarlarda yankı yapıyordu. Hem konuşup hem de kendimi dinleyebiliyordum. Nefis. Söylemek gerekirse, hoş bir şekilde hülyalı.

Bir an sussam büyüünün bozulacağını anlıyordum. Ama bunu düşünmek beni endişelendirmiyordu. Kendi kendime diyordum ki, tükeninceye kadar devam edeceğim. Ya da 'o' tükeninceye kadar.

Böylece, maskenin yarığından devam ettim, hep o aynı, tek düze, ölçülü, boş tonda. İnsanın, inanılmaz derecede güzel bir kitabı bitirirken, ağzı sımsıkı kapalı, yaptığı şekilde.

Stanley'in kalpsiz sözleriyle kül olmuş kaynakla, yazarlığın ta kendisiyle yüzyüze gelmişim. Ve bu, kaynaktan sakın sakın akış, yazma denen o keskin yaratıştan ne kadar da farklıydı. Kelimelerle bir şeyler yaratmak isteyenlerin parolası, «**Derin-**

lere dal ve bir daha çıkma!» olmalı. Çünkü sadece o sessiz derinliklerde, bize görme, duyma, hareket etme ve varolma hakkı bahşedilmiştir. İnsanın kendi varlığının ta derinine batmak ve sonra hiç kıpırdamamak ne büyük nimet!

Kendime gelirken, büyük, tembel bir morina bahçı gibi yavaşça kendi çevremde döndüm ve kıpırdamayan gözlerimi onlara daktım. Derinliklerden gelen ve insanların dünyasını, güneşin sıcaklığını, çiçeklerin kokusunu, kuşların, hayvanların, insanların sesini hiç görmemiş bir canavar gibi hissediyordum. Sadece içeriye bakmaya alışmış, kocaman, perdeli küreciklerle onlara bakıyordum. O anda dünya ne kadar ilgi çekiciydi! Onların içinde oturdukları odayı, doymamış gözlerle seyretiliyordum: onları ve sanki bu koskoca dünyadaki tek odaymış gibi görünen odayı, ölümsüzlükleri içinde görüyordum: Odanın duvarlarının geriye çekildiğini, arkasındaki dünyanın hiçliğe doğru eridiğini görüyordum; sonsuzluğa doğru sürülmüş tarlaları, boşluğa doğru eriyen gölleri, denizleri, okyanusları, perili göz yuvarlaklarıyla süslenmiş bir boşluğu, görüyordum ve gözlerimin önünde, hiç solmayan sınırsız, saf bir ışık altında tanrısal yaratıkları melekleri, vahiy indiren melekleri, cebraili, görüyordum.

Kuvvetli bir rüzgarla, bir sis perdesi kalkmış gibi ayaklarım yere değdi ve bu tamamilе ilgisiz düşünce — Noel'in hâlâ üstümüzde olduğu düşüncesi — aklıma takıldı.

«Ne yapacağız?» diye inledim.

Stasia, «Konuşmaya devam et,» dedi. «Seni daha önce hiç böyle görmemiştim.»

«Noel!» dedim. «Noel'i ne yapacağız?»

«**Noel mi?**» diye bir çığlık attı. Bir an simgesel konuştuğunu sanmıştı. Onu heyecanlandıran kimse olmaktan çıktığını görünce, «Aman allah! Bir kelime daha işitmek istemiyorum.»

O odasına kaçarken, «Güzel,» dedim. «Şimdi konuşabiliriz.»

Mona, gözleri buğulu, «Dur, Val, dur!» dedi. «Bunu bozma, yalvarırım.»

«Geçti,» diye cevap verdim. «Bitti. Arkası yok. **Perde!**»

«Oh, ama arkası var, olmalı,» diye ısrar etti. «Bak, sakın ol... orada otur... sana bir içki getireyim.»

«İyi, içki getir! Biraz da yiyecek! Açlıktan ölüyorum. Şu Stasia nerede? Haydi, yiyelim, içelim ve içimizi boşaltalım. Noel'i siktir et! Noel Babayı da siktir et. Değişiklik olsun, Stasia Noel Baba olsun.»

Şimdi ikisi de beni memnun etmek için koşuşturuyorlardı. Benim en küçük bir isteğimi bile yerine getirmek için müthiş bir isteklilik gösteriyorlardı... sanki önlerine gökten bir İlvas düşmüş gibiydi.

«Ren şarabından kaldı mı? diye bağırdım. «Çıkarın.»

Olağanüstü bir şekilde aç ve susuzdum. Önüme birşeyler hazırlamalarını zor bekledim.

«Allahın belâsı Polonyalı!» diye mırıldandım.

Stasia, «Ne?» dedi.

«Neden bahsediyordum? Şimdi bir rüya gibi... Ne düşünüyordum? — bunu mu öğrenmek istiyordunuz? — ne mi... ne güzel olacaktı... eğer...»

«Eğer ne?»

«Boşver... Sonra söylerim. Çabuk olun, oturun!»

Şimdi elektriklenmiştim. Balık mıydım? Elektrikli yılan ba-
lığı, daha doğrusu. Paspırlak. Ve aç. Belki de ondan öyle parlı-
yor ve ışıltıyordum. Tekrar vücüduma kavuşmuştum. Tekrar
etine dönmek ne güzeldi! Yemek, içmek, nefes almak, bağırarak
ne güzeldi!

«Garip bir şey,» diye başladım, yiyeceklerden bir kısmını
kurt gibi yedikten sonra, «en iyi zamanımızda bile gerçek varlı-
ğımızın ne kadar azını ortaya çıkartıyoruz. Bıraktığım yerden
devam etmemi istiyorsunuz herhalde. Sizi heyecanlandırmış ol-
malı, bütün bu derinliklerden çıkardığım şeyler. Şimdi sadece
onun yankısı var. Ama bir şeyden eminim - Kendimi kaybetme-
mişim. Her zamankinden, her zamankinden daha fazla içerlerime
inmişim... Balık gibi konuşuyordum, dikkat ettiniz mi? Ama
sıradan bir balık gibi değil, de okyanus tabanında yaşayan bir
balık gibi.»

Şaraptan dolu dolu bir yudum aldım. Şahane şarap. Ren şarabı.

«İşin garibi de bütün bunlar duvardaki oyun iskeleti yüzünden çıktı. Herşeyi gördüm ve işittim. Neden onu yazmaya çalışmalı, hı ? Bunu yapmayı bir nedenle düşünmüştüm, acımı gidermek için. Ne kadar acı çektiğimi biliyorsunuz değil mi?»

Birbirimize baktık. **Durgun.**

Komik ama o durumda, herşey olması gerektiği gibi göründü. Anlamak için en ufak gayret göstermem gerekmiyordu : herşey anlamlı, açıklanabilir ve ölümsüz derecede gerçektir. Sizler de bazı bazı düşündüğüm gibi iblis değildiniz. Melek de değildiniz çünkü gerçek melekleri görmüştüm. Onlar da başka bir şeydi. Her şeyi her zaman öyle görmek istediğimi söyleyemem. Sadece heykeller...»

Stasia lafa karıştı. **Nasıl ?** bilmek istiyordu.

«Hepsi birden,» dedim. «Geçmiş, şimdiki zaman, gelecek; toprak, hava, ateş ve su. Hareketsiz bir tekerlek. Bir ışık tekerleği demek geliyor içimden ve ışık sönüyor, tekerlek değil.»

Kaleme uzandı, not almak ister gibi.

«Yapma !» dedim. «Kelimeler onun gerçekliğini veremez. Sizi anlattığım hiçbir şey. Kendimi tutamadığım için konuşuyorum, ama bu sadece onun **hakkında** konuşmak, Ne olduğunu size mümkün değil anlatmam... Aynı o oyun gibi. Hiç bir insanın yazamayacağı o duyup gördüğüm oyun gibi. Bizi al, biz **olay** değiliz, değil mi ? Hiç kimse bizi düşünüp ortaya koymadı. Varız, hepsi bu. Her zaman vardık. Burada bir fark var, ne?»

Mona'ya döndüm. «Çok geçmeden gerçekten bir iş arayacağım. Böyle yaşayarak bir şey yazacağımı sanmıyorsun değil mi ? onun için siktir olalım, şimdiki fikrim bu.»

Sanki itiraz edecekmiş gibi dudaklarından bir mırıltı çıktı ama hemen söndü.

«Evet, tatiller biter bitmez, çıkacağım. Yarın bizimkilere telefon edip Noel'e onlarda olacağımızı bildireceğim. Yalvarırım beni yalnız bırakma. Oraya tek başıma gidemem. Gitmeyece-

ğim. Ve bir kere olsun tabii olmaya çalış, n'olur. Makyaj yapma... süslenme. Tanrım, en iyi şartlar altında bile onlarla karşılaşmak zor.»

Mona, Stasia'ya, «Sen de gel,» dedi.

Stasia, «Yok canım,» dedi.

Mona, «Gelmen lâzım. Sen olmazsan dayanamam.»

«Evet,» diye giriştim, «mutlaka gel! Sen yanınızda olursan uyuya kalma tehlikesini atlattırız. Sadece, elbise veya etek giy, olur mu? Ve saçlarını da tepene topla, toplayabilirsen.»

Bu onları hafifçe sinirlendirdi. Ne, Stasia bir hanımefendi gibi mi davranacaktı. Duyulmamış rezalet!

Mona, «Onu soyтарыya benzetmek istiyorsun,» dedi.

Stasia, «Ben hanımefendi değilim işte o kadar,» diye homurdandı.

«Kendi tatlı halinden başka bir şey olmanı isemiyorum» dedim. «Ama, kendini ata benzetme yeter.»

Tam beklediğim gibi. Noel sabahı üçte ikisi de körkütük sarhoştular. Yanlarında sürükledikleri kukla da dayak yemiş gibi duruyordu. Onları soymak ve yatak örtülerinin arasına yatırmak zorunda kaldım. Tam onların derin bir uykuya daldıklarını düşündüğüm sırada, çişleri gelmez mi. Sallanıp yuvarlanarak, he-
lanın yolunu tuttular. Bu arada masalara ve sandalyelere tosladılar, yere düştüler, yeniden ayağa kalktılar, çığlık attılar, homurdandılar, inlediler, bışırdadılar, hepsini de tam bir ayyaş gibi yapıyorlardı. Hatta, bir dolu kustular da. Yeniden yatağa yığıldıklarında, acele edip ne kadar uyuyabilirlerse uyumalarını tembih ettim. Çalar saatin 9,30'a kurulu olduğunu haber verdim.

Bense gözlerimi ya kırptım ya kırpmadım; bütün gece or-
dan oraya dönerek ateş püskürdüm. Tam 9,30'da zil çalmaya başladı. Hemen ayağa fırladım. İkisi de ölü gibi yatıyorlardı. İttim, dürttüm, çektim bir birine bir ötekine koşarak şamar attım, çarşafı çektim, analarına küfrettim, kıpırdamazlarsa boğmakla tehdit ettim.

Onları ayağa kaldırmak ve ikide bir kollarına yığılmayacak kadar uyandırmak yarım saat sürdü.

«Duş yapın!» diye haykırdım. «Haydi! Kahve yapayım.»

Stasia, «Ne kadar hainsin,» dedi.

Mona, «Neden telefon edip akşam yemeğine gideceğimizi söylemiyorsun?» dedi.

«Edemem!» diye bağırdım. «Ve etmeyeceğim! Öğleyin bekliyorlar, bu gece değil tam saat birde.»

Mona, «Benim hastalandığımı söyle,» diye yalvardı.

«Yapmayacağım. Ölüp geberseniz de gideceksiniz, anlıyorsunuzunuz?»

Kahveyi içerken, ne hediyeler aldıklarını anlattılar. Sarhoşluklarına bu hediyelerin sebep olduğunu söylüyorlardı. Nasıl olmuştuk bu? Hediyeleri alacak parayı kazanmak için üç günlük tatilde olan cömert bir serseriyle dolaşmak zorunda kalmışlardı. Böylece biraz kafayı çekmişlerdi. İstemeden. Hediyelerin alınmasından sonra onu başlarından savmayı tasarlamışlardı ama öyle sinsi bir ihtiyar canavardı ki o kadar kolay atlatılamamıştı. İtiraf ediyorlardı, sonunda eve döndüklerine, şükretmeliydiler.

Güzel bir buluştu ama herhalde yarısı doğrudu. Bu yalanı kahveyle yuttum.

«Ve şimdi,» dedim, «Stasia ne giyecek?»

Öyle bir çaresiz ve şaşkın bir bakış fırlattı ki neredeyse «Ne allahın belâsı şeyi istersen giy,» diyecektim.

Mona, «Ben onu halledeceğim,» dedi. «merak etme. Beş Dakika rahat bırakır mısın bizi?»

«Pekalâ,» diye cevap verdim. «Saat tam birde, unutmayın!»

Benim için yapılacak en iyi şeyin yürüyüşe çıkmak olduğuna karar verdim. Stasia'nın insan içine çıkacak bir kılığa bürünmesinin en azından bir saat alacağını biliyordum. Hem, biraz temiz hava almak ihtiyacıydım.

Kapıyı açarken, «Unutmayın,» dedim, «sadece bir saatiniz var, daha fazla değil. Eğer o zamana kadar hazır olmazsanız olduğunuz gibi kalırsınız.»

Hava açık ve serindi. Günü, temiz, beyaz bir Noel yapmaya yetecek kadar kar yağmıştı gece. Sokaklar hemen hemen terk edilmişti. İmanlı imasız bütün Hristiyanlar, çam ağaçlarının etrafında toplanmış, hediye paketlerini açıyor, sarılıp birbirlerini öpüyor, ağaç süsleriyle uğraşiyor, herşey yolunda gidiyormuş gibi yapıyorlardı. («Allaha şükür, hepsi bitiyor!»)

Zincire vurulmuş köpekler gibi yanyana sıralanmış okyanus aşan gemilere bakmak üzere rıhtıma yürüdüm. Hepsi mezar taşları kadar sakindiler. Güneş ışıqlıyla mika gibi parlayan kar taneleri, pamuk gibi halatlara yapışmıştı. Bu manzarada insanın ürküten bir şeyler vardı.

Tepelere doğru vurarak, yabancıların kısmına yöneldim. Burası sadece ürkütücü değil, tüyler ürperticiydi. Yortunun ruhu bile bu döküntü ve yıkıntılara, insanların yaşadığını gösteren bir hava vermeyi başaramamıştı. Ama kim aldırıyordu? Çoğu dinsizdi: pis Araplar, uzun suratlı Çinliler, Hintliler, İspanyollar, zenciler... Bana doğru gelen biri, bir Arap herhalde. İnce Amerikan bezinden bir kıyafet ve yassılmış bir takkeyle, bir çift eskimiş terlik giymişti. «Elhamdülillah!» Geçerken bir mırıltı. Biraz daha ilerde, içmiş, elini kaldıramayacak kadar içmiş iki Meksikalıya rastladım. Yırtık pırtık giysiler içindeki bir grup çocuk etraflarını çeviriyor, onları kızdırıyor. **Patlat şunlara! Sidiğini içir!** Ve şimdi de, eski moda bir meyhanenin kenardaki kapısından, insanın düşünemeyeceği kadar sefil iki fahişe, beyaz bir Noel sabahının parlak güneşine sendeleyerek çıkıyorlar. Biri çoraplarını çekmek için eğiliyor ve yüzüstü yere düşüyor; öteki böyle bir şey olamazmış gibi ona bakıyor ve bir pabucu ayağında öteki fırlamış ilerliyor. Ciddi bir tavırla zigzaglı bir yürüyüş tutturarak, bir türkü mırıldanmaya başlıyor.

Şerefli bir gün, gerçekten. O kadar temiz, o kadar serin, o kadar canlandırıcı ki! Sadece Noel olmasaydı! Giyinmişler miydi acaba? Moralim düzeliyor, Kendi kendime dayanabilirim diyorum, sadece kendilerini maskaraya çevirmeseler bir! Kafamdan türlü düşünceler geçiyor. — her zaman başımıza neler geldiğini merak eden aileme rahatlatmak için ne martavallar atacağımı düşünüyorum. Şöyle, — «Bugünlerde yine yazıyor musun?» diye sorduklarında, «Tabii.» diyeceğim. «Düzinelerce hikâye çıkardım. Mona'ya sorun.» **Ve Mona, o işini seviyor mu?**

(Unutmuşum. Nerede çalıştığımı biliyorlar mı? Geçen sefer ne demiştim?) Stasia'ya gelince, bu kısımda ne kıvırtacağımı bilmiyorum. Belki, Mona'nın eski bir arkadaşı. Okuldan tanıdığı biri. Ressam.

İçeri giriyorum, Stasia'yı gözlerinde yaşlar, bir çift yüksek topuklu ayakkabıya ayaklarını sokmaya çabalarken buluyorum. Belinden yukarısı çıplak, allah bilir nereden bulduğu beyaz bir iç eteklik giymiş, jartiyeri salkım saçak, saçları karmakarışık.

«Yapamayacağım.» diye inliyor, «Neden yapmak zorundayım?»

Mona bunu son derece komik bulur gibi görünüyordu. Elbiseler yerlere serilmiş, taraklar, tokalar da öyle.

«Yürümek zorunda kalmayacaksın,» diyor durmadan, «Taksiye bineceğiz.»

«Şapka da giyecek miyim?»

«Bakalım, şekerim.»

Onlara yardım etmeye çalışıyorum ama işleri daha da fenalaştırıyorum.

«Bizi yalnız bırak» diye yalvarıyorlar.

Böylece bir köşeye oturup olanı biteni seyrediyorum. Bir gözüm saatte. (Şimdiden on ikiye geliyor.)

«Dinleyin,» diyorum, «o kadar çok uğraşmayın. Sadece saçımı biraz tarayın ve bir etek geçirin üstüne.»

Küpe ve bilezikleri deniyorlar. «Yeter!» diye bağırıyorum. «Noel ağacına benzedi.»

Bir taksi çağırmak üzere dışarı fırladığımızda saat yarım civarı. Tabii görünürde bir şeycikler yok. Yürümeye başlıyoruz. Stasia topallıyor. Şapkayı bir bereyle değiş tokuş etmiş. Oldukça yasal görünüyor. Biraz da acıklı. Onun için ateşten bir gömlek.

Sonunda, bir taksi düşürmeyi başarıyoruz. «Tanrıya şükür. sadece bir kaç dakika geç kalacağız,» diye kendi kendime mırıldanıyorum.

Takside Stasia ayakkabılarını bir bilek hareketiyle çıkarıyor. Kıkırdamaya başlıyorlar. Mona, Stasia'nın daha dişi görünmesi için bir parça ruj sürmesini istiyor.

«Daha fazla dişi görünürse,» diye uyarıyorum, «sahte olduğunu düşünecekler.»

Stasia, «Ne kadar kalmamız gerekiyor?» diye soruyor.

«Ben fazla kalamam. Elimizden geldiğince çabuk kalkmalıyız. Umarım, yedi ya da sekizde.

«**Bu gece mi?**»

«Evet, **bu gece**. Yarın sabah değil.»

«Aman allah!» diye bir ıslık, «**Bu işi kıvıramayacağım.**»

Gideceğimiz yere yaklaşınca şoföre evin önünde değil de köşede durmasını söylüyorum.

«Niçin?» Bu Mona'dan.

«Çünkü.»

Araba durur ve dökülürüz. Stasia, pabuçlarını elinde taşıyor, çoraplarıyla geziyor.

«Giy onları!» diye haykırıyorum.

Köşedeki cenaze levazımatçısının evinin önünde büyük bir cam kutu vardır. «Oraya otur ve pabuçlarını giy!» diye emre diyorum. Çocuk gibi dinliyor. Elbette, ayakları ıslak ama, aldırıyor gibi görünüyor. Ayakkabılarını giymeye çabalarken, beresi yuvarlanıyor ve saçları dökülüyor, bozulmuş,

Mona çılgınca onları yeniden şekle sokmaya uğraşıyor ama, tokalar bulunacak gibi değil.

«Bırak! Ne farkeder?» diye homurdanıyorum.

Stasia kafasını iyice sallıyor, havai bir dişi tay gibi. ve upuzun saçları omuzlarına dökülüyor. Beresini düzeltmeye çalışıyor ama hangi açıdan eğilirse eğilsin gülünç görünüyor.

«Haydi, gidelim. Elinde taşı!»

«Uzak mı?», diye soruyor, yeniden topallıyor.

«Sokağın ortasında. Sakin olun, şimdi.»

Böylece, üçümüz omuz omuza Gençlik Hüzünlerimin Sokağından aşağı iniyoruz. Utric olsaydı, garip bir üçlü derdi. Komşuların sert, kolalı perdelerin ardından bize bakan delici gözlerini hissediyorum. Millerlerin oğlu. Bu da karısı olmalı. **Hangisi?**

Babam bizi karşılamak için dışarıya çıkmış. «Biraz geç, her zamanki gibi.» diyor, ama sesi neşeli.

«Evet, nasılsınız? **İyi Noeller!**» Yanaklarından öpmek için eğiliyorum, her zaman yaptığım gibi.

Stasia'yı Mona'nın eski bir arkadaşı diye tanıştırıyorum. Yalnız bırakamazdık, diye açıklıyorum.

Babam, Stasia'yı çok sıcak karşılıyor, bizi eve götürüyor. Girişte, gözleri şimdiden yaşlarla dolmuş, kızkardeşim duruyor.

«İyi Noeller, Lorette! Lorette, sana Stasia'yı tanıştırayım

Lorette, Stasia'yı muhabbetli bir şekilde öpüyor. «**Mona!**» diye haykırıyor. «sen nasılsın? Hiç gelmeyeceksiniz sandık.»

«Annem nerede?» diye soruyorum .

«Mutfakta.»

O sırada o da çıkıyor, hüzünlü, özlemlü tebessümüyle annem.

Kafasından ne geçtiği gün gibi aşikâr: «Her zamanki gibi. Her zaman geç. Her zaman beklenmeyen bir şey.»

Sırayla ikimizi kucaklıyor, «Oturun, hindi hazır.» Sonra a-laycı, hain tebessümlerinden biriyle diyor ki, «Kahvaltı ettiniz, sanırım.»

«Elbette anne. Saatler önce.»

«Yalan söylediğini biliyorum.» diyen bir bakış fırlatıyor bana - ve topuklarının üstünde dönüyor.

Bu arada Mona hediyeleri dağıtıyor.

Lorette, «Yapmamalıydınız,» diyor. Annemden kaptığı sözlerden biri. «Altı buçuk kiloluk bir hindi,» diye ekliyor. Sonra bana: «Peder sana selam söylüyor Henry,» diyor.

Stasia'nın bunları nasıl karşıladığını görmek için ona bir bakiş atıyorum. Yüzünde iyi huylu bir tebessümün ufak bir izi var. İçtenlikle duygulanmış görünüyor.

«Önce bir bardak Porto şarabı ister miydiniz?» diye babam soruyor. Üç bardağı doldurarak bize veriyor.

Stasia, «Siz almıyor musunuz?» diye soruyor.

«Uzun zaman önce bıraktım,» diye cevap veriyor. Sonra, boş bir bardağı kaldırarak, «**Prosit !**» diyor.

Böyle başladı, Noel yemeği. İyi Noeller, herkese, atlara, katırlara, Türklere, alkoliklere sağirlara, dinsizlere, körler, sakatlara, dilsizlere ve din değıştirmişlere. **İyi Noeller!** Azizlerin inayeti üstünüzde olsun! Yüce inayetler! dünyada huzur - ve ey siz sefiller Şefaât gününe kadar birbirinizi boğazlayın!

(Bu benim sessiz duamdı.)

Her zamanki gibi, kendi tükrüğümle boğulmaya başladım. Ergenlik çağımdan kalma bir huy. Annem her zamanki gibi yanımda oturuyordu elinde kasap bıcağıyla. Sağımda babam oturuyordu, eskiden olduğu gibi; o günlerde annemin iğneli şakalarından birine içkili haliyle parlamasından korkarak ona gözümün ucuyla bakardım. Bir kaç yıldanberi içkiyi bırakmıştı, ama hâlâ birşey boğazımı tıkıyordu, midemde tek bir lokma olmadığı halde. Söylenecek herşey, tamamen geçmişteki gibi, aynı tonda, binlerce kere söylenmişti. Cevaplarım da, her zamanki gibiydi. On iki yaşındaymışım gibi ve din dersimi henüz ezberlemiş gibi konuşuyordum. Muhakkak ki çocukken yaptığım şekilde. Jack London, Karl Marks, Balzac veya Eugene V. Debbs gibi korkunç isimlerden bahsetmiyordum. Şimdi biraz sinirliydim çünkü ben bütün yasakları bildiğim halde Mona'yla Stasia, hâlâ «özgür ruh»lardı, ve kimbilir belki de öyle davranacaklardı. Stasia'nın birden Kandinsky, Marc Changall, Zadkine, Brancuse, ve Lipschitz gibi yabancı bir isimle ortaya çıkmayacağını kim söyleyebilirdi? Daha da kötüsü, Ramaknishna, Swami Vivekananda veya Buda Guatama gibi isimleri de hortlatabilirdi. Bū-

tün kalbimle, bu sarhoş halinde Emma Goldman, Alexander Berkman veya Prens Kropotkin'den bahsetmemesi için dua ediyordum.

Allahtan, kızkardeşim haber yorumcularının, spikerlerin, şarkıcıların, müzikli komedi yıldızlarının, komşuların, akrabaların isimlerini sıralamakla meşguldü ve bu isim yoklaması, onu aynı şekilde ağlatan, saçma sapan konuşturan, yağmur gibi yaş döktüren, burnunu çektiren, bir dizi felaketle ilgili ya da ilgisizdi.

Sevgili Stasia'mız çok iyi gidiyor, diye kendi kendime düşündüm. Masa adabı da fevkalâde. **Ne kadar sürecek ?** Ufak ufak, ağır yemek ve iyi Moselle şarabı onları etkilemeye başlamıştı. İkisi de az uyumuşlardı. Mona şimdiden, dalgalar halinde gelen esnemeleri zor tutuyordu.

Durumun farkında olan ihtiyar dedi ki : «Sanırım gece geç yattınız ?»

«O kadar geç değil,» dedim parlak parlak. «Biliyorsunuz gece yarısı olmadan yatmıyoruz.»

Annem, «Herhalde geceleri yazıyorsun,» dedi.

Sıçradım. Genellikle, bir azar ya da memnuniyetsizlik belirtisi olmadan benim karalamalarım en ufak bir imada bulunmazdı.

«Evet,» dedim, «o zaman iş yapıbiliyorum. Geceleri sakın oluyor. Daha iyi düşünebiliyorum.»

«Ya gündüzleri ?»

«İş yapıyorum, tabii !» diyecektim ama hemen bir işten bahsetmenin işleri daha da karıştıracakını düşündüm. Onun için şöyle dedim : «Genellikle kütüphaneye gidiyorum... araştırma çalışması.»

Şimdi sıra Stasia'da. O ne yapıyordu ?

Beni şaşkına çeviren bir şey oldu, babam, «Onun ressam olduğunu herkes anlar !» dedi.

«A!» dedi annem, sanki bu kelimeyi işitmek bile onu korkutmuş gibi. «Para getiriyor mu?»

Stasia, anlayışlı bir şekilde gülümsedi. Sanat hiç bir zaman mükafat görmezdi... başlangıçta... çok kibarca izah etti. Allah-tan, koruyucularının zaman zaman kendisine ufak miktarda para gönderdiğini ekleyerek.

«Herhalde stüdyonuz vardır?» diye ihtiyar püskürdü.

«Evet, kenarda tipik bir tavanaram var.»

Burada Mona lafa karıştı, beni üzme içinmiş gibi her zamanki haliyle lâfı uzattı. Elimden geldiğince onu savuşturmaya çalıştım çünkü ihtiyar, bu ağa boylamasına düşerek, Stasia'yı bir gün, stüdyosunda görmeye gideceğini ağzından kaçırmişti. Bir ressamın çalışmasını seyretmeye bayılırım diyordu.

Çok geçmeden konuşmayı. Homer Winslow, Bourgereau, Ryder ve Sisley'e çevirdim. (Onun en tuttuğu sanatçılar.) Stasia bu uyumsuz isimlerin adını duyunca kaşlarını kaldırdı. Hele ihtiyar, terzi dükkanında asılı olan ünlü Amerikan ressamlarının isimlerini saymaya başlayınca daha da şaşırdı. (Daha doğrusu atalarının sattığı terzi dükkanındakileri) Stasia'nın adına, artık oyun başladığı için Ruskin'in adını hatırlattım... ihtiyarın okuduğu tek kitap olan «Venedik'in Taşlar»nın yazarı. Sonra onun devrinin en ünlüleri olan P.T. Barnum, Jenny Lind ve diğerlerini hatırlamasını sağladım.

Bir aralık, Lorette üç buçukta radyoda bir operetin yayınlanacağını söyledi... dinlemek ister miydik ?

Ama. tatlının çıkarılmasına sıra gelmişti - nefis bir şerbetle - ve Lorette hemen opereti unuttu.

«Üç buçuk» sözü bana önümüzde uzun bir dönemin bulunduğunu hatırlattı. Gitme zamanı gelinceye kadar, konuşmayı nasıl sürdüreceğimizi merak ediyordum. Ve kaçır gibi yapmadan **ne zaman** gitmek mümkün olacaktı? Şimdiden başımın derisi karıncalanıyordu.

Bu şekilde düşünürken Mona'yla Stasia'yı uyku bastırmasının gittikçe daha fazla farkına varıyordum. Gözlerini zorlukla açık tutabildikleri açıkça görülüyordu. Onları heyecanlandıracak

ama aynı zamanda kendilerini kaybetmelerine sebep olmayacak hangi konuyu açsaydım? Önemsiz bir şey ama o kadar da önemsiz değil. (**Uyanın, mankafalar!**) Belki de eski Mısırlılar hakkından birşey? Niye **onlar**? Hayatımı kurtarmak için başka bir şey aklıma gelmiyordu. Çalış! Çalış!

Birden, herkesin sustuğunu farkettim. Lorette bile kabuğuna çekilmişti. Bu ne zamandanberi böyleydi? Çabuk düşün! Kördüğümü çözecek herhangi bir şey. **Ne**, Ramsesler mi yine? siktiret! Çabuk düşün aptal! Düşün! **Herhangi birşey!**

«Size hiç bahsetmiş miydim...?» diye başladım.

«Afedersiniz,» dedi Mona, «bir kaç dakika uzanırsam gücenir misiniz. Başım çatlayacak gibi ağrıyor.»

Kanepe bir iki adım ötedeydi. Daha fazla konuşmadan, üstüne yığıldı ve gözlerini kapadı.

(Allah aşkına hemen horlamaya başlama!)

«Çok yorgun olmalı,» dedi babam. Stasia'ya döndü, «Niye siz de biraz uzanmıyorsunuz? İyi gelir.»

O, Stasia da ısrara ihtiyaç göstermiyordu. Bir an sonra o da cansız yatan Mona'nın yanına uzandı.

Annem Lorette'e «Bir örtü getir,» dedi. «Yukarda, dolaptaki ince battaniyeyi.»

Kanepe ikisini rahatça kaldırarak kadar geniş değildi. Dönüyorlar, kıpırdanıyorlar, inliyor, kıkırdıyor, hiç de kibar olmayan bir şekilde esniyorlardı. Birden, bom! Yaylar açıldı ve Stasia yere yuvarlandı. Mona'ya göre bu müthiş komikti. Kahkahalarla gülüyordu. Bana yakışmayacak kadar yüksek sesle. Ama o zaman, bu değerli kanapenin hemen hemen elli yıldır işe yaradığını ve gerekli ilgi gösterilirse on ya da yirmi yıl daha kullanılacağını nerden bilebilirdi? 'Bizim' evimizde, kimse böyle bir kazaya böyle hissizce gülmezdi.

Bu arada annem, ağırlı olduğu halde, dizüstü çökmüş kanapenin nereden gittiğine bakıyordu. (Onlar buna 'sedir' diyorlardı.) Stasia, emir bekler gibi düştüğü yerde yatıyordu. Annem, yere yıkılmış bir ağacın etrafında çalışan bir kunduz gibi dönüp

duruyordu. Şimdi de Lorette battaniyeyle görünmüştü. Dili tutulmuş gibi olayı izliyordu. (Bunun gibi birşey hiç olmamıştı.) Öte yandan, hiçbir zaman birşeyi tamir edemeyen ihtiyar, arka tarafa geçmiş, tuğla arıyordu.

Annem «Çekiç nerede?» diye sordu. Babamı kucak dolusu tuğlayla görünce içinden gülmek gelmişti. Onu uygun şekilde, hem de ivedilikle onaracaktı.

İhtiyar «Sonra» dedi. «Şimdi biraz kestirmek istiyorlar.» Elleriyle ayakları üzerine atladı ve tuğlaları iğri büğrü yayların altına doğru itti.

Stasia şimdi divana uzanacak kadar doğruldu yerden ve suratını duvara çevirdi. Kıvrılmış, yorgunluktan bitap düşmüş sincaplar gibi sessizce uzanmışlardı. Sofradaki yerimi aldım ve sofranın temizlenmesi ayinini seyre koyuldum. Bin kez görmüştüm bu işi; temizleme şekli de hiç değişmemişti. Mutfakta da durum aynıydı. Herşey sırayla...

«Ne namussuz orospular!» diye düşündüm. Sofrayı temizlemesi, bulaşıkları yıkaması gereken biri varsa, o da bunlardı. **Başagırısı!** Bu kadar basit. Şimdi müziği tek başıma dinlemem gerekiyordu. Belki de böylesi daha iyi, çünkü bütün bölümlerini bilirim. Neyin tartışılacağı da pek önemli değildi: Ölü kediler, geçen yılki güveler, Bayan Schwabenhof'un ülseri, geçen Pazarkı vaaz, halı temizleyicileri, Weber ve Fields ya da son halk şarkıcısının söylediği şarkı. Gece yarısına kadar devam etse de gözlerimi açık tutacaktım. (Ne kadar uyuyacaklardı, şu ayyaşlar?) Uyandıkları zaman dinlendiklerini hissedерlerse, burada ne kadar kaldığımızı belki de pek dert edinmezlerdi. Gitmeden önce birşeyler yememiz gerekeceğini biliyordum. Saat beşte ya da altıda ortadan toz olamazdınız. Hele Noel günü asla. Ne de ağacın etrafında dizilip o korkunç şarkıyı, «**O Tannenbaum**» u söylemeden gidebilirdik. Bunun ardından da mutlaka sahibi bulunduğumuz ağaçlarla ilgili bir tartışma gelirdi; bu ağaçlar birbirlerine ne kadar da benzerlerdi ve ben çocukken, Noel ağacının altında benim için kaç tane hediyenin biriktiğini nasıl da görmek isterdim. (Lorette'in kızlığından hiç söz edilmez.) Ne harika bir çocuktum! Nasıl da okur, ne güzel piyano çalardım! Hele bisikletim, patenlerim. Ve havalı tüfeğim. (Tabancamdan hiç söz edilmezdi.) Bıçaklar, çatallar hâlâ çekmecede miydi? Ta-

bancaya elini attığı gece anam sanki dünyayı başımıza yıkmıştı. Neyse ki namluda kurşun yoktu. Belki de biliyordu... Ne fark eder...

Hayır, hiçbir şey değişmemişti. Oniki yaşında saat durmuştu. Kulaklarına neler fısıldanırsa fısıldansın, ben daima o birgün büyüüp yetişmiş bir tüccar terzi olacak sevgili küçük oğullarıydım. Yazı yazmayla ilgili bütün o saçmalıklar... Ergeç üstesinden gelecektim. Ya şu acaip yeni karı... O da zamanla solup gidecekti. Sonunda nasıl olsa aklım başıma gelecekti. Herkesin ergeç aklı başına gelir. Sevgili ihtiyar Paul Amca gibi, kendimi öldürecekğimden hiç mi hiç kuşulanmıyorlardı; ben o cinsten değildim. Üstelik, gövdemin üstünde bir de başım vardı. Yani, dibi derin. Vahşi ve inatçı, hepsi bu. Çok okurdu... Bir sürü meymenetsiz arkadaşı vardı. Adını ağızlarına almamaya dikkat edeceklerdi ama, biliyordum, o soru sinsî sinsî, boğucu tonlarda, gözler bir sağa, bir sola çevrilerek gelecekti; kızımı kastederek «Peki, küçük nasıl?» diye soracaklardı. Ve en ufak bir fikre dahi sahip olmayan ben, halen yaşayıp yaşamadığından dahi emin olmayan ben sakın, basmakalıp bir edayla «Ha, evet, iyidir.» diye cevap verecektim. Annem «Öyle mi?» diyecekti. «Onlardan haber aldın mı?» Onlara eski karım da dahildi. «Dolaylı olarak» diye cevap verecektim. «Stanley arada sırada onlardan sözeder.» «Peki o, Stanley nasıl?» «İyi...»

Onlara Johnny Paul'dan sözetmeyi nekadardı isterdim. Ama bu onlara acaip, çok acaip gelecekti. Neden olsun. Johnny Paul'u yedi ya da sekiz yaşından beri görmemiştim. Gerçekten de. Ama asla şüphelenmedikleri şey — özellikle senin, sevgili anneciğim — bunca yıldır anısını taptaze koruduğumdur. Evet, yıllar geçti — Johnny Paul daha bir başkalaşıyor. Bazen — bunu senin düşünmen bile mümkün değil — evet, bazen de onun küçük bir tanrı olduğunu düşünürüm. Bildiğim birkaç tanesinden biri. Tahmin ederim ki, Johnny Paul'un, bir insanın sahip olabileceği en yumuşak, en tatlı sese sahip olduğunu hatırlamazsın. O zamanlar sadece haylazın teki olmama rağmen, gözlerinde başka hiç kimsenin bana vermediklerini okuduğumu bilemezsin. O senin için sadece kömürçünün oğluydu; bir göçmendi; İngilizceyi doğru dürüst konuşamayan, ama önünden geçtiğin zaman elini saygıyla şapkasına götüren miskin bir küçük İtalyandı. Böyle bir yaratığın sevgili oğlun için tanrı kadar değerli olacağını nasıl

düşünebilirdin? İnatçı oğlunun aklından neler geçtiğini hiç düşündün mü? Ne okuduğu kitapları, ne seçtiği arkadaşları, ne aşık olduğu kızları, ne oynadığı oyunları, ne de istediği şeyleri o-naylamadın. Hep sen daha iyisini bilirdin, değil mi? Ama pek fazla iisteledin. Senin yaptığın sanki hiçbir şey duymamış, hiçbir şey işitmemiş gibi davranmaktı. Nasıl olsa zamanı geldiğinde bütün bu saçmalıkları bir kenara itecektim. Ama öyle yapmadım işte! Her geçen yıl kötüleştim. Bu yüzden de, saat sanki onikide durmuş gibi davrandın. Oğlunu olduğu gibi kabul etmezdin, hepsi bu. Sen sana uygun düşen beni, oniki yaşında-kını seçtin. Ondan sonra da tufan..

Ve önümüzdeki yıl, yine bu iğrenç mevsimde hâlâ yazıp yazmadığını yine soracaksın; ben evet diyeceğim, sen bunu gözardedecek, ya da en güzel masa örtüsünün üzerine kazara damlayan bir damla şarap gibi karşılayacaksın. Neden yazdığımı bilmek istemiyorsun; nedenini söylesem de dert edinmeyecektin. Beni sandalyeye çivilemek, o şom ağızlı radyoyu dinletmek istiyorsun. Oturup komşuların ve akrabalarının ilgili o ahmakça dırırlarını dinlememi istiyorsun. Bütün bu anlattıklarının deli saçması olduğunu sana kesin bir dille söyleyecek kadar cüretkar davransam dahi, bana karşı aynı şekilde davranmaya devam edeceksin. İşte burada oturuyorum ve gırtlığıma kadar bu boka saplandım. Yeni bir numara denesem, tamamen arzuluymuş, heyecanlıymış gibi davransam. «O operetin adı ne? Güzel bir ses. Enfes! Tekrar söylemelerini rica edin... tekrar... tekrar!» Ya da görünmeden yukarı çıkıp şu eski Caruso plâklarını seçebilirim. Ne güzel bir sesi vardı, değil mi? (Ha, teşekkür ederim, o purodan bir tane elbette **alacağım**.) Ama ne olur daha fazla içki ikram etmeyin. Gözlerim ufalıyor; ayakta durabiliyorsam sadece karşı koyabildiğim için. Görünmeden o küçük, sandalyesiz, resimsiz yatak odasına çıkıp ölümler gibi uyumak için neler vermezdim! O yatağa kendimi attığım zaman, bir daha hiç uyanmamak için kaç kez, kaç kez dua etmişim! Hatırlar mısın, sevgili anneciğim, bir defasında tembel, aylak serserinin biriyim diye bir kova soğuk suyu başımdan aşağı boşaltmıştın. Doğru, kırksekiz saattir orada yatıp duruyordum. Ama beni somyaya çivileyen tembellik miydi? Anne, senin bilemediğin bunun gönül kırıklığı oluşuydu. Sana bunu söyleyecek kadar aptallık etseydim, gülüp geçecektin. O korkunç, yatak odası! Orada bin defa ölmüş olmalıyım. Ama yine orada düş kurdum, hayal ettim. Evet, orada

dua bile ettim, kocaman gözyaşları yanaklarımdan akarak. **(Onu, sadece onu nasıl arzularım!)** O da başarısızlıkla sonuçlandı-
ğı zaman, kendisine sığınabileceğim bir tek gerçek dostum kal-
mıştı: Bisikletim. O uzun, sanki sonsuza dek uzanan pedal çe-
virmeler, sadece ben ve kendim, acı düşünceleri kollarıma ve
bacaklarıma aktararak, iterek, azimle ilerleyerek, düzgün parke
yolda rüzgâr gibi uçarak, ama boşu boşuna. Bisikletten her in-
diğimde gözümün önüne geliyordu ve onunla birlikte eski acılar,
kuşkular ve korkular. Ama çalışmamak, selenin üstünde otur-
mak gerçekten bir nimetti. Bisiklet benliğimin bir parçasıydı,
arzularıma cevap veriyordu. Başka hiçbir şey cevap veremezdi.
Hayır, sevgili kör, kalpsiz ebeveynlerim, ne söyledikleriniz, ne
benim için yaptıklarınız bana o yarış makinasının verdiği neşe
ve rahatı vermedi. **Sizi** de bisikletim gibi parçalamayı, bir güzel
yağlamayı nasıl isterdim !

«Babanla yürüyüşe çıkmak istemez miydin?»

Düşümden beni uyandıran annemin sesi oldu. Koltuğa nasıl
gömlüdüğümü hatırlamıyordum. Belki de farkına varmadan bir
süre kestirmiştim. Neyse, sesini duyar duymaz yerimden zıpladım.

Gözlerimi oğuştururken bana bir asa verdiğini farkettilim.
Dedemin asasıydı bu. Tilkiye ya da bir çeşit maymuna benzer gü-
müş saplı, silme abanozdan bir asaydı bu.

Bir anda ayaklanmış, paltomu giymeye çalışıyordum. Ba-
bam hazırda; fildişi sapından bastonunu sallayıp duruyordu. «A-
çık hava seni kendine getirir» dedi.

İçgüdüyle mezarlığa yöneldik. Ölülerden hoşlandığı için de-
ğil, ama ağaçların ve çiçeklerin, kuşların ve ölülerin sessizliğinin
akla getirdiği anılar yüzünden severdi mezarlıkta yürütmesini.
Yollar sıralarla benek benek olmuştu; burada oturabilir ve Do-
ğayla ya da —isterseniz— yeraltı tanrısıyla konuşabilirdiniz.
Babamla konuşmaya devam etmek için kendimi zorlamam gerek-
miyordu; kaçamak, anlamlı cevaplarıma, yalanlarıma alışıktı.
Ağzımdan lâf almaya da çalışmazdı. Yanında birinin bulunması
yeter de artardı.

Dönüşte çocukluğumda okuduğum okulun önünden geçtik.
Okulun karşısında bir dizi uyuz apartman vardı; hepsinin önün-

de de çürük dişler kadar cazibeli dükkanlar. Tony Marella bu apartmanlardan birinde büyümüşü. Tony Marella'nın adı geçer geçmez —nedendir bilinmez— babam daima heyecanlanmamı beklerdi. Adından söz ederken, bu İtalyanın şöhret merdivenlerini nasıl tek tırmandığını anlatmadan edemezdi. Tony şimdi Kamu Hizmeti'nin bilmem hangi dairesinde önemli bir görevdeydi; Meclis için, ya da bir başka şey için adaylığını koymuştu. Duymamış mıydım? Bir ara Tony'yi arasam hiç te fena olmazdı... Neye yol açabileceğini kim bilebilirdi ki...

Eve yaklaştığımızda Gross'ların evinin önünden geçtik. İki delikanlı Gross'un da işleri tıkrındaydı. Biri kara kuvvetlerinde yüzbaşı, diğeri de amiral falandı. Babam şundan bundan sözederken, içlerinden birinin birgün general olacağını pek düşünmemiştim. (O mahalleden, o sokaktan bir generalin çıkması olur iş değildi.)

«Sokağın öteki ucunda oturan o deliye ne oldu?» diye sordum. «Hani şu ahırların oradaki.»

«Elini beygir ısırıldı ve kangren oldu.»

«Yani öldü mü?»

«Çok önce» dedi babam «Aslında hepsi öldü. Bütün kardeşler. Birine yıldırım isabet etti, bir diğeri buzda kaydı ve kafatası parçalandı... Ha, evet ötekine de deli gömleği giydirdiler.. Az sonra da kan kaybından öldü. En uzun ömürlüsü babalarıydı. Hatırlarsan kördü. Sonuna doğru biraz bunadı. Fare kapanından başka hiçbir şey yapmadı.»

Kendi kendime sordum: Neden ev ev dolaşıp, sokağın bir ucundan ötekine gidip bura sakinlerinin hayatlarıyla ilgili bir makale yazmak hiç aklıma gelmemişti? Ne enfes bir kitap olurdu! **Dehşet Kitabı**. Hem de öylesine aşına cinsten dehşetler ki. Hemen hemen hiç bir zaman birinci sayfaya giremeyen günlük trajediler. De Maupassent burada aradığını bulurdu...

Eve vardığımızda herkes ayaktaıdı ve neşeyle gevezelik ediyorlardı. Mona ve Stasia kahvelerini yudumluyorlardı. Muhtemelen kahveyi kendileri istemişlerdi, Çünkü annem yemekler arasında kahve ikram etmeyi aklına bile getirmezdi. Kahve sadece kahvaltı, oyun partileri ve **kaffe - klatches** içindi. Ancak...

«Yürüyüşünüz iyi geçti mi?»

«Evet, anne. Mezarlıkta gezindik.»

«Güzel. Mezarlar bakımlı mıydı?»

Aile mezarını, özellikle de kendi babasının mezarını ima ediyordu.

«Senin için de, Lorette için de yer var» dedi.

Suratını asıp asmadığını anlamak için kaçamak gözlerle Stasia'ya baktım. Şimdi sıra Mona'daydı ve dediği de yersiz bir lâftı.

«O hiç ölmeyecek»

Dedi.

Annem ekşi bir erik ısırmış gibi, suratını buruşturdu. Sonra da önce Mona'ya, ardından bana dönerek şefkatle gülümsedi. «Hiç üzülme, o da hepimiz gibi yolcu, bir kez bak : Daha otuzunda ama başı kabaklaştı bile. Kendine bakmıyor. Ne de sen,» dediği zaman neredeyse katıla katıla gülecekti. Bakışları şimdi iyilikle dolu serzenişe dönüşmüştü.

Mona bir gaf daha yaparak «Val bir dahidir» dedi. Daha da abartacaktı ama, annem susturdu.

«Hikâye yazmak için dahi olmak gerekir mi?» diye sordu. Sesinin tonunda uğursuz bir davet seziliyordu.

«Hayır» diye cevap verdi Mona. «Ne var ki,, Val yazmasa da dahidir.»

«Vay vay ! Para kazanmada dahi olmadığı belli.»

Mona'nın alelacele verdiği cevap «Parayı düşünmek zorunda değildir» oldu. «O benim işim.»

«Kendisi evde oturup birşeyler karaladığı zaman, öyle mi?» Zehir akmaya başlamıştı. «Sana gelince, böyle genç ve güzel bir kadın sokaklarda iş dilensin. Zaman değişti. Ben daha kızken, babam sabahıtan akşama kadar tezgahının başında otururdu. Parayı o kazandı. Ne esinlenmeye ihtiyacı vardı... ne de dehaya. Bizi, çocuklarını sağ ve mutlu kılmakla meşguldü. Annemiz yok-

tu... Timarhanedeydi. Ama biz **ona** sahiptik; gerçekten severdik onu. Heın babanız, **hem** de anamızı bizim. Hiçbir şeyimiz eksik değildi.» İyice nişan almak için bir süre durakladı. «Ama bu herif», benim tarafıma eğildi, «ya da sizin şu dahi dediğiniz adam, bir baltaya sap olamayacak kadar tembel. Karısının - ve öteki karısıyla çocuğunun - kendisine bakmalarını istiyor. Eğer yazdıklarından birşey kazansaydı, dert edinmezdim. Ama yazmaya çalışmak ve hiçbir yere varamamak, **bunu** anlamak mümkün değil.»

Mona «Ama anne...» diye başladı.

«Berı bak» dedim, «Konuyu kapasak iyi olmaz mı? Bunu yüz defa tartıştık, hiçbir işe yaramıyor. Anlayacağını ümit ediyordum. Yalnız **şunu** anlamalısın... Senin baban bir gecede birinci sınıf bir palto dikicisi oldu mu? Uzun süre yamaklık yaptığını, bir kasabadan bir diğerine Almanya'yı bir baştan bir başa katettiğini ve sonunda askere gitmemek için Londra'ya gittiğini bana sen kendin anlatmıştın. Yazı yazarken de durum budur. Ustalaşmak yılları gerektirir. Ve ün kazanmak için de bir o kadar zaman. Baban bir palto diktığı zaman, giymeye hazır biri çıkıyordu. Biri beğenip satınalana kadar elinde palto kapı kapı dolaşması gerekmiyordu...»

«Sadece lan lun ediyorsun» dedi annem. «Bu kadarı yeter.» Mutfağa gitmek üzere yerinden kalktı.

Mona «Gitmeyin!» diye yalvardı. «**Lütfen** beni dinleyin. Val'in hatalarını biliyorum. Ama içinde ne olduğunu da biliyorum. Aylak bir hayalperest değildir o, gerçekten çalışır. Yazı yazarken herhangi bir işte çalışacağından daha fazla çalışır. Onun işi **budur**; sizin deyiminizle **karalamak**. Bunun için doğdu. Keşke benim de bir mesleğim olsaydı, Onu çalışırken seyretmek dahi bana neşe veriyor. Yazı yazarken bir başka olur. Hatta bazen tanıyamam bile. Öylesine samimi, öylesine düşüncelidir, öylesine kendinden geçer ki... Evet, benim de bir babam vardı; çok sevdiğim bir babam. O da yazar olmak isterdi. Ama hayatı güçlüklerle doluydu. Büyük bir aileydik, göçmendik ve yoksulduk. Annem ise son derece titizdi. Annemden çok babama yakındım. Belki de hayatta başarısız olduğu için. Benim için başarısızlığı önemli değildi, anlıyor musunuz, onu severdim. Ne olduğu ya

da ne yaptığı önemli değildi. Bazen, aynen Val gibi, kendini (bir soytarı gibi) gülünç duruma düşürürdü...»

Annem aniden şöyle bir irkildi, Mona'ya merak dolu gözlerle baktı ve «Ya?» dedi. Hiç kimsenin kişiliğimin bu özelliği üzerinde daha önce düşünmeye fırsat bulamadığı açıktı.

«Şakacı olduğumu bilirim» dedi annem. «Ama... **bir soytarı?**»

İhtiyar atıldı: «Canım, bu sadece lâfın gelişi.»

Mona inatla «Hayır» diye üsteledi. «Evet, sadece... **bir soytarı.**»

Annemin veciz, eşekçe cevabı «Bir yazarın aynı zamanda soytarı olduğunu da hiç duymamıştım» oldu.

Bu noktada kim olsa teslim olurdu. Ama Mona asla. Bu inançlı mücadelesi beni şaşırtmıştı. Bu kez gerçekten samimiydi. (Yoksa sadakatine ve bağlılığına beni inandırmak için fırsattan istifade mi ediyordu? Neyse, hiç müdahale etmemeye karar verdim. Öbür çeşit dırdır yerine, tehlikesi ne olursa olsun, iyi bir tartışma daha iyiydi. En azından canlandırıcı bir şeydi bu.

Mona devam etti: «Maskaralık yaptığında, çoğu kez hakarete uğradığı içindir. Biliyorsunuz çok duyguludur, son derece duygulu.»

Annem «Oldukça kalın kafalı olduğunu sanmıştım» dedi.

«Şaka yapıyor olmalısınız. Dünya üzerindeki en duygulu yaratıktır. Bütün sanatçılar duyguludur.»

«Evet, doğru» dedi babam. Belki de Ruskin'i düşünüyordu, ya da peyzajları hastalıklı bir duygusallıkla dolu şu zavallı Ryder'i.

«Bak anne. Val'in tanınması ve karşılığını alınması için ne kadar zaman geçerse geçsin. O daima bana sahip olacak Ve aç kalmasına ya da acı çekmesine asla izin vermeyeceğim.» (Annemin tekrar donduğunu hissediyordum.) «Babamın başına gelenleri gördüm. Val'in başına aynı şeyler gelmeyecek. Canının istediğini yapacak. Ona inanıyorum. Bütün dünya onu inkar etse de, inanmaya devam edeceğim.» Uzunca bir süre durakladı, ardından eskisinden de daha ciddi olarak devam etti: «Yazmasını ne-

den istemiyorsun, bu beni ilgilendirmez. (Nedeni) para kazanmadığı ve bununla geçinmediği olamaz. Bu **onu** ve beni ilgilendirir, değil mi? Söylediklerimle seni üzmem istemiyorum ama, şunu belirtmeliyim: Onu bir yazar olarak kabul etmediğin takdirde, bir oğul olarak da asla sahip olamayacaksın. Bu yanını bilmiyorsan, onu nasıl anlayabilirsin? Başka bir şey, senin de istediğin bir şey olabilirdi belki de, hele bir kez onu tanıdın mı (en azından, benim tanıdığım gibi); ne olacağını bilmek güç olmasına rağmen. Sonra sana, bana ya da başkasına, bir başkası gibi olabileceğini ispat etmesi neye yarardı? İyi bir koca, iyi bir baba, vs. olup olmadığını merak ediyorsundur. Sana söyleyebilirim, **evet**. Ama bundan çok daha fazlasıdır ! Vermek zorunda olduğu şeyler bütün dünyanın malıdır, sadece ailesinin, çocuklarının, annesinin ya da babasının değil. Bu söylediklerim sana belki de garip geliyordur, ya da zalimce ?»

«Akıl almaz !» diye cevap verdi annem, bıçak gibi kesen bir tonla.

«**Akıl almaz** olsun. Böyle işte. Birgün yazdıklarını okuyup böyle bir oğlun olduğu için gurur duyabilirsin.»

«Ben mi ? Asla !» dedi annem. «Çukur kazarken görmeyi tercih ederdim.»

Mona «Birgün onu da yapmak zorunda kalabilir» dedi. «Bazı sanatçılar üne kavuşmadan intihar ederler. Rembrandt'ın da hayatı sokak ortasında, dilencilikle son buldu. Hem de ünlülerinden biriydi...»

Stasia «Van Gogh'a ne demeli ?» diye cıvıladı.

«O da kinmiş ? Bir başka karalayıcı mı ?» diye sordu annem.

«Hayır, ressamdı, hem de kaçık bir ressam.» Stasia'nın ayanı kabarıyordu.

«Bana kalırsa bunların hepsi deli» dedi annem.

Stasia katıla katıla gülüyor, çılgınca gülüyordu. «**Benim** hakkımda ne düşünüyorsun ?» diye sordu. «Benim de deli olduğumu bilmiyor musun ?»

«Ama sevimli bir deli» dedi Mona.

Stasia kıkırdayarak «Bir miktar kaçığımı, hepsi bu!» dedi. «Herkes biliyor.»

Annemin korkuya kapıldığını görebiliyordum. Deli kelime-
siyle eğlenmek pek de önemli değildi ama, birinin kalkıp deli
olduğunu itiraf etmesi başkaydı.

Durumu kurtaran babam oldu. «Biri soyları, öteki deli, peki
sen nesin?» diyerek Mona'ya döndü. «**Senin** herhangi bir sakat-
lığın yokmu?»

(Mona) gülümsedi ve neşeye cevap verdi: «Ben normal bir
insanım. **Benim** derdim de bu.»

(Babam) anneme döndü: «Bütün sanatçılar birbirlerine
benzerler. Resim çizebilmek, ya da yazabilmek için biraz deli
olmaları gereklidir. Mesela şu eski dostumuz John Imhof?»

Annem bu sözü kavramadan ona dik dik bakarak «Ne ol-
muş ona?» diye sordu. «Sanatçı olduğunu ispatlamak için bir
başka kadınla kaçması, karısını ve çocuklarını terketmesi gerek-
ti mi?»

«Asla bunu söylemek istememiştim.» (Annemin) ne kadar
inatçı ve kalın kafalı olduğunu çok iyi bildiği için, gittikçe huzur-
suz olmaya başladı. «Çalışırken evine damladığımızda yüzünün
aldığı ifadeyi hatırlamıyor musun? Orada, küçücük bir odada,
herkes yattıktan sonra sulu boyayla resim yapardı.» Lorette'e
döndü. «Yukarı çık, misafir odasındaki resmi getir, olmaz mı?
Hani şu sırtında bir saman yığını taşıyan adamla bir kadının
bindikleri sandalın resmi...»

Annem düşünceli düşünceli «Evet» dedi. «Karısı kendini iç-
kiye verene kadar iyi bir adamdı, şu John Imhof. Ancak çocuk-
larıyla pek ilgilenmediğini belirtmeliyim. Sanatından başka hiç-
bir şey düşünmezdi.»

Babam «İyi bir sanatçıydı» dedi. «Şahane eserler! Köşede-
ki küçük kilise için yaptığı renkli camlı pencereleri hatırlıyor
musun? Ve emeğine karşılık eline ne geçti? Hemen hiç. Hayır,
ne yaparsa yapsın, John Imhof'u daima hatırlayacağım. Sadece
eserlerinin daha çoğuna sahip olmak isterdim.»

Elinde resim Lorette gözüküyordu. Stasia resmi aldı ve büyük bir ilgiyle inceledi. Kalkar ükalâca bir lâf eder diye çok korktum. Ama hayır, sanki bir zarafet ve basiret örneğiymiş Güzel olduğunu maharetle çizildiğini söylemekle yetindi...

«Kolay iş değil» dedi. «Yağlı boya (resim) yapar mıydı? Sulu boya resimlerden pek anlamam. Yine de, görüyorum ki ne yapmak istediğini biliyormuş.» Durdu. Sonra, sanki aradığını bulmuş gibi, «Gerçekten hayran olduğum birtek sulu boya ressamı vardır. Ve adı da...»

Babam «John Singer Sargent!» diye atıldı.

«Doğru!» dedi Stasia. «Nasıl bildiniz? Şey, yani **onu** düşündüğümü nasıl bildiniz?»

«Sadece birtek Sargent var da ondan» diye karşılık verdi babam. Bu, selefi Isaac Walker'ın dudaklarından hiç düşürmediği bir sözdü. «Nasıl ki sadece birtek Beethoven, birtek Mozart, birtek de Vinci varsa... Birtek Sargent vardır. Tamam mı?»

Stasia'nın yüzü memnurlukla parıldıyordu. Düşündüklerini dile getirecek cesarete kavuştuğunu hissetti. Ağzını açarken, bana şöyle bir baktı: «Baban hakkında bütün bunları niçin bana söylemedin?» der gibiydi.

«Hepsini inceledim» dedi. «Şimdi de kendimi bulmaya çalışıyorum. Az önce görüdüğüm kadar deli değilim. Özümleyebileceğimden daha fazlasını biliyorum, hepsi bu. Yetenekliyim ama, deham yok. Deha olmadıktan sonra, hiçbir şey işe yaramaz. Bir Picasso olmak istiyorum... **dişi** bir Picasso. Sadece bir Marie Laurencin değil, anladınız mı?»

Babam cevabını hazırlamıştı: «Elbette!» Bu arada annem odayı terketmişti. Tabak çanaklarla boğuştuğunu duyuyordum. Yenilgiye uğramıştı.

Babam John Imhof'un sulu boya resmine işaret ederek «Bunu ünlü bir resimden kopye etti» dedi.

«Hiç önemli değil» diye karşılık verdi Stasia. Pekçok sanatçı beğendiklerinin eserlerini kopya etmiştir. Peki şu şeye, şu John In...'e ne oldu demiştiniz?»

«Bir başka kadınla kaçtı. Çocukluğundan beri tanıdığı yere, Almanya'ya götürdü. Sonra savaş oldu ve bir daha kendisinden haber alamadık. Muhtemelen savaşta öldü.»

«Raphael'i nasıl buluyorsunuz? Eserlerini beğenir misiniz?

Babam alelacele «Ondan usta taslak çizen olmadı» dedi. «Ve Correggio, işte bir başka büyük ressam. Ve Corot! İyi bir Corot'nun üstüne yoktur, değil mi? Gainsborough'yu pek dert edinmedim. Ama Sisley...»

Stasia bu oyunu bütün gece oynayabilirdi artık ve «Hepsini de tanıyorsunuz» dedi. «Modernlere ne diyorsunuz?... Beğenir misiniz?»

«John Sloan, George Luks... ve ötekileri mi?»

«Hayır» dedi Stasia. «Picasso, Miro, Matisse, Modigliani ve ötekilerini...»

Babam «Pek onlara yetişemedim» karşılığını verdi. «Ancak eserlerinden bilebildiğim kadarıyla Empresyonistleri beğenirim. Ve Renoir elbette. Ama o modern değil, öyle mi?»

«Bir bakıma evet» dedi Stasia. «Ortamı hazırladı.»

Babam «Boyamasını kesinlikle sevdiğini görebilirsiniz» cevabını verdi. «O da iyi bir taslak ressamıydı. Bütün kadın ve çocuk portreleri çarpıcı bir güzelliğe sahiptir; senden ayrılmazlar. Sonra çiçekler, giysiler... Herşey öylesine şen, öylesine zarif, öylesine canlıdır ki... Kabul etmelisiniz ki, kendi zamanını resmetmişti. Ve gerçekten de tatlı bir dönemdi bu: Şen Paris, Seine (nehri) boyunca düzenlenen piknikler, Mullen Ruj, güzel bahçeler...»

Stasia «Bana Toulouse - Lautrec'i hatırlattınız» dedi.

«Monet, Pissaro...»

«Poincaré!» diye ekledim.

«Strindberg!» Bu da Mona'dan.

Stasia «Evet» dedi, «İşte sevimli bir deli.»

Bu sırada annem kafasını uzattı. «Hala delilerden mi söze-

diyorsunuz? o konuyu kapattığınızı sanmıştım.» Bakışlarını üstümüzde gezdirdi ve eğlendiğimizi görünce kaçtı gitti. Onun için bu kadarı da fazlaydı. İnsanlar sanattan söz ederek neşelenme hakkına sahip olamazdılar. Üstelik, bu acaip, yabancı isimlerin ağza alınması onu gücendirmişti. Amerikan olmayan (bir şey).

Stasia sayesinde öğleden sonrasını işte böyle —beklediğimden de iyi— geçirdik. İhtiyarın karşısında büyük bir başarı elde etmişti. (Babam) içtenlikle, erkek doğmalıymış dediği zaman dahi, kimse alınmadı.

Aniden aile albümü ortaya çıkınca neredeyse çıldıracaktı. Eksantrikler galaksisi! Hamburg'lu Theodore Amca: Züppenin teki. Bremen'li George Schindler: Birinci dünya savaşının sonuna dek 1880 lerin modasından vazgeçmeyen Hessen'li Güzel Brummel'in teki Heinrich Müller, babamın babası, Bavaryalı, İmparator Franz Joseph'in şakşakçısı. Çılgın bir teke gibi, Kaiser Wilhelm'vari bıyıklarının ardından ahmakça bakan George Insel, sülale aptalı. Kadınlar bir başka muamma. Hayatının yarısını tımarhanede geçiren annemin annesi, Walter Scott'un romanlarından birinin kadın kahramanı olabilirdi hani. Lizzie Teyze: Kendi öz kardeşiyle yatan canavar; şişirilmiş bir sığana benzeyen saç, bıçak gibi keskin gülüşüyle şu şen şakrak ihtiyar orospu. Annie Teyze: Mack Sennett misali, gözden düşmeye hazırlanan bir maskara gibi, savaş öncesi giyilen mayosu içinde. Babamın kızkardeşi Amelia Teyze: Tatlı ela gözlü bir melek... sırf zarafet. Eski evsahibi Bayan Kicking: Tam anlamıyla kusurlu, günah kadar çirkin, suratı siğil ve sivilceyle dolu...

Bütün bunlar bizi soy konusuna getirdi... [Bizimkileri] ümitsizce sual yağmuruna tutmaya çabaladım. Ebeveynlerimin ötesinde herşey müphem ve kuşkuluydu.

Peki, kendi ebeveynleri yakınlarından hiç söz etmezler miydi?

Evet, ama şimdi herşey bulanıktı.

Stasia «İçlerinde hiç ressam olanı var mıydı?» diye sordu.

Ne annem, ne de babam tahmin etmiyorlardı.

Annem «Ne var ki, ozanlar ve müzisyenler vardı» dedi.

Babam «Ve kaptanlar, köylüler» diye ekledi.

«Bundan emin misiniz?» diye sordum.

«Neden bütün bunlarla bu kadar ilgileniyorsun?» diye karşılık verdi annem. «Hepsi yıllar önce öldü.»

«Bilmek istiyorum» diye cevap verdim. «Birgün Avrupa'ya gidecek ve kendim öğreneceğim.»

Annem «Vahşi kaz avı» diyerek karşılık verdi.

«Derdim değildi. Atalarım hakkında daha çok şey öğrenmek istiyorum. Belki de hepsi Alman değildi.»

«Evet» dedi Mona. «Ailede bir miktar Slav kanı olabilir.»

Stasia [benim için] safça «Bazen Moğol'a benzer» diye ekledi.

Bu anneme son derece gülünç geldi. Onun için Moğol ahmak demekti.

«O Amerikalıdır »dedi [annem]. «Şimdi hepimiz Amerikalıyız.»

Lorette öttü : «Evet».

«O da Amerikalıdır» dedi Lorette ve ekledi : «Ama çok okur.»

Hepimiz gülmekten kırıldık.

«Artık kiliseye de gitmiyor.»

Babamın sesi duyuldu : «Yeter. Biz de kiliseye gitmeyiz ama, yine de dini bütün Hristiyanlarız.»

«Birçok Musevi arkadaşı vardır.»

Yine gülümsemeler.

Babam «Birşeyler yiyelim» dedi. «Az sonra ayrılmak isteyeceklerini biliyorum. Yarın bir başka gün.»

Bir kez daha sofraya kuruldu. Ancak bu defa soğuk yemek, çay ve daha çok erik tatlısı. Lorette yemek boyunca burnunu çekip durdu.

Bir saat sonra vedalaşıyorduk.

Annem «Üşütmeyesin ha» dedi. «L istasyonuna kadar üç blokluk yolunuz var». Taksiye bineceğimizi biliyordu ama, bu kelimeyi de, sanat gibi ,ağzına almaktan nefret ederdi.

Lorette kapıda «Sizi kısa zamanda tekrar görebilecek miyiz?» diye sordu.

«Tahmin ederim» dedim.

«Yılbaşında mı?»

«Belki».

Babam hafifçe «Çok gecikmeyin» dedi. «Yazlarında da iyi şanslar!»

Köşeye gelince bir taksi çağırdık.

Taksiye doluşurken Stasia bir «Of!» çekti.

«Hiç te fena değildi, değil mi?» diye sordum.

«Ha-a-yır! Allaha şükür ziyaret edecek akrabam yok.»

Koltuğa gömüldük. Stasia ayakkabılarını çıkarıp attı.

«● albüm !» dedi Stasia. «Böyle bir ahmaklar koleksiyonuna hiç rastlamamıştım. Biliyor musun, aklını kaçırmaman bir mucize.»

«Çoğu aile öyledir» diye karşılık verdim. «İnsan ağacı olgun, cilalanmış manyaklarla parıldayan kocaman bir **Çam Ağacından** başka birşey değildir. Adem'in kendisi kaykılmış, tek gözlü bir canavar olmalı... İçkiye ihtiyacımız var. Acaba hiç Kümmel (*) kaldı mı?»

Mona «Babanı sevdim» dedi. «Val, ondan çok şey kalmış sende.»

«Ama annesi!» dedi Stasia.

«Anneme ne olmuş?» diye sordum .

(*) Kınıyon ve anason karıştırarak yapılan bir Rus içkisi. (Ç.)

«Ne olacak, ben olsaydım onu yıllar önce boğmuştum» karşılığını verdi Stasia.

Mona bunun saçma olduğunu düşündü. «Acaip bir kadın» dedi. «Biraz kendi annemi hatırlattı bana. İkiyüzlüler. Katır kadar da inatçı. Hem de müstebit ve dar kafalı. Sevginin s'si yok, bir nebze olsun.»

Stasia «Hiç anne olmayacağım» dedi. Gülüştük. «Karı da olmayacağım. Allahım, kadın olmak yetiyor da artıyor. Kadınlardan nefret ediyorum! Hepsi, hatta en iyileri bile birer adi orospu. **Ve lütfen** bir daha böyle giyinmeye zorlamayın beni. Kendimi ahmağın, sahtekârın biri gibi hissediyorum.»

Zemin katındaki dairemize varınca, şişeleri çıkardık. Kümel vardı; konyak, rom, Benedictine likörü, Cointreau da vardı. Biraz koyu kahve pişirdik, koridordaki masaya çömeldik ve eski dostlar gibi gevezelik etmeye başladık. Stasia korsesini çıkar-mıştı; müzelerdeki eşyalar misali sandalyesinin arkasından asılı duruyordu .

«İzin verersen» dedi, «Memelerimi dışarı sarkıtacağım.» Sevgiyle okşadı onları. «Pek fena sayılmaz, değil mi? Biraz daha iri olabilirdi... Halâ bakireyim.»

«Correggio'dan söz etmesi garip değil miydi?» dedi. «Correggio hakkında gerçekten birşey bildiğini sanıyor musun?»

«Mümkündür» dedim. «Selefî, şu Isaac Walker'la birlikte müzayedelere katılırdı. Cimabu ya da Carpaccio'yu bile tanıyor olabilir. Titian'dan söz ederken duymalısın! Onunla birlikte çalıştığını sanırdın.»

Stasia konyağından bir yudum aldı ve «Aklım karıştı» dedi. «Baban ressamlardan sözediyor, kızkardeşin müzikten, annen de havadan. Kimse hiçbir şey hakkında hiçbir şey bilmiyor gerçekten de. Aynı şeyleri tekrarlayan türedilere benziyorlar... Mezarlıktaki yürüyüşünüz büyük gibi bir şey olmalı. Ben olsaydım, oynatırdım!»

Mona «Val dert edinmez, katlanabilir» dedi.

Stasia «Neden?» diye sordu. «Yazar olduğu için mi? Daha maddi öyle mi?»

«Belki» diye cevap verdim, «Belki de, bir nebze gerçeğe rastlayabilmek için bokla dolu bir dereyi bir baştan bir başa geçmen gerekmektedir.»

«Ben, asla» dedi Stasia. «Uyduruk da olsa, köyü tercih ederim. Orada en azından kafandakileri açıklayabilirsin.»

Şimdi sıra Mona'daydı. Aklına çok parlak bir fikir gelmişti. «Niçin hep birlikte Avrupa'ya gitmiyoruz?»

«Evet» diye karşılık verdi Stasia çalım satarak, «Niçin gitmiyoruz?»

«Olanaklarımız dahilinde» dedi Mona.

Stasia «Elbette» diye ekledi. «Yol parasını her zaman için ödünç alabilirim.»

Bilmek istediğim şeyi sordum : «●raya vardık diyelim. Nasıl geçineceğiz?»

Mona cevap verdi : «Burada yaptığımız gibi, Gayet basit.»

«Peki, hangi dili konuşacağız?»

«Hepimiz İngilizce biliyoruz, Val. Üstelik, Avrupa'da bir sürü Amerikalı var. Özellikle Fransa'da.»

«Biz de **onları** sömüreceğiz, öyle mi?»

«Böyle birşey söylemedim. Dedğim şu : Eğer gerçekten gitmek istiyorsanız, bir yolu bulunur elbette.»

«Modellik yaparız» dedi Stasia. «Ya da Mona yapabilir. Ben çok kılhyım.»

«Peki ben, ben ne yapacağım?»

«Yazarsın!» dedi Mona. «Tek **yapabileceğin** şey bu.»

«Söylediklerin keşke doğru olsaydı» dedim. Ayağa kalktım ve volta atmaya başladım.

«Nen var?» diye sordular.

«**Avrupa!** Bir yem gibi önümde sallandırıp duruyorsunuz. Sizi gidi hayalperestler! Elbette gitmek isterim. O kelimeyi duyun-

ca içimde neler olduğunu bilemezsiniz. Sanki yeni bir hayatın müjdecisi. Ama orada nasıl geçineceğiz? Birtak kelime Fransızca bilmiyoruz; akıllı da değiliz... Bütün bildiğimiz başkalarını soy-mak. Bunu bile yüzümüze gözümüze buluşturuyoruz.»

Mona «Çok ciddisin» dedi. «Kafanı kullan!»

«Evet» diye cevap verdi Stasia. «Şansını denemelisin. Gau-guin'i hatırla!»

«Ya da Lafcadio Hearn'ı!» dedi Mona.

«Ya da Jock London'ı!» dedi Stasia. «Herşey toz pembe ola-na dek bekleyemezsin.»

«Biliyorum, biliyorum.» Oturdum, başımı avuçlarımın arası-na aldım.

Aniden Stasia haykırdı : «Buldum... İlk önce Mona ile iki-miz gidelim, işler yoluna girdi mi seni çağırırız. Ne dersin?

Sadece homurdandım. Pek dinlediğim de yoktu. Onları izle-miyordum; önlerindeydim. Şu anda Avrupa sokaklarında dolaşı-yor, gelen geçenle gevezelik ediyor, kalabalık bir terasta kahve-mi yudumluyordum. Yalnızdım ama asla kimsesiz değil. Havanın kokusu, insanların görünüşü bir başkaydı. Ağaçlar ve çiçekler bile farklıydı. Nasıl canım çekiyordu : **Değişik birşey!** Özgürce konuşabilmek, anlaşılabilirlik , kabul edilebilirlik. Gerçek kan-daşlar beldesi : Avrupa benim için buydu. Sanatçıların, serseri-lerin, hayalperestlerin ülkesi. Evet, Gauguin orada çok sıkıntı çekmişti, Van Gogh daha da. Kuşkusuz tanımadığımız, duyma-dığımız, alçalan, hiçbir şey başaramadan solup giden daha nice-leri vardı...

Yorulmuştum; ayağa kalktım. Avrupa'ya gitme umudu, aile-m'in kucagında geçirdiğim o donuk saatlerden de çok yormuştu beni (en azından kafamı).

Yatmaya hazırlanırken kendi kendime «Yine de oraya gide-ceğim» dedim. «Eğer onlar gidebilirlerse, pekâlâ ben de gidebi-lirim.» («Onlar» derken gerek üne kavuşanları, **gerekse** yokolup gidenleri kastediyordum.) «Kuşlar bile gidebiliyor.»

Bu düşüncenin etkisiyle, halkımı karanlık ormandan çekip çıkaran bir başka Musa olarak düşündüm kendimi. Değiştir yö-

nünü, süreci tersyüz et, geriye, kaynağa doğru yüce bir yürüyüşü başlat! Bu Amerika denen koça ormanı boşalt, bütün donuk yüzlerden temizle, şu anlamsız telaşa bir son ver... Kıtayı tekrar Yerlilere ver... Ne büyük bir zafer olurdu! Avrupa bu manzara karşısında küçük dilini yutardı. Bu zevk-ü sefa diyarını terk ediyorlar, delirdiler mi ne? Peki, o **Amerika** sadece bir rüya mıydı? Evet! Bağıracaktım... Kötü bir rüya. Yeni baştan başlayalım. Yeni katedraller yapalım, yine ahenk içinde şarkı söyleyelim, ölüm şiirleri değil, hayat dolu şiirler yazalım! Omuz omuza bir dalga gibi yayılarak, sadece zorunlu ve hayati olan şeyleri yaparak, sadece dayanacak olanı inşa ederek, sadece zevk için yaratarak O bilinmeyen tanrıya tekrar dua edelim, ama içtenlikle, bütün benliğimizle. Gelecek düşüncesi bizi köleleştirmesin. Gün bir başına yetsin. Yüreklerimizi, evlerimizi açalım. Cadı kazanlarına paydos! Sadece saf madenler, en asilleri, en eskileri. Bize yine önderler, hiyerarşiler, loncalar, zanaatkârlar, ozanlar, kuyumcular, devlet adamları, bilginler serseriler şarlatanlar ver. Ve nümayişler; geçit törenleri değil. Festivaller, alaylar, haçlı seferleri. Konuşma aşkı için konuş; çalışma aşkı için çalış; onurlu olma aşkı için onurlu ol...

Onur kelimesi aklımı ta başıma getirdi. Kulağımın dibinde çınlayan bir çalar saati sanki. Düşünün, küçücük deliğinden onur nutukları atan biril! Yatağıma daha da gömüldüm ve kendimden geçerken, küçücük bir Amerikan bayrağını tutup sallarken gördüm kendimi : Sevimli Yıldız ve Çubuk'umuz. İş arama-ya çıkmıştım ve bayrağı gururla sağ elimde tutuyordum. Yetişmiş bir Amerikan vatandaşı, saygıdeğer bir ailenin çocuğu, radyoya kendini adanmış bir mürit, ilerleme, ırk ayırımı ve başarıya saygılı demokrat bir çapkın olan ben, iş isteme hakkına sahip miydim ? Çocuklarımızı ebeveynlerinden daha da Amerikalılaştıracağıma, ve görkemli Cumhuriyetimizin refahı için gerekirse onları kobay yapacağıma söz vererek iş aramaya koyuldum. Bana bir tüfek verin ve ateş edecek bir hedef gösterin! Yurtsever miyim, değil miyim, görürsünüz. Amerika Amerikalılar içindir. **İleri!** Bana özgürlük verin, ya da ölüm! (Ne farkı var?) Birtek ulus, bölünmez **vs. vs.** Görüş 20 - 20, sınırsız ihtiras, pirüpak bir geçmiş, bitmez tükenmez enerji, mucizevi bir gelecek. Hastalık, bakımla yükümlü oldukları, kompleks, kötü alışkanlık; hiçbir yok. Bir Truvalı gibi çalışmak, haddini bilmek, bayrağı — A.

merikan bayrağını— selamlamak için doğmuş ve her an düşmana ihanet etmeye hazır. Bayım, bütün isteğim, bir şans daha tanıyın.

Karanlıklardan bir ses «Çok geç!» diyor.

«Çok geç mi? Neden?»

«**Çünkü** ! Çünkü senden önce 26,595,493 kişi var; hepsi de çiçeği burnunda kataleptler; paslanmaz çelikten, hepsi de yüzde yüz sapına kadar, hepsi de tek tek Sağlık Kurulunun, Hıristiyan Himmet Cemiyetinin, Devrimin Kızlarının ve Ku Klux Klanın onayını almış.»

«Bana bir silâh verin!» diye yalvarıyorum. «Bir silâh verin de beynimi dağıtayım! Kepazelik bu!»

Ve gerçekten bir kepezelik bu. Daha kötüsü bok.

«S. mişim bu işi» diye bağırdım «Haklarımı biliyorum.»

Beni bir köpek gibi bırakıp Avrupa'yı kendi başlarına dolaşabilecekleri düşüncesi içime işledi, tedirgin etti, her zamankinden daha alıngan olmaya, bazı bazı da şeytanca davranışlara itti beni.

Kendi başımın çaresine bakmaya kararlı olarak birgün çıkıp iş arıyor, ertesi gün evde oturup oyunla boğuşuyordum. Gece-leri, eski masanın etrafında toplandığımızda konuşmalarını not ediyordum.

«Bunu niye yapıyorsun?» derlerdi.

«Yalanlarınızı yakalamak için» diye cevap verirdim. Ya da

— «Bir kısmını oyunumda kullanmak istiyordumda...»

Bunlar, konuşmalarını renklerdirirdi. Benim aklımı karıştırmak için herşeyi yaparlardı. Bazen Strindberg gibi, bazen Maxwell Bodenheim gibi konuşurlardı. Karmaşıklık arttırmak için köyde yaptığım yürüyüşlerde artık yanımda taşıdığım not defterimden tedirgin edici bölümler okurdum onlara. Bazen bu, bir gece kulübü ya da kafeteryada duyduğum konuşma (vertabim) bazen ise bu batakhanelerde olup bitenlerin ayrıntılı bir anlatımı olurdu. İkisi hakkında duyduğum, ya da duyduğumu öne sür-

düğüm bölükpörçük deyişler aralara akıllıca serpiştirilmiş olurdu. Genellikle uydurmaydı bunlar ,ama onları etkileyecek kadar ya da gerçeği ağızlarından kaçırmalarını sağlayacak kadar doğru yönleri vardı, benim istediğimde buydu zaten.

Kontrollarını kaybettikleri zaman birbirleriyle çelişkiye düşer ve benim duymamam gereken şeyleri açığa vururlardı. Sonunda oyunun yazımına son derece kendimi kaptırmış rolü oynayarak söylediklerimi yazmalarını rica ettim. Önce son perdeyi yazmaya karar verdiğimi söyledim onlara, böylesinin daha kolay olacağını. Aslında gerçek amacım bu menage a trois'ın nasıl sona ereceğini onlara göstermekti. Benim payıma biraz oyunculuk, biraz da çabuk düşünme gerekiyordu.

Mona dinler ve düşüncelerini belirtirken Stasia da notlar almaya karar verdi. Dramaturg rolünü daha iyi oynayabilmek için zaman zaman içki şişesinden bir yudum alarak, bitmez tükenmez sigaralar içerek odayı arşınladım, bir yandan film yönetmeni gibi büyük hareketler yapıyor, bölümleri oynuyor, sırayla onları taklit ediyor ve doğal olarak onları isteri krizlerine atıyordum, özellikle onları yalnızca birbirlerini seviyor gibi görünen kişiler olarak tanımladığım yalancı aşk sahnelerine değindiğimde. Bazen birden durup bu sahneleri çok gerçek dışı, çok zoraki bulup bulmadıklarını sorardım. Bazen onlar çizdiğim tiplerin ya da diyaloglarımın gerçekliği üstüne düşüncelerini söylemek için beni durdururlardı. Bu anda bana ipuçları vermek, bana yardımcı olacak önerilerini söylemek için bir yarış başlardı, herkesin birden konuştuğu, kendi bölümünü oynadığı, not almanın çoktan unutulduğu, ve sakinleştikten sonra hiç kimsenin birşey hatırlamadığı bir karmaşa.

Çalışmalar geliştikçe gerçeklere daha fazla yer vermeye başlar, var olmadığım sahneleri kurnazca canlandırır, onları kendi sözleri, gizli davranışlarıyla serseme çevirirdim. Bu kör atışlarım bazen onları öylesine şaşırtır ve utandırır ki başka söyleyecek bir şey bulamayıp birbirlerini ihanetle suçlarlardı. Bazen sözlerinin sonucunu düşünmeden beni kendilerini gözlemlemek, odalarını dinlemekle filan suçlarlardı. Bazen ise onlara yüklediğim şeyleri söyleyip söylemediklerini, yapıp, yapmadıklarını hatırlayamadan boş gözlerle birbirlerine bakarlardı. Ancak onların hareketlerini anlatışımın ne kadar nefret ederlerse etsinler.

heyecanlanırlar, daha fazla, daha fazla isterlerd.. Gerçek rollerini oynamak üzere sahneye çıkmış gibi görürlerdi kendilerini. Dayanılmaz birşeydi bu.

En can alıcı noktada işi kasıtlı olarak keserdim, ya bir baş ağrısını bahane ederek, ya aklıma artık birşeyin gelmediğini söyleyerek ya da oyunun kötü olduğunu, bunun üzerinde daha fazla çaba sarfetmenin boşa olacağını söyleyerek. Bu, onları gerçekten telaşa verirdi. Beni yumuşatmak için eve, yiyecek içecek bir sürü şey getirirlerdi. Bazen Havana puroları getirdikleri bile olurdu .

İşkenceye renk katmak için çalışma başladıktan biraz sonra o gün başımdan geçen çok ilginç bir olayı hatırlamış gibi yapar, sanki dalgınlıkla konudan ayrılıp uydurma bir maceranın en ince ayrıntılarını anlatmaya başlardım. Bir akşam oyun çalışmalarını bırakmamız gerektiğini, bir gece kulübünde yergösterici olarak çalışmaya başlayacağımı söyledim. Çok fena kızdılar. Bir kaç gün sonra o işi bıraktığımı, bu kez asansörcü olacağımı haber verdim. Bu tikslenme uyandırdı onlarda.

Bir sabah kendime bir iş, büyük bir iş bulma konusunda kesin kararlı olarak uyandım. Bunun nasıl bir iş olacağı konusunda hiç bir fikrim yoktu ,yalnızca değerli ve önemli bir iş olması gerekiyordu. Traş olurken bir sürü dükkân işleten o şirketlerden birinin müdürüne gidip iş istemek düşüncesine kapıldım. Eski işlerimden hiç söz etmeyecektim, yalnızca yeteneklerini emirlerine vermek isteyen serbest bir yazar olduğumu söyleyecektim. çok seyahat etmiş, kendini oradan oraya atmaktan yorulmuş, artık kendisine bir yer, sürekli bir yer, onlarınki gibi gelişmekte olan bir şirket bulmak isteyen genç bir adam. (Bu tür şirketler henüz gelişmekteydi.) Eğer olanak tanınırsa kendimi göstermeye çalışacaktım. Onlara bir takım şeyler gösterebilirdim... burada hayal gücümü başıboş çalışmaya bıraktım. Giyinirken Hobson ve Holbein mağaza zinciri şirketi başkanı Mr.W.H. Higginbotham'a atacağım nutku daha bir süsledim. (Adamın sağır olmaması şarttı tabii) Adamın sağır olmamasına dua ediyordum.

Evden geç, ama olabildiğimce şık, neşeli ve umut dolu çıktım. İçinde ne olduğuna bakmak gereğini bile duymadan Stasia'nın çantasını yanına aldım. Tam bir iş adamı gibi görünmek için gerekli herşeyi yapacaktım.

Çok soğuk bir gündü, şirketin idare bürosu ise Gowanus kanalına yakın bir depodaydı. Oraya varmak asırlar sürdü sanki, tranvaydan indikten sonra koştum. Binaya vardığımda yanaklarım kızarmış, nefes nefese kalmıştım. Karanlık girişten içeri kayarken ilân tahtasında kocaman bir yazı gözüme ilişti. «İş bürosu saat 9.30 da kapanır» Saat çoktan 11 olmuştu. İlâna bakarken asansörünün garip garip beni süzdüğünü farkettim. Asansöre binerken başıyla ilânı işaret edip «Okudun mu?» diye sordu.

«İş aramıyorum» dedim. «Mr. Higginbotham'ın sekreteriyle bir randevum var.»

Araştıran bir bakışla baktı bana ama başka bir şey söylemedi. Kapıyı çarparak kapadı, asansör yavaşça yükselmeye başladı.

«Sekizinci kat lütfen.»

«Biliyorum. Hangi işin peşindesin?»

Santim santim yükselen asansör dışı bir domuz gibi gıcırda-
dı. Sanki asansörü kasıtlı olarak ağırlaştırmış gibi geldi bana.

Gözlerini bana dikmiş cevabımı bekliyordu. «Ona ne?» diye düşündüm kendi kendime. Yalnızca görünüşümü sevmediği için mi böyle davranıyordu?

«İşimi açıklamak» diye başladım, «bir kaç kelimeyle biraz zor.»

Gözlerini devirip bana bakmasından tedirgin, kendime çeki düzen verdim. Bakışına göz kırpmadan karşılık vermeye çalışarak, «Evet» dedim. «Gerçekten çok...»

Asansörü birden iki katın arasında durdurup «Sus» diye bağırdı. «Bir tek kelime daha söylersen...» Elini, «seni boğarım» der gibi kaldırdı.

Bir deli ile karşı karşıya olduğumu düşünerek çenemi kısıtım.

«Çok konuşuyorsun» dedi. Asansörün koluna bir dokundu, tekrar titreye sallana yükselmeye başladı.

Hiç konuşmadan dimdik önüme bakıyordum. Sekizinci kat-

ta kapıyı açtı, popoma bir tekme vıyecekmişim duygusuyla indim.

Allahtan aradığım kapı tam karşımdaydı. Kapının tokmağına uzanırken onun arkamdan beni izlediğinin farkındaydım. Beni boş bir kova gibi dışarı attıklarında beni yakalamak için orada olacaktı gibi rahatsız bir duygu içindeydim. Kapıyı açıp içeri girdim. Bir kafesin içinde duran bir kızla yüzyüze geldim. Kız gülümseyerek karşıladı beni.

«Mr. Higginbotham'la görüşmek istiyorum» dedim. Kafamda tasarladığım söylev çoktan uçup gitmişti, düşüncelerim akıp kayboluyordu.

Hayret verici birşey, hiç bir soru sormadı. Yalnızca telefonu kaldırıp duymadığım birkaç söz söyledi. Sonra telefonu kapattı, döndü ve şeker gibi bir sesle, «Mr. Higginbotham'ın sekreteri birazdan sizi kabul edecek» dedi.

Biraz sonra sekreter görüldü. Kibar, havalı, tatlı görünümlü orta yaşlı bir adamdı. Ona kendimi tanıtır masalar ve makinelerle dolu uzun bir odanın en sonundaki masasına kadar onu izledim. Üstü hemen hemen boş, cilâlı büyük bir masanın arkasına geçip oturdu, bana da hemen karşısında rahat bir koltuk gösterdi, bir anlık bir rahatlık hissederek çıktım.

«Mr. Higginbotham Afrikada» diye başladı. «Daha bir kaç ay dönmeyecek.»

«Anlıyorum» dedim, bir yandan bu işten nasıl sıyrılacağımı düşünüyordum, nedense Mr. Higginbotham'dan başkasına güvenemiyordum. Aynı anda buradan böylesine çabuk çıkmamam gerektiğini de farkediyordum, asansörcü böyle birşey bekliyor olmalıydı.

«Büyük bir ava katılıyor» diye ekledi sekreter. Bir yandan beni inceleyip hemen başından sıvırmak mı, yoksa biraz daha ilgilenmek mi gerektiğine karar vermeye çalışıyordu. Daha açığı benim ağızımdan baklayı çıkarmamı bekliyordu.

«Anlıyorum» diye tekrarlardım. «Çok kötü. Demekki dönene kadar beklemem gerekecek.»

«Yo hayır, tabii kişisel bir konu değilse. Burada olsaydı bile

önce benimle temas etmeniz gerekirdi. Mr. Higginbotham'ın bir çok merakları vardır. Bu da onlardan yalnızca biri işte. Kendisine iletmek istediğiniz konuda elimden geleni yapacağımdan emin olmanızı isterim.»

Kısa kesti. Sıra bendeydi.

«Evet efendim,» diye tereddütle başladım, ama biraz daha rahat nefes alabiliyordum artık. «Ziyaretimin nedenini açıklamak pek kolay değil.»

«Özür dilerim» diye yarıda kesti sözümü. «Hangi firmayı temsil ettiğinizi sorabilir miyim?»

Eline bir kart bırakmamı bekler gibi öne doğru eğildi.

«Kendi kendimi temsil ediyorum... Mr. Larrabee, isminizi doğru hatırlıyorum değil mi? Ben bir yazarım, serbest bir yazar. Umarım bu sizi tedirgin etmez.»

«Katiyyen, katiyyen» diye cevapladı beni.

(Çabuk düşün, ilginç birşey bulman gerek)

«Bir reklam kampanyası teklif etmeye gelmediniz değilmi? çünkü...»

«Gayet tabii hayır» dedim. «Bu işle uğraşan bir sürü adamınız olduğunu biliyorum.» Gülümsemeye çalıştım. «Daha genel,, nasıl söyleyeyim daha deneysel birşey bu»

Tehlikeli bir yere konmak üzere olan kuş gibi biraz oyalandım. Mr. Larrabee söyleyeceklerini iyi işitmek için biraz öne doğru uzandı.

Ne söyleyeceğimi kendimde merak ederek, «Şöyle» diye söze başladım. «Çalışmalarım sırasında her türlü insanla, her türlü düşünceyle karşı karşıya geldim. Zaman zaman, birşeyler yaparken bu düşünce beni sarsıyor... Bilirsiniz, yazarlar başka insanlarca hayali sayılabilecek düşüncelere kapılırlar bazen. Yani deneyden geçirilene kadar hayali sayılan düşüncelere.»

Hayali yada pratik düşüncemi anlamaya hazır olarak «Çok doğru» dedi Mr. Larrabee.

Artık oyalama numaralarıyla zaman geçirmeye olanak kalmamıştı. Kendi kendime «Şöyle artık» dedim. Söyle ama neyi?

O anda şans eseri bitişik odadan elinde bir demet mektupla bir adam çıktı. «Özür dilerim» dedi. «Bir saniye işinize ara verip bunları imzalamanız gerek. Çok önemli»

Mr. Larrabee mektupları aldı, sonra beni adamla tanıştırdı. «Mr. Miller bir yazar Mr Higginbotham'a sunacağı bir teklifi var.»

Mr. Larrabee mektuplara dalarken adamla el sıkıştık.

«Evet» dedi adam. — Adı McAuliffe'ydi sanırım. — «Evet efendim. Buralarda pek yazarlarla karşılaşmayız.» Bir tabaka çıkartıp bana bir Benson and Hedges sigarası tuttu. Sigaramı yakması için uzanıp, «Teşekkür ederim» dedim. «Oturmazmısınız?» dedi. Sizinle biraz çene çalarsam sıkılmazsınız umarım. İnsan her zaman bir yazarla tanışmak fırsatını bulamıyor.»

Daha bir iki kibar sözcükten sonra «Kitapımı yazarsınız, yoksa bir gazetede mi çalışıyorsunuz?» diye sordu.

Her ikisini de yaptığımı söyledim, sesime alçakgönüllü bir hava vermeye çalışarak.

«Anlıyorum, anlıyorum» dedi. «Romanlardan ne haber?»

Bir an sessizlik. Daha fazla öğrenmek istediğini farkediyordum.

Başımı salladım. «Zaman zaman polisiye hikâyeler bile yazıyorum.»

«Asıl konum» diye ekledim, «Seyahat ve araştırmadır.»

Belkemiği birden dikleşti. «Seyahat ha? Bu yıl tatil yapıp, dünyayı gezebilmek için sağ kolumu verirdim. Tahiti. İşte asıl orasını görmek istiyorum. Hiç Tahiti'de bulundunuzmu?»

«Doğruyu söylemek gerekirse, evet.» diye cevap verdim. «Çok uzun bir süre değil ama, topu topu birkaç hafta. «Caroline'den dönerken uğramıştım.»

«Caroline'mi?», Elektrik akımına tutulmuş gibiydi şimdi. «Orada ne yapıyordunuz sorabilirmiyim?»

«Ne yazıkki başarısız bir geziydi.» Antropolojik bir araştırma gezisine katılmaya nasıl kandırıldığımı anlatmaya başladım

ona. Hemde antropoloji ile hiç ilgim olmadığı halde. Ama eski bir arkadaşım — sınıf arkadaşım — dı geziyi yöneten, benide o kandırmıştı. Canımın istediğini yapacaktım. Bu işten bir kitap çıkarsa ne ala. Çıkmasa... böyle sürüp gitti.

«Evet, evet. Sonra ne oldu?»

«Birkaç hafta içinde tümümüz ağır hastalandık. Geri kalan süreyi hastahane de geçirdim.»

Mr. Larabee'nin masasındaki telefon ısrarla çalmaya başladı. «Özür dilerim» diyerek telefonu kaldırdı Mr. Larrabee. O, ithal edilmiş çaylara ilişkin uzun bir konuşmayı sürdürürken biz sessizce bekledik. Konuşma bitti, ayağa fırladı adam, Mr. McAuliffe'ye kâğıtları verdikten sonra iğne yemiş gibi, «Şimdi Mr. Miller, sizin teklifinize gelelim» dedi.

Ayrılan McAuliffe ile el sıkıştıktan sonra hâlâ söyleyecek bir şey bulamamış olarak tekrar oturdum. Ancak bu kez doğruyu söylemek geliyordu içimden. Doğruyu söyleyecektim, yalnızca doğruyu ve eyvallah.

Maceralarım ve çektiğim eziyetler konusunu ne kadar kısaltarak anlatırsam anlatayım. Mr. Darabee'nin sabrını değilse bile zamanını çaldığımı farkediyordum. Adamın beni dinleyiş tarzıydı biran önce herşeyi söylemeye iten, istekli, tıpkı çamurlu bir gölün kıyısında size bakan bir kurbağa gibi. Etrafımızdaki bütün kişiler kayıplara karışmışlardı, yemek saati geçiyordu. Bir an durup onun yemeğe çıkmasına engel olup olmadığımı sordum. Bir el hareketiyle soruyu kenara itti.. «Devam edin» dedi. «Şu anda tamamen sizi dinliyorum.»

Onu bu noktaya getirdikten sonra itiraflarıma başladım. Artık Mr. Higginbotham Afrikadan geri gelse beni durduramazdı.

«Kıymetli zamanınızı çaldığım için hiçbir özür öne süremiyorum.» diye konuşmaya başladım. «Aslında sizlere sunacağım ne bir plânım, ne bir teklifim var. Ama buraya boşuboşuna da gelmezdim. Zaman zaman içgüdülerinize uymanız gereken anlar gelir. Size çok garip gelse bile... Size yaşantımdan söz ettim... Bu endüstri dünyasında bana göre de bir yer olması gerekir sanıyorum. Bir insan engelleri yıkmaya çalışırken olağan süreç merdivenin en alt basamağında bir yer istemektir. Benim fikrimse yukarılara yakın bir yerden işe başlamak. Alt basamakla-

rı iyi bilirim, insanı hiçbir yere götürmezler. Sizinle, Mr. Higginbotham ile konuşmayı tasarladığımız gibi konuşuyorum. Ne yönde olacağını kestirememekle beraber bu şirkete çok yararlı olacağıma inanıyorum. Size sunabildiğim tek şey sanırım hayal gücünü ve tükenmek bilmeyen enerjim. Konu yalnızca bir iş değil, benim için bu çok kişisel, ancak çok önemli, hayati problemimi çözmek anlamını taşıyor. Yaratıcı yeteneklerimi kullanabileceğim herhangi bir işe atılabilirim. Bu iş belirli bir amaca yönelmiş olmalı yalnız. Amaçsız bir birey değilim ben, dirençsiz hiç değil. Bir donkişotum belki, zaman zaman sertte olabilirim ama doğuştan çalışkan bir insanımı. Birisi dizginlerimden tutarsa çok iyi çalışırım. Size söylemeye çalıştığım şu Mr. Larrabee, bana bir iş veren kesinlikle bundan pişman olmaz. Büyük bir şirket bu, çarklar, gene çarklar. Bu çarklara bir dişli olarak beş para etmem. Fakat neden beni makinenin bir parçası haline getirmeli? Makineye ruh veren insan ben olamaz mıyım? Açıktan itiraf ettiğim gibi şu anda size sunacağım hiçbir plânını yok, ama bu, yarin değişik bir fikirle karşınıza gelmeyeceğim anlamını taşımaz. İnanın bana bu dönemeçte birinin bana güvenmesi olağanüstü önemli. Hiçbir zaman bir inanç kötüye kullanmadım, inanın bana. Beni derhal işe almanızı istemiyorum, tek istediğim ufak bir umut vermeniz bana, şans tanıyacağınız konusunda bir söz. Böylece size söylediklerimin boş sözler olmadığını ispatlama olanağını elde edeceğim.»

Söylemek istediğim herşeyi söylemiş oluyordum böylece. Ayağa kalkıp elimi uzattım ona «Bana karşı çok iyi davrandınız, teşekkür ederim» dedim.

«Bir dakika» dedi. Mr. Larrabee. «Sizi anlamam için bir an izin verin bana.»

Uzun bir süre pencereden dışarı baktı, sonra bana döndü.

«Biliyormusun» dedi, «Onbin kişide bir kişi bile beni böyle bir teklifle oyalayacak cesarete, saygısızlığa sahip değildir. Sana hayran mı olmam gerekiyor yoksa... Buraya bak, bu iş çok karışık olmasına rağmen isteğini düşüneneğime söz veriyorum. Gayet tabii Mr. Higginbotham gelmeden hiçbir şey yapma olanağı yok. Ancak o senin için biryer bulabilir.»

Konuşmaya devam etmeden bir an tereddüt etti. «Fakat benim açımdan sana şunu söylemek isterim. Yazarlar ve kitaplar

hakkında çok az bilgim var. Ama sanırımki ancak bir yazar senin gibi konuşabilir. Şunuda eklemek isterim ancak olağandışı bir adam benim durumumdaki bir kişiyi kendi iç sorunlarıyla paylaşmak küstahlığına sahip olabilir. Sana borçlu hissediyorum kendimi, bana, tahmin ettiğimden daha büyük, daha mükemmel bir adam olduğum izlenimini, duygusunu verdin. Söylediğin gibi çok zor durumda olabilirsin ama çok becerikli olduğunu bil. Senin gibi bir adam kolay yok olmaz. Seni kolay kolay unutmayacağım. Ne olursa olsun beni bir dost bilmeni isterim. Sanırım bir hafta sonra bu konuşma senin için unutulmuş bir anı olacak.»

Saçlarımın dibine kadar kızarıyordum. Böyle bir tepkiyle karşılaşmak benim için Hobson ve Holbein şirketinde bir yer bulmaktan daha önemliydi.

«Bana son bir iyilikte bulunurmusunuz?» diye sordum. «Beni asansöre kadar geçirebilir misiniz?»

«Jimle anlaşılmadınız galiba?»

«Biliyorsunuz demek?»

Kolumdan tuttu beni. «Son derece başarısız. Ancak patron tutuyor onu. Eskiden askermiş, hem sanırım uzaktan aileye ak-raba da oluyor. Tam bir baş belâsı»

Düğmeye bastı, asansör yavaşça yükseldi. Jim adlı manyak ikimizi orada dururken görünce şaşırdı. Asansöre binerken Mr. Larrabee tekrar elini uzattı, özellikle Jime duyurmak için, «Unutma, eğer herhangi bir zaman, — her zaman sözcüğüne bastırıldı — bu civara yolun düşerse bana uğra. Belki gelecek sefer yemeği de beraber yiyebiliriz. Ha evet, Mr. Higginbotham'a bu akşam mektup yazacağım. Çok ilgileneceğinden eminim. Şimdilik iyi günler.»

«İyi günler» dedim. «teşekkür ederim.»

Asansör yorgun argın inerken gözümü tam karşıya dikip, yüzüme derin düşüncelere dalmış bir anlam verdim. Oysa kafamda yalnız bir tek düşünce vardı, oda bu adamın ne zaman patlayacağıydı. İçimde, böylesine zeki olduğum için bana daha fazla kin duyuyormuş gibi bir duygu vardı. Bir kedi gibi ger-

gin ve alarmdaydım. Birden iki kadın arasında asansörü kapatıp bana saldırırsa ne yaparım diye düşünüyordum. Ondan ne bir ses, ne bir hareket geliyordu. Dibe vardık, kapı açıldı, dışarı attım kendimi... ayakları yanmış tahta bir bebek gibi dizlerim titreyerek.

Hol boştu. Birkaç adım ötedeki kapıya yöneldim. Jim hiçbir şey olmamış gibi yerinde kaldı. En sonunda onun her zamanki davranışının böyle olduğunu farkettim. Kapıya biraz kala içgüdüme uyarak geri döndüm. Jimin yüzündeki ifadeden benim bu hareketi yapmamı beklediği anlaşıyordu. Daha yaklaşıncaya kadar tamamen anlamsız olduğunu gördüm. Taştan maskesinin altına mı saklanmıştı yoksa bana bir tuzak mı kuruyordu?

«Neden benden nefret ediyorsun?» dedim, dosdoğru gözlerine bakarak.

Umulmadık bir cevap geldi. «Benim kimseden nefret ettiğim yok.» Yalnızca ağzının adaleleri oynamıştı, gözbebekleri bile sabit bakıyordu.

Gitmek üzere dönerken «Özür dilerim» dedim.

Birden bire harekete gelip. «Senden nefret etmiyorum» dedi. «Sana acıyorum. Beni aldatamazsın. Kimse aldatamaz.»

Bir korku gelip yerleşti içime. «Ne demek istiyorsun?» diye sordum.

«Boşa konuşma» dedi. «Ne demek istediğimi biliyorsun.»

Sırtımdan soğuk bir ter boşandı. Senin beynini bir kitap gibi okuyabiliyorum demiş gibi geldi bana.

Kendi cesaretime kendim şaşarak «Ne olmuş yani?» dedim.

«Eve git ve aklını başına topla, o kadar» dedi.

Donup kaldım. Ama bunu izleyen şey Mr. Larrabee'nin dediği gibi hiç tahmin edilemez bir şeydi.

İpnotize olmuş gibi kolunu sıyrıp iğrenç bir yara izini göstermesini seyrettim; pantolonunun paçasını çekip başka yara izleri gösterdi, sonra gömleğinin düğmelerini açtı. Göğsünü gördüğüm zaman bayılıyorum zannettim.

«Gözlerimi» dedi, «İşte bunlar açtı benim. Evine git ve aklını başına topla. Seni öldürmeden çık git burdan.»

Hemen dönüp kapıya yöneldim. Koşmamak için kendimi zor tutuyordum. Birisi sokaktan geliyordu. Beni şimdi öldürmez herhalde - yoksa öldürürmü? Kapıya yaklaştıkça adımlarımı sıklaştırdım.

Oh! Dışarda çantayı elimden bırakıp bir sigara yaktım. Bütün deliklerimden ter boşanıyordu. Ne yapacağımı düşündüm. Kuyruğumu sıkıştırıp kaçmak korkaklık olacaktı. Öte yandan dönmek intihar demekti. Eski asker, deli yada değil söylediğini yapacak tipte bir adamdı. Daha önemlisi numaramı biliyordu. Asıl bu beni bitiriyordu.

Kendi kendime homurdanarak ve ayaklarımı sürüyerek uzaklaştım. Evet, beni öldürmesi için haklı nedenler vardı: Bir yalancı, bir çenesi düşük, insanların zamanını boşa harcayan biri, kısaca hiçbir işe yaramaz bir serseri. Hiçkimse beni böylesine aşağılamamıştı. Mr. Larrabee'ye bir mektup yazıp sözlerim onu nasıl etkilemiş olursa olsun aslında herşeyimin sahte, değersiz ve yalan olduğunu açıklamak istiyordum. Kendimi öylesine aşağı hissediyordum ki bütün vücudum yıkılmış gibiydi. Eğer karşıma bir solucan çıkıp Jim'in sözlerini tekrarlasa başımı utançla önüme eğip «Çok haklısınız bay solucan» derdim. «Yanınıza gelip yerlerde sürünmeme izin verin.» Borough Hall'da bir kahve ve sandviç alıp içimden gelen bir duyguya uyarak bir zamanlar iyi sayılan eski bir gece kulübü olan «Yıldız'a yöneldim. Show başlamıştı gerçi ama hiç önemli değildi bu. Ne esprilerde ne de kadınlarda hiçbir değişiklik yoktu. Tiyatroya girerken buraya ilk gelişimin anısı canlandı gözümde. Eski dostum Al Burger ile yakın arkadaşı Frank Schofield beni davet etmişlerdi. Ya ondokuz ya yirmi yaşlarındaydık o sıralarda. Asıl önemle hatırladığım bu Frank Schofield'in dışa vurduğu sıcağın dostluktu. Daha önce ya iki ya üç kez görüşmüştük. Frank için çok özel bir kimseydim ben. Beni dinlemeyi, her söylediğim söze değer vermeyi severdi. Aslında neden bilinmez her söylediğim şey onu büyülerdi sanki. O ise dünyanın en olağan kişilerinden biriydi. Yalnızca olağanüstü duygusaldı. Dev bir yapısı vardı — O sıralarda üçyüz pound filandı. — Bir balık gibi içki içer ve ağzından bir yaprak sigarasını hiç eksik etmezdi.

Çok kolay gülerdi, güldüğü zaman karnı pelte gibi titrerdi. Sık sık, «Neden gelip bizimle oturmuyorsun?» diye sorardı. «Sana iyi bakarız. Yalnızca sana bakmak bile bana iyi geliyor» Çok basit ama öylesine candan ve dürüst sözler. Neşeli dostlarımla hiç birinde onun bu alçakgönüllü yetenekleri yoktu. **Ruhunu** solucanlar kemirmemişti onun daha. Saf, yumuşak ve hatalara karşı bağışlayıcıydı.

Ama neden bana bu kadar düşkümdü? Kulüpte el yordamıyla oturacak bir yer ararken bunu sordum, kendi kendime. Çabucak yakın dostlarımla listesini kafamdan geçirip her birinin benim hakkımda ne düşündüklerini kendi kendime sordum. Sonra Lester Faber adındaki sınıf arkadaşımı düşündüm. Beni her gördüğünde dudakları aşağılayıcı bir biçimde bükülürdü, aksilik hergün de görürdü beni. **Sınıfta kimse onu sevmezdi, öğretmenlerde,** Ekşi doğmuştu, o kadar. Canı cehenneme! Düşündüm. Acaba ne iş yapıyordu şimdi. Sonra Lester Pink, O ne yapmıştı acaba? Birden bütün sınıfı gördüm, okulu bitirdiğimiz gün çekilen bir fotoğrafa bakar gibi. Hepsini teker teker **hatırlıyordum,** isimlerini, boylarını, ağırlıklarını, tanınma tarzlarını, nerede oturduklarını nasıl konuştuklarını, onlar hakkında herşeyi. Hiçbirine rastlamamam ne kadar garip...

Shov bir faciaydı, yarısında az daha uyuyakalıyordum. Ama sıcak ve rahattı. Öte yandan acele gitmem gereken bir yer de yoktu. İkiisi dönene kadar öldürülmesi gereken sekiz veya dokuz saatim vardı. Tiyatrodan çıktığımda soğuk hafiflemişti. İnceden bir kar yağıyordu. Açıklayamadığım bir itmeyle ayaklarım sokaktaki silahçıya doğru götürdü beni. Her geçişimde elimde olmaksızın durup baktığım bir revolver vardı vitrinde. Tam öldürücü görünümlü bir silah.

Her zaman yaptığım gibi durup burnumu dükkanın vitrinine yapıştırdım. Sırtıma inen kuvvetli bir tokat sıçrattı beni. Bir tabanca patlamıştı sanki. Dönerken candan bir ses, «Ne halt ediyorsun burada?» diye seslendi. «Oğlum Henry, nasılsın?»

Tony Marella'ydı. Ağzında uzun bir süre önce sönmüş bir yaprak sigarası vardı. şapkası fütursuzca yana eğilmişti ve küçük boncuk gözleri eski günlerdeki gibi parlıyordu.

İyi, iyi ve buna benzer şeyler. Olağan nezaket cümleleri ve sonunda beklenen soru: «Şimdi ne yapıyorsun?»

Birkaç kelimeyle şikâyet dağarcığımı önüne serdim.

«Çok kötü Henry. Tanrım. Hiç bu duruma düşeceğin aklıma gelmezdi. Niye beni aramadın? İyi ilişkilerim vardır, bilirsin.» Bir elini omuzuma doladı. «Gidip bir iki tek birşeyler içelimmi? Belki sana bir yardımım dokunur.»

Yardım edilemeyecek bir halde olduğumu anlatmaya çalıştım ona. «Zamanını boşa harcamış olursun» dedim.

«Bırak şimdi böyle konuşmayı» dedi. «Seni çok eskiden tanıyorum. Herzaman sana hayran olduğumu, hatta seni kıskandığımı bilmez misin? Hepimiz zaman zaman kötü günler geçirdik. Şurada tatlı bir yer var. Gidip birşeyler yiyip, birşeyler içelim.»

Sokağın içine gizlenmiş bir bardı bu, onu da iyi tanıyorlardı. Herkese tanıştırdım, ayakkabı boyacısına bile. Beni tanıştırdırken «Eski bir sınıf arkadaşım» diyordu. «Bir yazar. Tanrım. Ne işler.» Bir şampanya kokteyli tutuşturdu elime. «Hadi bunun şerefine içelim. Joe, şöyle iyi bir etli sandviç yap, içindekiler bol olsun ha... Birazda çiğ sovan ver. İyi değilmi Henry? Tanrım. Seni tekrar gördüğüme ne kadar sevindim bilemezsin. Sık sık seni düşünür, ne yaptığını merak ederdim. Hatta Avrupaya kaçtığını düşündüm. Ne kadar komik değilmi? Oysa burnumun dibinde saklanıyormuşsun.»

Bu şekilde sürdü gitti, tarla kuşu kadar hayatından memnun, içki dağıtarak, yaprak sigaraları alarak, yarış sonuçlarından söz ederek, yeni gelenleri karşılayıp beni tanıştıtarak, **barmender** bozuk para alıp telefon ederek. Küçük bir dinamo. Sağlam bir adam, herkesin bir bakışta farkedebileceği gibi sağlam bir adam. Herkesin arkadaşı, neşe ve tatlılıkla kaynayan bir adam.

Birden, bir eli omuzumda öteki bara dayanmış, sesini alçaltarak «Dinle Henry» dedi. «İşe gelelim. İyi bir işim var. İstersen sana orada bir yer bulabilirim. Çok harika bir yer değil ama şimdilik seni idare eder. Daha iyisini buluncaya kadar demek istiyorum. Ne dersin?»

«Tabii olur» dedim. «Ne işi bu?»

Parklar müdürlüğünde olduğunu açıkladı işin. Müdürün sekreteriyim. Bu demekti ki Müdür işin parsasını toplarken Tony?

günlük işlerle uğraşıyordu. Politika. Pis bir oyun diye itiraf etti. Her an birinin seni arkadan çelmelemesini beklemek.

«Yarin, yada öbür gün olmaz». diye devam etti. «Oyunu doğru oynamak gerek, bilirsin ya. Fakat seni hemen listeye koyacağım. Seni çağırana kadar bir ay geçebilir. Bu kadar dayanabilirmisin?»

«Santıyorum» dedim.

«Para bakımından bir endişen olmasın» dedi, «O zamana kadar gerektiğinde ben sana ödünç veririm.»

«Hayır» dedim. «Ben idare ederim.»

Kolumu sıkıştırarak, «Çok garip bir adamsın» dedi. «Benden utanman için bir neden yok. Benim için bu gelir gider... şöyle! Bu karışıklıkta sağlam basmalısın. Fakir politikacı yoktur, bilirsin. Nasıl elde ediyoruz, o işin diğer tarafı. Şimdiye kadar dengedeydim. Çok kolay değil tabii... Tamam öyleyse. Eğer şu anda istemiyorsan ihtiyacın olduğunda beni nereden bulacağımı biliyorsun. Ne zaman istersen, unutma.!»

Eline sarıldım.

«Gitmeden önce birer kadeh daha içelim, ne dersin?»

Başımı salardım.

«Oh, unuttuğum birşey var. İlk olarak seni mezar kazıcı olarak işe almak zorunda kalabilirim. Senin için farkedermi? Birkaç hafta için. Çok ta yorulmazsın, ben gözkulak olurum. Daha sonra seni büroya alırız. Benim sırtımdan da ağır bir yük kalkmış olur. Senin çok işe yarayacağın bir konu biliyorum. Sen doğuştan yazarsın, mektupları yazma işini sana veririz - buda benim işimi yarı yarıya hafifletir.»

Dışarı çıkarken... «Yazmaya devam et Henry. Sen bunun için yaratılmışsın. Eğer senin yeteneklerin bende olsa kesinlikle bu pislığe saplanmazdım. Elde ettiğim herşeyi savaşıarak, tırnaklarımla kazandım. Bilirsin - 'küçük italyan'»

El sıkışıyorduk... «Bundan sonra beni yarıyolda bırakmazsın değilmi? Söz ver. Babana da benden selam söyle. Şimdilik eyvallah»

«Eyvallah Tony»

Bir taksi çevirip atlayışına baktım. Tekrar el salladım. Ne şans. Herşeyiyle Tony Marella. Hem de tam toprağın beni kabul etmeye hazırlandığını düşündüğüm sırada!

Bazen Herşey nasıl darmadağın oluyor. Küfretsende, duâ et-sende, inlesen, bağırsanda hiçbir şey olmaz. Sonra sen tam ka-derine boyun eğmişken bir imdat kapısı açılır, Saturn bir vek-tör daha atlar ve o dev sorun çözülür, yada öyle görünür.

Birgün Mona yokken, aynı basit, beklenmedik biçimde Sta-sia bizi terkedeceğini haber verdi bana Ağzından duymasam ke-sinlikle inanmazdım buna.

O kadar şaşırmış, aynı zamanda o kadar memnun olmuştum ki, neden bu kararı aldığını bile soramadım. O'da açıklama yap-maya pek gönüllü değildi. Bana ima ettiği gibi Mona'nın teatral havasından bıkmış olduğu kavramı bu ani karara pek doyurucu bir neden olmuyordu.

«Benimle beraber biraz yürürmüsün?» diye sordu. «Gitme-den önce sana özel birtakım şeyler söylemek isterim. Bavulu-mu topladım nasıl olsa.»

Evden çıkınca köprüde yürümümüzde bir sakınca olup olma-dığını sordu. «Ne olabilir?» dedim. Eğer isteseydi **White Pla-ins'e** kadar yürümeye razı olabilirdim.

Gidiyor olması nedeniyle gözüme daha sevimli görünmeye başlamıştı. Garipti ama kötü bir kız değildi. Bir sigara yakmak

için durup onu tarttım. Savaştan dönen bir asker gibiydi. Yalnız bir bakış vardı gözlerinde ama cesaretsiz değildi. Besbelli olan şey hiçbir yere ait olmadığıydı.

Bir iki blok sessizce yürüdük. Sonra köprüye yaklaşırken yavaşça dili çözüldü. Yumuşak bir sesle ve duygulanarak konuştu. Herzamankinden farklı olarak öz bir dille konuşuyordu. Bir köpeğe sır verir gibi. Gözleri bir yolu izliyormuşçasına ileriye dikilmişti.

Olabileceğim kadar gaddar olmadığımı söylüyordu. Şartlar gaddardı, ben değil. Şimdikinden bin kez daha iyi bile olsak bu iş yürüyemezdi. Bunu en iyi o bilebilirdi. Öte yandan hepimizin bol bol rol yaptığını da itiraf ediyordu. Monayı seviyordu ama delice aşık değildi ona. Hiçbir zamanda olmamıştı. Kendini çıkmazda hisseden Monaydı asıl. Öte yandan asıl onları bağlayan aşktan öte dostluk gereksinmesiydi. İkiside yalnız insanlardı. Avrupa'da olsa bu iş yürüyebilirdi. Ancak şimdi herşey için çok geçti. Bir gün kendi başına oraya gitmeyi umuyordu.

«Ama şimdi nereye gideceksin?» diye sordum.

«Californiya'ya herhalde. Başka neresi olabilir?»

«Niye Meksiko'ya değil?»

Bu bir olasılıktı, kabul ediyordu. Ancak daha sonra düşünenecekti bunu. Önce kendini toplaması gerekiyordu. Bu karmaşık bohem hayatı ona pek kolay gelmemişti. Aslında basit bir insandı o. Başka insanlarla nasıl ilişkiler kurması gerektiğini kestiremiyordu. Benim bilmemi istediği birşey vardı, bizim yaşamımızda onu en fazla tedirgin eden çalışma şansına sahip olmayışydı. «Ellerimle birşeyler yapmam gerek» diye patladı. «Çukur açmak bile olsa. Bir heykeltraş olmak isterdim, bir ozan yada ressam değil.» Hemen arkasından kendisini yaptığı bebeklerle değerlendirmemem gerektiğini ekledi. Onları yalnızca Mona'yı memnun etmek için yapmıştı.

Sonra bana hainlik gibi görünen birşey söyledi. Mona sanatın kesinlikle anlamıyordu ona göre, iyi şeyi, kötüsünden ayırma yeteneği yoktu. «Aslında bu farketmez, yada en azından farketmiyebilirdi» dedi. «Eğer o bunu kendi kendine itiraf edebilsedydi. Ama o cesareti yok. Herşeyi bildiği, herşeyden anladığı

izlenimini veriyor. Ben bu tür davranan insanlardan nefret ederim. İnsanlarla pek geçinememin bir nedeni de bu aslında.»

Bir an durup sözlerinin beni etkilemesini bekledi, «Senin buna nasıl dayanabildiğini anlamıyorum. Çok kötü numaraların vardır, zaman zaman kötü işler yaparsın, bazen çok önyargılı ve haksız olursun ama en azından namuslusun. Hiçbir zaman olduğundan başka görünmeye çalışmazsın. Öte yandan Mona... yani onun kim olduğunu, ne olduğunu anlamak öylesine zor ki. Yürüyen bir tiyatro sanki. Nereye gitse, ne yapsa, kiminle konuşsa her zaman sahnede sanki. Rahatsız edici birşey bu. Ama daha önce bunları sana söyledim. Benim kadar sende biliyorsun bunları.»

Alaycı bir gülümseyiş yayıldı dudaklarına, «Bazen...» Bir an tereddüt etti. «Bazen yatakta nasıl olduğunu merak ediyorum. Yani orada da oyunu oynuyor?»

Garip bir soruydu bu, duymamazlığa geldim.

«Senin tahmin ettiğinden çok daha normalim» diye devam etti. «Bütün hatalarım yüzeyde benim. Altta ise hiç büyümeyen ufak, utangaç bir kız yaşıyor. Belkide bir gıdne (hormon) rahatsızlığı bu. Her gün birkaç hormon hapı alsam belkide normal bir kadın olurum. Ne komik değilmi? Beni kadınlardan böylesine nefret etmeye iten nedir? Her zaman böyleydim. Gülme ama bir kadının işlemek üzere çömelmesini görmek her zaman midemi bulandırmıştır. Çok garip... Sana böylesine basit şeylerden sözettiğim için beni bağışla. Sana daha önemli şeyler, beni asıl tedirgin eden şeyleri anlatmak istiyordum. Ancak nereden başlayacağımı bilmiyorum. Öte yandan, artık gittiğime göre ne farkedir?»

Köprüünün yarısına kadar gelmiştik artık, birkaç dakika sonra vitrinleri daima, isli balıklar, sebzeler, soğan dizileri, ekmek somunları peynir tekerlekleri, tuzlu etler gibi iştah açıcı şeylerle dolu dükkânlara ulaşacaktık. Aralarda gelinlikler, silindir şapkalar korseler, gecelikler ve buna benzer bir yığın ıvır zıvır olacaktı.

Bana asıl ne söylemek istediğini merak ettim.

«Geri döndüğümüzde» dedim «Mutlaka tatsız bir sahne olacak. Ben senin yerinde olsam fikrimi değiştirmiş gibi davranır

sonra ilk fırsatını bulduğumda kaçardım. Aksi halde en azından seni eve götürmeye gelmek için ısrar edecektir.»

Fikir çok iyi geldi ona. Gülümsedi. «Hiç aklıma gelmemişti» diye itiraf etti. «Hiç strateji bilmiyorum.»

«Senin için daha iyi» dedim.

«Stratejiden söz ederken, bana biraz para verebilir misin? Hiç param yok. Valizim ve sandığımla yürüyerek gidemem ya?»

(Gidemezsin tabii diye düşündüm, ama biz bunları sana sonra gönderebiliriz.)

«Elimden geleni yaparım» dedim. «Benim de param olmadığını biliyorsun. Mona'nın işiydi bu. Fakat bulmaya çalışırım.»

«İyi» dedi. «Bir gün önce bir gün sonra pek farketmez.»

Yolun sonuna gelmiştik. Boş bir sıra bulup onu oraya götürdüm.

«Biraz dinlenelim» dedim.

«Bir kahve içemezmiyiz?»

«Yalnızca yedi sentim ve iki sigaram var.»

«Kendi başınayken ne yapıyorsun?» diye sordu.

«O farklı. Yalnızken olaylar gelip beni bulur.»

«Tanrı sana yardım ediyor değil mi?»

Onun için bir sigara yaktım.

Azbir şey kötülemiş olarak «Çok açılmaya başladım» dedi.

«Gerçekten çok acıktıysan dönelim» dedim.

«Dönemem, çok uzak. Biraz oturalım.»

Cebimden bir beş sent çıkarıp ona verdim. «Sen metroya bin, ben yürürüm. O kadar yorgun değilim.»

«Hayır» dedi. «Beraber döneceğiz... Onunla yalnız karşılaşmaktan korkuyorum.»

«Korkuyormusun?»

«Evet Val, korkuyorum. Hiç durmadan ağlayacak ve ben tekrar yumuşuyacağım.»

«Ama yumuşaman gerek, unuttun mu? Bırak ağlasın... sonra sana söylediğim gibi fikrini değiştirdiğini söyle.»

«Unuttum» dedi.

Ağrıyan bacaklarımızı bir süre dinlendirdik. Bir güvercin kopup geldi, onun omuzuna kondu.

«Biraz yer fısıtıyor alamazmısın?» dedi. «Hem kuşları besler hemde biraz yerdik.»

«Unu? bunu» dedim. «Açlığını aklına getirme. Geçer. Köprüden tok karnına hiç geçmedim desem yeri. Yalnızca biraz sinirlisin, okadar.»

«Bazen Rimbaud'u hatırlatıyorsunbana» dedi. «O'da her zaman açtı... her zaman kendini öldürürcesine uzun yürüyüşler yapardı.»

«Hiç olağanüstü bir şey değil» dedim. «O ve onunla birlikte kimbilir kaç milyon kişi aynı işi yapıyor»

Ayakkabımı bağlamak için yere eğildim, orada, tam sıranın altında iki yer fısıtıyor duruyordu. Aldım.

«Bir tane sana, bir tane bana» dedim. «Yukarısının bir kişiyle nasıl ilgilendiğini görüyorsun»

Fıstık ona ayaklarını uzatma cesaretini verdi. Zorla kalktık ve köprüye yöneldik.

«Kötü bir adam değilsin» dedi yürürken. «Senden kesinlikle nefret ettiğim bir dönem var. Mona yüzünden değil ama, kıskançlıktan da değil, yalnızca kendinden başka bir şeyi önemsememen-den dolayı. Bana kalpsiz gibi görünmüştün. Ama şimdi bir kalbin olduğunu seziyorum, değilmi?»

«Bu nereden aklına geldi?»

«Oh bilmem. Belirli birşey yok. Belki artık olaylara başka bir gözle bakıyorum. Nedense bana her zamanki gibi bakmıyorsun. Beni görüyorsun artık. Önceleri bana bakar ve görmezdin. Sanki üzerime basacaktım gibi gelirdi.»

«Hep merak ederdim» dedi, «ben olmasam ikiniz nasıl geçirsiniz diye. Bir yerde ikinizi bir arada tutan benim. Daha kötü olsam, Onun yalnızca bana ait olmasını istesem gider ve ikinizin ayrılmasını beklerdim, sonra da döner ve onu elde ederdim.»

«Onunla ilişkin kalmadığını sanıyordum» dedim. «Öte yandan bu tanımın içinde mantık payı bulunduğunu kendime itiraf etmek zorundaydım.

«Evet» dedi. «Bu geçmişte kaldı artık. Şimdi kendime yeni bir hayat kurmak istiyorum yalnızca. Başarısızlığa bile uğrasam canımın istediklerini yapmak istiyorum artık... Ama o ne yapacak? Bunu merak ediyorum. Onu mantıklı birşey yaparken düşünemiyorum bir türlü. Sana acıyorum. İnan bana gerçekten acıyorum. Ben gidince bir cehennem hayatı başlayacak senin için. Belki şimdi farketmiyorsun ama böyle olacak.»

«Buna rağmen» dedim, «böylesi daha iyi.»

«Gideceğime eminsin değilmi? Ne olursa olsun gideceğime?»

«Evet» dedim. «Eminim, Eğer kendin gitmezsen bunu sağlamaya çalışırım.»

Zayıfça güldü. «Gerekirse beni öldürürsün değilmi?»

«Bunu söyleyemem. Demek istediğim, zamanı geldi...»

«Ayıbalığı dediki...»

«Evet. Sen gittiğin zaman neler olacağı yalnızca beni ilgilendiriyor. Mesele senin gitmen. Geri dönüş yok artık.»

Yutkunarak dinledi beni. Köprünün en yüksek noktasına gelmiştik. durup manzaraya baktık.

«Buradan nefret ediyorum» dedi. «Geldiğim andan beri nefret ediyorum. Şu arı kovanlarına bak» Gökdelenleri kastediyordu. «İnsanlık dışı bir şey bu.» Kolunu açarak tümünü süpürüp atacakmış gibi bir hareket yaptı. «Bu çelik ve beton yığınının içinde birtek ozan varsa ben deliyim» dedi «(deli bir türküm) Bu kafeslerde ancak canavarlar yaşayabilir.» Kenara yaklaşıp nehre tükürdü. «Su bile iğrenç, pis»

Tekrar dönüp yürümeğe başladık.

«Biliyormusun?» dedi. «Ben şiirle iç içe büyüdüm. Whitman, Wordsworth, Amy Lowell, Pound, Eliot. Bir zamanlar tümünü hatırladığım şiirler vardı. Özellikle Whitmaninkiler. Şimdi ise yalnızca dışlerimi gıcırdatabiliyorum. Tekrar Batıya dönmem

gerek, hemde elden geldiğince çabuk. Jouguin Miller ... Hiç okudunmu onu ? Sierraların ozanı. Tekrar çıplak olarak gidip ağaçlara sürünmek istiyorum. Herkesin ne düşündüğü de umurumda değil ... Bir ağaçla bile sevişebilirim, ama bu iğrenç binalara sürünerek girip çıkan donlu yaratıklarla asla. Erkekler doğada zararsız. Ama burada - Tanrım. Bunlardan biriyle yatağa girmek-tense kendi kendimi tatmin etmeği yeğ tutarım. İğrenç böcekler bunlar, hepsi. Kokuyorlar (çürümüşler)

Ağzı köpürmek üzereydi. Genede birden sakinleşti. Yüzünün anlamı değişti. Hatta bir melek görünümü geldi yüzüne.

Şimdi «Kendime bir at alacağım» diyordu. «ve dağlarda saklanacağım. Belki tekrar dua etmeye başlarım. Genç kızken günlerce tek başıma giderdim. Dev ağaçların arasında tanrıyla konuşurdum. Kafamda bir tanrı görüntüsü olmadığı halde... Büyük bir varlıktı benim için. Herşeyde, her yerde onu görürdüm. O zaman dünya bana ne kadar güzel görünürdü. Duygu ve sevgiyle dolardım. Ve öylesine canlıydım. Bir çiçeği öpmek için diz çöktüğüm çok olurdu. «Nefissin» derdim. «Öylesine kendi kendine yeterlisin. Tek beklediğin güneş ve yağmur. Ve dilediğini yalvarmaçlan elde edersin. Küçük menekşe, mehtaplı gecelerde ağlamazsın değilmi? Hiçbir zaman olduğundan değişik birşeyi özlemedin değilmi?» Çiçeklerle böyle konuşurdum. Evet, evet doğayla konuşmasını bilirdim. Ve herşey mükemmel bir biçimde doğaldı. Gerçekti. Olağanüstü gerçek.»

Durup, araştıran bir bakışla bana baktı. Bir an öncesinden daha çok meleğe benziyordu. Kafasında komik bir şapka bile taşısı bu melek görünümü bozulmayacaktı. İçini dökünce görünümü gene değişti, ama o hâle gene başının üzerinde kaldı.

Bana anlatmaya çalıştığına göre onu yoldan çıkaran sanatçı. Birisi sanatçı olduğunu sokmuştu onun kafasına, «Aslında gerçek değil bu» dedi. «Her zaman yetenekliydim, ve bu yeteneklerim erken ortaya çıktı okadar. Ancak yaptığım, değişik, olağanüstü birşey değildi. Herkesde biraz yetenek vardır.»

Değişikliğin nasıl geliştiğini, bir sanatçı olarak sanat ve kendisi konusunda nasıl bilinçlendiğini anlatmaya çalışıyordu bana. Etrafındakilerden çok farklı olduğu için miydi acaba? Dünyaya başka gözlerle baktığı için miydi yoksa? Emin değildi. Yalnızca

bir gün bunun oluverdiğini biliyordu. Sanki bir gece içinde tüm masumiyetini yitirmişti. Bu andan sonra ise herşey yeni bir görünüm kazanmıştı. Çiçekler onunla konuşmaz olmuşlardı, oda çiçeklerle konuşamıyordu artık. Doğaya baktığında ya bir şiir ya bir tablo gibi görüyordu herşeyi. Doğayla iç içeliğini yitirmişti. İncelemeye, yeniden düzenlemeye ve biçimlemeye çalışıyordu.

«Ne aptalmışım. Kısa surede kendi kalıbıma sığmaz oldum. Artık doğa bana yetmiyordu. Büyük kent yaşantısını özlemeye başlamıştım. Kozmopolit bir kişi olduğum kanısındaydım. Sanatçı dostlarla dirsek dirseğe oturmak, aydınlarla tartışıp dünya görüşümü genişletmek, önemli bir adam olmak. Duyduğum büyük sanat yapıtlarını görmek için dayanılmaz bir açlık içindeydim. Yada okuduğum diyeyim çünkü tanıdığım kimse sanattan söz etmezdi. Yalnızca bir kişi, daha önce sana sözünü ettiğim o evli kadın hariç. Otuz yaşlarında çok zeki bir kadındı. En ufak bir yeteneği olmamasına rağmen sanata karşı büyük bir sevgisi ve olağanüstü bir zevki vardı. Benim gözlerimi açan o oldu, yalnızca sanat konusunda değil, başka konularda da. Doğal olarak ona aşık oldum. Nasıl olmayabilirdim ki? Bir anne, öğretmen, patron, aşık, herşeydi benim için. Daha doğrusu bütün dünyamdı benim.»

Konuşmasını kesip beni sıkıp sıkmadığını sordu.

«Garip olan» diye özetledi, «beni bu dünyaya *iten* de • oldu. Kocasını değil. Hayır, üçümüz çok iyi geçiniyorduk. Eğer karısı beni zorlamasaydı onunla yatmazdım bile. O'da senin gibi bir strateji uzmanıydı. Tabii aslında bu beraberliğimiz hiçbir yere varmadı. Yapabildiği tek şey beni kollarının arasına alıp sıkı sıkı sarılmaktı. Bana sahip olmaya kalktığında onu iterdim. Bu onu pek rahatsız etmezdi, ya da öyle görünürdü. Belki sana garip geliyor ama son derece masum bir işti bu. Bakire kalmak niyetindeydim galiba. Ya da en azından ruhen temiz kalmak istiyordum.»

«Off, işi amma büyütüyorum. Aslında önemli olan Doğuya gelmem için parayı o ikisinin verdiğidir. Bir okula gidecek, çok çalışacak ve kendime bir isim yapacaktım.»

Birden durdu.

«Şu halime bak. Neyim ben? Ne oldum? Bir tür serseriyim, o kadar, aslında senin Mona'ndan daha da sahtekârım.»

«Sahtekâr değilsin» dedim «yalnızca çevrene uyamamış bir insansın.»

«Bana iyi davranmak zorunda değilsin.»

Bir an ağlamaya başlayacak sandım.

«Zaman zaman bana mektup yazar mısın?»

«Neden olmasın? Eğer bu seni memnun edecekse gayet tabii yazarım.»

Sonra ufacık bir kız çocuğu gibi, «İkinizi de özleyeceğim» dedi. «Çok özleyeceğim.»

«Neyse» dedim, «herşey geçti. İleriye bak artık, geriye değil.»

«Senin için kolay tabii. Onu elde etmiş olacaksın böylece. Bense...»

«Yalnızlık senin için daha iyi. İnan bana. Seni anlamayan biriyle beraber olmaktansa yalnız olmak daha iyidir.»

Utangaç bir gülümseyişle «çok haklısın» dedi. «Biliyor musun, bir kez bir köpekle sevişmeye kalkmıştım. Çok komikti. Sonunda beni bacağımdan ısırıldı.»

«Bir eşek denesen daha iyiydi —daha uysal olurlar.»

Köprüünün sonuna gelmiştik. «Bana para bulmaya çalışacaksın değil mi?» diye sordu.

«Tabii. Sende fikrini değiştirip kalmaya karar vermiş gibi davranmayı unutma. Yoksa rezil bir sahne olacak.»

Tahmin ettiğim gibi felâket bir saheydi ,ama Stasia yumuşayınca bir yaz yağmuru gibi geçti. Benim içinse Mona'nın üzüntüsünü seyretmek yalnızca rahatsız edici değil, utandırıcıydı da. Vardığımızda onu tuvalette bir domuz gibi ağlarken bulduk. Valizi toplanmış, sandığı kilitli ve Stasia'nın odasını darmadağın bulmuştu. Bunun ayrılık demek olduğunu biliyordu.

Beni teşvikçilikle suçlaması çok olağandı. Allahtan Stasia bunu kesinlikle readetti. Öyleyse neden gitmeye karar vermişti? Buna Stasia, herşeyden yorulduğunu söyleyerek cevap verdi. Sonra, bang, bang, ateş eden bir tabanca gibi Mona'nın kesin soruları geldi. Nasıl böyle bir şeyi söyleyebilirsin? Nereye gideceksin? Böyle davranman için sana ne yaptım? Daha yüzlerce

buna benzer soru sorabilirdi. Aslında her soruyla histeri krizi artıyor, gözyaşları hıçkırıklara, hıçkırıklar inlemelere dönüşüyordu.

Yalnızca onun olmam kavramı hiç önemli değildi. Onun için hiç bir önemi olmadığı apaçık belli oluyordu.

Dediğim gibi Stasia sonunda yumuşadı ama Mona kızıp bağırmasın, sonra yalvarıp yakarmadan değil. Bu sahneyi neden bu kadar uzattığını merak ettim. Eğleniyor muydu? Yoksa iğrenti miydi onu büyüleyen? Onun yanında bulunmasam ne olacağını merak ettim.

Sonunda dayanamayan da ben oldum, Stasia'ya dönüp tekrar düşünmesi için yalvaran da ben.

«Şimdi gitme» diye yalvardım. «Sana gerçekten ihtiyacı var. Seni seviyor anlamıyormusun?»

Ve Stasia'nın cevabı : «Fakat asıl bunun için gitmek istiyorum ya».

«Hayır» dedim, «Eğer birinin gitmesi gerekiyorsa bu ben olmalıyım.»

(O anda gerçekten söylüyordum bunu)

Ne olur» dedi Mona, «sende gitme. Neden birinizden birinin gitmesi gereksin? Neden? Neden? İkinizide istiyorum. İkinize de ihtiyacım var. Sizi seviyorum.»

Stasia o sert tavrıyla «Bunu daha önce söylemiştin» dedi.

«Fakat gerçek bu.» dedi Mona «Siz olmadan ben bir hiçim. Şimdi sizler de dost olduğunuza göre neden hep beraber sakin, mutlu bir hayat yaşamıyalım? Ne isterseniz yapacağım. Sadece beni yalnız bırakmayın ne olur?»

Tekrar Stasia'ya döndüm. «Haklı» dedim. «Bu kez beraberliğimiz yürüyebilir. Sen beni kıskanmıyorsun... ben neden kıskanayım? Bu işi tekrar bir düşün olmaz mı? Eğer kafanı kurcalayan bense hiç üzülme. Onu mutlu görmekten başka bir dileğim yok. Eğer senin bizimle kalman onu mutlu edecekse o zaman kal diyorum. Belki bende mutlu olmasını öğrenirim. En azından daha bir hoşgörü sahibi oldum, öyle değil mi?» Garip

garip gülümsedim ona. «Hadi ne diyorsun? Üç kişinin hayatını mahvetmeyeceksin değil mi?»

Bir iskemleye yıkılır gibi oturdu. Mona onun ayaklarının dibine diz çöküp başını onun kucığına koydu ,sonra araştıran gözlerini onun yüzüne dikip, «Kalacaksın değil mi?» diye yaktı.

Stasia onu yavaşça itti. «Evet» dedi, «kalacağım. Ama bir şartla. Bir daha kavga, döğüş olmayacak.»

İkisinin de gözü bana dikilmişti şimdi. Eninde sonunda bütün olayların sorumlusu bendim. Kavgaları ben körüklüyordum. Artık uslanacak mıydım? Gözlerindeki sessiz soru buydu.

«Ne düşündüğünüzü biliyorum »dedim. «Size söyleyebileceğim tek şey elimden geleni yapacağımdır.»

«Daha konuş» dedi Stasia. «Şu andaki gerçek duygularımı söyle.»

Sözleri beni sarstı. Kendi oyununa kendini kaptırmış gibiydi. Bu noktada böylesine üstüme varılması gerekiyormuydu acaba? Eğer aklımdan geçenleri söyleyecek gücüm olsa kendimi alçak ve adi bulduğumu söyleyebilirdim. Tam bir alçak. Aslında Stasia'ya bu öneriyi yaparken komediyi böylesine ileri götürmek zorunda kalacağımızı tahmin etmemiştim. Stasia'nın anlamamıza uyup yumuşaması başka bir şey, benden kesin sözler koparmaya çalışması, ruhumun derinliklerini araştırmaya kalkması başka bir şeydi. Belkide, kendimizi ne kadar samimi sanarsak sanalım oyuncuların başka bir şey olamamıştı. Ya da tam tersi. Aklım karışmaya başlamıştı. Gerçekten oyuncu olan Mona'nın belkide aramızdaki en samimi kişi •olduğu düşüncesi bir tokat gibi çarptı bana. O en azından ne istediğini kesinlikle biliyordu.

Bütün bunlar bir yıldırım gibi geçti kafamdan.

Cevabım —hemde gerçeğin ta kendisiydi— şu oldu : «doğrusunu isterseniz ne hissettiğimi bilmiyorum. Artık içimde herhangi bir duygu kırıntısı kaldığını da sanmıyorum. Ancak aşktan söz edildiğini duymak istemiyorum artık. Hiç bir zaman...»

Olağ, böylece, sönen bir ateş gibi bitiverdi. Fakat Mona memnundu, Stasia da öyle görünüyordu.

Çok ucuz atlatmıştı kolayı. Savaşçılar, evet savaşçıydık hepimiz.

Ve şimdi Stasia'nın gidebilmesi için bir av köpeği gibi para peşindeydim. Kanımı satmak için şimdiden üç hastahaneye başvurmuştum. İnsan kanının bir pint'i 25 dolardı şimdi. Çok kısa bir süre önce, bir takım aç adamlar kan vermeye kalkışmadan 50 dolardı fiyat.

Bu yolda daha fazla çaba harcamak gereksiz. Parayı borç almak daha iyi. Ama kimden ? Bana birkaç dolardan fazla borç verebilecek kimseyi düşünemiyordum. En azından bir yüz dolar gerekiyordu. Hatta ikiyüz dolar daha da iyi olurdu.

O milyoner sapığı nasıl bulabileceğimi bir bilseydim. Deli biletçi Ludwig'i düşündüm - Başka bir sapık - ama Mona'nın her zaman dediği gibi altın kalpli bir adam. Fakat parayı ne diyerek istemeli ?

Büyük merkez istasyonunu geçiyordum. Mesaj götürülenlerin toplandığı bodrum katına inip herhangi birinin beni hatırlayıp, hatırlamadığına bakmalı mı ? (Her zaman güvendiğim ihtiyar Costigan ölmüştü) Aşağı inip toplanmış adamlara bak-tım. Tanıdığım birtek kişi yok.

Merdivenlerden sokağa çıkarken Doktor Zabriskie'nin buralarda biryerde oturduğunu hatırladım. Bir saniye sonra telefon rehberini tarıyordum. İşte, Batı kırkbeşinci sokak. İçim umut doldu. Güvenebileceği bir insan vardı işte. Tabii parası olduğu sürece. Manhattan'da bir büro açılışına göre parası olması gerekiyordu. Adımlarımı sıklaştırdım. Nasıl bir hikâye uyduracağımı bile düşünmüyordum... Eskiden, ona dişlerimi doldurtmaya gittiğimde paraya ihtiyacım olup olmadığını o bana sorardı. Böylesine iyi bir insanı kötüye kullanmaktan utanıp bazen hayır derdim. Fakat onsekizinci yüzyılda kalmıştı bunlar.

Hızlı hızlı giderken birden eski muayenehanesi aklıma geldi. Carlotta ile, o dulla yaşadığım üç katlı kırmızı tuğlalı bir binaydı. Her sabah çöp kutularını bodrumdan çıkarır kaldırımın kenarına yerleştirdim. Doktorun beni sevmesinin bir sebebide buydu - ellerimi kirletmekten utanmayışım. Tam bir

Rus davranışı diye düşünürdü. Gorkinin romanlarından bir yaprak... Rus yazarları hakkında benimle konuşmaktan zevk alırdı. Onun deyişle küçük herkül Londos, Jim Londos hakkında yazdığım şiiri gösterince ne kadar sevinmişti. Hepsini bilirdi - St-rangler Lewis, Zbysko, Earl Caddock, adını hatırlamadığım o çiftçi ... hepsini. Ve ben bir ozan gibi - tam biçimimi anlamamıştı - oturmuş onun en sevdiği Jim Londos hakkında şiir yazıyordum. O öğleden sonra, iyi hatırlıyorum, ayrılırken elime bir on dolar sıkıştırmıştı. Yazıyı da alakoymuştu, tanıdığı bir spor yazarına göstermek için. Çalışmalarımı ona göstermem için yalvarırdı. Scriabin hakkında birşey yazmış mıydım? Yada satranç şampiyonu Alekhine hakkında? «Gene gel» diye beni zorlamıştı. «Dışın için gerekli olmasa bile ne zaman istersen gel.» Ve zaman zaman giderdim ona, satranç, güreşçiler yada piyanolar hakkında lâf atmak için değilde belki ayrılırken bir beş dolar, hiç değilse bir dolar elime sıkıştırır diye.

Yeni muayenehaneye girerken kaç yıldan beri onu görmediğimi çıkartmaya uğraşıyordum. Bekleme odasında ancak iki üç hasta vardı. O eski günlerdeki gibi, bekleme odasının tıklım tıklım olduğu, kollarında bir çocuk, şişmiş çenelerini tutarak şallı kadınların kırmızı gözlerle oturduğu ve tüm müşterilerin fakir, ürkek, ezik göründüğü günler gibi değildi. Burası bambaşkaydı. Eşyalar yepyeni ve son derece rahat görünümlüydü, duvarlarda resimler vardı — iyi resimler — ve herşey sessizdi, dış oyan alet bile. Ama semaver yoktu.

İşkence odasının kapısı bir kurbanı dışarı atmak için açıldığında yeni oturmuştum. Hemen bana geldi, elimi samimiyetle sıkarak birkaç dakika beklememi rica etti. Kötü birşey olmadığını umuyordu. Rahatca işine bakmasını söyledim. Yalnızca birkaç çürük, başka birşey değil. Tekrar oturup elime bir dergi aldım. Resimlere bakarken Mona'nın bir ameliyat geçireceğini söylemeye karar verdim. Belki vajinasında bir tümör, yada buna benzer birşey,

Doktorun bir kaç dakikası birkaç saat anlamını taşırdı. Ama bu kez böyle olmadı. Artık herşey düzenli bir biçimde işliyordu.

Büyük koltuğa oturup ağzımı sonuna kadar açtım. Ufacık bir çürük vardı, hemen doldurabilirdi. Oyarken beni soru yağ-

muruna tuttu : İşler nasıl gidiyordu ? Hâlâ yazıyormuydum ? Çocuklarım var mıydı ? Neden daha önce onu aramamıştım ? ve buna benzer yüzlerce soru. Hâlâ bisiklete biniyormuydum ? Tümüne homurtular ve gözlerimle cevap verdiğim sorular.

Sonunda iş bitti. «Hemen kaçma» dedi. «Önce beraber birşey içelim.» Bir dolabı açıp, nefis bir skoch viski çıkardı, yanıma bir tabure çekti. «Şimdi herşeyi anlat bakalım.»

Asıl konuya girmeden uzun bir giriş yapmak zorunda kaldım. Yani şu anda içinde bulunduğumuz durumu açıkladım, mali ve diğer yönlerden. Sonunda patlattım konuyu - tümör. Hemen iyi bir arkadaşı, harika bir operatör arkadaşı olduğunu, ameliyatı bedava yaptırabileceğini söyledi. Şaşırttı beni bu. Sadece, hazırlıklara başladığımız, ve masraflara karşı hastahaneye yüz dolar yatırmış olduğumuzu söyleyebildim.

«Anlıyorum» dedi, «çok kötü.» Bir an düşündü, sonra «para ne zaman gerekiyor?» diye sordu.

«Öbürgün»

«Ne yapalım biliyormusun?» dedi, «sana eski tarihli bir çek veririm. Şu anda bankada param yok gibi birşey. Tam ne kadar istiyorsun?»

«İkiyüz elli dolar» dedim.

«Yazık» dedi, «seni bu masraftan kurtarabilirdim.»

Birden büyük bir pişmanlık duydum. «Dinle» dedim. «Unut bunu. Cebindeki son parayı almak istemem.»

Beni dinlemedi bile. Müşteriler borçlarını geç ödüyorlar da diye açıkladı. Büyük bir hesap defteri çıkarıp karıştırmaya başladı. «ayın sonuna kadar üç bin dolara yakın para toplayacağım» dedi. Gülümseyerek, gördüğün gibi pek fakir sayılmam.»

Çeki cebime yerleştirdikten sonra ayıp olmasın diye bir süre daha oturdum. Sonunda beni asansöre kadar geçirdi. Tam binerken «Çeki yatırmadan bana bir telefon edersin değilmi?» diye sordu. «Karşılığı bulunduğuna emin olmak için. Tamam mı?»

«Tabii» dedim.

Asansör inerken aynı iyi kalpli adam diye düşündüm kendime. Ne yazıkki biraz da nakit para almak aklıma gelmedi. Bir kahve ile bir parça keke çok ihtiyacım vardı. Cebimi yokladım. Birkaç kuruş eksik çıktı. Hep eski hikâye.

Beşinci avnû'daki kütüphaneye yaklaşırken ayakkabı boyacılığı yapmanın iyi ve kötü yönlerini düşünüyordum. Böyle bir düşünce aklıma nasıl geldi diye şaşıtm sonra. Kırk yaşından sonra ayakkabı parlatmak. İnsanın aklına neler geliyor.

Büyük taş aslanlarla korunan dev yapının önünde kütüphaneyi ziyaret etme isteği düştü içime. Büyük okuma odası her zaman sıcak ve rahattır. Bunun yanı sıra benim yaşındaki aydın kişilerin neler yaptığını merak ediyordum. (Her an tanıdık birine rastlayıp kekle kahveye kavuşma olanağı da vardı.) Birşey apaçıktı: Gorki, Dostoyevski, Andreyev yada bunlara benzer birinin kişisel yaşantısına saptanıp kalmak yoktu. Dickens'e bile hayır! Jules Verne! İşte kişisel hayatı konusunda hiçbir şey bilmediğim bir yazar. İlgi çekici olabilir. Bazı yazarların kişisel hayatları yok gibidir, herşeyleri kitaplarına yansıtmıştır. Diğerleri, Strindberg,, Nietzsche, Jack London gibileri... onların hayatlarını ise kendiminki gibi biliyordum.

Aslında, hiç şüphesiz bomboş başlayan, binbir zorluk içinde sürdürülen, görünüşte amaçsız, plânsız sonra birden doğan, bir gayser gibi patlayan ve ölümle bile patlamaları sona ermeyen bir yaşantıyla karşılaşmayı umuyordum. Yakalamak istediğim - sanki bu tür şeyler yakalanır, öğrenilebilirmiş gibi - bir dahinin gelişiminde katı, sert kayanın suya yol verdiği önemli andı. Su buharının büyük oyuklarda toplanışı ve buradan nehirlerle, ırmaklara dönüşümü gibi akıl ve ruh için de kelimelere, cümlelere, kitaplara dönüşmeye hazır bir birikim olduğuna inanıyordum.

İnsanların sıkıntılar ve deneylerle geliştiği söylenir. Biyografinin sayfalarını karıştırırken bundan başka birşey bulamayacağımıyım? Yaratan kişiler tek kurtuluşu sanat ortamıyla boğuşmakta bulan mutsuz kişilermidir? Bir insanın dünyasında güzellik acı çekmekle, acı çekmek kurtuluşla bağlantılıdır. Oysa doğa öyle değildir.

Büyük bir biyografi sözlüğünü önüme çekip okuma odasın-

da bir koltuğa yerleştım. Oradan buradan biraz okuduktan sonra düşünceye daldım. Kendi düşüncelerim, ünlü başarısızların yaşantılarından daha ilginçti. Kendi dolambaçlı yolumu, toprağın altında kalan köklerimi izlersem belki de beni açıklığa götürecektir ırmağa rastlarım. Stasia'nın sözleri aklıma geldi - büyümek, meyva vermek için benzer biriyle karşılaşmak gereği. Edebiyat meraklılarıyla yazılı bir konuşma sürdürmek insanı hiç bir yere götürmez. Şimdiye dek herhangi bir konu üzerinde bütün yazarlardan daha mükemmel nutuklar atabilen bir sürü insan tanıdım. (Hiçbir zaman bir satır yazmadılar) Gerçekten, gizli gelişim konusunda anlayışla konuşabilecek bir kimse varmıydı ?

Ebedi ve cevaplandırılmaz büyük soru şuydu : Dünyaya mutlaka söylemesi gerekli neyim vardı ? Benden daha yetenekli insanlar tarafından tekrar tekrar, binlerce kez söylenmemiş ne söyleyebilirdim ? Duyulmak konusundaki bu dayanılmaz istek yalnızca egom muydu benim ? Hangi yönden insanlardan farklıydım ? Çünkü eğer farklı değilsem hesaplanamayacak astronomik bir sayıya yeni bir şifre eklemekten farklı olmayacaktır bu.

Birinden ötekine atlarken —nefis Traumerei!— yazarların en önemli sorunlarından birine takıldığımı farketim : Girişler. Kitapların girişleri kendi içlerinde bir dünya taşıyorlardı. Büyük kitapların girişleri ne kadar değişik, ne kadar kendine özgüydü. Bazı yazarlar büyük avcı kuşlar gibiydiler; yapıtlarının üzerinde uçarak dev, korkutucu gölgelerini kelimelerin üzerine düşürüyorlardı. Bazıları, ressamılar gibi hafif, kararlı çizgilerle işe başlıyorlardı. Daha sonra ortaya çıkacak şekil ve renk cümbüşüyle amacı belirlenecek emin bir içgüdü yön veriyordu onlara. Bazıları uykuda gezenler gibi sizi elinizden tutup bir düşün içinde yoğrulmaktan memnun, kesinlikle anlatılamayacak bir şeyi yavaşça, size eziyet ederek açıklarlar. Bazıları ise bir kontrol kulesinde çalışıyormuşçasına, düğmelerle oynamaktan, size ışıklar yakıp söndürmekten büyük haz alırlar, onlarla herşey açık, kesindir, düşünceleri bir istasyona doluşan bir sürü tren gibidir. Ve bazıları deli yada hayalci gibi rastgele bir yerden boğuk haykırışlar, küfürlerle başlar, dengesini yitirmiş makineler gibi düşünceleri sayfaların üzerinde değil, içinde patlar. Bütün bu farklılıklarıyla uygulanan teknik,

kişilikle ilişkilidir, düşünülüp, bulunmuş tekniklerin dışı vuruluşu değildir. Bir kitabın girişi o yazarın dünyaya bakışı, yürüyüşü, konuşuşudur, cesaret toplaması, yada korkularını saklama biçimidir. Bazıları sonu açıkca bilerek başlarlar, bazıları için körlemesine bir gidiştir bu, her satır ikincisinin doğması için söylenen sessiz bir duadır. Bu perdenin kaldırılışı ne büyük bir olaydır. Bu mumyanın sargılarını çözmeye başlamak ne korkunç tehlikedir. Hiç biri, en büyükleri bile saygısız gözlerin önüne neler getireceğini bilemez. Birkez bu işe girince herşey olabilir. Kalem elinize aldınız mı hakimleri de yargıya çağırmanız demektir. Evet hakimleri. Her çiçeğin, her bitkinin, her ağacın, her evrenin estetik ve yapısını, yaratılışını düzenleyen, her tohumun içinde var olan o esrarengiz varlıklar, o kozmik enzimler. İçinde taşıdığı kudret İçinde düzen ve doğa yasalarının serpilip büyüdüğü tükenmez maya.

Ve bu görünmez güçler görevlerini sürdürürken yazar - ne yanlış bir isim - yaşar ve nefes alır, bir serseri, bir mahkum yada bir ev sahibi rolünü sürdürür, günler yada yıllar geçerken tomar açılır, trajedi (hem kendi, hem yarattığı kişilerin trajedisini) ortaya çıkar, duyguları hava şartları gibi günden güne değişerek, enerjisi bir tükenip bir artarak, kafasında düşünceler maelstorm girdabı gibi kaynaşırken, son yaklaşırken haketmemiş bile olsa bir cenneti zorlar durur, çünkü başlanan bitirilmelidir, çarmıhın üzerinde bitirilse bile.

Öyleyse biyografi okumanın anlamı ne? Solucanı yada karcıncayı incelemenin? Bir an Blake, Boehme, Nietzsche, Hölderlein, Sade, Nerval, Villon, Rimbaud, Strindberg, Cervantes, Dante, hatta Hein ve Oscar Wilde gibi gönüllü kurbanları düşünün. Ve ben, ben adımı bu renkli şehitler listesine yazdıracak mıyım? Bu kurbanların yanıma yükselmek için daha ne kadar düşmeli, alçalmalıyım?

O terzi dükkanma yaptığım yürüyüşlerdeki gibi birden yazma isteğine kapıldım. Herşey kafamdaydı tabii. Ama ne güzel sayfalar, ne mükemmel anlatım. Gözlerim yarı kapalı, koltuğa daha bir gömülüp derinlerden gelen müziğe kulak verdim. Ne büyük kitaptı bu. Benim değilse kimin olabilir? Büyülenmiş gibiydim. Büyülenmiş, aynı zamanda üzüntülü, alçakgönüllü, masum. ● görünmez işçileri çağırmak neye yarar? Yalnız

ca yaratış okyanusunda boğulma zevki için? Hiçbir zaman bilinçli olarak, kalem elimdeyken bu düşünceleri çağıramazdım ki! Altına imzamı koyacağım herşey yüzeyde, kaba, uzak olma-ya mahkum, bir kelebeğin kararsız uçuşunu anlatmaya çalışan bir aptalın sendeleyişleri... Genede insanın bir kelebek gibi olabileceğini bilmek rahatlatıcı.

Bu zenginliğin, bu eski karmaşanın tadının yenir yutulabilir olması için Homere özgü günlük ayrıntılar, ve zavallı insanların, ölümlü kulaklarına bile acımasız boşlukta dönüp duran değirmenlerin monoton uğultusu gibi gelen sürekli dramları acıları ve duygulanmalarının katılması gerektiğini düşünmek. Zavallı ve büyük: birbirine o kadar yakinski. Aşyanın ıssız boşluklarında zatürreden ölen Alexander, büyük Sezarında ölümlü olduğunu kanıtlayan bir avuç hain, Ölüirken şarkı söyleyen Blake, parçalanmış ve burulmuş binlerce kartal gibi haykıran Damien... kimin için ne farketti? Çenesi düşük bir karıya mahkum olmuş bir Sokrat, binlerce yakarışa boğulmuş bir aziz, katrana ve tüye bulanmış bir peygamber ... ne işe yaramış? Değirmene övütülecek bir avuç tahıl, tarihçiler ve günlükçüler için malzeme, çocuklara zehir, öğretmen için havyar. Bütün bunlarla ve bunları aşarak, duygulu bir ayyaş gibi yazar öyküsünü anlatır, yaşar ve nefes alır, şerefe yada şerefsizliğe bulanır. Ne biçim bir rol. İsa bizi korusun.

Ne kahve ne de elma tatlısı. Dışarı çıktığımda ortalık karar-mıştı, sokaklarda kimseler yoktu. Cebimde kalan son parayla şeker alıp eve yürüdüm. Korkunç bir yürüyüş. Üstelik boş bir mideyle. Ama kafam bir arı kovana gibi uğulduyordu. Yol arkadaşlarım sadece şehitlerdi, kurtların çok önce yokettiği o neşeli kuşlar.

Doğruca yatağa girdim. Yiyecek umudu bile olsa niye beklemeli onları? Tadına vardığım biyografik çılgınlığın ardından, ağızlarından çıkacak her söz korkunç saçma gelecek bana.

Stasia'ya haber vermezden önce birkaç gün bekledim. Çeki uzattığımda aptallaştı. Benden hiç beklemiyordu böyle bir şeyi. Ama ben de onu biraz fazla zorlamıyor muydum? Ya çek? karşılıksız olmadığından emin olabilir miydi?

Böyle sorular! Doktor Zabriskie'nin çeki bozdurmazdan önce kendisini aramamı rica ettiğinden hiç söz etmedim. Kabul edilemeyecek bir şey duyma riskini göze almak gereksiz. Önce çeki bozdur, gerisini sonra düşün. Böyle düşünüyordum.

Gitmekten vazgeçip geçmediği aklıma bile gelmedi. Ben üstüne düşeni yaptıktan sonra gerisi onun bileceği bir işti. Kimseye hiçbir şey sormamak gerek. Tehlikeli olabilir soru sormak. Ne pahasına olursa olsun, ileri!

Ne var ki, birkaç gün sonra kötü haberler geldi. Çift nam-
ınlı bir tüfeğin patlayışı gibiydi. Önce, tahmin etmiş olabilece-
ğim gibi, çek karşılıksızdı. İkinci olarak, Stasia gitmekten
vazgeçmişti, bir süre için en azından. Hepsinin üstünde de Sta-
sia'dan kurtulmaya çalıştığım için Mona yapmadığını bı-
rakmadı. Gene durmamıştım sözümde. Bana bir daha na-
sıl güvenebilirlerdi? Falan filân. Ellerim, daha doğrusu di-
lim bağlanmıştı. Stasia'yla özel olarak neler konuştuğumuzu,
nasıl anlaştığımızı Mona'ya anlatmam olanaksızdı. Bunu an-
latmak beni daha çok döneke yapacaktı onların gözünde.

Çekin karşılığını kimin ödediğini sorduğumda beni ilgilen-
dirmeyeceğini söylediler. Böyle bir zararı umursamayacak biri-
dir sanıyorum. (O pis milyoner belki de.)

Doktor Zabriskie'ye ne söylenebilir? Hiçbir şey. Onunla
yeniden karşılaşma cesaretini kendimde bulamadım. Aslında
bir daha da görmedim onu. Listemden çıkarılacak bir isim da-
ha.

İşler ağır ağır durulurken garip bir şey oldu. Pencereye ya-
vaşça vurarak, her zamanki havası içinde Osiecki dikildi karşı-
ma. Doğum günüyümüş. İçtiği birkaç kadeh içki pek etkileme-
mişti onu: Hafif sersemlemişti, kendi kendine homurdanıyor,
hâlâ kaşınıyordu ama bütün bunları, hani deyiş uygun düşerse,
her zamankinden daha sevimli bir hava içinde yapıyordu.

Birlikte sessiz bir kutlama teklifini reddettim. İleri sürdü-
ğüm özürler yeterli gelmedi. Öyle bir havası vardı ki, onu sava-
cağıma, gelmemek için direnişimi kırmasına izin verdim. Ne-
den gitmeyecekmişim yani? Gömleğimin ütüsüz pantolonumun
buruşuk olması, ceketimin lekelerle dolu olması o kadar önem-
li miydi yani? Onun da söylediği gibi «Saçma». Köye gidip dost-
ça kadeh içmek sonra da erkenden dönmek onun fikriydi. Es-
ki günlerin hatırı için. Bir adama doğum gününü tek başına kut-
lamasını söylemek hiç de doğru değildi. Cebindeki bozuklukları
sanki bana kesesinin dolu olduğunu anlatmak istermişçesine şın-
gırdattı. Pek öyle fantezi bir yere gitmeyeceğimiz konusunda be-
ni temin etti. «Belki önce birşeyler yemek istersin...» dedi. Ağ-
zındaki eksik dişleri göstere göstere gülümsedi.

Böylece katıldım ona. Borough Hall'de bir sandöviç yiyip

bir de kahve içtim - bir, iki, üç. Sonra metroya bindik. Eskiden olduğu gibi kendi kendine homurdanıp, söylenip duruyordu. Arada sırada birkaç söz çalınıyordu kulağıma. Metronun uğultusu içinde kulağıma gelenler «Ah, evet evet, arada bir hoşgörü... eğlence ve işemek... bir bakış kızlara ve bir kavga... öyle çok kanlı değil... çuvalın bitlerini silkele.» gibi sözlerdi.

Sheridan alanında metrodan çıktık. Bir yer bulmak hiç de güç değil. Bütün alan sigara dumanına bulanmış gibi; her pencereden bir caz parçası taşıyor, kendi sidikleri içinde dolaşan isterik dişilerin çılgınlıkları; periler, bazısı üniformalı, Promenade des Anglais boyunca yürürlermiş gibi ve arkalarında bir kediyi boğacak kadar keskin bir parfüm kokusu bırakarak kol kola yürüyorlardı. Orada burada, Tıpkı Old England'da olduğu gibi kaldırımın üstüne kıvrılıp kalmış, aksırıp tıksıran, kusan, ana avrat küfreden sarhoşlar görülüyordu. Yasaklamalar ne kadar da güzeldi. Herkesi susatıyordu, başkaldırmaya, birşeyler yapmaya zorluyordu. Özellikle de dişileri. Oros puluklarını açığa çıkarıyordu şeytan. Ne bozuk ağızları vardı. Bir İngiliz orospusundan daha bozuk ağızla konuşuyorlardı.

Girip çıkanın belirsiz olduğu lanet bir yerde bara doğru yol açık kendimize, en azından içkilerimizi ısmarlayacak kadar yakın... Pençelerinde bardaklarla goriller dağıtıyordu içkiyi. İçeridekilerin bazısı dansetmeye çalışıyordu, bazısı yere çömelmiş, bazısı gözlerini yuvarlayarak mola vermiş, bazısı dört ayak üstünde masaların altında sıcakta kalmış köpekler gibi solumakta, bazısı da sakın sakın pantolonunun düğmelerini iliklemede ya da açmakta. Barın bir ucunda gömlekli askılı pantolonlu gömlekleri pantolonun dışına taşmış, gözleri yarı kapalı bir aynasız duruyordu. Tabancası kılıfıyla birlikte barın üstünde, şapkasının altında duruyordu. (Görevde olduğunu göstermek için belkide.) Aynasızın zavallı halini gören Osiecki şakalaşmak için yanına sokulmak istedi. Uzaklaştırdım onu oradan ama bu kez de üstü içkiyle sıvanmış bir masaya kapaklandı. Bir kız kollarını boynuna dolayıp dansetmeye koyuldu. Kök salmış gibi hiç kıpırdamadan tabii. Koyun sayar gibi dalgın bir bakış vardı gözlerinde Osiecki'nin.

Başka yere gitmeye karar verdik. Çok gürültülüydü. Çöp tenekeleri, boş kutular ve geçen yıldan kalma çöp yığınlarıyla süslü bir yan sokağa daldık. Bir başka yer. Aynı şey, üstelik da-

ha da kötüsü. Tanrı yardımcım olsun, bir yığın ibneyle doluydu burası da. Gemiciler sarmıştı her yanı. Bazısı eteklik giymişti. Bir yığın çığlığın, miyavlamamanın arasında dışarı çıktık.

«Köyün bu kadar değişmesi ne kadar garip» dedi Osiecki. «Gene de kocaman bir lâğım çukurundan başka bir şey değil.»

«Yukarılara çıkmaya ne dersin?»

Bir an durup başını kaşıdı, düşünüyordu besbelli.

Elini başından kıkına götürüp «Evet hatırlıyorum» diye homurdandı. «Sessiz, güzel biryere, gitmiştim bir kez... dans pisti, yumuşak ışıklar... çokta pahalı değildi.»

Tam o sırada bir taksi yanaştı. Tam yanımızda durdu.

«Biryer mi arıyorsunuz?»

«Evet» dedi Osiecki hâlâ kaşınıyor, hâlâ düşünüyordu.

«Atlayın»

Atladık. Taksi roket gibi kalktı. Adres filân söylenmeden Bilinmeyen bir yöne gitmek hoşuma gitmedi.

Osiecki'yi dürttüm, «nereye gidiyoruz?»

Cevap veren taksi şöförü oldu. «Üzmeyin canınızı, şimdi görürsünüz. Bana inanabilirsiniz, boktan biryer değil.»

Osiecki «Belkide bir bildiği vardır» dedi. Pek etkilenmiş görünüyordu.

Batı otuzuncu sokak civarında yüksek bir yapının önünde durduk. İlk defa belsoğukluğu kapmış fransız kerhanesinden pek uzakta olmadığımızı farketim. Issız bir mahalleydi. — donmuş, sessiz. Yarı ölü kediler dolaşıyordu etrafta. Yapıyı yukardan aşağı süzdüm. Kör pencerelerin ardından hafif bir müzik süzülüyordu.

«Kapıyı çalıp, kapıcıya sizi benim gönderdiğimi söyleyin» dedi taksi şöförü. Elimize bir de kart tutuşturdu.

Bizi buraya getirdiği için fazladan bir dolar istedi. Osiecki tartışmaya kalktı adamla. Niye? diye düşündüm. Fazladan bir

dolar nedirki? «Gel» dedim. «zaman kaybediyoruz. Bu iyi bir hikâyeye benziyor.»

Uzaklaşan taksinin ve dolarının arkasından bakan Osiecki «Böyle bir yere gelmek istemiyordum» dedi.

«Ne farkeder? Bugün senin doğum günün unuttun mu?»

Kapıyı çaldık, kapıcı açtı, kartı verdik. (Nebraskadan gelen hacıağalar gibi) Bizi asansöre götürdü, sekiz yada on kat çıktık. (Artık pencereden atlama şansımız yoktu) Kapı, tereyağıyla yağlanmış gibi sessizce açıldı. Neresi burası - tanrının mavi cenneti mi? Hertarafta yıldızlar - Duvarlarda tavanda, kapılarda, pencerelerde. Cennet çayırıları, bana yardım edin. Ve tüller içindeki, şeffaf yaratıklar, hepsinin kolları bizi karşılamak için açılmış. Daha büyüleyici ne olabilir? Arkalarından gecenin yıldızlarını taşıyan huriler bunlar. Kulağıma gelen müzik mi yoksa melek kanatlarının düzenli çarpışımı mı? Uzaklardan geliyor gibiydi - gökyüzünden, yumuşak, sessiz. İşte diye düşündüm kendi kendime paranın satın alabileceği en güzel şey bu, ve insanın parası olması ne kadar güzel, ne türlü olursa olsun para, kimin olursa olsun. Para... para... Benim mavi cennetim.

Yanımızda iki huri - Muhammet te kendisine bunları seçerdi - akvaryumdan yansıyan Asyanın ışığıyla aydınlatılmışa benzeyen maviye kesmiş bir salona attık kendimizi. Bir masa bizi bekliyordu, üzerine damalı bir örtü örtülmüş, tam ortasında açık pembe güllerle dolu bir vazo oturtulmuş. Örtünün parlaklığına yukardaki yıldızların ışığı ekleniyordu. Hurilerin gözlerinde de yıldızlar vardı, yıldız suyuna batırılmış tatlıları andıran yarı çıplak göğüslerinde de. Konuşmaları da öyleydi - açık ama içten, okşayıcı ama uzak. Görgü kitabının öd ağacı ve keçiboyunuzu ile tadlandırılmış pırıl pırıl mantarları. Bu bulanıklık içinde şampanya sözcüğünü duydum. Biri şampanya ısmarlıyordu. Şampanya? Biz neydik yani, Lord filan mı? Yavaşça yıpranmış yakamı elledim.

Osiecki «gayet tabii» diyordu. «Şampanya, neden olmasın?»

Solundan biri «Ve belkide biraz havyar» diye mırıldandı.

«Gayet tabii, havyar da»

Sanki bir sihirbazın işaretiyle sigara satan kız ortaya çıktı.

Benim cebimde daha bir kaç sigara olduğu ve Osiecki yalnızca puro içtiği halde altın ağızlıklı sigaralardan üç paket aldık. Çünkü altın, yıldızların rengine, yumuşak ışıklara uyuyordu, çünkü tanrı bilir nerede harplar çalınıyordu, herşey öylesine alacakaranlık, öyle gerçek dışı, öyle olağanüstü sarhoş ediciydi.

Şampanyadan bir yudum almıştımki ikisinin de aynı anda sorduğunu duydum «Dansedermisiniz?»

Eğitilmiş ayıbalıkları gibi Osiecki ile ayağa kalktık. Tabii ederiz, neden etmeyelim. İkimizde hangi ayakla başlamamız gerektiğini bilmiyorduk. Yer öylesine cilâlanmıştı ki, kayıyor gibiydim. Yavaş dansediyorlardı, çok yavaş, sıcak nemli vücutları — pollen ve yıldız tozundan yaratılmış — bizimkilere yaslanmış, butları kauçuk ağacı gibi dalgalanarak. Yumuşak düzgün vücutlarından ne kadar başdöndürücü bir koku yükseliyordu! Dansetmiyorlardı sanki, kollarımızda bayılmak üzereydiler.

Tekrar masaya dönüp nefis şampanyadan biraz daha içtik. Birkaç nazik soru sordular bize. Şehirde uzun süreden beri mi bulunuyorduk? Ne satardık? Sonra - «yiyecek birşeyler istemez misiniz?»

O anda iyi giyimli bir garson yanımızda beliriverdi. (burada parmak şaklatmak, ellerle kafayla işaretler yapmak yok. Herşey radarla yönetiliyor) Biraz sonra kocaman bir yemek listesi kondu önümüze. İkimizde birer liste verdikten sonra pür dikkat geri çekildi. İki hanım da listeyi incelemeye koyuldular. Aç oldukları besbelliydi. Bizi rahat ettirmek için kendileriyle birlikte bizde ısmarladılar yemekleri.

Ağızlarının tadını biliyordu bu yaratıklar. Yemekler çok lezzetli görünüyordu. Midyeler, istakozlar, havyar, peynirler, İngiliz bisküvileri, iştah açıcı bir görünüm.

Osiecki'nin yüzünde garip bir ifade olduğunu farkettim. İfade, bir garson ilkinden daha parlak, daha taze görünüşlü yeni bir şampanya kovasıyla (radarla ısmarlanmıştı herhalde) geldiğinde daha da garipleşti.

İstediğimiz başka bir şey var mıydı? Arkamızdan bir ses sordu. Kültürlü, bu iş için eğitilmiş bir ses.

Hiç ses çıkmadı. Ağızlarımız kilitlenmişti. Ses arkamızda gölgelere karıştı.

Ziyafetin orta yerinde kızlardan biri izin istedi. Atraksiyona çıkması gerekiyordu. Pistin orta yerinde turuncu bir spotun altında arzı endam etti. Canlı bir sustalı çakıydı sanki. Midesindeki hayvar, istakoz ve şampanyayla nasıl öyle eğilip, bükülebiliyordu anlayamadım. Kendi kendini yiyen bir boa yılanı gibiydi.

Öteki numarasına devam ederken masadaki bizi soru yağmuruna tuttu. Sesi hep yumuşak, bal gibiydi ama sorular gittikçe daha açık daha kısa oluyordu dikkat ettim. Öğrenmeye çalıştığı şey ne kadar zengin olduğumuzdu apaçık. Tam olarak ne iş yapıyorduk? Gözleri bizi tartıp biçiyordu. Bir anlamda onu şaşırtan bir zıtlık vardı halimizde. Yoksa hayatımızdan olağanüstü memnun oluşumuz, duruma karışan mide bulandırıcı kavramlara aldırmaçlığımız mıydı bu? Osiecki, onun gülümseyişi ve baştansavma cevaplarıydı kızı sinirlendiren.

Dikkatimi numaraya verdim. Varsın Osiecki soruları halletsin.

Numara orgazmın canlandırılacağı önemli noktasına varmıştı. Sulandırılmış bir biçimde tabii. Bir elimde şampanya kadehi, ötekinde havyar sandviçi vardı. Herşey, pistteki orgazm bile yumuşak, sakın geliyordu. Aynı yıldızlar, aynı bulutlu mavi, orkestradan aynı boğucu seks, aynı garson aynı masa örtüsü. Birden bitti. Birkaç alkış, selam ve ziyafet sofrasına dönüş. Hiç şüphesiz, daha şampanya, daha havyar daha tavuk butu. Ah insan günün yirmidört saatini böyle yaşayabilse. Terliyordum şimdi. Kıravatımı çıkarmak geliyordu içimden. («bunu yapmamalı-sın» dedi içimden zayıf bir ses)

Masanın yanında duruyordu şimdi. «Özür dilerim» dedi, «şimdi dönerim.»

Gayettabii ona izin verdik. Böyle bir numaradan sonra yüzünü pudralaması, makyajını tazelemesi gerekiyordu. Yemek beklerdi (Aç kurtlar değildik ya) Şampanya da beklerdi. Bizde.

Mavi sisin biryerlerinde içten, yumuşak, bir fısıltı gibi müzik yeniden başladı. Yarı ayağa kalkıp dudaklarımı kıpırdattım. Yalnız meleğimiz kıpırdamadı bile. Havasında olmadığını söyledi. Osiecki bütün tatlılığını kullandı. Aynı cevap. Hatta daha

kısaca. Yemekler de onun için çeki olmaktan çıkmıştı. Bir ölüm sessizliğine büründü.

Osiecki ile ben yemeğe ve içmeye devam ettik. Artık garsonlar bizi rahatsız etmiyorlardı. Boşluktan şampanya kovaları belirmiyordu birden. Civarımızdaki masalar yavaş yavaş boşaldı. Sonra müzik bütünüyle sustu.

Sessiz dostumuz ayağa kalkıp özür bile dilemeden kayboldu.

«Biraz sonra hesap gelecek» dedi Osiecki, kendi kendine konuşur gibi.

«Sonra?» diye sordum, «ödeyecek paran var mı?»

«Hesaba bağlı» dedi, dişlerinin arasından gülümseyerek.

Tam onun dediği gibi garson elinde hesap pusulası beliriverdi. Osiecki aldı pusulayı, uzun uzun baktı, sesli sesli topladı bir kaç kere sonra garsona döndü. «Müdürü görmek istiyorum.»

Garson ifadesini hiç-değiştirmeden «Beni takip edin» dedi.

Osiecki hesabı elinde sınırdan gönderilmiş önemli bir mesaj gibi sallayarak «bir dakikaya gelirim» dedi.

Bir dakika, ya da bir saat, ne farkeder. Suçuna ortakım onun. Kaçış yoktu Oyun bitmişti.

Bize ne kadar kazık saktuklarını hesaplamaya çalışıyordum. Ne kadar olursa olsun Osiecki'nin bu kadar parası yoktu. Deliğinde oturan bir sincap gibi tuzağın üstüne kapanmasını bekliyordum. Susadım. Şampanya için uzandığım anda bir garson gelip masayı temizlemeye başladı. Önce şampanya şişesine sarıldı, sonra arta kalanları kaldırmaya başladı. Bir kırıntı bile gözünden kaçmıyordu. Sonunda masa örtüsünü de topladı.

Bir an altımdan iskemleyi de çekmelerini bekledim. Yada elime bir süpürge verip çalışmamı emrecekler mi diye merak ettim.

Sıkıştığın zaman sız dışarı. İyi bir fikir dedim kendi kendime. Böylece belki Osiecki'nin ne yaptığını da öğrenebilirdim.

Tuvalet asansörün yanında, koridorun sonundaydı. Yıldız

lar parlamıyordu artık. Mavi cennet kararmıştı. Hafif sakallanın uzamasıyla birlikte açık, gerçekler. Dönerken üç dört kişinin korku içinde bir köşede biriktiğini gördüm. Panik içinde görünüyörlardı. Hemen başlarında üniformalı biri duruyordu. Profesyonel bir boksör görünüşü vardı adamda.

Osiecki meydanlarda yoktu ama.

Tekrar masaya dönüp oturdum. Susuzluktan boğazım yanıyordu. Bir bardak musluk suyu yeterliydi bana, ama istemeye cesaret edemiyordum. Mavi, küf rengine dönüşmüştü. Etrafı daha iyi görebiliyordum şimdi. Bir düşün bitişi gibiydi.

Kendi kendime «Ne yapıyor bu herif ? diye soruyordum. «Buradan kurtulmaya mı çalışıyor acaba ?»

Üniformalının bizi alıp götürmesi fikri ürpertiler verdi içime.

Yarım saat sonra Osiecki geldi. Çıktığımı sandığım tartışmadan etkilenmiş görünmüyordu. Aslında yarı gülüyor, yarı kırdırıyordu.

«Gidelim» dedi. «herşey halloldu.»

Ayağa fırladım. Dışarı çıkarken «ne kadar ?» diye sordum.

«Tahmin et.»

«Edemem»

«Hemen hemen bir yüzlük» dedi.

«Olamaz»

«Dur» dedi. «Dışarı çıkana kadar bekle»

Kulüp bir tabut yapımeline benziyordu şimdi. Yalnızca ışıklar yanıyordu. Güneş ışığında burası daha da kötülüüyordu herhalde. Köşede toplanmış adamları düşündüm. İşlem gördükten sonra ne hale geleceklerini merak ettim.

Kapıdan çıktığımızda şafak söküyordu. Ağzına kadar dolu çöp tenekelerinden başka birşey yoktu görünürde. Kediler bile kaybolmuştu ortadan. Hızlı adımlara en yakın metro istasyonuna yöneldik.

«Anlat artık» dedim. «Nasıl hallettin işi ?»

Kıkırdadı. «Bir kuruş vermedik» dedi.

Müdürün odasında neler olduğunu anlatmaya başladı. «Deli bir adam için» diye düşündüm, «korkunç eli çabuksun»

İşler şöyle gelişmişti... Cebinde kaç parası olduğuna baktıktan sonra — yirmi, otuz dolar kadar birşey — hesabı çekle ödemeyi teklif etmişti. Müdür suratına gülmüştü onun tabii. Odasına gelirken dikkatini bir şeyin çekip çekmediğini sormuştu Osiecki'ye, Osiecki neyi kastettiğini çok iyi biliyordu tabii, «Köşede toplanan kişilerimi kastediyorsunuz?» Evet, onlarda hesabı karşılıksız çekle ödemeye kalkışmışlardı. Masanın üzerinde yığılı saatleri, yüzükleri göstermişti adam. Osiecki bunu da anlamıştı tabii. Sonra bir kuzu gibi bankalar açılana kadar orada kalmayı önermişti. Bir telefon konuşması çekinin karşılığı olup olmadığını ortaya çıkarırdı. Bir soru yağmuru izlemişti bunu. Nerede çalışıyordu? Newyorkta ne kadar zamandan beri bulunuyordu? Evlimiydi? Tasarruf hesabı var mıydı? Ve buna benzer sorular.

Osiecki'ye göre işi halleden müdüre uzattığı kart ve çek defterinin üzerindeki isim olmuştu. Osiecki'nin mimar bir dostuna aitti ikiside. Bundan sonra baskı azalmıştı. Çek defterini ona geri vermişlerdi, Osiecki de garson için yüklüce bir bahşiş dahil çekini yazmıştı. «Ne komik» dedi, «o ufacık şey, bahşiş çok etkiledi onları. Aksi halde benden şüpheleneceklerdi.» Tekrar her zamanki gibi gülümsedi. «Bu kadar»

«Ama arkadaşın kendi adına çek imzaladığını duyarsa ne olacak?»

«Hiç» dedi, «öldü, iki gün önce.»

Gayet tabii çek defterinin onda ne aradığını soracaktım ama — siktiret dedim kendi kendime. «Bir adam hem deli hem marifetliyse herşeyi açıklayabilir. Unut bu işi»

Onun yerine «İşini iyi biliyorsun değilmi?» dedim.

«Öyle gerekiyor» diye cevap verdi. «En azından bu şehirde.»

Metroda sallana sallana giderken sağır kulağıma eğilip - «Güzel bir doğum günü partisiydi değilmi? Şampanyayı sevdin

mi?... Çok aptal adamlar bunlar, herkes onları aldatabilir» diye bağırdı.

Borough hall'de tekrar yeryüzüne çıktık, yüzünde pırlıl pırlıl, memnun bir ifade vardı. göğe doğru «kukurikuu» diye bağırıp cebindeki bozuk paraları şingırdattı. «Joe'da bir kahvaltıya ne dersin?»

«İyi olur» dedim. «Bacon ve yumurta iyi gelir bana»

Lokantadan içeri girerken «Bu işi iyi hallettiğimi düşünüyorsun değilmi?» dedi. «Hiçbir şey değil bu. Beni Montreal'de görecektin. Kerhane işletirken demek istiyorum.»

Birden paniğe kapıldım. Para... kimde para vardı? Aynı işi bir daha yaşayacak gücüm kalmamıştı.

«Ne oluyorsun?» diye sordu. «Tabii param var.»

«Nakit demek istiyorum. Cebindeki parayı oraya verdiğini söylemedin mi?»

«Çeki imzalayınca geri verdiler»

«Derin bir nefes aldım. «Vay canna» dedim. «Bu herşeyi çözüyor. Sen yalnız akıllı değil sihirbazsın galiba.»

Artık konuşmamız yalnız Paristen ibaretti. Paris bütün sorunlarımızı çözecekti. Bu arada herkesin çalışması gerekiyordu. Stasia ölü maskaları ve bebekler yapacak, Mona da, benimki işe yaramadığı için, kanını satacaktı.

Sıkı çalışan sülükler olarak yeni enayiler düşüyordu elimize. Biri kızılderiliydi, bir Cherekoe. Hiç bir işe yaramaz, her zaman sarhoş ve kaba bir kızılderili. Ama sarhoş olduğu zaman parasını saçıyordu... Başka biri her ay kirayı ödemeyi vadedti. Bir kaç gece önce, hepimiz uyurken ilk kirayı bir zarfın içinde kapıdan atmıştı. Birde Judocu, yardımsever bir yahudi operatör vardı. Onun durumunda biri için garipti bu. En olabilecek anlarda işe yarıyordu. Yeniden dirilttiğimiz biletçiyide unutmamalı.

Bu yeni karmaşada duvarlar yeniden dekore edildi.: ev madam Tussaud'un mumyalar müzesine benziyordu: **iskeletler**, ö-

l  maskları soysuz palyaçolar, mezar ta ları ve Meksika tan-
rıları - hep garip renklerde.

Zaman zaman ya heyecandan yada fazla g   sarfetmekten
kusacak gibi oluyorlardı. Yada ko ular. The Ramayana'da oldu-
 u gibi hep birbirinin ardına.

Bir gün, bu anlamsız çabadan sıkılmış olarak yeni bir fikir
geldi aklıma, L f olsun diye Monanın kardeşiyle buluşmaya kalk-
tım, askerle değil, genciyle. Mona her zaman onu dosdoğru, iyi
niyetli biri olarak anlatırdı. Bir keresinde dediği gibi yalan s y-
lemesini bilmezmi .

Evet, neden erkek erkeğe bir konuşma yapmaya'ım ? Bir kaç
açık söz, birkaç soğuk gerçek dümdüz akan hayal ırma ında
tatlı bir parantez olabilir.

Onu aradım. Beni gelip görmek istemesi  a ırttı beni. U-
zun zamandan beri bizi ziyarete gelmek istediğini ama Monanın
böyle bir şeyi duymaya bile tahammülü olmadığını söyledi. Te-
lefonunda akıllı, açık hatta sempatik geldi bana. Yakında avu-
kat olacağını anlatırken bir  ocuk gibiydi.

 inde yaşadığımız tüyler ürpertici m zeeye bir bakış onu
korkutmaya yetti. Zaman zaman kafasını sallayarak, oraya
buraya bakarak dola tı. «Demek böyle yaşıyorsunuz?» tekrar
tekrar bunu söylüyordu. «Onun fikridir bu muhakkak. Ne garip
kız tanrım»

Ona bir kadeh şarap ikram ettim ama hayatında i kiye do-
kunmadı ını açıkladı bana. Kahve ? Hayır bir bardak su yeter-
di.

Monanın her zaman böyle olup olmadığını sordum ona. A-
ilede kimsenin onu pek iyi tanımadı ını söyledi. Her zaman kendi
başına buyruk, esrarengiz, daima olduğundan farklı görünen bi-
riydi. Daima yalan, yalan, yalan.

«Peki koleje gitmeden önce, o zaman nasıldı ?»

«Koleje mi ? Hiç bir zaman liseyi bitirmediki. Onaltı ya ın-
dayken evi terkedip gitti.»

Elimden geldiğince usturu lu bir biçimde belkide evin şart-

larının pek iyi olmadığını söyledim. «Belkide üvey annesiyle geçinemiyordu?» dedim.

«Üvey annesi mi, Üvey annesi olduğunu mu söyledi? Namussuz!»

«Evet» dedim, Her zaman üvey annesiyle geçinemediğini anlatır. Öte yandan babasını çok severmiş, Çok yakınmışlar birbirlerine.»

«Başka?» dedi, dudakları kızgınlıktan incelmışti.

«Daha bir yığın şey. Bir kere kız kardeşi ondan nefret eder-miş. Neden olduğunu da hiç bir zaman anlamamış.»

«Daha fazlasını anlatmayın» dedi. «Yeter. Tam tersine. An-nem bir melektir. Hemde üveyanne filân değil. Babama gelince ona öylesine kızardı ki acımasız dayaklar atardı Mona'ya. Özel-likle yalanlarını yakaladığı zamanlar. Kız kardeşi dediniz. Nor-mal, dengeli, ayrıca çok güzel bir kadındır. Hiç bir zaman ondan nefret etmedi. Tam tersine hayatın bizim için rahat ol-masını sağlamakla elinden gelen hiçbir şeyi esirgemedi. Fakat bu kıza yardım etmenin imkânı yoktu. Herşeyin kendi dilediği gi-bi olmasını istiyordu. Olmadığında da evden kaçmakla tehdit e-derdi bizi.»

«Anlıyamıyorum» dedim, «Doğuştan yalancı olduğunu bili-yordum ama...» Herşeyi tersine çevirmek, bu neden? Neyi is-patlamaya çalışıyor?»

«Her zaman kendini bizlerden üstün gördü» diye cevaplan-dırdı. «Ona göre çok sıkıcı çok tutucuyduk. O önemli biriydi, oyuncu olduğunu sanıyordu. Ama hiç yeteneği yoktu, hiçmi hiç Çok teatraldı. Ama şunu itiraf etmeliyimki etrafındaki ki-şiler üzerinde iyi tesir bırakmasını bilir. Tanrı vergisi bir yetenek bu. Evden ayrıldıktan sonra ne yaptığı konusunda hemen hiç bir şey bilmiyoruz. Belki yılda bir kez görüyoruz onu. Her za-man bir prenses gibi kolları armağanlarla dolu olarak gelir. Ve yaptığı büyük işlere ilişkin bir yığın yalanla. Fakat hiç bir za-man gerçekten ne yaptığını anlayamazsın.

«Size sormam gereken birşey var» dedim, «Yahudisiniz de-ğilmi?»

«Tabii» diye cevapladı. «Neden, Yahudi olmadığımı mı söyledi? Aramızda bir tek o Yahudi olmaktan utanır. Annemi deli ederdi bu. Asıl adını size hiç söylemedi herhalde. Amerika'ya gelirken babam değiştirmişti ismini. Lehçe ölüm anlamını taşıır.»

Onun da bana soracağı birşey vardı. Ama nasıl soracağını bilmiyordu? Sonunda kızara bozara baklayı çıkarttı ağzından.

«Sizi üzüyor mu? Yani evlilik sorunlarınız var mı?»

«Evet» dedim, «Sorunlarımız var tabii... her evli çift gibi. Evet evet, bir yığın. Fakat bu sizi üzmesin.»

«Başka... başka erkeklerle dolaşmıyor değil mi?»

«Hayır, hayır. Tanrım böyle bir şeyi öğrenirsem.»

«Birbirimizi seviyoruz.. Bütün hatalarına rağmen benim herşeyim o»

«Öyleyse sorun ne?»

Onu çok sarımsadan bu işi nasıl söylemeli. Açıklamanın zor olduğunu söyledim.

«Saklamanız gereksiz» dedi. «anlatacaklarınıza dayanabilirim.»

«Şey... burada üç kişi yaşıyoruz. Duvarlarda gördüğün eşyalar ötekinin işi. Hemen hemen kardeşin yaşında bir kız bu. Kardeşinin çok beğendiği garip bir yaratık. (Kardeşin demek ne kadar garip geliyordu) «Bazen arkadaşını benden fazla düşündüğü fikrine kapılıyorum. Fazla yakın bir ilişki, ne demek istediğimi anlıyormusunuz?»

«Anlıyorum» dedi, «Ama neden evden kovmuyorsunuz?»

«Mesele orada. Yapamam bunu. Denemedim değil, ama olmadı. Eğer o giderse kız kardeşin de gidecek.»

«Hiç şaşmadım» dedi, «yapar böyle şeyleri. Sevici olduğunu sanmıyorum ama, ilişkiler kurmaya bayılır. Sansasyon yaratmak için herşeye razıdır.»

«Bu kıızı sevmediğinden nasıl bu kadar emin olabiliyorsun.

Epey zamandan beri onu görmediğini söylüyordun...»

«O erkeklerden hoşlanır. Bundan eminim.»

«Çok emin görünüyorsun.»

«Eminim. Niye olduğunu sorma bana. Unutma, istesin istemesin damarlarında Yahudi kanı dolaşıyor. Yahudi kızları sadık olur, herşeye rağmen. Kanında vardır bu.»

«Bunu duyduğum iyi oldu» dedim. «İnşallah doğrudur»

«Biliyormusun aklıma ne geldi ? Bize gelip annemle konuşmalısın. Seninle tanışmaktan hoşlanacaktır. Kızının ne tür bir insanla evlendiğini hiç bilmiyor. «Seninle tanışmak sevindirecek onu.»

«Belki gelirim» dedim. «Gerçekler acıtmaz. Öte yandan annesini merak ediyorum.»

«İyi» dedi, «bir gün kararlaştıralım.»

Birkaç gün sonra bir tarih söyledim. El sıkıştık.

Kapıdan çıkarken, «Ashında ona gerekli olan iyi bir dayak. Ama sen bunu yapacak tip değilsin, öyle değil mi ?»

Birkaç gün sonra kapılarını çaldım. Akşam yemeği saatini geçmişti. Kapıyı kardeşi açtı. (Bir kaç yıl önce aynı yerde Mona'nın buradami yaşadığını sorduğumda kapıyı yüzüme kapattığını unutmuştu çoktan) Şimdi içerdeydim. Garip hissediyordum kendimi. Kaç defa bu evin içini gözümde canlandırmaya uğraşmıştım, bu evi ve evin içinde bir çocuk olarak, genç kız olarak, kadın olarak onu.

Annesi gelip beni karşıladı. Yıllar önce çamaşırları asarken bir an gördüğüm kadın. Mona'ya anlattığım, onun da suratıma güldüğü gün (O benim halamdı)

Üzgün, tükenmiş bir görünüşü vardı kadının. Sanki yıllardır gülmemiş, gülümsememiş gibi. Hafif dili çalışıyordu ama sesi tatlıydı. Kızıninkine benzemiyordu ama, Yada davranışlarında ben bir benzerlik sezemedim.

Onunla derhal konuya girmek gerekiyordu - Neden bilmiyorum - Gerçek annesi miydi yoksa üvey mi ? (çok üzücü birşeydi

bu) Bir dolaba gidip birkaç belge çıkardı. Biri evlenme cüzdanıydı, öteki ise Mona'nın doğum belgesi. Sonra fotoğraflar, bütün ailenin.

Masanın başında bir iskemleye oturup dikkatle inceledim bunları. Sahte olduklarını filân düşünmüyordum aslında. Sarsılmıştım. İlk defa olarak gerçeklere bu kadar yakın oluyordum. Karpat dağlarında annesiyle babasının doğduğu köyün adını kaydettim. Viyanada yaşadıkları evin fotoğrafını inceledim. Onun çocukluğundan, garip ama kişiliğini yansıtan elbiseler içinde çekilmiş genç kızlığına ilişkin tüm resimlerini sevgiyle seyrettim. Sonra babası, onu o kadar seven. Yakışıklı, temiz yüzlü kibar bir adam. Bir doktor, kompozitör yada gezgin bir öğretmen olabilir. Kız kardeşi ise kesinlikle Mona'dan daha güzeldi. Ama durgunluk içinde kaybolmuş bir güzellikti bu. İkisi de aynı ailedendiler, ama biri ırkının tüm çizgilerini taşıyordu, öteki ise deli rüzgarların getirdiği garip bir tohumdu.

Sonunda başımı kaldırdığımda anneyi ağlarken buldum.

«Demek benim üvey annesi olduğumu söyledi? Neden böyle bir şeye gerek duysun? Hele ona eziyet ettiğim... onu anlamaya çalışmadığım. Neden?... hiç anlamıyorum.»

Acı acı ağlıyordu. Oğlu gelip onu kollarına aldı.

«Üzülme anne. Her zaman garipti biliyorsun»

«Garipti doğru fakat bu... hainlik. Benden utanıyor mu? Böyle davranması için ne yaptım ben?»

Birşeyler söylemek istedim, aklıma bir tek söz gelmedi.

«Size de acıyorum» dedi annesi. «Zor günler geçiriyorsunuz muhakkak. Eğer onu doğurmasaydım başka birinin çocuğu olduğunu sanırdım. İnanın bana çocukluğundan böyle değildi. Hayır, hayır, iyi bir çocuktuk, saygılı, söz dinler, etrafındakileri memnun etmek isteyen. Sanki şeytanın pençesine düşmüş gibi birden değişti. Artık söylediklerimiz, yaptıklarımız onu memnun etmiyordu. İçimizde bir yabancı gibi olmuştu. Herşeyi denedik ama başaramadık»

Tekrar başını ellerinin arasına alıp ağlamaya başladı. Bütün vücudu dayanılmaz kasılmalarla sarsılıyordu.

Ben kaçmaya çalışıyordum artık. Yeterince şey öğrenmiştim. Ama çay için ısrar ettiler. Böylece oturup onları dinledim. Doğumundan bu yana Mona'nın hayatını. Ne kadar garip, hiçte farklı, özel bir yaşantı değildi bu. (Yalnızca ufak bir ayrıntı: Her zaman başını dik tuttu) Bu ufak tefek gerçekleri bilmek garip bir şekilde rahatlatıcıydı. Artık paranın iki yüzünü bir araya getirebiliyordum... O ani değişikliğe gelince beni pek şaşırtmamıştı bu. Ne de olsa bende aynı şeyi yaşamıştım. Anneler çocuklarını ne kadar anlarlarki. Gizlerini paylaşmaya çağırırlarmı çocuklarını? Çocuğun yüreğini tanımaya çalışırlar mı? Kendilerinin de birer canavar olduklarını itiraf ederlermi? Ve eğer bir çocuk ailesinden utanıyorsa bunu annesine nasıl söyleyebilir?

Bu kadına bakarken, onun çocuğu olsaydım beni ona çekecek hiçbirşey bulamıyordum. Yalnızca bu kederli havası bile beni yeterince iterdi. O gururlu havasını hiç işe katmadan. Oğulları ona iyi birer çocuk olmuşlardı, besbelli, genellikle Yahudiler öyle olur. Kızı Jehovah ise başarılı bir evlilik yapmıştı. Ama birde ailenin yüz karası vardı. Bu düşünce onu suçluluk duygusuna atıyordu. Başaramamıştı. Kötü bir meyva vermişti. Hem de bu meyva onu reddetmişti. Bir anne için, üvey damgası yemekten daha aşağılatıcı ne olabilir?

Hayır, hayır onu dinledikçe, o ağlayıp, hıçkırıkça kızını sevmediğine daha fazla inanıyordum. Kızını belki çocukken sevmişti. Onu anlamaya çalışmamıştı hiçbir zaman. Şikâyetlerinde gerçek dışı bir hava vardı. İsteddiği şey kızının geri dönüp diz çökerek onun affını dilemesiydi.

Onlara iyi akşamlar dilerken, «Onu buraya getirin» dedi. «Eğer gücü yetiyorsa o iğrenç sözleri burada sizin önünüzde söylesin. Karınız olarak en azından bunu yapması gerekiyor.»

Konuşma tarzından evli olduğumuzdan bile şüphe ettiğini farketim. İçimden, «Evet, gelirken evlilik cüzdanımızı da getiririm» demek geldi.

Fakat tuttum dilimi.

Sonra elimi tutarak konuşmasını değiştirdi:

«Herşeyin unutulduğunu söyle ona» diye mırıldandı.

Bir anne gibi konuştuğunu düşündüm, fakat aynı derecede

boş. L istasyonuna giderken çevreyi dolaştım. Mona'yla birlikte buralardaki son gezimizden buyana herşey değişmişti. Onu bir zamanlar duvarına yasladığım evi bulmakta güçlük çektim. Çamurda debelenerek seviştiğimiz arazi, artık boş değildi. Her yerde yeni yapılar, yeni caddeler. Hâlâ sürdürüyorum dolaşmamı. Bu kez bir başka Mona'yla - resmini ilk kez birkaç dakika önce gördüğüm onbeş yaşında bir **trajedienna** ile. Bu garip yaşta bile ne denli çarpıcı. Bakışlarında nasıl da bir duruluk. Öylesine içten, öylesine arayıcı, öylesine emredici.

Dans pistinin dışında beklediğim Mona'yı düşündüm ve yan yana koymaya çalıştım ikisini. Başaramadım. Boş caddelerde herbiri bir kolumda avare avare dolaştım. İkisi de yoktu artık bundan böyle. Belki ben de...

Üçümüzün birden Parise varamıyacağımız benim için bile gün gibi aşikârdı. Bu sebeple Tony Marella işe başladığını bildirmemi yazınca bunu fırsat bilip bir karara varmak için onları etrafıma topladım. Uzun zamandır zevkini çıkaramadığımız dostça bir sohbet sırasında en kısa zamanda harekete geçmelerinin akıllıca bir iş olacağını bir müddet sonra da benim onlara katılabileceğimi tavsiye ettim. İşim artık garanti olduğuna göre gidip bizimkilerle kalabilir, kendi yol masrafım için para biriktirebilir ve hatta bir zaruret halinde onlara para bile gönderebilirdim. Fakat kendi kafamda hiç birimizin önümüzdeki birkaç ay içerisinde Avrupaya gidemeyeceğinden emindim. Belki de hiç bir zaman.

Beraber gitmeme kararımın onları nasıl rahatlattığını görmek için kafalarının içini okumak gerekmiyordu. Tabiatıyla Mona ailemin yanında kalmama itiraz etti. İlle bir yere gitmem şartsa gidip Ulric'te oturmamı söyledi. Ben de bunun üzerine düşünecekmiş gibi yaptım.

Neyse, bu dostça sohbetimiz sanki hayatlarına yeni bir canlılık getirmişti. Artık her gece iyi haberlerle geliyorlardı. Bütün arkadaşları, yol parasını çıkarmak için katkıda bulunacaklarını vaad etmişlerdi. Stasia, Fransızca konuşmalar için küçük kitap almış, öğrendiği ahmakça terimleri benim üzerimde deniyordu.

Bütün bunlar benim umurumda bile değildi. Zamanı gelince ben kendi usüllerimle öğrenecektim.

Almış olduğu yol plânında Metro hatlarının haritası da vardı. Bu benim çok hoşuma gitmişti. Bana Montmartre ve Montparnasse'nin yerini gösterdi. Onlar herhalde Montparnasse'ye gideceklerdi çünkü Amerikalıların çoğu orada toplanmıştı. Bunlara ilâveten Eyfel kulesinin, bit pazarının ve Louvre müzesinin de yerlerini gösterdi.

İndekse bakmak zorunda kaldı.

«Peki giyotin, onu nerede muhafaza ediyorlar?»

Buna cevap veremedi.

Dikkatimi çeken bir nokta, ne kadar çok sokağın meşhur yazarların ismini almış olması idi. Yalnız kaldığım zamanlar haritayı önüme yayar, meşhur isimleri alan sokakları çıkarırdım. Rabelais, Dante, Balzac, Cervantes, Victor Hugo, Villon, Verlaine, Heine... Daha sonra filozoflar, tarihçiler, alimler, ressam, müzisyenler ve nihayet büyük savaşçılar. Bu tarihi isimlerin sonu yoktu. Şehri şöyle bir gezmenin yeterli bir tahsil olduğunu düşündüm. Düşünün, bir sokağa veya geçide geliyorsanız bakmışsınız Vercingetorix'in ismini almış. (Amerikada Daniel Boone adını alan hiç bir sokak bilmiyorum. Belki Güney Dakotada bir tane vardır.) Stasia'nın göstermiş olduğu bir sokak kafama takıldı; bu, Güzel Sanatların bulunduğu sokaktı. (Stasia birgün orada tahsil görmeği ümit ettiğini söylemişti.) Bu sokağın adı Bonaparte idi. (Parise ilk gelişimde bu kenar-sokağında kalacağım hiç aklıma gelmezdi.) Onun hemen yanında başka bir kenar sokak vardı ki Balzac mahvına sebep olan yayınevini burada açmıştı. Yine Bonaparte sokağına çıkan başka bir kenar sokağında ise Oscar Wilde yaşamıştı.

İşe başlama günü gelip çatı. Parklar Kısmının dairesine gidiş bir hayli uzun bir yoldu. Geldiğimde Tony kollarını açmış beni bekliyordu.

Çukur kazmak olan işimi kastederek «Kendini öldürmek zorunda değilsin» dedi. «Sadece işe iyi sarıl. Kimse yaptığın işin hesabını tutacak değil.» Sırtıma candan bir tokat şaplattı. «Kürek tutacak kadar gücün yerinde değil mi? Veya bir çuval toprağı taşıyacak kadar?»

«Tabii» dedim. «Tabii yerinde»

Beni işçibaşı ile tanıştırdı ve fazla çalıştırmamasını söyledikten sonra aheste aheste ofisine döndü. Bir hafta sonra komiserin ofisinde beraber çalışabileceğimizi de ilave etti.

Ellerimin yumuşaklığından olacak, adamlar bana karşı çok iyi davranıyorlardı. Bana öyle hafif işler veriyorlardı ki bunları küçük bir oğlan çocuğu bile yapabiliirdi.

İlk gün benim için çok zevkli geçti. El işi, ne kadar iyi idi! Ve temiz hava, toprak kokusu, kuşların uçuşu. Ölüme doğru yeni bir adım. İnsanın kendi mezarını kazması nasıl olurdu acaba? Yazık diye düşündüm, yazık ki hepimiz hayatımızın şu veya bu safhasında bu işi yapmak zorunda kalmıyoruz. İnsan kendi elleri ile kazmış olduğu bir mezarda çok daha fazla rahat edebilir.

O akşam eve döndüğüm zaman müthiş acıkmıştım. Bu yüzden hiç sıkıntım olmamıştı ama, yine de bir Tom, Dick veya Harry gibi işten eve dönünce iyi bir yemekle karşılanmak garibime gitti. Sofrada çiçeklerin yanında bir de en iyi marka Fransız şarabı vardı. Evine döndüğü zaman böyle bir sofraya bulan çukur kazıcıları çok ender görülür. Şanslı bir çukur kazıcısıydım. Tıpkı Shakespeare'in eserlerinde görülenlerden.

Tabiatı ile bu, o tip yemeklerin ilki ve sonuncusu idi. Fakat herşeye rağmen iyi bir jest olmuştu. Nihayet, yaptığım iş hiç de öyle şerefli ve saygıdeğer bir iş değildi.

İş, her geçen gün biraz daha zorlaşmaya başlamıştı. Çukurun dibinde kürek sallayıp omuzumun üstünden toprak attığım o büyük an bile geldi. Güzel bir işti doğrusu. Toprakta bir delik mi var? Bir sürü delikler vardır. Fakat bu kutsallaştırılmış bir delikti. Özel bir tane. Adam Cadmus'tan Adam Omega'ya.

Çukurun dibine indiğim zaman herşey bendim. Kazan da kazılan da. Evet, elimde kürek, mezarın dibinde, bütün bu gayretlerimin sembolik bir manası olduğunu fark ettim. Bu çukura başka bir adamın vücudu gireceğini bildiğim halde sanki kendi çukurumu kazıyormuş gibi oldum. (J'aurai un bel enterrement) Çok hoş bir kitaptı bu. Fakat bu dipsiz çukurun içinde dikilip böyle kötümser bir hissin tesiri altında kalmak hiç de hoş de-

ğildi. Sembolik konuşmak gerekirse belki de gerçekten kendi mezarımı kazıyordum. Eh! Bir iki gün daha sabretmek gerekecekti bu başlangıcın sonuna gelmek için. Tahammül edebildim. Herşey bir yana çok yakında ilk maaşıma kavuşacaktım. Öyle büyük bir meblağ değildi ama alnımın teriyle kazandığım ilk para, idi.

Şimdi Perşembe idi. Sonra Cuma, sonra maaş günü.

Perşembe. Bir takım ikaz edici hislerin tesiri altında olduğum bu gün, evdeki atmosfere hakim olan yeni birşey vardı. Beni bu kadar rahatsız eden şeyin ne olduğunu kesinlikle çıkaramıyordum fakat muhakkak olan bir taraf onların bu kadar anormal bir neşe içinde olmaları değildi. Fazlası ile ümitli idiler. Ancak bunu çıkarabiliyordum. Ama ne için? Ve bana dağıttıkları tebessümler, sanki birşey öğrenmek isteyen bir çocuğa «yakında öğrenirsin» der gibi idi. Beni en çok rahatsız eden şey ise söylediğim hiç bir şeyin huzurlarını kaçırmaması idi. Sağlam, sarılmaz bir neşeleri vardı.

Ertesi akşam, Cuma, eve bereler giyip geldiler. «Ne oldu bunlara» diye düşündüm. «Şimdiden kendilerini Pariste mi sanıyorlar?» Banyodaki işlerini son derece uzatmışlardı. Bir de deli gibi şarkı söylüyorlardı «Sana sevgilim diyeyim, sana aşık oldu-u-u-um» Hemen arkasından «Tipperary» şarkısı geldi. Epey neşeli bir şarkı idi bu. Nasıl gülüyorlardı, kıkırdıyorlardı. Küçükçük kalplerinden mutluluk taşıyordu.

Onları çaktırmadan seyretmeden olamadım. Stasia küvetin içinde dikilmiş cinsiyet organını keseliyordu. Hiç bağırmadan, hatta bir ah bile demeden. Mona ise duştan yeni çıkmış, beline bir havlu dolamıştı.

Havluyu üstünden alarak «Seni kurulaşım» dedim.

Kurulurken, masaj yaparken ve hafif hafif okşarken bir ke-di gibi hırlıyordu. Sonunda biraz kolonya püskürttüm. Bu da çok hoşuna gitmişti.

«Çok iyisin» dedi. «Seni seviyorum Val. Gerçekten çok seviyorum.» Sıcak bir şekilde sarıldı.

«Yarın para alıyorsun değil mi» diye sordu. «Bana bir çift çorap ile bir sütyen alırmısın; fena halde ihtiyacım var».

«Tabii» dedim. «Başka istediğin bir şey var mı?»

«Yok. Hepsi bu kadar sevgilim».

«Emin misin? Yarın, ihtiyacın olan herhangi bir şeyi alabilirim.»

Mahçup bir eda ile baktı.

«Peki o zaman. Bir şey daha var».

«Nedir o?»

«Bir demet menekşe»

Bu sahneyi muhteşem bir sevişme ile bitirdik. Stasia, odalarda bir şey aramak bahanesi ile sevişmemiz sırasında, hatta sonrasında bile bizi devamlı rahatsız etti.

Daha sonra çok tuhaf bir olay oldu. Tam uykuya dahi-yordum ki Stasia yatağımın kenarına gelip beni yanağımdan öpmüştü. «İyi geceler» demişti «Tatlı rüyalar»

Bu garip hareketin yorumunu yapacak takatim olmadığı için sadece onun yalnızlığına atfettim.

Sabah ben daha gözümdeki çapağı silmeden ikisi de kalkmıştı. Hala neşeli, hala beni hoş kılmak için gayretli idiler. Acaba onları bu hale getiren alacağım maaş mı idi? Sonra kahvaltıda bir de çilek vardı. Nefis bir krema ile karıştırılmış çilek vay canına!

Daha garip bir şey oldu. Ben işe gitmek üzere çıkarken Mona beni kapıya kadar geçirmek için ısrar etti.

«Ne oldu? Ne var böyle» dedim.

«Hiç, sadece seni geçirmek istedim». İhtimam gösteren anne bakışlarından bir tane daha fırlattı.

Üstünde ince kimonosu, parmaklıkların yanında dikilip dururken ben uzaklaştım. Biraz gittikten sonra hala duruyormu diye dönüp baktım, oradaydı. El salladı, ben de salladım.

Trene binince ,kısa bir şekerleme yapmak için hazırlandım. Doğrusu günüm iyi başlamıştı (Artık mezar da kazmıyordum)

Kahvaltıda çilek, Mona'nın beni uğurlaması. Herşey ne kadar sevimli idi. Öyle de olması lazımdı. Nihayet sonunda rayıma oturmuştum.

Cumartesieleri yarım gün çalışıyorduk. Maaşımı alıp Tony ile yemeğe çıktık. Yemeğimizi yerken, yeni işlerimin neler olabileceğinden bahsetti. Parkta bir tur atıktan sonra eve doğru yollandım. Yolda iki çift çorap, bir sütyen ve bir demet menekşe aldım. Bir de kendim için Alman peynir pastası.

Evin önüne vardığım zaman hava kararmıştı. İçerden hiç bir ışık gözükmüyordu. Tuhafıma gitti. Benimle saklambaç mı oynuyorlardı? İçeri girdim, bir iki tane mum yaktım, ve gözlerimi evin içinde şöyle bir gezdirdim. Bir gariplik vardı. Bir an eve hırsız girmiş olmalı diye düşündüm. Stasia'nın odasına bakınca kuşkuvarım bir misli arttı. Sandığı ve valizleri yoktu. Esasında odada ona ait hiç bir şey kalmamıştı. Kaçmış mıydı? Yatmadan önce beni öpmesi herhalde bunun içindi. Diğer odaları dolaştım. Çekmecelerin gözleri açık kalmış, kullanılmayacak elbiselerin bir kısmı etrafa saçılmıştı. Bu karışıklık gösteriyordu ki evi boşaltma çok anı ve telaş içerisinde yapılmıştı. Mezar çukurunun içinde üstüme çöken o his yine vücudumu kaplamaya başladı.

Pencerenin önündeki yazı masasının üstünde bir kağıt parçası gördüm. Evet, bu kurşun kalemle acele olarak karalanmış bir mesaj idi. Mona yazmıştı.

«Sevgili Val» diyordu, «Bu sabah Rochanbeau gemisi ile hareket ettik. Sana söylemeye kıyamadık. Amerikan Express Paris adresine yazabilirsin. Sevgiler.»

Bir kere daha okudum. İnsan böyle feci mesajları hep iki kere okur. Sonra masanın yanında duran iskemlenin üstüne adesta çöktüm. Gözyaşlarım önce yavaş yavaş, damlayarak geldi. Sonra fışkırmaya başladı. Biraz sonra hıçkırarak ağlıyordum. Tepeden tırnağa bütün vücudumu parçalayan korkunç hıçkırıklarla. Bunu nasıl yapabilirdi bana? Ben olmadan gideceklerini biliyordum ama bu şekilde olacağını tahmin etmezdim. İki yaramaz çocuk gibi kaçmışlardı. Ve o son dakikada yapmış olduğu numara — «Bir demet menekşe getir». Neden? Beni yollarının üstünden atmak için mi? Bunu yapmaları çok mu lazımdı?

Ben çocukmuydum ben? Ancak bir çocuğa böyle muamele edilirdi.

Delî gibi ağlamama rağmen içimde bir öfke doğdu. Yumruğumu sıkıp bu iki riyakar orospuyu lanetledim. Gemi batsın diye dua ettim, onlara bir kuruş bile göndermiyeceğime dair söz verdim. Asla, göndermiyecektim, açıktan ölseler bile. Sonra, öfkemi almak için ağır birşey kapıp masanın üstünde duran resmi fırlattım. Bir kitap kapıp başka bir resmi parçaladım. Odadan odaya dolaşıp ortada ne var ne yoksa darmadağın ettim. Birden, köşede Mona'ya ait bırakılmış eşyalar gözüme ilişti. Her birini, külotları, sütyenini, bluzunu teker teker alıp otomatik bir hareketle burnuma götürdüm. Hala kullandığı parfümün kokusunu taşıyorlardı. Hepsini toplayıp yastığımın altına sıkıştırdım. Sonra haykırmaya başladım. Haykırdım, bağırdım, çağırdım. Haykırmaktan bıkınca şarkı söylemeye başladım. «Sana sevgi-lim diyeyim. Sana aşık oldu-u-um.» Peynir pastası suratıma bakıyor gibi idi. «Allah belanı versin» diye bağırarak pastayı kap-tığım gibi duvara çarptım.

Tam bu sırada kapı hafifçe aralandı ve elleri göğsüne kenet-lenmiş halde üst kattaki Hollandalı kızkardeşlerden biri görün-dü.

Yanıma yaklaşarak kollarını açtı «Zavallı adam, zavallı a-damcağız» dedi. «Ne olur kendinizi bu kadar harab etmeyin. Bunun ne demek olduğunu biliyorum. Evet çok acı birşey, fa-kat göreceksiniz yine döneceklerdir.»

Bu müşfik konuşma gözyaşlarımı tekrar harekete geçirdi. Beni kollarının arasına aldı ve iki yanağımdan öptü. Hiç itiraz etmedim. Sonra beni yatağıma götürdü ve yanına oturttu.

Bütün kederime rağmen kızın pasaklı hali gözüm-den kaç-madı. Buruşuk pijamalarının — belli ki bütün gün üstünden çıkarmamıştı — üstüne lekeli bir sabahlık geçirmişti. Çorapla-rı ayak bileklerinin üstüne düşmüş, dağınık saçları arasından tokalar sallanıyordu. Şüphesiz çok dağınık bir kızdı, fakat dağ-ı-nık mağınık ne olursa olsun mühim olan bana gösterdiği alaka ve benim için üzülməsi idi. Bir kolu omuzumda, gayet nazik ve usta bir şekilde bu olup bitenlerden önceden beri haberdar ol-duğunu söyledi. «Fakat dilimi tutmak zorunda idim» dedi. Ara-

sıra durup üzüntümü açmam için bana fırsat veriyordu. Sonunda Mona'nın beni sevdiğine inanmamı istedi. «Evet» dedi «seviyor hem de delicesine.»

Tam bu sözlerle isyan edecektim ki kapı aralandı ve öbür kardeş içerî girdi. Bu kız daha bakımlı ve güzeldi. O da yaklaşıp bir iki yumuşatıcı söz söyleyerek öbür yanıma oturdu. Artık ikiside elimi tutuyorlardı. Kimbilir ne komik bir manzara teşkil ediyorduk.

Ne ilgi! Beynimin patlamak üzere olduğu acaba hiç akıllarına geliyormuydu? Herşeyin hayırlısı olacağına dair beni temin ettiler. Sabır, Sabır! Herşey sonunda düzelecekti. Muhakkak bir şey bu dediler. Niye mi? Çünkü ben iyi bir insandım ve tanrı beni imtihan ediyordu. Hepsi bundan ibaretti.

«Çoğu zaman» dedi bir tanesi, «Aşağı inip seni teselli etmek istiyorduk ama bir türlü bu işe karışmaya cesaret edemiyorduk. Neler çektiğinizi tahmin ediyorduk. Bir aşağı bir yukarı yürüdüğünüz zamanlar neden olduğunu kestirebiliyorduk. Yüreğimizi parçalayan bir durumdu fakat ne yapabiliydik?»

Artık bütün bu merhamet beni sıkmaya başlamıştı. Kalkıp bir sigara yaktım. Pasaklı olanı müsade isteyip yukarı çıktı.

«Şimdi gelir» dedi öbürü. O da bana Hollandadaki hayatlarını anlatmaya başladı. Söylediği bir şeymi idi yoksa söyleme tarzı mı idi bilmem gülmeme sebep oldu, birden. Hemen ellerini çırpıp sevinç içinde «Gördün mü, durumun hiç de o kadar berbat değilmiş, bak hala gülebiliyorsun».

Bunun üzerine daha çok gülmeye başladım. Öyle bir gülüştü ki bu, gülüyormuyum ağlıyormuyum anlamak imkansızdı. Kendime hakim olamıyordum.

«Haydi, haydi» dedi beni kendisine çekerek «Başımı omuzuma yasla. Tamam öyle işte. Ne kadar da hassas bir kalbin varmış?»

Omuzuna yaslanmam komik olduğu kadar da iyi gelmişti. Hatta beni bir anne gibi kucaklamasında biraz seks bile vardı.

Biraz sonra kardeşi, elinde bir tepsi içinde sürahi, üç bardak ve biraz bisküvi ile tekrar göründü.

Bardağımlı likörle doldurarak «Bu sana iyi gelecek» dedi. Sanki mesut bir kutlama yapıyormuş gibi kadeh tokuşturdu. Meret sanki saf ateş suyu idi. «Bir tane daha alın» dedi diğeri ve bardakları tekrar doldurdu. «İşte bakın, ne kadar iyi geldi değil mi? Biraz yakar ama insana canlılık verir.»

İki üç defa daha kadeh tokuşturup ateş suyunu yuvarladık. Her defasında «nasıl, iyi geldi değil mi?» diye soruyorlardı. Bildiğim tek şey miğdemin fena halde yanması idi. Daha sonra oda dönmeye başladı.

«Biraz yatın» diye ısrar ettiler ve kollarımdan tutup yatağa götürdüler. Aciz bir bebek gibi yatağa boylu boyunca uzandım. Ceketimi, gömleğimi pantolonumu ve ayakkabılarımı çıkardılar. Hiç itiraz etmedim. Yatağın üstünde beni şöyle bir yuvarladılar. «Biraz uyu» dediler. «Biz sonra seni ararız. Uyandığın zaman yemeğini hazırlamış oluruz.» Ayaklarının ucuna basa basa odadan çıktılar.

Sabahın küçük saatlerinde uyandım. Kilise çanları çalıyormuş gibi geldi. (Doğum saatimi hatırlamaya çalışırken annem böyle derdi) Yataktan kalktım, notu bir kere daha okudum. Herhalde o sıralarda açık denizlerde olmalıydılar. Acıkmıştım. Yerde duran peynir pastasından bir lokma ağızıma attım. Acıktığımdan daha çok susamıştım. Bardak bardak su içtim. Tekrar yatağa doğru sürüklendim. Ama artık uykum filan kalmamıştı. Öğleye doğru kalktım, giyindim ve kendimi dışarıya attım. Burada yatıp düşünmektense dışarda yürümek daha iyi idi. Takatim kesilip düşünceye kadar yürürüm diye karar verdim.

Hiç de umduğum gibi çıkmadı. Yorgun veya değil, Düşünce hiç bir zaman durmuyor. İnsan ne kadar dönüp dolaşırsa dolaşsın, daima yine olduğu yerde kalıyor. Bir türlü kabul edilemiyen «şimdi» nin olduğu yerde.

Günün geri kalan kısmını nasıl geçirdiğimi hatırlamıyorum ama bildiğim tek şey kalp ağrımın gittikçe artmasıydı. Hiç bir şey onu dindiremiyordu. İçimde olan bir şey değildi ki, **benim kendimdi.** O ağrı bendim. Yürüyen, konuşan bir ağrı.

Ah, bir kendimi mezbahaya atıp orada kestirebilseydim. İnsanlı bir hareket olurdu. Tek ve çabuk bir darbe tam gözlerimin arasından. Ağrıyı ancak böyle bir şey dindirebilirdi.

Pazartesi sabahı her zamanki gibi işe gittim. Tony görününceye kadar en azından bir saat kadar bekledim. Geldiği zaman bana şöyle bir baktı. «Ne oldu yahu sana» dedi.

Ona durumu kısaca anlattım. Şefkatle «Gel gidip bir iki kadeh atalım. Nasılsa acele bir işimiz yok. Katipler bu gün gelmeyeceğine göre korkacak bir şey yok.»

Bir iki kadeh atıp öğle yemeğimizi yedik. Şık bir yemek, ardından iyi bir puro .Mona bahsine hiç yanaşılmadı. Yalnız, ofisine doğru beraberce yürürken şöyle bir öneride bulundu. «Hayret, Henry. Benim bir sürü derdim var ama böylesi hiç olmadı.»

Bürodaki vazifelerimi kısaca bir kere daha özetledi. «Çocuklarla yarın tanıştıracacağım seni» dedi. (Daha iyi bir vaziyette olduğum zamanı kastetmişti) Onarla çok iyi geçinebileceğimi de ilave etti.

Böylece o gün ve ertesi günde geçti.

Zamanla ofisin değer fertleri ile de tanışmıştım. Aşağı yukarı hepsi Brooklyn'den gelmeydi ve o bulanık Brooklyn dili konuşuyorlardı. Fakat hepsi de bana yardımcı olabilmek için gayret sarfediyorlardı.

Bunların arasında bir kitap memuru vardı ki çok alakâdar olmuştum. Adı Paddy Mahoney idi. İrlandalı idi,katolik olup son derece münakaşacı ve hırçın bir tabiatı vardı. Bütün bunlar benim hiç hoşuma gitmemesine rağmen aynı mahalleden - o da ondördüncü mahallede oturmuştu - olmamız nedeni ile çok iyi geçiniyorduk. Tony ile komiser çıkar çıkmaz, benim masama gelir, günün geri kalan kısmını çene yaparak geçirirdi.

Çarşamba günü masamın üstünde bir telgraf buldum.

«Sahile varmadan 50 dolar bulmak zorundayız. Ne olur hemen yolla».

Geldiği zaman mesajı Tony'ye gösterdim. «Ne yapacaksın?» dedi.

«Ben de bunu bilmek istiyorum» dedim.

«Herhalde onlara para gönderecek değilsin değil mi? Sana yaptıklarından sonra?»

Aciz bir şekilde bakıp «Korkarım göndermek zorundayım» diyebildim.

«Aptal olma» dedi. «Yataklarını kendileri hazırladılar. Bırak yatsınlar şimdi içinde».

Maasıma mahsuben avans alabileceğimi söyler diye ümid ediyordum. Mahzun bir şekilde işimin başına döndüm. Çalışırken, bir taraftan da bu miktarı nereden bulabilirim diye düşündüm. Bütün ümidim Tony idi. Fakat onu sıkıştıracak yüzüm yoktu. Yapamazdım — zaten benim için layık olduğumdan fazlasını yapmıştı.

Genellikle politikacı arkadaşlarıyla birlikte civar köylerden birinde yediği öğle yemeğinden sonra ağzında büyük bir puro, üzerinde kesif bir içki kokusu ile ofise döndü. Suratında geniş bir tebessüm vardı. Aynen okulda bir şeytanlık düşündüğü zamanlarda olduğu gibi.

«Nasıl gidiyor» dedi. «Alışyorsun değil mi? Çalışmak için o kadar kötü bir yer değil değil mi?»

Şapkasını çıkarıp döner koltuğunun üstüne gömülür gibi oturdu. Ayaklarını masaya uzatıp purosundan derin bir nefes çekti ve bana bakarak, «Herhalde kadınları pek anlamıyorum ben Henry. Ben müzmin bir bekarım. Sen ise farklısın. Bu çeşit güçlülere aldırmyorsun, sanırım. Herneyse, bu sabahki telgrafı bana gösterdiğin zaman senin için çok aptalmış diye düşündüm. Ama şimdi fikrimi değiştirdim. Yardıma ihtiyacın var, ve ben de sana yardım edebilecek tek insanım galiba. Bak, sana lazım olduğu kadar ödünç vereyim. Henüz avans alman imkansız. Daha çok yenisin burada. Hepsi bir tarafa sonradan baş ağrıtırıcı sorulara yol açabilir.» Elini cebine götürüp bir deste çıkardı.

«İstersen haftada beş dolar taksitle ödeyebilirsin. Fakat daha fazla istemelerine müsaade etme. Biraz sert ol.» Bir iki kelime daha söyleyip kalkmak için davrandı. «Bu günlük işim bitti benim. Şayet bir zorlukla karşılaşırsanız bana haber ver.»

«Nasıl bir zorluk» dedim.

«Praddy'ye sor, o bilir» dedi.

Günler geçtikçe acımda hafifledi. Tony hep beni meşgul edi-

yordu, bilhassa tabii. Ayrıca baş bahçıvanla tanışmamı da sağladı. İlerde, parktaki nebatlar hakkında bir broşür yazmam icap edebileceğini söyledi. Bahçıvan beni bu hususta yetiştirecekti.

Her gün, yeni bir telgraf daha gelecek diye bekliyordum. Daha bir kaç gün mektup gelmiyeceğini tahmin ediyordum. Zaten kafi derecede kederli iken bir de bütün felaketime sahne olan evimde artık kalmamaya karar vermiştim.

Aileme, onlarla beraber kalmak istediğimi söyledim. Hiç itiraz etmediler fakat Mona'nın bu davranışına da akıl erdiremediler. Tabii, ben bu işin zaten böyle planlanmış olduğunu, plana göre benim daha sonra onlara katılacağımı söyledimsede onlar herşeyi anlamışlardı. Beni müşkül duruma sokmamak için daha fazla ısrar etmediler.

Böylece oraya taşındım. Gençlik hüznlerimin sokağı. Küçükken kullandığım yazı masası hala aynı yerinde duruyordu. (Aslına bakılırsa hiç kullanmamıştım). Bütün eşyalarım valizimde idi. Yanımda bir kitap bile getirmemişim.

Mona'ya adresimin değiştiğini, yazacak veya telgraf çekecek olursa daireye göndermesini bildirmek bana bir kaç dolara daha patladı.

Tony'nin tahmin etmiş olduğu gibi ikinci bir telgrafın gelmesi çok sürmedi. Bu sefer yiyecek ve oturacak yer için paraya ihtiyaçları olmuştu. Henüz bir iş bulamamışlardı. Bunun hemen arkasından kısa bir mektup geldi. Çok mesut olduklarını, Parisin nefis bir yer olduğunu, ve kısa bir zamanda onlara katılma yollarını bulmamı söylüyorlardı. Nasıl geçindiklerine dair en ufak bir ip ucu bile yoktu.

Birgün Tony «İyi vakit geçiriyorlarmı» diye sordu. «Daha para istemiyorlar değil mi?»

Ona ikinci telgraftan hiç bahsetmedim. Parayı ise biletçilik yapan amcamdan tedarik etmiştim.

«Bazan» dedi Tony, «Ben de Parisi görmek ister gibi oluyorum. Seninle iyi vakit geçerdik orada değil mi?»

Ofis işleri arasında çok garip olanları da vardı. Komiserin çeşitli sebeplerle hazırlanması gereken konuşmalar vardı ki,

bunları yazmak Tony'nin vazifesi idi. Tony elinden geleni yaptıktan sonra ben ufak tefek tashihlerde bulunurdum.

Bu konuşmalar son derece can sıkıcı idi. Bahçıvanla konuşmak benim için çok daha fazla enteresan bir işti. Kendi tabiriyle «Ağaç Tarımı» diye adlandırdığım broşürümü yazmaya başlamıştım bile.

Bir müddet sonra işler iyicene gevşemeye başladı. Tony'nin bazan daireye bile gelmediği oluyordu. Komiser gider gitmez herkes elinde ne iş varsa hemen bırakıyordu. Ofis bize kalınca —topumuz yedi kişi kadar vardık— günün geri kalan kısmını kâğıt oynayarak, zar atarak, şarkı söyleyerek, müstehcen hikayeler anlatarak, bazan da saklambaç oynayarak geçiriyorduk. Bu zamanlar benim için işin boğucu olduğu anlardan bile kötü idi. Paddy Mahoney dışında bir tanesi ile bile akıllıca bir konuşma yapmak mümkün değildi. Karşılıklı konuşmaktan zevk alabildiğim bir tek o vardı. Öyle ciddi mevzular filan konuştuğumuz yoktu. Genellikle eski mahallemizdeki anılar, oyunlarımız, içtiğimiz içkiler, kumarlar civardaki sokaklar, hepsini tekrar yaşayıp bir kez daha andık.

Aslında Pady'nin benden bu kadar hoşlanmasının sebebi benim yazı yazma yeteneğimden ileri geliyordu.

Makınanın başındayken mektup bile yazıyor olsam kapının eşliğinde durur harika bir şey gibi beni seyrederdi. Başka bir hikâyeyi kastederek «N'apıyorsun, kırıp geçiriyormusun?» derdi. Bazı zamanlar ise orada durur biraz bekler ve «çok meşgul musun?» der, şayet ben «hayır, ne oldu?» diyecek olursam «hiç düşünüyordum ...Wythe Avenue ile Grand'ın birleştiği köşedeki meyhaneyi hatırlıyormusun?»

«Tabi hatırlıyorum, ne olmuş ki?»

«Bir zamanlar oraya bir adam düşerdi. Senin gibi bir yazar, makaleler yazardı ama önce muhakkak kafayı çekerdi.»

Bu tip başlangıç sohbeti açmak için idi, konuşmak istiyordu.

«Şu sizin blokta oturan ihtiyar, Neydi adı? Martin Hah tamam o herif işte. Hatırlarmısın ceketinin cebinde bir çift dağ

sansarı taşırdı. İhtiyar serseri o lanet olası sansarları ile iyi para yapardı. Birara New York'un en iyi otelleri için çalışıp, oradaki fareleri süpürmüştü. Ne biçim işti yahu? Ben bu hayvanlardan çok korkarım. Adamın mallarını ısırverirler.»

«Anlıyorsun ya ! Hakikaten epey garip bir adamdı. Ve ne biçim içerdi. Hâlâ onu yoldan aşağı sürünürken görür gibi oluyorum, o allahın belâsı sansarları da cebinden kafalarını çıkar-mışlar. Artık o hayvanlara elini sürmediğini söylemiştin değil-mi? İnanasım gelmiyor. Sana bahsettiğim meyhaneye gelip pa-rasını deli gibi harcardı.»

Konuyu burdan alıp peder Flangen veya Callaghan'a de-ğiştirirdi. Hangisine idi şimdi hatırlamıyorum. Her cumartesi ku-laklarından taşıncaya kadar içen rahip idi galiba. Kafası bulanık oldu-ğu zamanlar dikkat etmek gerekirdi. Korodaki oğlan çocuk-larına sataşmaya da bayılırdı. Gözünü taktığı her kızı elde ede-bilecek kadar yakışıklıydı ve usulünü bilirdi.

«Günah çıkarmaya gittiğim zamanlar donuma edecek gibi olur-dum» dedi Raddy «gerçekten ne kadar günahım varsa bi-lirdi o pis herif» bunu söylerken haç çıkarttı. «Her şeyi anlat-mak zorunda kalırdım. Hatta haftada kaç kere tek attığımı bi-le. En fena tarafı, suratına osurur gibi davranışı vardı. Fakat başım derde girdimi tek başvuracağın adamdı. Hiç reddetmezdi yaa! O civarda hakikaten kıyak tipler vardı. Bunların bir kısmı şimdi ömürlerinin sona ermesini bekliyorlar zavallı garipler.»

Bir ay geçmişti ve Mona'dan bütün gelen iki tane kısa mek-tuptu. «Rue Princesse» yolunda, çok güzel, küçük temiz ve ucuz bir otelde kalıyorlardı. Hotel Princesse. Ah bir görse idim ne kadar beğenirdim. Bu arada çoğunluğu ressam olan, fakir bir çok Amerikalı ile tanışmışlardı. Yakında Paris'ten ayrılıp cıvar kentleri gezmeyi ümidediyorlardı. Stasia Midi'ye gitmek için can atıyordu. Burası bağların, zeytinliklerin ve boğa güreşlerinin fi-lan yapıldığı güney Fransa idi. Aaa, evet birde Stasia'dan çok hoşlanan kaçık bir Avusturyalı yazar vardı. Stasia'yı büyük bir kaabiliyet olarak görüyordu.

Evdekiler zaman zaman «ne yapıyorlar, iyilermi?» diye so-ruyorlardı.

Bende «gayet iyiler» diyordum.

Bir gün onlara Stasia'nın güzel sanatlara burslu olarak girdiğini haber verdi. Bu bizimkileri bir müddet olsun unutturmak içindi.

Bir taraftan da bahçıvanın yanında yetişiyordum onunla beraber olmak ne kadar ferahlatıcıydı onun dünyası insanlık mücadeleslerinden ve kavgalarından uzaktı. Onun uğraşı sadece hava, toprak ve tahtakuruları idi. Neye elini değdirse düzeliyordu. Barışın ve düzenin hakim olduğu güzel, ahenkli bir alemde yaşıyordu. Bahçıvanı kıskanıyordum. İnsanın bütün zamanını ve enerjisini ağaçlara ve bitkilere hasretmesinin ne güzel bir mükafatı idi! Kıskançlık yok, rekabet yok itip kakmak yok, hile yok yalan yok. Menekşeler Rododenron çiçeği ile aynı ihtimamı görüyorlardı, Leylak Gülден üstün değildi. Bazı bitkiler doğuştan zayıftılar, bazıları ise her şart altında gelişebiliyorlardı. Bunların hepsi benim için çok enteresan şeylerdi. Toprağın tabiatı hakkındaki görüşleri gübrelerin çeşitleri, aşılama sanatı. Gerçekten bu konunun sınırı yoktu. Mesela böceklerin rolü, tozaktalamanın yarattığı mucizeler, kurtların bitmek bilmeyen işleri, suyun faydası ve zararı, büyümenin çeşitli safhaları, otların tabiatı yapılan yaşama mücadelesi, çekirgelerin istilası ve arıların ilahi hizmetleri...

Tony'in içine girdiği dünya ile bu adamınki arasında ne büyük tezat vardı. Çiçeklere mukabil politikacılar, güzelliğe mukabil kurnazlık ve dolandırıcılık. Zavallı Tony, kendisini temiz tutmaya o kadar gayret ediyordu ki; daima bir devlet memurunun vatani için bir fayda olduğu fikriyle kendi kendini kandırır veya kendini öyle satardı. Doğuştan sadık, adil, dürüst ve müshahamalı olduğu için yoldaşlarının taktiklerinden iğrenirdi. İleride bir senatör, vali veya olmak istediği ne ise seçilince bütün bu işleri düzeltecekti.

Buna o kadar samimiyetle inanıyorduki artık ona bu yüzden gülemez olmuşum. Fakat bu çok güç bir işti. Kendisi bizzat vicdanını rahatsız edecek hiç bir şey yapmamıştı fakat zamanla içini isyan hisleri ile dolduran bir çok hadiselere göz yummak zorunda kalmıştı. Ayrıca su gibi para harcamak zorunda kalmıştı. Fakat, büyük miktarda borcu olmasına rağmen ailesine halen oturdukları evi hediye etmesini becerebilmişti ilaveten iki kardeşini de üniversiteye gönderiyordu. Bir gün bana «Henry, ben

evlenmek istesem bile evlenemem. Evlenecek param yok.» demişti.

Bir gün bana dertlerini anlatırken şöyle dedi «en güzel günlerim okuldayken atlezim kulübü başkanı olduğum günlerdi. Hatırlıyormusun? O zamanlar politika yoktu. Sahi maraton koştuktan sonra hastahaneye kaldırıldığımı hatırlıyor musun sen? O zaman tığ gibiydim.» Karnına bakıp göbeğini oğuşturdu. «İşte bu çocuklarla geceleri geç vakitlere kadar oturmaktan bazan niye her gün geç geldiğimi merak ediyormusun? Sabahın üçü veya dördünden evvel yatmıyorum. Hep sarhoşlarla uğraşıp duruyorum. Aman allah, ailem biraz isim yapmak için nelerle meşgul olduğumu bir görseler beni evlatlıktan reddederler, işte bütün bunları bir göçmen çocuğu olduğum için yapıyorum? Pis bir yanaşma olduğum için kendimi kabul ettirmek istiyordum. Sen çok şanslısın ki böyle bir hırs tarafından için kemirilmiyor? Hayatta bütün istediğin iyi bir yazar olmak öylemi? Bir yazar olmak için herhalde bu kadar bokun içinden geçmek zorunda değildirindir helhalde?»

«Henry, aslanım, bazan ben de ümitsizliğe kapılıyorum. Diyelim ki bir gün Reiscumhur oldum? Sonra ne olacak? Gerçekten düzeni değiştirebilecekmiyim sanıyorsun? Seninle açık konuşayım, buna ben bile inanmıyorum.

Bunun ne kadar karışık bir iş olduğunu tahmin edemezsin. Bir kere, herkese borçlu olacaksın. Lincoln bile böyle idi. Yok canım, ben sadece tanrılar izin verdiği taktirde.Meclise girebilecek Sicilyalı bir çocuğum. Fakat hayallerim devam edecek .Zaten bu çamur içerisinde sahip olabileceğin yegane şey : hayal.

«Yaa... o atletizm kulübü... O zaman herkes beni gözünde ne büyütürdü. Bütün civarımızın parlayan bir güneşi idim. Sıfırdan başlayan kunduracı çocuğu. Bir konuşma yapacağım zaman herkes dinlemek için put kesilirdi.»

Purosunu tekrar yakmak için durakladı. Bir nefes çekip yüzünde tikslenme ifadesiyle dumanını üfördü.

«Her şey değişti artık. Artık bende mekanizmanın bir parçasıydım. Genellikle herkese evet diyen biri oldum. Gittikçe bokun içine batarak zamanımı bekliyorum. Eğer benim prob-

lemelerim sende olsaydı, şimdiye kadar saçların çoktan beyazlaşmıştı. Etrafında seni cezbeden bir sürü şeye rağmen içinde kalmış olan birazcık dürüstlüğü muhafaza etmenin ne kadar zor bir şey olduğunu tahmin edemezsin. Atacağın en ufak yanlış bir adım rakibinin kazanmasına sebep olur. Her halde onları bu kadar birbirlerine bağlayan şeyde budur. Ne tatlı allahın belalarıdır bilmessin. Hakim filân olmadığım için çok memnunum. Bunlar hakkında hüküm vermek elimde olsaydı herhalde çok insafsız davranırdım. Çok merak ediyorum. Bir memleket bu kadar dalavera ve alçaklığın olmasına rağmen nasıl müreffeh olabilir. Bizim bu Cumhuriyetimizi yukardan seyreden çok güçlü kuvvetler var herhalde.»

Aniden sözünü kesti. «Boşver» dedi. «İçimde bir kenleri atıyorum. Fakat belki bu arada benim de durumumum pek tatlı olmadığını anlamışsındır».

Ayağa kalkıp şapkasına uzandı. «Sahi, senin durumun nasıl? Paraya ihtiyacın var mı? Eğer varsa hiç çekinmeden iste. Hatta karın için bile olsa. Sahi, nasıl o ? Hâlâ şen Paris'inde mi ?»

Geniş bir tebessüm ettim.

«Oğlum Henry, şansın var senin. Şansın var ki karın orada, burada değil. Sana nefes alma fırsatı veriyor. Hiç merak etme, nasılsa döner. Belki sandığından bile yakın bir zamanda. Haa.. Aklımdayken söyleyim, Komiser senden çok memnun, ben de öyleyim galiba. Haydi şimdilik eyvallah».

Çoğu zaman akşam yemeklerinden sonra ya Çin mezarlığı veya beni eskiden Una Gifford'un evine götüren yol boyunca yürüyüşler yapardım. Köşede yaz kış ihtiyar Martin, bir direk gibi dikilir, gelip geçenlerle çene yapardı. İçkinin ve tütünün kötülüğü hakkında olan bu konuşmaları yapmadan onun yanından geçmek adeta imkansız gibi idi.

Bazı zamanlar ise bacaklarımı açmak için bile üşendiğim olurdu ki o zaman sadece blokların etrafında bir tur yapardım. Yatmadan önce ise evdeki yegane kitap olan İncilden pasajlar okurdum. İyi uyku getiren bir kitaptı doğrusu. Ancak Yahudilerin yazabileceği bir kitap. İnsan içinde kendisini kaybedebilirdi.

Bir sürü ailevi dramlar, yakın akrabalar arasında evlilikler, sakatlanmalar, kardeş cinayetleri, baba cinayetleri, vebalar, kıtlıklar, savaşlar, suikastlar, rüyalar kehanetler ve daha neler neler... Hiç bir bağlantı olmaksızın. Ancak bir ilahiyat talebesi kendini kaybetmeden okumaya muvaffak olabilirdi.

Bu kitap yalnızca Hristiyanlar içindi.

Herneyse, Job'a ait bölüm çok hoşuma gitmişti. «Bütün nimetleri sana bahsettiğim zaman nerede idin? Eğer anlayışın var ise söyle?»

Bu cümleyi çok sevmiştim. Benim kederime, acıma çok uyuyordu. Bilhassa «Eğer anlayışın varsa söyle» lafını pek sevmiştim.

Jehovah, Job'a yalnız ıstıraplar ve güçlükler yüklemekle kalmamış aynı zamanda bir sürü şaşırtıcı sorular da sormuştu. Diğer bölümleri okuduktan sonra yine Job'a döner, o seçilenlerden birisi olmadığımı şükrederdim. Hatırlarsanız, sonunda Job'un işini bitirirler. Bütün bunların yanında benim dertlerim çok hafif kalıyordu ve gerçekte bir çiş deliğinden büyük değildi.

Birkaç gün sonra, sanıyorum ki bir öğleden sonra idi, Lindbergh'in Atlantik üzerinden sağlimen uçmuş olduğu haberi geldi. Herkes dışarılara çıkmış bağırıp çağırıyor, birbirini tebrik ediyordu. Bütün memleketde çılgın bir sevinç başlamıştı. Bu Homer varî bir zaferdi ve insanoğlunun başarması için milyonlarca sene istemişti.

Benim sevincim ise nispeten daha durgundu. O sabah gelen bir mektup içimi bir hayli karartmıştı. Mona, mektupta birkaç arkadaşı ile birlikte Viyanaya gittiğini yazıyordu. Söylediğine göre sevgili Stasımız o kaçık Avusturyalı ile Kuzey Afrikaya gitmişti. Yazısında, Viyanaya sırf birisine kötülük yapmak için gidiyormuş gibi bir havası vardı. Pek tabii, bu mucizeyi nasıl başardığını anlatan bir izah yapmamıştı. Benim için onun Viyanaya yaptığı bu seyahat, Lindbergh'in gökleri fethetmesinden daha büyük bir muamma idi.

Belki ona refakat edenlerin kim olduklarını keşfedebilirim ümidiyle mektubu iki kere daha okudum. Bunun çözümü çok

basitti. Refakatçileri bir an için tekil düşünürsen refakatçi olur. Oradaki hamisinin zengin, genç ve yakışıklı bir Amerikalı olduğuna hiç şüphem yoktu. Beni en çok üzen şey ise Viyanada ona yazabileceğim bir adres vermemesiydi. Sadece beklemek zorunda idim. İçimi kemirerek beklemek.

Lindbergh'in bu muhteşem zaferi benim başlamakta olan moral çöküntümü biraz olsun hafifletmişti. Ben burda bir ofisin içine tıkılmış bir sürü saçma sapan iş yapan cep harçlığımdan bile yoksun, uzun duygulu mektuplarıma kısa soğuk cevaplar alırken, o bir cennet kuşu gibi pür neşe bir şehirden diğerine uçuyordu.

Benim de Avrupaya gitmemde ne mana vardı sanki. Kendi memleketimde bu kadar sıkıntı çekerken orada nasıl iş bulacaktım. Hem sonra, beni orada görmekten memnun olacağını nereden çıkarıyordum.

Durumumu düşündükçe daha çok efkarlandım. Öğleden sonra saat 5'e doğru büyük bir yeis içinde daktilomun başına oturup ne zamandır yazmağa kararlı olduğum kitabımın ana hatlarını çıkarmaya karar verdim. Tecelli günümün kitabı. Sanki mezar taşımı yazıyor gibiydim.

Ona ilk rasladığım akşamdan başlayarak süratle yazmaya koyuldum. İzah edemediğim bir nedenle, buluştuğumuz ilk geceden şimdiki zamanıma kadar geçen olayların zincirlerini kronolojik bir sıra halinde hiç güçlük çekmeden çıkardım. Sayfaları çevirdikçe daha bir sürü şeyler çıkıyordu.

Acıkınca, biraz ara verip köye birşeyler atıştıрмаğa gittim. Ofise dönünce yine makinanın başına oturdum. Yazarken hem ağlıyordum hem gülüyordum. Kısa notlar çıkarıyor olmama rağmen sanki o an, orada kitabı yazıyor gibiydim, bütün bu trajediyi adım adım, güngün, yine yaşadım.

Bitirdiğim zaman vakit geceyarısını çoktan geçmişti. Bitkin bir vaziyette yere uzandım ve uyumaya başladım. Erkenden kalkıp biraz beslenmek için tekrar köye indim. Sonra yavaş yavaş yürüyerek günlük işimin başına döndüm. O gün, daha sonra, yazdıklarımı şöyle bir okudum. Sadece bir iki yerde tashih edile-

cek yanlışlar vardı. Binbir tane teferruatı nasıl da kesinlikle hatırlıyordum. Ve bu kısa notlar kitap haline getirilirse, hakkını vermek için birkaç volüm gerekirdi. Bu işin gittikçe büyümesi içimi titretti. Bu kadar geniş ölçülere yayılan bir işi başarmak gücünü nasıl bulacaktım.

Böyle düşünürken zihnimde bir şimşek çaktı. Aşkımız bitmişti. Böyle bir işi planlamanın tek manası bu idi. Bu fikri hemen zihnimden kovdum. Gerçek maksadım, sadece başıma gelen şanssızlıkları aksettirmek diye kendi kendime söylendim. İnsanın hala acı çekerken çektiklerini yazması mümkün mü idi?

Gerçi Abelard yazmıştı. Derken, çok duygulu bir fikir geldi aklıma.

Kitabı Mona'ya yazacaktım. Onun için, ve o bunu okuyunca gözleri açılacak, bana geçmişi unutturmaya çalışacak, yeni bir hayata başlayacaktık, beraber tam bir beraberlikle.

Ne kadar safiyane! Sanki bir kadının kalbi kapandıktan sonra tekrar açılabilir miş gibi!

İçimden gelen bu sesleri, bu tahrikleri — ki ancak bir şeytan tarafından ilham edilebilirdi — bastırmak istedim. Şimdi, her zamankinden fazla bir yeise kapılmış, aşkına her zamankinden fazla muhtaçtım. Derken aklıma seneler öncesi bir gece mutfakta (karım üst katta uyurken) ümitsizlik içinde intihara teşebbüs edişim aklıma geldi. O zaman da yazmış olduğum bir mektup tesirli olmuştu. Herhalde bir kitabın çok daha fazla etkisi olurdu. Bilhassa kalbimi çırılçıplak açtığım bir kitap. Ham-sun'un karakterlerinden birinin Victoria'sına yazdığı mektuplar aklıma geldi. Abelard ve Heloise arasında geçen mektupları düşündüm, zaman onlara hiç tesir etmemişti. Yazılı ifadenin kuvveti ne müthişti.

O akşam bizimkiler oturmuş gazete okurken, Mona'ya bir akbabanın bile yüreğini harekete geçirecek bir mektup yazdım. (Bana küçükken tahsis edilen yazı masamda yazmıştım). Ona, yazmayı planladığım kitaptan bahsettim, ana hatlarını nasıl bir oturuşta çıkardığımı anlattım. Kitabın onun için, ta kendisi olduğunu yazdım. Bin sene bile geçse yine onu bekleyeceğimi söyledim.

Dev gibi bir mektup olmuştu fakat bitirdiğim zaman hiç bir zaman gönderemeyeceğimi anladım. Çünkü adresini vermemişti. İçimi bir öfke kapladı. Mona sanki dilimi koparmış gibiydi. Böyle sinsice bir oyunu nasıl oynamıştı bana? Bilmiyor muydu ki nerede ve kimin kolları arasında olursa olsun, ona ulaşmak için çırpınıyordum? Ona bu kadar kızmış olmama rağmen kalbim hala «seviyorum, seviyorum, seviyorum» diyordu.

Yatağa girerken bile bu ahmakça sözle inliyordum. Tıpkı yaralı bir asker gibi.

Ertesi gün, çöp sepetinde kaybolan bir mektubu ararken komiserin buruşturup atmış olduğu bir mektupla karşılaştım. Yazı ihtiyar bir adam tarafından yazılmış gibi titrek ve sıska idi. Çok sık kullanmış olduğu kıvrımlara rağmen okunaklı idi. Şöyle bir bakıp sonradan rahatca okuyabilmek için cebime attım.

İşte bu mektup komik olmasına rağmen beni dertlerimin altında ezilmekten kurtardı. Komiserin bu mektubu oraya atmış olması herhalde koruyucu meleşimin vasıtasıyla olmuştu.

«Saygıdeğer Bayım...» diye başlıyordu ve müteakip kelimeleri okudukça üstümdeki ağırlık kalkmaya başlıyordu. Baktım ki, yalnız yazıyı yazmış olan ihtiyara gülmüyordum, çok daha önemlisi,kendime gülebiliyordum.

«Saygıdeğer bayım : Umarım her gün değişen havalara rağmen sağlık ve neşeniz yerindedir. Ben çok şükür iyiyim diyebiliyorum.»

Daha fazla uzatmadan varızına başladı.

«Parklar kısmının memurlarının Borough Lines of Queens ve King's Countes' den başlayıp gidişte doğuda dönüşte batıdaki aynı şekilde kuzey ve güneydeki ölü ve ölmek üzere olan bütün

ağaçların temizlenmesi insanların can emniyeti bakımından çok mühimdir. Ayrıca ağaçların budanması ve traş edilmesi lazımdır.

Başka bir ricam ise, parktaki ve civardaki ağaçların eşit boylarda yani 8 metrede birleşmeleri, dallarının güneşi almalarına mani olmayacak bir şekilde kesilmesidir. Evlerin duvarlarından sarkan sarmaşıkların da belli bir ölçüde kesilmesi faydalı olacaktır... vs...»

Dediğim gibi mektubu bitirdikten sonra çok rahatlamıştım. Sanki bir ışık benliğimi kaplamıştı. Artık o ümitsizlik bulutu içinde hapis değildim. Bütün çevremde — içimin çevresinde — daha çok hava ve güzellikler peyda olmuştu.

Bu sebeple Cumartesi öğleden sonra olur olmaz soluğu Manhattan adasında aldım. Times Square'de şöyle bir dolaşip Automat'da birşeyler yiyerek en yakın dansinge daldım. Beni bu kötü durumuma düşüren olayların başlangıcında aynı şekilde olduğu o an için aklıma gelmemişti. Ancak İçtigumi Dance Palace'ın büyük kapısından girerken, halimi seneler öncesi sevgilime rastladığım Broadwaydeki bir dansinge girişime benzerince farkına vardım.

O günlerden beri «çıkarken ödersin» yerlerinden uzak kalmıştım. Şimdi bütün niyetim birkaç saat için can sıkıntısından kurtulmak ve bunu mümkün olduğu kadar ucuza getirmektir. Bir daha aşık olacağım diye bir korkum yoktu. Hatta birisi ile yatağa giderim diye gibi diye bile. Kaldı ki buna şiddetle ihtiyacım vardı. Sadece normal bir insan olmak istiyordum, veyahut da akıntılar denizindeki bir deniz anası gibi.

İçeri girince kendimi şehre yeni inmiş bir köylü gibi hissettim. Hemen gözlerim kamaştı. Bütün bu suratlar denizi, heyecanlanmış bir sürü vücudun çıkardığı hararet, parlayan orkestra ve döner ışıklar beni kamaştırıp hayran bırakmak için yeterliydi. Herkes ateşli görünüyordu. İstekli ve tetik bir vaziyette. Hava bu elektrikli arzu içinde çalkalanıyordu.

Bin çeşit parfüm, salonun sıcaklığı ter kokusu, harareti, ve oturanların ihtirası birbirine karışıyordu. Oturanların bazısı, kadınların bacak arası için bazısı ise dudakları için yerleşmişlerdi.

Hepsi de ayık idi. Bir katilin iş başında olduğu gibi taş gibi ve ayık. Memelerin, yüzlerin üstünde raksedemeyen ışıklar, kesik kurdeleler gibi kıvrımları yaparken birbirinin üstüne kapanmış çiftler büyük bir maharetle vücut vücuda, yanak yanağa ve dudak dudağa dansedip duruyorlardı. Bu dans denen manyaklığın ne olduğunu unutmıştım. Çok uzun müddet yalnızlık, üzüntü ve düşüncelerle yıpranmıştım. İşte burada bunlardan kurtulabilirdim. Kalçaların, baldır bacakların yeriye burası. Ter, ve parfümlerin o hasta edici kokusu vantilatörler tarafından emilirken, şehvetin elektrikli atmosferi, sanki havada asılıp kalmıştı. Kıymetli külçeler gibi birbirinin üstüne dizilmiş Hershey Almond barlarının yanında bir aşağı bir yukarı yürüyüp sürünün karşısına geçtim. Her taraftan bir tebessüm yağıyordu. Sanki serin bir çiğ tanesinin yüzüme düşmesini istiyormuşum gibi suratımı havaya kaydurdum. Sanki bu hayatta ölüm yokmuş gibi idiler. Kahkahalar, gülmeler... Kanatlar açılmış, kollar bacaklar okşanmak için çıplak, avuç içleri nemli, alınlar parlak, dudaklar çatlamış, diller sarkık, dişler reklamlardaki gibi bembeyaz, gözler pırıl pırıl, bir insanı çırılçıplak soyabilecek gözler, yırtıcı, delip geçen, kimisi altın kimisi ise düzüşmek isteyen gözler, hepsi masum gibi görünüyor. Sanki normal bir yerdi burası. Anın am olduğu bir yer. Bilet alamazsan düzüşemezsin, beni satın al sana, sık beni, Itchigumide her şey iyi gider, aman üstüme basma, çok sıcak değil mi? Bana daha sıkı sarıl. Evet hoşuma gitti. Bir daha ısır beni... ve daha bunun gibi bir takım laflar.

Giren, çıkan, sevişen bir sürü insan, adeta bir suratlar okyanusu. Bütün bu insan gürültüsüne ilaveten bir de orkestranın şamatası.

Birini bulmalıydım. Bütün düşündüğüm bundan ibaretti. Döndüm dolandım hiç münasip birini bulamadım. Bazıları çok şahane idi fakat yine de tatmin olamıyordum. Burası bir pazardı. Et pazarı, niye seçip seçip almayayım? Çoğunda boş ruhlarının bomboş bakışları vardı. Niye boş olmalıydı ki? Yaptıkları işlerin yanında bir de şahsiyetleri mi olsundu? Bazılarının yüzünde fırtınaya tutulmuş kuşların tarifi imkansız ifadesi vardı. Bazısı duvara çakılmış çiçek veya ıslak havluya sarılmış bir değnek gibi duruyordu. Bazısı bir an önce tecavüz edilmeyi ümit eden saf piliçler gibiydi.

Bilet gişesinin arkasında bir köşede konsomatristleri bulmak mümkündü. Hamamdan yeni çıkmış gibi parlak ve taze idiler. Hepsinin saçları yapılı ve süslü idi. Bir an önce satın alınmayı bekliyorlar. Şansları iyi gittiği takdirde yiyecekleri akşam yemeğine ilaveten belki bir şişe şarap bile bulabilirlerdi. Bir anlık sarhoşlukla kendilerine evlenme teklif edecek olan o hayali milyoneri bekliyorlardı.

Bir kenarda durup karıları soğuk soğuk seyrettim. Yoshimara da olsaydım şimdi, karılara şöyle bir baksan hemen soyunurlar, müstehcen hareketler yaparak seni davet etmeğe bakarlardı.

Fakat, Itchigumide değişik bir program tatbik edilir. Bu programa göre gelip çiçeğini yerinde seçebilirsin. Nazıkçe pistin ortasına götürürsün, orda biraz sıkıştırırsın, sonra gelip biraz daha bilet alarak, kıza biraz içki ısmarlarsın, sonra ise iyi geceler, haftaya yine buyrun, gelin bir başka çiçek dencyin.

Müzik bir kaç dakika durmuştur ve dans edenler birer karanesi gibi erirler. Açık sarı renk elbiseli bir kız konsomatris köşesine dönüyor. Kübalı galiba, ihtirash bir ağzı ve sağlam bir yapısı var.

Terini kurutması için ona biraz fırsat verdikten sonra hemen yanaşıyorum. Dipdiri bir kızdır ve henüz 18 yaşında gösteriyor. Fildişi gibi. Selam verişisi son derece tabii ve sıcak. Bu meslekte yeni olduğunu ve Kübalı olduğunu öğreniyorum. (Ne kadar hoş) Yani kısaca, pençelememden, ısırımamdan hiç şikayetçi olmuyor. Henüz işle zevki karıştırma safhasında.

İtile kakıla pistin ortasına geliyoruz, burada hareket eden iki sütun gibiyiz. Sansür filan yok. Hafif bir müzikle beraber bende orgasm oluyor. Kız, elbisesi lekelenecek korkusuyla geri sığıyor.

Helaya geldiğim zaman, yaprak gibi titriyorum. Şimdi yalnız a. kokusu alıyorum. A. — A. — a.... Artık bu gün daha fazla dansetmeğe lüzum kalmadı. Gelecek Cumartesi buraya yine gelmeli. Niye gelmiyeyim?

Nitekim öyle yapıyorum. Mahut köşede bu sefer yeni gelen bir karı ile tanışıyorum. Nefis bir vücudu ve beni en çok tahrir

eden eski heykellere benzeyen kesik bir yüzü var. Diğerlerine nazaran daha akıllı sayılabilir ve en önemlisi para arsız değil. Mükemmel bir şey.

Çalışmadığı zamanlar onu civardaki bir dansinge veya sinemaya götürüyorum. Nereye götürdüğüm onun için hiç farketmiyor. Biraz içki olsun kafi. O da kafayı bulmak için değil... Onunla işler daha iyi gidiyor — diyor. Kuzeyden gelme taşralı bir kız.

Onun yanında hiç bir gerginlik olmaz. Rahat ve kolay güler, herşeyden zevk alır. Onu kaldığı pansiyona bırakırken holde dikilip, yapabildiğimiz kadarını yaparız. Esasında tatsız bir iştir bu. Devamlı giren çıkan vardır.

Bazı zamanlar ondan ayrıldıktan sonra kendi kendime so-rarım, niye böyle idare etmesi kolay tiplerle hiç ilişki kurmadım da daima güçlük çıkaranlara musallat oldum. Bu kızcağızda hırs denen şeyin bir gramı bile yok. Hiç birşey onu rahatsız etmiyor, veya neşesini kaçırmıyor. Gebe kalmak korkusu bile yok.

Bu tiplerle hiç ilişkim olmamış olmasının sebebi çok basitti. Çünkü bu tipler beni müthiş sıkardı.

Şahane bir fiziği vardı demiştim. Gerçekten öyleydi. Vücudu dipdiri, dolu ve pürüzsüzdü. Ellerimi kalçalarında şöyle bir gezdirdiğim zaman bütün dertlerimi unutuyordum. Suratına gelince, pek güzel sayılmazdı ama çekici bir tarafı vardı. Belki burnu biraz uzun ve kalındı ama bu onun şahsiyetine ve sırtan amına çok uygun düşüyordu. Bunun eti, kemiği ne olursa olsun neticede et ve kemikti. Fakat Mona ile durum bambaşka idi. Onun vücudunun her tarafı beni alevlendirebilirdi. Onun şahsiyeti, sol kulağından sağ ayak parmağına kadar aynı idi. Vücudu, her açıdan her köşeden hitap edebilirdi.

Garip birşey, onun da vücudu kusursuz sayılmazdı. Ama çok melodik ve tahrik edici idi. Hiç öyle kırıtmasına göz kırpmasına lüzum yoktu. Sadece olduğu gibi hareket etmesi yeterdi.

Mona'nın vücudunda bir de şöyle bir husus vardı devamlı değişirdi. Bronx'daki Doktor ve ailesi ile birlikte yaşadığımız zamanı ne kadar iyi hatırlıyorum. Beraber duş alırdık, birbiri-

mizi sabunlar, kucaklardık. En güzel şekilde aşk yapardık. Hamam böcekleri bir ordu halinde bizi seyrederdi. O zamanlar vücudu benim çok hoşuma gitmesine rağmen bozuk sayılabilirdi. Belinden etleri sarkıyor, göğüsleri sallanıyor, ve kalçaları ise bir oğlan çocuğununki gibi yassı idi. Bununla beraber aynı vücut, puanlı bir İsviçre elbisesinin içinde ne kadar cazip ve şuh gözükürdü.

Boynu çok güzeldi. Ben ona sütünü boyun derdim hep. Ve o gür zengin sesine uyardı. Aylar seneler geçtikçe vücudu da birtakım değişikliklere uğrardı. İç dünyasındaki değişikliklere göre bazan çok inceli fakat her zaman için canlı ve tahrik edici havasını kaybetmezdi. Her gün sanki başka bir dil konuşurdu.

Öyleyse başka bir vücudun benim için ne anlamı olabilirdi. Olsa olsa zayıf ve geçici bir şeydi bu. Ben esas vücudu bulmuştum. Başka bir tanesi lazım değildi. Başka hiçbirini beni doyuramazdı. Hayır, hayır, böyle gülen tipler bana göre değildi.

İnsan o tip bir vücudun içine bıçağın kartona girdiği gibi giriyordu. Benim esas hasretini çektiğim şey ondaki şaşırtıcılıktı. Hem şaşırtan, hem de doymak bilmeyen bir ihtiras. Mona'ninki gibi. İnsanın sahip oldukça esiri olduğu bir vücut.

Başka bir dansingi denedim. Herşey mükemmeldi Müzik, ışıklar, kızlar, hatta vantilatörler bile. Fakat kendimi çok yalnız hissediyordum. Yeis içinde peşpeşe dansettim. Ama efkarım gittikçe artıyordu. Vakit ilerledikçe içimde bir tiksinti gelişmeye başlamıştı. Bilhassa müzik içimi bulandırmaya başlamıştı. Kimbilir şimdiye dek bu ahmak akorları dinlemiştim. Daha fazla tahammül edemiyerek kaçtım. Kaçarken bir zamanlar sahıplı olduğum Afrika plakları aklıma geldi. O kan hararetinin devamlı olmasının müziklerini nasıl şekillendirdiği aklıma geldi. Yalnız, seksritmeleri ile dolu fakat ne kadar ferahlatıcı, saf ve masumdular.

Öyle bir durumda idim ki organımı çıkarıp Broadway'in ortasında tek atabırlırdım. Düşünün bir kere, bir Cumartesi öğleden sonrası, Automat'ın önünde seksomanyağın biri çükünü çıkarmış...

Uflaya tıslaya Central Parka kadar geldim. Orada kendimi

imlerin üstüne bıraktım. Param da bitmişti, ne yapacaktım şimdi?

Dans manyaklığı... hala onu düşünüyordum. Hala o bilet gişesinin merdivenlerini çıkar gbi oluyorum, o kıllı Yunanlı karı orada oturup parayı kapıyor, («Evet, birazdan gelir, o gelinceye kadar başka kızlarla dansetsenize»)

Böylece düşünürken tatlı bir uykuya dalıyordum. Gözlerim tam kapanacakken nereden çıktığını bilmediğim cazip bir kadın belirdi. Ve benim hemen üstümde bulunan kanapenin üzerine oturdu. Belki mahrem yerlerinin tarafımdan görüldüğünden habersizdi, belki de mhimsemiyordu. Veya, bu onun bir nevi göz kırpması tebessüm etmesi olabilirdi. Hiç yle bayağı bir hali yoktu. Sanki gökte uçarken dinlenmek için yere inmiş bir hava yaratığı gibi idi.

O kadar umursamaz bir hali vardı ki garip gelmesine rağmen yine de uykuya daldım. Sonra hatırladığım tek şey artık bu dnyada olmadığımdı. Dünya sonrasına alışmak için nasıl zaman isterse benim de ryama alışmam için yleydi. Alışması en zor gelen şey ise yapmak istediğim herhangi bir hareketi en ufak bir güçlük sarfetmeden yapabilmem idi. Koşmak istiyorsam en ufak bir nefes kaybı olmadan koşabiliyordum. Bir gln veya tepenin üzerinden geçmek istiyorsam şöylece sıramam kafi idi. Uçmak istiyorsam uçuyordum. Her yapmak istediğimi rahatça yapabiliyordum.

Bir müddet sonra yalnız olmadığımı fark ettim. Yanımda benim kadar kolay hareket edebilen birisi daha vardı. Herhalde bu benim koruyucu meleğim idi. Etrafımda dnyadakilere benzeyen hiç bir yaratık grmememe rağmen konuşuyordum. Önüme ne ıkasa yine aynı rahatlıkla, eğer ağaç ise, ağaç dilinden, taş ise onun dilinden konuşabiliyordum. Bu dilleri konuşabilmemi refakatime medyun olduğumu biliyordum.

Fakat nasıl bir diyara getirilmiştim? Ve nasıl bir son için? Yavaş yavaş farkettim ki vücudumdan kan akıyordu. Gerçekten baştan aşağı yaralarla dolu idim. İşte o zaman korku ile durakladım. Kendimi kaybetmiştim. Ne zaman sonra gözlerimi açtığımda hayretle gördüm ki bana refaket eden o yaratık şefakatle yaralarımı yıkıyor vücudumu yağ ile sıvıyordu. Acaba lm

safhasında mı idim ? Yoksa bu üstüme şefkatle eğilen merhamet meleği mi idi? Yoksa Sırat köprüsünü çoktan geçmişmiydim.

Yalvaran bir ifade ile kurtarıcımın gözlerine baktım. Hatlarını aydınlatan tarif edilmez bir şefkat korkumu geçirdi. Artık hala dünyaya aitmiyim değil miyim hiç umursamıyordum. İçimi bir sükunet kapladı ve tekrar gözlerimi kapadım. Yavaş yavaş ve devamlı bir canlılık kollarımı ve bacaklarımı kapladı. Kalp civarında garip bir boşluk hissetmeme rağmen diğer taraflarım tamamen düzelmisti.

Gözlerimi tekrar açtığım zaman farkettim ki terk edilmiş olmamama rağmen yalnızdım içgüdüyle elimi kaldırıp kalbimin üstüne koydum. Dehşet içinde baktım ki kalbimin yerinde derin bir çukur var. Hç kanamayan bir delik. «Öyleyse ben ölüyüm» diye mırıldandım. Fakat yine de inanmıyordum.

İşte o garip anda — ölüydüm veya diriyydim — hatıraların kapısı hızla açıldı ve zamanın koridorları arasında ölmeden kühiç kimsenin göremediği şeyleri müşahade ettim. Yaşadığı her gününde ve anında o zayıf biçare kalbimi gördüm. Sanmış olduğum gibi hiç kırılmamıştı aslında. Fakat korkudan felce uğramış ve küçülmüştü. Gördüm ki beni düşüren o ağır yaralar esasında kalbimi kırılmaktan korumak içindi. Kalp esasında dokunulmamıştı bile. Sadece kullanılmamaktan paslanmıştı.

Şimdi artık yoktu. Benden alınmıştı. Hiç şüphe yok ki merhamet meleği tarafından. Hayatta yaşayamadığım gibi yaşamam için sıhhatime kavuşmuş ve tamir edilmiştim. Artık yaralanmam mümkün olmadığına göre kalbe ne lüzum vardı.

Bütün gücüm kuvvetim, yerine dönmüş, öylece yatarken, kaderimin korkunçluğu bir kaya gibi üzerine çöktü. Varlığımın boşluğu bana ıstırap verdi. Ölümsüzlüğü almayı başarmıştım, fakat yaşamak bütün anlamını yitirmişti. Dudaklarım dua eder gibi oynamaya başladı. Fakat ıstırabımı ifade etmekten aciz kaldım. Kalbim olmadan kimse ile anlaşma imkanını bulamıyacaktım. Hatta beni yaratanla bile.

Derken Melek bir kere daha göründü. Bir kap gibi tuttuğu elleri arasında büzülmüş bir kalp vardı ki — benim kalbimdi — sonsuz merhamet dolu gözlerle bana baktıktan sonra elindeki

cansız gibi gözüken bu uzvu üflelemeye başladı. Taa ki şişip kanla dolup parmakları arasında atmaya başlayan bir insan kalbine benzeyinceye kadar.

Kalbimi yerine taktıktan sonra dudakları takdis eder gibi kıpırdanmaya başladı, fakat hiç bir ses duyulmadı. Suçlarım affedilmişti. Artık tekrar günah yapabilir, ruhumun ateşi ile yanabilirdim. Ve o an anlamıştım ve hiç bir zaman unutmayacaktım ki, insanı idare eden, yaşatan ve koruyan şey onun kalbidir. Bu kalp de hiç bir zaman ölmeyecekti, çünkü o artık çok daha emin ellerde muhafaza ediliyordu.

Ne büyük bir mutluluk kaplamıştı bütün benliğimi. Ne kesin ve tam bir itimat.

Yepyeni bir yaratık olarak ayağa kalktım ve dünyayı kucaklamak için kollarımı açtım. Hiç birşey değişmemişti. Herzamanki dünya idi. Fakat şimdi onu bambaşka gözlerle görüyordum. Artık ondan kaçma yollarını aramayacak, pisliklerinden kaçmayacak, herhangi bir şeyini değiştirmeye kalkmayacaktım.

Artık yerimi bulmuştum ve oraya aittim. Yerim dünyanın içinde idi, ölüm ile düşkünlüğün arasında. Arkadaşlarım ise güneş, ay ve yıldızlar idi.

Kalbim bütün müşküllerinden arınmış olarak, ilk karşısına çıkana kendimi vermek için hop hop hopluyordu. Gerçekten içimde öyle bir his vardı ki, sanki yalnız kalpten müteşekkil idim. Bundan böyle kırılmasına, yaralanmasına imkân olmayan bir kalp.

Böylece dünyaya doğru yürüdüm. Tamamen hasara uğramış, panik halindeki dünyaya bütün gücümle haykırdım: «Kalbinizi alınız kardeşlerim! Kalbinizi alınız!»

Pazartesi ofise gittiğim zaman masamın üstünde bir telgraf buldum. Renksiz bir ifade ile gemisinin Perşembe günü varacağını ve onu limanda karşılamamı söylüyordu. Tony'e hiç bir şey söylemedim. Çünkü o bunu bir felaket olarak kabul edecekti. Bu haberi kendi kendime tekrarlayıp durdum. İnanasım gelmiyordu.

Kendimi toparlayana kadar saatler geçti. O akşam ofisten ayrılmadan önce yanılmış olmamak için mesajı bir kere daha okudum. Tamamdı, Perşembe günü geliyordu. Bunda hiç bir yanlış olamazdı. Evet hemde bu Perşembe. Ne bir dahaki ne de daha ilerdeki bir Perşembe. Bu Perşembe. Muazzam bir şeydi.

Yapılacak ilk iş oturacağımız bir yer bulmaktı. Fazla paraya mal olmayacak küçük tatlı bir oda. Bu da birisinden borç almam demekti. Kimden alabilirdim. Herhalde Tony'den değil.

Bizimkilerin bu habere çok sevinmiş olduklarını söyleyemem. Annemin tek beyanatı «Umarım o geliyor diye işini bırakmazsın» olmuştu.

Perşembe günü oldu ve ben bir saat öncesinden limana gittim. Bineceği gemi süratli Alman şileplerinden biriydi. Gemi biraz geç geldi. Yolcular indi yükler boşaltıldı. Fakat ne Mona ne

de Stasia görünürde yoktu. Panik içinde yolcu listesinin olduğu ofise gittim. Listede ne Mona'nın ne de Stasia'nın adı yoktu. Kalbim kurşun gibi ağır, kiralamış olduğum odaya döndüm. Herhalükarda bana bir haber gönderebilirdi. Yaptığı çok zalim bir hareket idi doğrusu.

Ertesi sabah ofise geldikten az sonra telgraf dairesinden bir telefon geldi. Bana bir telgraf vardı. «Okuyun» diye haykırdım. (Sersemlemler ne bekliyorlardı sanki).

Haber: «Cumartesi Berengaria ile geliyorum. Sevgiler»

Bu sefer gerçek olmuştu. Onu vapurun iskelesinden inerken gördüm. O, o, o. Hem de her zamankinden daha güzel bir halde. Metal bir sandığa ilaveten bir valizi ve içini tıka basa doldurduğu şapka çantası vardı. Fakat Stasia nerede idi?

Stasia Pariste idi ve ne zaman döneceğini bilemiyordu. Ne kadar iyi diye düşündüm. Daha fazla soruşturma yapmaya lüzum yoktu. Taksidi giderken ona yeni tuttuğum evden bahsettim. Çok sevinmiş göründü «Sonra daha iyi bir yere çıkarız» diye ilave etti. «Hay allah, böyle şey olmaz, ne demek daha iyi bir yer?»

Sormak istediğim belki bin tane soru vardı fakat kendimi tutuyordum. Neden gemiyi değiştirdiğini bile sormadım. Geçmişte olanlar mühim değildi. O gelmişti artık. Bu da benim için yeterli idi. Aslında soru sormama lüzum da yoktu, olanları anlatmak için nefes bile almıyordu. Hepsini bir çırpıda anlatmanın diye yavaşlamasını rica ettim. «Sonrası için birazını sakla» dedim. Sandığın içindeki bir sürü eşyayı karıştırırken onunla aşk yapmaktan kendimi alamadım. Yerdeki bir sürü kağıtların kitapların, resimlerin, elbiselerin ayakkabıların arasında seviştik. Bu bile konuşma akımını kesemedi. O kadar çok anlatacak şey vardı ki. Sözüünü keserek, «bir tek şey söyle bana» dedim. «Orası gerçekten hoşuma gidermiydi?» Yüzünde coşkun bir ifade ile «Hoşuna gitmek mi? Val, bütün hayatınca hayal ettiğin bir yer orası. Sen oraya aitsin. Benden daha çok **sen!**» Senin aradığın ve burada bulamadığın her şey orada var. Her şey!»

Tekrar anlatmaya başladı caddeler, nasıl gördükleri, eğri bükü ve daracık sokaklar, geçitler, küçük ve sempatik yerler, Etoile'den başlayan büyük ve geniş avenüleri, pazarlar, kasaplar,

kitapçılar, köprüler, bisikletli polisler, kafeler, kabareler, umumi parklar, çeşmeler falan filan sanki Cook acentasının şehir turları gibi idi. Benim ise bütün yaptığım iş gözlerimi oynatmak, kafamı sallayıp ellerimi çırpma idi. «Eğer anlatıklarının yarısı kadar bile olsa» diye düşündüm, «Yinede nefis bir şey olur».

Bir tane tatsız nokta vardı: Fransız kadınları. Katiyen güzel olmadıklarını bilmemi istedi. Belki biraz çekici idiler ama bizim Amerikan kadınları gibi güzel değildiler. Diğer taraftan Fransız erkekleri ise enteresan ve canlı idiler fakat onlar da insanın yakasına yapıştılar mı ayrılmak nedir bilmiyorlardı. Erkeklerinden hoşlanacağımı düşündüğünü söyledi. Fakat onların alışkanlıklarını kapmayacağımı ümit ettiğini ilave etti. Ona göre Fransız erkeklerinin kadınlar hakkında ortaçağa ait bir görüşleri vardı. Bir erkek istediği zaman herkesin gözü önünde bir kadını dövmek hakkına sahipti. «Korkunç bir şey» dedi «kimse de karışmaya cesaret edemiyor. Polisler bile kafalarını çeviriyorlar.»

Bütün bunları her zamanki edam ile karşıladım. Bir kadının görüşü işte. Amerikan güzelliği işine gelince, Amerika bütün güzelliğini kendine saklasın, benim için zaten hiç bir çekiciliği olmamıştı.

Beraber gitmemiş olduğumuzu unutarak «Muhakkak oraya dönmeiyiz» dedi. «Senin için tek hayat orası Val. Seni temin ederim, orada muhakkak yazabilirsin. Açlıktan ölsek bile. Orada sanki hiç kimsenin parası yok. Buna rağmen nasıl yapıyorlar bilmem ama geçiniyorlar işte. Her ne hikmetse orada züğürt kalmak buradaki gibi zor değil. Burada çok kötü olur, orada ise ne bileyim, romantik bile bulabilirsin. Ama gittiğimiz zaman züğürt olmayacağız. Şimdi çok şalışıp para biriktireceğiz, gideceğimiz zaman en azından iki üç senelik birikmiş paramız olacak.»

İş hususunda onun bu kadar ciddi konuşmasını görmek çok hoşuma gitmişti. Ertesi gün olan Pazar'ı yürüyüş yapmakla ve konuşmakla geçirdik. Mona iktisat yapmak için yemek pişirebileceğimiz bir yer aramaya karar verdi. Benim kiraladığım yatak odasında daha çok eve benzeyen bir yer yani. «Senin çalışabileceğin bir yer olmalı.» Bu usul hiç de yabancı gelmiyordu. Bırakayım istediği gibi halletsin diye düşündüm. Nasılsa istediğini yapacaktı.

« Herhalde şimdiki işin bir hayli sıkıcı olmalı.»

«O kadar kötü değil canım.» Buna nasıl cevap vereceğini biliyordum.

«Umarım hep o işte kalmazsın?»

«Hayır sevgilim, yakında yine yazmaya başlayacağım.»

«Orada» dedi «İnsanlar burada olduğundan çok daha iyi yaşayabiliyorlar, ve çok daha az para ile. Eğer bir adam ressam ise resim yapıyor, yazar ise yazıyor, hiç kendilerini zorlamadan.» Şüphe ile karşılayacağımdan emin olarak durdu.

«Biliyorum Val.» dedi. Sesinde bir değişiklik olmuştu: «Biliyorum ki bu yaptığım işi beğenmiyorsun. Aslında benim de hoşuma gitmiyor. Fakat senin hem çalışıp hem yazman imkânsız. Bu muhakkak olan bir şey. Şayet birinin fedekârlık yapması gerekiyorsa bırak bu ben olayım. Samimi söyleyeyim ki yaptığım esasında bir dedakârlık değil. Bütün amacım senin isteklerini olmuş görmektir. Avrupa'ya ayak bastıktan sonra herşey olacak. Orada sen açılacaksın ben buna eminim. Burada çok kısır bir hayat sürüyoruz. Farkında mısın bilmem, artık beraber olmaktan hoşlandığın arkadaşın bile yok. Bu sana bir şey ifade etmiyor mu? Orada git bir kafeye otur, hemen bir iki arkadaş edinebilirsin. Herşey bir yana senin hoşlandığın şeyler konuşulur. Senin burada anlaşılabildiğin yeğâne arkadaşın Ulric'tir. Diğerleri ile tek kelime konuşamazsın. Bak bunda haklıyım değil mi?»

İtiraf etmeliydim ki çok haklıydı. Böyle açık açık konuştuğumuzu anlıyordum benim için neyin iyi neyin kötü olacağını belki benden bile iyi biliyordu. Sorunlarımıza mutlu bir sonuç bulabilmek için bu kadar istekli olduğumu hatırlamıyordum. Bilhassa sıkı bir çalışma sorunu için.

Çantasında sadece bir kaç kuruş kalmıştı. Son dakikada gemiyi değiştirmesinin sebebi ise parasızlık idi. Tabii bundan başka sebepler de vardı. Ve başka izahatlarda da bulundu. Fakat o kadar hızlı ve ağız kalabalıklığı içinde oldu ki, takip edemedim. Beni en çok şaşırtan şey göz açıp kapayıncaya kadar, Broadway'in en güzel sokaklarından birinde taşınacağımız yeri bulması oldu. Tam bize göre bir yerdi. Bir aylık kirayı ödemiş, bana bir daklito kiralamış, kileri erzakla doldurmuş ve Allah bilir

başka neler yapmıştı. Parayı nasıl temin ettiğini merak ediyordum.

«Hiç bana sorma» dedi. «Lâzım olduğu zaman yine bulurum.»

Birkaç tane pis doları temin edebilmek için benim çektiğim güçlükleri düşündüm ve halâ Tony'e olan ödenmemiş borcumu. «Biliyor musun» dedi, «Herkes benim döndüğüme o kadar memnun ki kimse benden birşey esirgemiyor.» Bahsettiği herkesin aslında bir kişi olduğuna hükmediyordum. Bundan sonra o berbat işten ayrıl diyeceğinden hiç şüphem yoktu. Tony de bunu temin ediyordu. Bir gün «Biliyorum bizimle daha fazla kalmayacaksınız. Bir bakıma seni kıskanıyorum. Ayrılacağın zaman dikkat edelim de birbirimizin izini kaybetmeyelim. Seni özleyeceğim ulan hergele.» Bana yapmış oldukları için ona ne kadar müteşekkirdiğimi ifade etmeğe çalıştım fakat o kısa kestirdi. «Benim yerimde olsan sen de aynı şeyi yapardın.» dedi. «Sen şimdi gerçekten yazı yazmaya başlıyor musun? İnşallah! Çukur kazıcılarımı her zaman bulabiliriz ama bir yazarı değil. Ha ,ne dersin?»

Tony'e veda edeli bir hafta olmuştu. Bu onu son görüşümdü. Ona borcumu ödemiştım tabi. Fakat parça parça. Diğer borçlu olduklarım ise paralarını ancak 15, 20 sene sonra alabildiler. Bazıları ben ödemededen ölmüştü bile. Hayat böyleydi işet. Gorky'nin dediği gibi. «Hayat Üniversitesi!»

Yeni mekanımız çok güzeldi. Kahverengi taştan yazılmış bir evin ikinci katının arka tarafı. Yumuşak halılar, kalın yün battaniyeler, buzdolabı, banyo ve duş, geniş bir mutfak, elektrik sobası ve bunun gibi her türlü konfora haiz bir yerdi. Ev sahibi ise bizi çok sevmişti. Liberal fikirlere sahip sanattan çok hoşlanan bir Yahudi kadındı. Evinde bir yazar ve artistin bulunması —Mona kendini öyle takdim etmişti— onun için çifte bir zaferdi. Kadın, kocasının ani ölümüne kadar, yazarlığa hevesli bir öğretmendi. Adamın ölmesi ile sigortadan almış olduğu para sayesinde öğretmenliği bırakmıştı. Bir an önce o da yazı hayatına girmeyi ümid ediyordu. Belki ben ona pratik yollar bile gösterebilirdim —tabii vaktim olursa—.

Nereden bakılırsa bakılsın durumumuz pek hoştu. Ne kadar sürerdi? Kafamdan hiç ayrılmayan soru bu idi. Beni herşeyden çok Mona'nın öğleden sonraları alışveriş çantası dolu ola-

rak gelmesi sevindiriyordu. Onu önlük takıp yemek yaparken görmek ne kadar güzeldi. Tam mesut evli bir kadın manzarası. Ve yemek pişerken dinlediğimiz yeni bir fonograf. Daima egzotik, hiç bir zaman benim alamıyacağım birşey. Yemekten sonra nefis bir likör ve kahve. Arada sırada değişiklik olsun diye bir sinema. Veya etrafımızdaki aristokratik çevrede bir yürüyüş. Ve böylece tam kıvamına girdiğimiz bir zaman bana kendisinden çok hoşlanan zengin bir moruğun yazar olarak kendisinden çok ümitli olduğunu haber verdi. En ufak bir can sıkıntısı göstermeden sonuna kadar dinledim. Şayet Mona, bir roman yazabilirse, bu hayranı kitabı yayınlatabilecekti. Ayrıca yazı işi devam ederken, bu adam her hafta iyi bir ücret verecekti. Haklı olarak ta her hafta yazılmış olan bir iki sayfayı okumak istiyordu tabii.

«Ve bununla da bitmiyor Val. Gerisini daha sonra söyleyeceğim. Şimdi söylememek için kendimi zor tutuyorum inan. Fakat bana itimat etmelisin. Ne dersin?»

«Ne düşüneceğimi dahi bilemeyecek kadar şaşırmıştım.

«Yapabilecek misin? Yapacak mısın?»

«Bir denerim ama...»

«Ama ne Val?»

«Peki bu adam yazının bir kadın yazısı olmadığını anlamıyacak mı?»

Hemen cevabı yapıştırdı. «Hayır Val anlamıyacak.»

«Ne biliyorsun? Nereden bu kadar emin olabiliyorsun?»

«Çünkü ben onu bu denemeden geçirdim bile. Senin çalışmalarından bazılarını okudu — Benim diye takdim ettim tabii — ve hiç birşeyden şüphelenmedi.»

«A-a-a öyle haaa? Hiç bir şeyi de ihmal etmiyorsun değil mi?»

«İstiyorsan söyliyeyim bak. Çok alakadar oldu. Büyük bir kaabiliyet olduğumdan hiç şüphe etmediğini söyledi. Okuduğu sayfaları büyük bir yayınevi sahibi olan arkadaşına gösterecek. Şimdi inandın mı?

«Roman haa? Gerçekten bir roman yazabileceğime inanıyor musun?»

«Niye yazamıyasın?» Kafana koyduğun herşeyi yapabilirsin sen. Öyle çok ciddi bir şey olması da lâzım değil hem. Bütün isteği bende geleneklere bağlılık keşfedebilmek. Sabit olmadığımı ve çok kaprisli olduğumu söylüyor.»

«Bir şey daha var» diye araya girdim. «Nerede yazdığınızı... yani senin nerede yazdığını biliyor mu?»

«Tebii bilmiyor» dedi. «Deli mi sandın sen beni. Ona sakat olan annemle beraber oturuyorum dedim.»

«Peki ne iş yapar bu adam?»

«Zannederim kürkçülükle uğraşıyor.» Bu cevabı alırken nasıl tanışmış olduğunu, bu kadar kısa bir zaman içinde nasıl samimiyet kurduğunu filan da sormak çok enteresan olurdu ama böyle meraklı sorulara daima olduğu gibi, yeni alakasız cevaplar alacaktım.

«Ayrıca borsa işleri ile de meşgul» diye ilâve etti. «Epey para yapıyordur herhalde.»

«Demek ki seni sakat annesi ile yaşayan yalnız bir kadın sanıyor?»

«Evlenip ayrılmış olduğumu söyledim. İsim olarak da sahne adımlı verdim.»

«Görünüşe bakılırsa tezgâhı kurmuşsun. Neyse hiç olmazsa geceleri çıkmak zorunda kalmazsın artık değil mi?»

Buna cevabı «Sana çok benziyor. Şehirden ve buradaki bütün saçmalıklardan nefret ediyor. Gerçekten Val bu adamın biraz kültürü var. Bir kere, müzikten çok hoşlanıyor. Bir zamanlar keman çalmış.»

«Öyle mi? Peki sen bu moruğa nasıl hitap ediyorsun?»

«Babalık.»

«Babalık mı? Tahminen kaç yaşında var?»

«Elli civarında herhalde.»

«O kadar yaşlı sayılmaz değil mi?»

«Yo-o-o, konuyu kapamak için «Pekalâ» dedim. «Bütün bunlar çok enteresan. Kimbilir sonunda belki iyi bir şey çıkar. Haydi gel biraz yürüyüş yapalım. Ne dersin?»

«Tabii» dedi «Ne istersen.»

Ne istersen. Bu onun ağzından uzun zamandır işitmediğim bir söz idi. Yoksa Avrupa gezisi onda büyük bir değişme mi yapmıştı. Yoksa henüz söylemeyi uygun bulamadığı bulanık bir şey mi vardı? Şüphelerimi yeniden ortaya çıkarmak istemiyordum. Fakat yara izleri ile dolu bir mazi vardı. Şimdi de bu Babalığın teklifi çıkmıştı —Gerçekten inanılmayacak mükemmel bir şeydi ve belli idiki bu işe benim için girmişti. Fakat bir artist yerine yazar olarak tanınmak ya ona bir zevk verirseydi? Ama o, bunu sırf beni harekete geçirmek için yapıyordu. Problemimi çözmek için tutmuş olduğu bir yoldu bu.

Fakat durumun bir yönü beni son derece rahatsız ediyordu ki, sonradan halloldu. Babalık ile yaptığı konuşmaları bana anlatıyordu. —Mona'nın çalışmaları hakkında— Belli ki Babalık o kadar budala değildi. Sorular soruyordu. Bazan cevaplandırılması güç olan sorular. Mona ise yazar olmadığı için «Niye bunu bu şekilde yazdın» sorusuna pekâlâ «Bilmem» diyebileceğini bilmiyordu. Sorunun cevabını bilmesi gerektiğini zannederek bir yazarın bile düşünmekten gurur duyabileceği geniş ve hayret uyandırıcı izahatlar veriyordu. Babalık bu cevapları yutuyordu. Nihayet, o da yazar değildi. «Daha anlat» derdim. Çoğu hikâye olmasına rağmen anlatırdı. Ben ise sırtımı koltuğa yaslayıp kahkahadan kırılırdım. Bir ara o kadar hoşuma gitmişti ki dayanamayıp «Kimbilir belki sen de bir yazar olup çıkarsın» dedim.

«Ah Val, olamam. Hiç bir zaman yazar olamam. Ben sadece bir aktırdım. Daha fazla birşey olamam.»

«Yani sahtekar mı olduğunu söylemek istiyorsun?»

«Demek istiyorum ki hiç bir şey için kaabiliyetim yoktur.»

Onu böyle bir itirafa zorladığım için içim burkularak «Her zaman böyle düşünmezdin» dedim.

«Öyle idi» dedi. «Aktrist oldum... yani sahneye çıktım... sırf aileme onların benim hakkımda düşündüklerinden daha üstün olduğumu ispat etmek için. Aslında tiyatrodan hiç hoşlanmazdım Rol kabul ettiğim zamanlar dehşete kapılırdım. Kendimi sahtekar gibi hissederdim. Aktristim dediğim zaman sadece inandırıcıyım demek istiyorum. Sen de biliyorsun ki gerçek bir aktrist değilim. Sen her zaman benim içimi görürsün. Sahte veya yalan olan her şeyimi görürsün zaten. Baza nşasıyorum, nasıl benimle beraber yaşamaya tahammül edebiliyorsun diye. Gerçekten şaşıyorum.»

Onun ağzına hiç uymayan bir konuşma. Şimdi bile bu kadar samimi olmasına rağmen yine rol yapıyordu. Beni inandırıcı olduğuna inandırıyor. Birçok kadın gibi doğuştan bir yetenekle gerçek benliği söz konusu iken ya kendini çok küçültür, veya hut büyültürdü. Ancak birisine bir intiba bırakmak istediği zaman tabii halinde olabiliyordu. Bu, üzüntülerinin silahını düşürmek için kullandığı bir yoldu. Babalık ile yaptığı konuşmaları tekrar duymak için neler vermezdim. Bilhassa yazı hakkında konuşurken — Mona'nın yazısı — kimbilir belkide ihtiyar moruk onun içini görüyordu. Veyahut yağdırdığı parayı daha kolay kabul ettirmek için bu yazı hikâyesini ortaya çıkarmıştı. Büyük bir ihtimalle ona parayı hakkettiği hissini vererek herhangi bir utanç duygusundan kurtulacaktı. Anladığım kadarı ile, açık açık metres olmasını teklif edecek tiplerden değildi. Tam o şekilde söylemedi ama ima ettiğine göre fizik olarak Miğde bulandıracak idi. (Bir kadın bunu başka türlü nasıl izah edebilirdi?) Fakat düşünmeye devam edecek olursak... sırf kendi gururunu okşamak için - ki, O'nun tipinde bir kadın için ciddi bir yol yapmaktan çok gururunu ne okşayabilirdi? - belki de metres olma rolünü gönüllü olarak, kendisine teklif edilmeden üzerine alabilirdi. Sadece bir şükran hissiyle. Bir kadın eğer elde ettiği alakadan gerçekten müteşekkir olursa daima vücudu ile teşekkür eder.

Bu çeşit tahliller, kurmaya muaffak olduğumuz pürüzsüz münasebetlerimizi hiç bir şekilde gölgelemedi. İşler yolunda gidince insanın yüreği hayret edilecek bir genişleme kazanıyor ve ruhunu rahatsız etmiyor.

Akşam yemeğinden sonra yaptığımız yürüyüşlerden çok zevk alıyordum bu gezintiler hayatımıza yeni giren şeylerdi. Daha serbest ve rahatlıkla konuşuyorduk. Tabii bunda cebimizde para olmasının da mühim bir rolü vardı ve her zamanki hazin parasızlık mevzularının dışında konuşabilmemizi sağlıyordu. Civarımızdaki sokaklar güzel ve ferahtı. Eski malikaneler, zamanın tozları arasında gittikçe kayboluyordu. Hâlâ ihtişamlarını muhafaza ediyorlardı. Bazılarının önünde eski günlerde direk olarak kullanılan demirden zenci heykelleri vardı. Araba yolları çardakların gölgesi altında yaşlı ağaçlar zengin bir yaprak örtüsü ile kaplı, bahçesi son derece bakımlı ve elektrikli bir yeşillikle parlıyordu. Hepsisi bir yana, sokaklar öyle bir sükûnet içinde idi ki, bir blok ötedeki ayak sesleri kolayca duyulabiliyordu.

Tam yazı yazmaya elverişli bir ortam vardı. Arka pencere-mizden baktığım zaman içinde iki büyük gölgelik ağaç olan güzel bir bahçe görebiliyordum açık olan penceresinden ise daima tatlı bir müzik sesi yükseliyordu. Arada sırada kulağıma kanto sesleri gelirdi — genellikle sirto veya rosenblatt — çünkü bu ev sahibesi benim sinagog müziğinden hoşlandığımı farketmişti. Bazen kapıyı çalar, evde yapmış olduğu pastadan bana ikram ederdi. çalışma masama kaçamak bir bakış bakar, daima kitaplar ve kâğıtlarla karma karışık görür ve bir yazarın yuvasını görebildiği için müteşekkir bir şekilde hemen uzaklaşırdı.

Akşam gezintilerimizden birini yaparken sigara almak için dondurma ve soda satılan köşedeki bakkala girdik. Yahudi ailesi tarafından işletilen eski yapı bir bina idi. İçeri girer girmez çok hoşlanmıştım. Küçükken fındık fıstık aldığım bakkalların havası vardı. Dükkanın sahibi köşede bir masada oturmuş arkadaşısı ile satranç oynuyordu. Oyun tahtasının üzerine eğilmiş halleri bana meşhur tabloları bilhassa Cézan'ın iskambil oynayanlar eserini hatırlattı. Dükkan sahibi bizimle meşgul olurken iriyarı bir adam olan diğeri, geniş şapkasını gözlerinin önüne çekip, oyun tahtasındaki durumu incelemeye başladı.

Sigaramızı aldıktan sonra bir dondurma yemeğe karar verdik. Dondurmamızı aldıktan sonra oyununuzdan alakoymaya-yım» dedim. «satranç oynarken meşgul edilmenin ne demek olduğunu bilirim ?»

«Demek siz de oynarsınız ?»

«Evet ama çok iyi değil. Epey geceler sarfettim onun için.»

Ona, oyunundan alıkomak istemediğim halde bir zamanlar devam etmiş olduğum İkinci Avenue'daki satranç kulübünden bahsettim.

Geniş şapkalı adam yerinden kalkıp yanımıza gelmişti. Selam veriş tarzından bizi de Yahudi zannettiğini fark ettim. Bu, bana ılık bir his verdi.

«Demek siz satranç oynuyorsunuz» dedi. «Bu iyi, bize katılmak istermisiniz?»

«Bu gece olmaz» diye cevap verdim. «Biraz hava almak için çıkmıştık da.»

«Yakında mı oturuyorsunuz?»

«Hemen sokağın başında» diyerek adresimi verdim.

«Ama bu Mrs. Skolsky'nin evi. Onu çok iyi tanırım. Bir blok aşağıda da benim erkek mobilyaları satan mağazam var... Myrtle Avenueda. Bir ara uğrasanıza?»

Böyle diyerek elini uzattı «Adım Essen, Sid Essen» dedi. Sonra Mona ile el sıkıştı. Bizde isimlerimizi söyleyince tekrar ellerimizi sıktı. Adamda garip bir sevinç belirdi. «Demek Yahudi değilsiniz» dedi.

«Hayır» dedim. «Ama genellikle öyle geçinirim.»

«Peki, karınız, o Yahudi değil mi?» Dikkatle Mona'ya baktı.

«Hayır» dedim. «Kısmen çingene, kısmen Romen. Bukovina'dan.»

«Mükemmel» dedi. «Abe, nerede o purolar? Kutuyu Mr. Milere uzatsana.» Monaya döndü, «Bayan için biraz pasta?»

«Oyununuz ne olacak?» dedim.

«Boşver» dedi. «Sadece vakit öldürmek için oynuyorduk. Sizin gibi birisi ile ve güzel eşinizle konuşmak bir zevktir. Hanımınız aktrist değil mi?»

Başımlla tasdik ettim.

«İlk bakışta anladım» dedi.

Böylece sohbet başlamış oldu. Belki bir saatden fazla konuşmuşuk. Merakını uyandıran şey, benim Yahudi eşyalarına karşı olan sempatim oldu. Kısa bir zamanda onu mağazasında ziyaret edeceğime söz vermek zorunda kaldım. Eğer istersem bir de satranç oynardık orda. Yerinin gittikçe bir morg'a benzediğini anlattı. Zaten bir avuç müşterisi kalmıştı, neden hala orayı kapamadığını bilmediğini söyledi. Sonra el sıkışıp ayrılacakken birgün ailesiyle tanışmak lütfunda bulunacağımızı ümit ettiğini bildirdi. Neredeyse kapı komşusu olduğumuzu ilave etti.

Yolda yürürken «Yeni bir arkadaş edindik» dedim.

Mona, «Sana hayran kaldı. Bunu fark ettim» dedi.

«Okşanmak isteyen bir köpek gibi idi değil mi?»

«Şüphesiz çok yalnız bir adam»

«Keman çaldığını söylemişti değil mi?»

«Evet» dedi Mona, «Hatırlamıyormusun her hafta bir kere yaylı sazlar dörtlüsünün evinde toplandığını söylemişti.»

«Tamam tamam. Aman allahım, bu Yahudiler kemani ne kadar çok seviyorlar.»

«Zannederim sende biraz Yahudi kanı olduğunu sanıyorlar.»

«Belki de vardır. Şurası muhakkak ki eğer olsa idi bunun için utanç duymazdım.»

Sapık bir sessizlik doğdu.

Sonunda «Senin anladığın şekilde demek istemedim» diyebildim.

«Biliyorum» dedi. «Mühim değil.»

«Hepside satranç oynamayı bilir» dedim «ve hediye vermesini çok severler, bilmem şimdiye dek hiç dikkatini çekti mi?»

«Değişik bir şey konuşamazmıyız?»

«Tabii tabii konuşabiliriz. Afedersin beni çok heyecanlandırdılar da. Ne zaman hakiki bir Yahudi ile karşılaşsam, kendimi yuvada hissedirim, neden bilmiyorum.»

«Çünkü onlarda senin gibi sıcak ve cömert insanlar» dedi.

«Bana kalırsa yaşlı insanlar oldukları için»

«Sen Amerikadan başka diyarlar için yaratılmışsın Vall kendi halkından başka insanlarla mükemmel geçiniyorsun».

«Peki ya sen sende buraya ait değils'n».

«Biliyorum» dedi «O halde biran önce şu romanı bitir, hemen hemen kaçalım buradan nereye götürürsen götür beni. Fakat ilkönce Parisi görmem şart.

«Kabul!» Fakat başka yerleri de görmek isterim. Roma Budapeşte, Madrit, Viyana İstanbul, hatta birgün senin Bukovina-nı bile görmek isterim. Birde Rusya - Moskova, Petersburg, Nijny - Novgorod. Ah! Dostoyevski'nin adımları ile Nersky Prospekt'ten aşağı doğru yürümek. Ne güzel rüya!

«Gerçekleşebilir. Bu Val. İstedığımız yere gidemememiz için hiç bir sebep yok dünyanın neresinde olursa olsun.»

«Olurmu dersin?»

«Olacağını biliyorum» sonra aniden «şimdi Stasia nerededir acaba?» dedi. «Biliyormusun?»

«Tabii bilmiyorum, geldiğimden beri ondan hiçbir haber alamadım. İçimde öyle bir his varki bir daha da hiç almayacağım?»

«Hiç merak etme» dedim, «yakında bir haber alırsın, bir gün aniden karşına çıkıverir».

«Burada iken ne kadar farklı bir insandı».

«Nasıl yani?»

«Kesinlikle bilmiyorum. Sadece çok farklı belki daha normaldi. Belli tipteki erkekler onu cezbediyordu, sana bahsetmiş olduğum o Avusturyalı gibi. Stasia onu çok anlayışlı düşünceli ve nazik buluyordu.

«Aralarında bir şey var mıydı dersin?»

«Kimbilir birbirlerine delicesine aşık gibi her dakika beraber diler.»

«Gibi diyorsun. O ne demek?»

Bir an durdu, sonra «öyle bir yaratığa hiç bir kadın tutulamaz. Her zaman Stasia'ya yaltaklanırdı, yemeklerini onun elin-

den verdi... Stasia da bundan çok hoşlanırdı. Belkide ona kadınlığını daha çok hissettiriyordu.»

«Hiç Stasia'yla bağdaştıramıyorum. Değiştiğini sanmıyorsun değilmi?»

«Ne sanacağımı bilmiyorum Val. Sadece özlüyorum. İyi bir arkadaşımı kaybettiğimi hissediyorum.»

«Saçma dedim. Kimse arkadaşını bu kadar kolayca kaybetmez.»

«Çok mütehakkim olduğumu söyledi çok.»

«Belkide öyle idin onunla»

«Kimse onu benim kadar anlıyamaz. Bütün istediğim onu mesut görmektir. Mesut ve hür.»

«Seven herkes aynı şeyi söyler»

«Sevgiden de üstün bir şeydi bu Val. Çok daha üstün».

«Sevgiden üstün ne olabilir? Sevgi her şeydir, öyle değilmi?»

«Belki kadınlar için değişiktir. Erkekler bu hisse sahip olmak için yeteri kadar hassas değildirler.»

Konuşmanın bir münakaşaya yol açacağından korkarak, elimden geldiği kadar ustalıkla konuyu değiştirdim. Sonunda karım acıkmış gibi yaptım. «Bende acıktım» diyerek şaşırmama sebep oldu.

Evimize dönünce iyice tıkındık. Yazı yazmak için havamı bulmuştum. Kimbilir belki de konuşmamız, seyahat bahsi, yabancı şehirler beni kıvama sokmuştu ve yahuutta konuşmamızı, kavgaya dönüşmeden başarıyla değiştirebilmemden. (Stasia gibi gayet nazik bir konu idi) Belkide yahudi Sid Essen ve neslini hatırlama çabaları idi, belkide yalnız, sıcak ve güzel bir yuvada bulunmam olabildi.

Neyse canım, Mona sofrayı toplarken «Ah! bir konuşabildiğim gibi yazabilseydim... Gorky, Gogol, veya Knut Hamsun gibi.»

Annelerin, kolları arasında taşıdığı çocukların bakışı gibi suratıma baktı. «Niye onlar gibi yazacaktıydın?» dedi «olduğun gibi yaz çok daha iyi.»

«Keşke bende öyle düşünebilseydim. Aman Allahım! Benim derdim ne biliyormusun? Ben bir bukalemun'um. Hangi yazara hayran olsam onu taklit etmeye kalkıyorum. Birde kendimi taklit edebilsem.»

«Ne zaman bana yaptıklarını göstereceksin?» dedi «şu ana kadar yazdıklarını görmek için can atıyorum.»

«Yakında» dedim.

«Bizim hakkımızdamı?»

«Zannederim öyle başka ne hakkında yazabilirim ki?»

«Herşey hakkında yazabilirsin sen Val.»

«O sana öyle geliyor. Benim sınırlarımı hiç idrak etmiyorsun: nasıl bir mücadele verdiğimi bilmiyorsun. Bazan tamamen ümidimi kaybediyorum. Bazan ne sebepten yazı yazabileceğim fikrine sahip olduğumu düşünüyorum. Buna rağmen birkaç dakika önce kafamda deli gibi yazıyordum. Ama makinanın başına oturduğum zaman put kesiliyorum. Mahvediyor bu beni!»

«Biliyormuydun» dedim «hayatının sonlarına doğru Gogol Flistine gitmiş. Garip adam Gogol. Düşün, öyle kaçık bir Rus, Gidip Romada ölüyor. Acaba ben nerede öleceğim merak ediyorum.

«Ne oldu sana Val. Neden bahsediyorsun sen? Senin daha seksen sene ömrün var, yaz! Ölüm hakkında konuşma.»

Ona romandan biraz bahsetmek zorunda olduğumu hissettim. «Bil bakalım kendime kitapta hangi ismi verdim.» dedim. Bilemedi. «Şu Viyanada yaşayan amcanın ismini aldım. Sanıyorsam Hussars'ta olduğunu söylemiştin. Neden bilmem, onu bir türlü alay komutanı bir albay olarak gözümün önüne getiremiyorum. Aynı zamanda bir yahudi: Fakat hoşuma gider. Onun hakkında anlattığın her şey hoşuma gider. Bu yüzden onun ismini aldım.

Süküt.

«Bu romanda yapmak istediğim şey -bilmem babalık ta bundan hoşlanırmı? - Sarhoş bir kazak askeri gibi üstüne saldırmak: **Rusya - Rusya nereye gidiyorsun: ileri, ileri, dönen değirmen gibi!** Ancak tahrip ettiğim zaman benliğimi bulabiliyorum. Kitap yayıncıları ile herhalde pek uyuşamayacağım. Çok kitap yazdım. Uyur gezer kitaplar ne demek istediğimi anlıyorsun - Yani kafamda yazdıklarım. Milyonlarca kelime — altın parçaları gibi kafamın içinde oradan oraya çarpıyorlar. Bıktım artık altın parçaları imal etmekten. Yazdığım her kelime hedefe giden bir ok gibi olmalı. Zehirli bir ok gibi. Bütün kitapları, yazarları, yayıncıları, okurları öldürüp atmak istiyorum. Toplum için yazmak bana hiçbir şey ifade etmiyor benim istediğim kaçıklar için — veya melekler için yazmak.

Durdum ve aklıma gelen bir şey yüzünden suratımda garip bir tebessüm belirdi.

«Şu bizim ev sahibesi olacak kadın beni böyle konuşurken duysa acaba ne sanırdı? Bize karşı çok iyi davranıyor ama değil-mi? Biz! **tanımıyor.** Benim yürüyen bir cinayet olduğuma imkansız inanmaz herhalde. Nede Sinatra'dan veya Sinagog müziğinden niye bu kadar hoşlandığımı hakkında en ufak bir fikri vardır» Diyerek kısa kestim.

«Sinatra'nın bununla ne alakası vardı sanki?»

«Evet Val, çok heyecanlandım. Hemen kitaba geçir bu heyecanımı. Konuşarak israf etme.»

Bazan saatlerce tek bir satır yazmadan daktilonun önünde otururdum. Aklıma gelen, genellikle alakasız, fikirlerle ateşlenir fakat düşüncelerim yazılamıyacak kadar hızla akar giderdi. Ben de dört nala giden harp arabasına takılmış savaşçı gibi onların arkasından sürüklenip giderdim. Sağımdaki duvarda bin bir çeşit notlar iğnelenmişti: Beni büyüleyen ve ilerde kullanmaya niyetli olduğum uzun bir kelime listesi, Uccello, della Francesca, Breughel, Giotto, Memling'in reproduksiyonları; içlerinden birkaç paragrafı ustaca almayı tasarladığım kitap isimleri, en sevdiğim yazarlardan, zikretmek için değil, bazı şeylerin nasıl değiştirilerek kullanılabileceğini hatırlamak için, aşırıdığım cümleler mesela: «Kadının mesanesini kemiren kurt» veya Alnının arkasına yapışmış hamur». İncilin sayfaları arasında, içindeki cevherlerin yerlerini işaretliyen küçük kağıt parçaları vardı. İncil gerçek bir elmas madeni idi. Her okuduğum pasaj beni mest ediyordu. Sözlükte de bir çok cinslerin yerleri işaretlenmişti, çiçekler, kuşlar, ağaçlar, sürüngenler, mücevherler, zalimler vb. Kısacası, etrafımı gayet iyi techiz etmiştim. Fakat netice ne idi? PRAXIS, PLEROMA gibi kelimeler üzerinde düşünür, beynim salaş bir eşek arısı gibi dolaşır dururken ben de en büyük eserini yarım bırakan tasavvufi veya ilahiyatçı Rus bestecisinin adını hatırlamaya uğraşır dururdum. Hani o, birinin hakkında

— «O, kendi hayallerinin mesihidir, insanlığı son bir festivale yönetmeyi tasavvur eden, kendisi dahil herşeyi yaratan Allah olduğunu hayal eden, nameleri ile dünyayı yıkacağını zannedip sonra bir küçük sivilceden ölen» diye yazdığı. Scriabin, tamam adı bu idi. Evet Scriabin, beni günlerce meşgul ederdi. Ve her sefer adı aklıma geldiğinde ben kendimi ikinci caddede, küçük bir kahvenin dip taraflarında Ruslarla (genellikle beyaz ruslar) ve Rus yahudileri ile çevrilmiş, bu kutsal Scriabin'in tanınmamış sonat, prelüt ve etütlerini dinler dururdum. Scriabin'den Procofiyev'e, Carnegie Hall'de onu ilk dinlediğim akşamı unutamadım. Balkonun en arkasında, o kadar heyecanlanmışım ki ayağa kalkıp alkışlayıp bağırduğım zaman —o zaman deliler bibi bağırdık hepimiz— az kalsın balkondan düşüyordum. Redingtonun içinde ince, uzun bir görünüşü vardı, sanki Drei Groschen Oper'den çıkmış veya Monsieur les Pompes Funebres gibi bir hali vardı. Prokofiev'den Luke Ralston'a şimdi ölü, o da muşevî, Monsieur Aranet'in ölü maskesi gibi bir yüz. İyi bir arkadaş Luke Raiston, ithal malı yünlü mamülleri ile beşinci caddedeki tüccar terzileri dolaşp sonra eve gider çok fazla sevgisi ile onu şımartan anası ona domuz paçası ve sauerkraut hazırlayıp bir yandan da binlerce defa ona ne iyi ne tatlı bir çocuk olduğunu söylerken o da Almanca Lied'ler çalışırdı.

Zayıf ve ince sesi maalesef en çok sevdiği Hugo Wolf'un yüklü melodilerini kaldıramazdı. Otuzüç yaşında zatürreeden —aslında kırık kalpten — öldü. Ve bütün bunların arasında bir sürü unutulmuş figürlerin hatıraları — Mimnesingers, flütçü, çellocular, piyanistler, hani o her seferinde programlarında Schubert'in Carnaval'ını çalan kadın gibi. (Bana hep virtiöz rahibe Maude'u hatırlatırdı.) Tabii başkaları da vardı; kısa saçlı uzun saçlı hep perfectos, Havana sigaraları gibi. Bazıları boğa gibi göğüslü, Wagner aryaları ile avizeleri titretir, bazıları sevimli jessicalar gibi, saçları ortadan ayrılmış ve yapılandırılmış - şefkatli Meryem analar (genellikle yahudi) akşamın bütün saatlerinde daha buz kutusunun kapağını açmamış kişiler. Kemancılar, etekli, bazan solak, genellikle kızıl veya kavuniçi saçlı ve keman yayınının çarptığı memeleri...

Dediğim gibi sadece bir kelimeye bakarak veya bir resim, bir kitap bazen sadece ismine bakarak. Karanlığın kalbinde veya sonbahar yıldızı altında gibi. Nasıl başlamıştı o şaheser ma-

sal ?Bir bakalım. Bir kaç sayfa okur sonra kitabı atardım. Benzetilemez. Ben nasıl başlamıştım? Bir daha okurum o benim hayali Paul Morphy açılışını. Zayıf çok zayıf. Masadan yere bir şey düşer. Eğilip onu ararım, dizlerimin ve ellerimin üstünde döşemedeki bir gıcirtı aklımı kurcalar bana bir şeyi hatırlatırdı. Neyi? Öyle kalırım. Sanki bir dişi koyun işinin görülmesini beklermiş gibi. Düşünceler kafamın içinde dolandır, dolandır ve tepemdeki delikten fırlar giderdi. Elime bir bloknot alır birkaç kelime karalardım. Daha bir sürü düşünceler, başbelası düşünceler. (Masadan yere düşen bir kibrit kutusuymuş.) Nasıl yerleştirirsin bütün bu düşünceleri bir kitaba. (romana). Hep aynı muamma. Sonra «Oniki adam»ı düşünürüm. Eğer sadece bir kısımda Paul Dreiser hakkındaki bölüm kadar sıcak, ince, ızdıraplı yazabilseydim. Fakat ben bir Dreiser değilim; ve Paul diye bir kardeşimde yok. Wabash'ın kıyıları çok uzak. Uzak, Moskovadan veya Kranstadt'dan Sıcak ve sonderece romantik Kırım'dan daha uzak. Neden? Rusya bizi nereye götürüyorsun? İleri. Eeh konee konee. Gorkiyi düşünüyorum. Fırıncının yardımcısı, yüzü un içinde bembeyaz, ve sevgili dişi domuzları ile çamurlarda yuvarlanan kocaman şişman köylü (üzerinde geceliği). Hayat üniversitesi. Gorki: ana, baba, yoldaş. Gorki, sevimli serseri, ya serserice dolaşır ya ağlayan işeyen, dua eden küfür eden, yazan. Gorki: Kanla yazan. Güneş kursu kadar haki ki olan bir yazar. Dediğim gibi, sadece bir kitap adına bakmakla. Böylece, sol el için yazılmış bir piyano konçertosu gibi gün geçip giderdi.

İlhamlarımı ve çektiğim işkenceleri ortaya çıkaracak bir iki sayfayı tamamlamayı büyük bir şans sayardım. Yazmak. Zehirli bir meşeyi köklerinden söküp çıkarmak kadar zordu. Veya bulunmayan bir meyveyi aramak kadar.

Bazen: «Val, nasıl gidiyor?» diye sorunca, başımı ellerimin arasına alıp hiçkırarak ağlamak isterdim.

«Kendini zorlama Val.»

Fakat ben kendimi zorladım. Zorladım, zorladım ta ki içimde bir parça bok kalmıyana kadar. Genellikle tam —«yemek hazır.» dediği zaman işler yoluna girmektedir. Allah kahretsin. Belki yemekten sonra. Belki o uyuyunca. Manana.

Sofrada, yaptıklarımın sanki Aleksandr Duma veya Balzac-mışım gibi konuşurdum. Hep yapmağa niyetli olduğum şeylerden, yaptıklarımın değil. Bende, henüz gelişmemiş, hatta henüz doğmamış şeylere karşı büyük bir kabiliyet vardı.

«Ya senin günün,» diyeceğim bir gün bende ona, «senin günün nasıl geçti?» (Ezbere bildiğim bir sürü saçmalıkları dinlemek için değil, fakat içimi kemiren şeytandan kurtulmak için.)

Yarım yamalak dinlenirken, alacağı kemiği sadık bir köpek gibi bekliyen Pop'u görebilirdim. Üzerinde kafi derece et olacak-mıydı acaba, alacağı kemiğin? Ağzında dağılıp erimiydi acaba? Ve bende kendi kendime hatırlatırdım ki onun beklediği kitap sayfaları değil, daha yağlı bir lokma idi — o. Edebi münakaşalarla —hiç olmazsa bir zaman için— tatmin oluyordu. Ona güzel görüldüğü müddetçe, zorla seçtirdiği elbiseleri giydiği müddetçe, onunla görünmekten utanç duymadığı müddetçe (acaba hakikaten bir kurbağaya benzediğini mi düşünüyordu.) Memnundu. Gözleri yarı aralık, sokak köşelerinde veya orta sınıf bir otelin holünde, yahutta kötü bir kahvede (başka bir hüviyette) «Zum Hiddigeigei» gibi bir kahvede onu beklediğini tasavvur edebiliyorum. Ben onu her zaman bir centilmen gibi giyimli gördüm, tozluk veya bastonu yoktu, veya vardı. Şöyle göze pek batmayan bir milyoner veya bir kürk tüccarı, yahutta bir borsacı gibi, hayatın tatlı taraflarını paraya tercih eden biri. Bir zamanlar müzikle uğraşmış, şüphesiz zevkli bir kişi. Kısacası boş bir insan değil. Göze çarpması ile göze çarpan, kavun karpuz çekirdekleri ile dolu, sakat bir kadınla evli ve onu kattiyen incitmeyen (Bak sevgilim, sana ne aldım, Ringa Balığı, Lachs, Rengeyiği Ülkesinden tuzlanmış et...) biri.

Ve bu kavun çekirdeği çıtlatan milyoner, ilk sayfaları okuyunca acaba «Ah, hilebaz seni,» diye bağırarak mı? Veya kafasını oğuşturup «Karanlık çağlardan bir romans, çok güzel bir parça» diye kendi kendine mırıldanacak mı?

Ve evsahibemiz, tatlı Bayan Skolsky, o ne düşünecek bu sayfalara baktığı zaman? Heyecandan altını ıslatırmı acaba? Yoksa hafiften melodiler mi duyacak? (Sinegoga borular ötüyor mu diye bakmağa koştuğunu görür gibiyim.) Bir gün bu yazmak işini halletmeliyiz onunla. Ah bir parça yidiş bilseydim.

«Bana Reb deyiniz.» Bu Sid Essenin başlangıç konuşması idi.

O nefis işkence, yazmak hilekarlığı. İsveçlilerin Mardrömen dediği boğucu nöbetlerle beraber gelen hayaller. Çömelmiş elmas taçlı hayaller. Barok mimarisi. Dini logaritma. Mezuzahlar ve dua çemberleri. Hayal verici cümleler (Deniz kuşu, «Kimseyi bırakma,» dedi. «Bu adama iyilikle bak.») Mavi - yeşil bakırdan gökler, dantela gibi çizgilerle işlenmiş, şemsiye telleri gibi, açık saçık resimler.

Eşeğin kıcını yaladığı Balaam. Sansarlar, saçma sapan fışkırmış filizler. Adet gören bir dişi domuz...

Bütün bunların hepsi, onun bir kere dediği gibi benim, hayat boyu sürecek bir şansım, olmasından.

Bazan kocaman siyah kanatlarla içerilere doğru yelken açardım. Ve herşey karman çorman bir şekle gelirdi. Sayfalar, sayfalar, Tonlarca. Ve hiç biri yazmak istediğim romana ait değildi. Ve hatta Ezeli Kasvet Kitabı'na bile ait değildiler. Onları tekrardan okurken bana sanki eski başka bir eseri incelemişim gibi gelirdi. Bir orta çağ odası, ihtiyar bir kadın, lazımlıkta oturuyor, bir doktor elinde kızgın bir masa ile kenarda bekliyor köşedeki haçın yanında duran peynire doğru sürünen bir fare. Bir zemin katı. Ezeli sefaletten bir paragraf. Yoksulluk, uykusuzluk ve oburluk yanyana poz vermişler. Hepsi potasyum permanganat, benzin ve cıva içinde tasvir olunmuş.

Bir başka gün, ellerim, Borjiya'nın kaatil pençeleri gibi zevkle tuşlarla oynardı. Staccato tekniği ile Ghibelline'nin alaylı ve kaçamak stillerini taklit ederdim. Veya aptal bir kralı eğlendiren orta oyuncusu olurdu.

Ertesi gün dört ayaklı bir hayvan. Herşey. Nal sesleri, balgam ve köpük, homurtu ve osuruk. Donmuş bir gölün üstünde koşan, yarışan bir at. (hah.) Alla bravura.

Fırtına dinmeğe başladığı zaman bir melodi halini alırdı — sessiz ahenkli, bir magnezyum ışığı. Bahagavad Gita ilahisini okurmuş gibi. Safran rengi elbisesi ile bir rahip Tanrıyı övermiş gibi. Artık bir yazar değil. Bir aziz. Sanhedrinden bir aziz. Tanrı takdis etsin. (Bir Davielimiz var mı buralarda?) Gölün ortasında çalan bir org gibi yapabilmek ne tatlı idi.

Isır beni bit. Isır beni daha kuvvetim varken.

Ona hemen Reb diyemedim. Demedim. Hep — Bay Essen dedim. Ve oda hep bana Bay Miller diye hitap etti. Fakat biri konuştuklarımızı duysa, hayat boyu arkadaş olduğumuzu sanırdı.

Bir akşam divanda yatarken Mona'ya bunu izah etmeye çalışıyordum. Ilık bir akşamdı çok rahattık. Yanımda soğuk bir içki, Mona kısa bir Çin sabahlığı içinde kımıldarken ona açılmak ihtiyacını duydum. (Bunun yanında o gün bir kaç tane çok iyi sayfada yazmıştım.)

Konuşma Sid Essen veya o gün ziyaret ettiğim dükkanından alakasız olarak, tren belirli bir dönemeci dönerken hissettiği şeylerden açıldı. Bu konuşma ihtiyacı o gün içinde bulundugum, her zamankinin aksine çok iyi olan durumdan geldi herhalde. O dönemde dönerken ilk defa o dulu ziyaret ettiğim apartman katının penceresini görebiliyordum... Ona kur yapıyordum o zamanlar.

Her hafta iyi görünüşlü bir genç gelir, bir dolar veya bir dolar otuz beş senti alırdı, satın aldığı mobilyaların taksiti. Parası olmadığı zamanlar genç adam: «Peki.» derdi, «gelecek hafta öyleyse.» O sterilize hayatın temizliği, fakirliği, bana sokaklardakinden daha boğucu gelirdi. (İlk defa orada yazmaya çalışmıştım. İyi hatırlıyorum bir kurşun kalemi ile. Bir düzine satırdan fazla yazmadı idim — buda kendimi yazmağa hiç kabiliyetim olmadığına ikna etmeğe yetmişti.) Hergün işe gelip giderken aynı trene binip, aynı tahta evlerin yanından geçiyor, aynı nihilist, kara ruh haletine giriyordum. Kendimi öldürmek istedim, ama cesaretim yoktu. Dulu terkedip gidemiyordum. Denedim ama başaramadım. Uğraştıkça daha fazla bağlanıyordum. Seneler sonra, ondan ayrıldıktan sonra bile, o dönemde aklima geliyor bunlar.

«Nasıl izah edersin bunu?» diye sordum. «Sanki bir parçamı o evde bırakmışım gibi bir his var içimde. Hiçbir zaman kendini kurtaramayan bir parçamı.»

Mona yere oturmuş, sırtını masanın ayağına dayamıştı. Serin ve soğukkanlı idi. Dinlemek istiyordu. Arada sırada da genellikle sormaktan çekindiği, bir kaç soru soruyordu — dul hak-

kında Elimi bacaklarının arasına dokundurmam için bir parça eğilmem kafi idi.

O anlayış ve armoni taşıyan seyrek akşamlardan biri idi. İnsan rahat ve tabii bir şekilde en gizli şeylerinden karısına bile bahsedebilirdi. Bir yere yetişmek veya sevişmek düşüncesi olmayan fakat sevişme fikrinin yinede bütün konuların üstünde yer aldığı bir gece.

Lexington Caddesinde trenin dönemecini şimdi bir acaip mahlukmuş gibi hatırlıyordum. Yalnız çok uzak değil, hayal edilmesi zor birşeymiş gibi geliyordu bana. Eminimki hiç bir zaman böyle bir sıkıntı ve ümitsizlik hissetmeyeceğim.

Bazan düşünüyorum ki o zamanlar çok genç olmamında bunda etkisi vardı. O şekilde bir tuzağa düşeceğimi hiç düşünmemiştim. Belkide o zamanlar düşündüğüm gibi onunla evlenseydim daha iyi olurdu. Kim bilir belkide bir kaç yıl için mesut bile olurduk.

«Val, sen her zaman seni o kadının yanında tutan şeyin merhamet olduğunu söylüyorsun, ama bana öyle geliyorki o hiç merhamet değil aşktı. Zannedersen sen hakikaten sevdin onu. Baksana hiçbir vakit kavgaya etmemişsiniz.»

Edemezdin. Onunla kavgaya etmem imkansızdı. İşte benim dezavantajım buydu. Hala hatırlıyorum hergün onun resmine bir fotoğrafçının vitrininde— baktığım zaman hissettiklerimi. Gözlerindeki elem, işte bu idi benim mağlubiyetimin sebebi. Günlerce gittim gözlerine baktım, o üzgün ifadesinin sebebini aradım. Daha sonraları, birbirimizi iyice tanıdığımız vakit, onu aptalca, düşüncesizce incittiğim zaman yine aynı ifade gelirdi gözlerine. O bakışlar herhangi bir kelimedenden daha çok itham edici, harap edici idi...»

Bir müddet ikimizde konuşmadık. Sıcak ve nefis kokulu bir rüzgar perdeleri oynattı. Aşağı katta bir gramafon çalıyordu. «Sana kendimi kurban edeceğim, Oh İsrail...»

Dinlerken uzandım ve parmaklarımla yavaşça apış arasını okşadım.

«Bütün bunlardan bahsetmek istemiyordum» dedim. «Esas Sid Essen hakkında konuşacaktım. Dün dükkanına uğradım.

Gördüğüm en hazin ve sefil dükkan, hemde kocaman birşey. Bütün gün orada oturuyor ya kitap okuyor ya bir arkadaşı gelirse satranç falan oynuyor. Bir sürü hediyeler vermek istedi bana,— gömlekler, çoraplar, kravatlar, her ne istersem. Reddedemedim. Dediğim gibi çok yalnız bir insan. Elinden kurtulmak çok zor olacak... Ah, fakat sana esas söylemek istediğimi unutturdum. Tahmin et ne okuyordu bugün?»

«Dostoyevsky.»

«Hayır.»

«Knut Hamsun.»

«Hayır, Lady Murasaki —Genji'nin Masalı. Bir türlü hazmedemiyorum. Zannedersem her ne bulursa okuyor bu adam Rus yazarlarını Rusça, Alman yazarlarını Almanca okuyor. Lehçede okuyabiliyormuş, tabii Yidiş'de

«Pop, Proust okuyor.»

«Sahimi? Neyse, biliyormusun ne yapmak istiyor? Bana otomobil kullanmasını öğretmek, kocaman sekiz silindirli bir Buick'ı var, ben kullanmasını öğrenir öğrenmez bize ödünç verecek. Üç derste öğretebilirim diyor.

«İyi ama sen otomobil kullanmasını öğrenmek istiyormusun?»

«Yok canım benim istediğim yok. Ama Sid arada sırada seni gezmeğe götürürsem iyi olacağını söylüyor.»

«Boşver. Sen otomobil kullanmak için yaratılmamışsındır.»

«Bende öyle söyledim. Eğer bisiklet olsaydı başka idi. Ne kadar eğlenirdik bir bisikletimiz olsaydı.»

Birşey söylemedi.

«Değil mi?» dedim.

«Seni iyi tanırım Val, eğer bir bisikletimiz olsaydı bir daha çalışmazdın.»

«Belki de haklısın, yine de tatlı bir düşünce. Zaten artık bisiklet için ihtiyar sayılırım.»

«İhtiyar mı?» gülmeğe başladı. «Sen ihtiyarsın ha?» Sen seksen yaşında olsan bile genç olurdun. Bir çeşit Bernard Shav-sun sen, hiç bir zaman ihtiyarlamıyacaksın.»

«Eğer daha bir süre kitap yazarsam ihtiyarlarım. Biliyor-musun yazmak insanı ne kadar yıpratır? Eminim ki Pop'da yaz-mak için günde sekiz saat çalışmanın kafi geldiğini sanıyordur.»

«Böyle şeyleri pek düşünmez o.»

«Belki de. Fakat senin için düşünüyordur muhakkak, senin kadar güzel kadınlardan pek seyrek yazar çıkar.»

Güldü. «Pop aptal değildir. Benim doğuştan yazar olduğ-u mu bilir. Onun bütün istediği başladığım bir şeyi bitirebileceği-mi ispat etmem. Kendi kendlimi bir disipline sokmamı arzu edi-yor.»

«Tuhaf,» dedim.

«Hiç de değil. Kendimi harcadığımı, bütün istikametlere bir anda gitmek istediğimi biliyor.»

«Fakat seni o kadar tanımıyor bile. Çok keskin bir hissetme kabiliyeti olmalı.»

«Bana aşık olması herşeyi izah etmezmi? Bunu söylemeğe cesaret edemiyor tabii. Kadınların ona karşı çok soğuk olduğ-u nu zannediyor»

«Hakikaten o kadar çirkin mi?»

Güldü. «Bana inanmıyorsun değilmi? Yakışıklı sayılmaz. Tam bir işadamı tipi. Ve bundanda utanç duyuyor. Çok bedbaht olmasıda çirkinliğini değiştirmiyor.»

«Neredeyse beni de acındıracaksın. Zavallı adam.»

«Val, lütfen böyle konuşma onun hakkında, bu laflara layık değil.» Bir müddet sustuk.

«Hatırlıyormusun Bronx'ta o doktor ailenin yanında kahr-ken beni hep yemekten sonra uyumaya yollardın, saat sabahın ikisinde senle buluşabileyim diye? Senin için bunu yapabileceğimi sonra da sabah saat sekizde işte olabileceğimi söylüyordun.

Hatırlıyor musun? Bende birkaç sefer yapmıştım dediklerini, yorgunluktan ölüyorum. Bir erkeğin sevdiği kadın için herşeyi yapması gerektiğine kani idin değil mi?»

O zamanlar çok gençtim. Sonra senin o işte çalışmanı da istemiyordum Belkide seni çok yorarak o işten vazgeçireceğimi tahmin etmiştim.»

«Muvaffakta olmuşsun. Ben de sana bunun için minnettarım. Bana kalsa belkide hala orada çalışıyordum. Adam tutup, adam kovarak...»

Sessizlik.

«Ve sonra tam herşey yolunda giderken, değiştin. Bana epey zor vakitler geçirttin. Hatırlıyorsun değil mi? Belkide ben sana epey çektirdim.»

«Ne olur Val, konuşmıyalım bunlardan.»

«Peki, peki. Bilmem nereden aklıma geldi bütün bunlar.»

«Biliyormusun Val, hayat hiçbir zaman kolay olmayacak senin için. Eğer ben olmazsam bir başkası olacak sana ısıdırap veren, Sen üzüntü arıyorsun. Sakın alınma. Belkide üzülmeye ihtiyacın var. Fakat üzüntü çekmek seni öldürmez bunu biliyorum. Ne olursa olsun yine başarırısın. Bir mantar gibisin sen, battıkça yine yukarı çıkarsın. Fakat bazan batabileceğin derinlik beni korkutuyor. Ben öyle değilim. Benim neşem fiziki seninki... Ruhi diyecektim, fakat tam anlamı ile ruhi değil. Senin sağlam, hayvani bir ruh yapın var, fakat senin içinde bir çok kimsede olandan çok insani bir taraf var. Yaşamak istiyorsun... Her ne pahasına olursa olsun, bir insan olarak, bir hayvan, bir böcek veya bir mikrop olarak...»

«Belki bunda haklısın» dedim. «Sana söylemedim değil mi? Bir gece sen burda yokken başımdan çok acaip bir şey geçti. Bir ibne ile çok komik ama o zaman bana hiçte öyle gelmemişti.»

Gözlerini açmış hayretle bana bakıyordu «Evet sen gittikten biraz sonra idi her ne pahasına olursa olsun senin yanına gelmek istiyordum. Bir gemide çalışmak istedim olmadı. Sonra bir gece bir italyan lokantasında... Hangisi bilirsin... Daha önce yi-

ne orada tanıştığım bir adamla karşılaştım... Zannedersen bir dekoratör. Neyse namuslu bir tip. Konuşurken «Güneş yine Doğar» dan bahsediyorduk... Aklıma yol parasını ondan istemek geldi. Öyle hissediyordum ki eğer bir parça kendimi acındırabilsem parayı verecekti. Senden bahsederken ve sana kavuşmak için ne kadar bedbaht olduğumu anlatırken gözlerim yaşlarla doldu. Yumuşadığını görebiliyordum. En sonunda cüzdanımı çıkardım, senin resmini gösterdim, çok etkilenmişti. «Çok güzel» diye beğendi. «Hakikaten çok, çok güzel. Bu ihtiras, bu ne şehvet... Ne demek istediğini anladınız ya» dedim. «Evet» dedi. Bir erkeğin böylesi kadını istemesini anlarım. Fotoğrafı sanki incelemek istermiş gibi masanın üzerine koydu ve birer içki daha ısmarladı. Sonra anlaşılmayan bir sebeple Hemingway'den konuşmağa devam etti. Parisi tanıdığını orada birkaç kere bulunduğunu söyledi. Öylece devam etti konuşmağa.

Üzerinde ne etki yaptığımı görmek için biraz sustum. Acaip bir gülümseyişle baktı «devam et» dedi. Safi kulak kesildim. Sonunda ona yol parasını çıkarmak için herşeyi yapmaya razı olduğumu anlattım. Herşeyimi? dedi. «Evet» dedim. Öldürmek hariç herşey. O zaman nasıl birşeyle karşı karşıya olduğumu anladım. Bununla beraber o yine başka şeylerden konuşmaya devam ediyordu. Boğa güreşlerinden, arkeolojiden, alakasız bütün konulardan. Elimden kaçacak diye korkmağa başladım. Dinleyebildiğim kadar dinledim, sonunda garsonu çağırıp hesabı istedim. «Bir içki daha içmeyecek misiniz?» dedi. Yorgun olduğumu, eve gideceğimi söyledim. Birdenbire değişti. «O paris seyahati hakkında» dedi, «Biraz bize gidip konuşalım mı?» Belki de size yardımcı edebilirim. Ne düşündüğünü biliyordum. Kalbim çarpıyordu. Titredim. Fakat sonra düşündüm — Allah belasını versin istemessem hiçbirşey yapamaz—. Belki parayı da alabilirim. Yanılıyordum tabii, açık saçık resim koleksiyonunu çıkarınca oyunun başladığını anladım. Bir şey vardı... Japon. Neyse resimleri gösterirken bir elini dizlerimin üzerine koydu. Arada bir duruyor resimlerden birine dikkatle bakıp «bunu nasıl buluyorsun?» diye soruyordu. Sonrada baygın bir ifade ile bakıp elini dizlerimden yukarı kaydırıyordu. Sonunda elini ittim. «Ben gidiyorum» dedim. Birden davranışları değişti. Kederlenmişti. «Neden taa Broklyn'e kadar gideceksiniz» dedi. «Geceyi buraad geçirebilirsiniz. İstemiyorsanız benimle yatmayabilirsiniz, içerdeki oda-

«İa bir yatak var.» Dolaptan bir pijama çıkardı. Ne düşüneceğimi bilemiyordum; Doğru mu söylüyordu acaba. Tereddüt ettim. En kötüsü dedim kendi kendime, bütün gece uyumam.

«Yarın Paris'te olmanız şart değil nasıl olsa, değil mi?» dedi.

«Ben sizin yerinizde olsaydım ümidimi bu kadar çabuk yitirmezdim.» İğneli bir laftı bu. Anlamamazlıktan geldim. «Öbür yatak nerede» dedim. «Bunları bir başka gün konuşuruz.»

Acaip işlerine tekrardan başlar diye tek gözüm açık yattım. Tekrardan gelmedi artık. Belkide keyfi kaçmıştı — veya biraz sabırla yola geleceğimi ümit ediyordu. Sabaha kadar hiç gözümü kırpmadım. Sabahleyin kalkıp sessizce giyindim. Tam pantolonumu giyerken masanın üstünde Ulysses'i gördüm. Pencerenin önüne oturdum ve Ulysses'den Molly Bloom'un kendi kendine konuşmasını okudum. Tam kitabı cebime koyup gidecekken aklıma daha parlak bir fikir geldi, gidip askıda duran elbiselerinin ceplerini karıştırdım, bulduğum yedi dolar birkaç senti cebime koyup kaçtım...

«Bir daha görmedin mi o adamı?»

«Bir daha o lokantaya da gitmedim.»

«Val, eğer şey... yapsaydın, sana yol parasını verirmiydi dersin?»

«Cevap vermek güç buna. Bende sık sık düşünüyorum. Ama şurası muhakkakki senin için bile yapamazdım istediğini. Böyle durumlarda kadın olmak daha iyi tabii.»

Güldü, güldü.

«Neden o kadar komik mi?» dedim.

«Sen» diye bağırdı. «Tıpkı bütün erkekler gibisin.»

«Neden? Herifin istediğini yapsaydım daha mı hoşuna gidecekti?»

«Onu demek istemiyorum Val, söylemek istediğim tam bütün erkekler gibi hareket ettin.»

Birdenbire aklıma Stasia ve onun o acaip sergileri geldi. «Bana dedim, «Stasia'ya ne olduğunu hiç söylemedin. Gemini onun yüzünden kaçırmıştın değilmi?»

«Nereden aklına gelir böyle şeyler? Hatırlamıyormusun, sana gemiyi nasıl kaçırdığımı anlatmıştım.»

«Evet, doğru. Anlatmıştın. Herhalde can kulağı ile dinlemeydim. Neyse, yinede ondan bu zamana kadar bir haber alamamış olman acaip değil mi? Nerelerde kimbilir.»

«Muhtemelen Afrikada.»

«Afrikada mı?»

«Evet son defa Cezayirden yazmıştı.»

«Sahi mi?»

«Sana dönebilmek için beni Viyana'ya götüren, Roland'a gemiye onunla bineceğime söz vermiştim. Fakat Stasia'ya Afrika'dan ayrılması için gerekli parayı da yollamasını şart koşmuştum. Yapmadı. Bunu son dakikada öğrendim, ama sana telegraf çekip gecikeceğimi bildirmeye yeterli param yoktu. Neyse, Roland-la gemiye binmedim. Onu Parise geri yollayıp, Stasia'yı geri getireceğine yemin ettirdim. İşte bütün hikaye bu.»

«Tabii yeminini tutmadı değilmi?»

«Hayır, çok zayıf karakterli, kendini düşünen bir varlık. Yolculuk biraz zorlaştınca Stasia ile Avusturyalı arkadaşını çölün ortasında bırakıp kaçmış. Beş para bırakmadan. Bunu öğrenince onu rahatça öldürebilirdim.»

«Bütün bildiğin bu mu?»

«Evet, bütün bildiğime görede Stasia şimdi ölmüş olabilir.»

Bir sigara aramak için ayağa kalktım. O gün okumakta olduğum kitabın açık sayfaları üzerinde bir paket sigara buldum. «Bak şunu dinle» deyip, o gün işaretlediğim bir pasajı okumaya başladım.

«Edebiyatın gayesi insanın kendi kendini tanıması, kendine olan inançlarını kuvvetlendirmesi, ve hakikati araştırmasına yardımcı olmaktır.»

«Yat» dedi. «Konuşmanı istiyorum okumanı değil...»

«Yaşasın Karamazovlar!»

«Yeter Val, ne olur biraz daha konuşalım.»

«Peki. Ya Viyana'da ne oldu? Amcanı ziyaret ettin mi oradayken? Bana Viyanadan hiç bahsetmedin. Biliyorum biraz zor bir konu... Roland ve bütün öbür şeyler... Yine de...»

Viyana'da fazla bir zaman kalmadıklarını izah etti. Öte yandan cebinde beş para yokken akrabalarını ziyaret etmenin aklından bile geçmediğini söyledi. Roland öyle herkese para dağıtacak bir tip değildi tabii. Bununla beraber fakir bir artiste rastladığımız zaman Roland'a serbestçe para harcatmayıda başarıyordu.

«İyi» dedim. «Picasso, Matisse gibi meşhurlara rasladın mı?»

«Zadkine ile tanıştım.» dedi «heykeltraş,»

«Sahi mi?» dedim.

«Sonra Edgar Varese.»

«O kim?»

«Besteci. Nefis bir insan, çok severdin sen.»

«Başka?»

«Marcel Duchamp. Tabii biliyorsun kim olduğunu?»

«Evet, nasıldı... Karakter olarak diyorum?»

«Şimdiye kadar tanıdığım en iyi insan, en centilmen kişi.» dedi.

«Çok büyük bir laf.»

«Biliyorum. Ama doğru.» Sonra bir sürü adamlardan bahsetti. Hiç isimlerini duymadığım artistler... Hans Reishel, Tihanyi, Michanze, hep ressamlar. O konuşurken bende Viyana'da kaldığı otel'i hayal ediyordum — Hotel Muller am Graben. Eğer bir gün Viyana'ya gidersem orada kalıp, otele ne isim ile kaydolduğuna bakmalıyım.

«Napolyonun mezarını ziyaret etmedin değil mi?»

«Hayır. Fakat Malmaison'a gittik Orada az kalsın birde idam görecektim.»

«Çok birşey kaybetmemişin.»

O devam ederken düşünüyordum, ne yazık bu çeşit konuşmalar çok seyrek oluyor. En çok zevk aldığım tarafı bu konuşmaların bölük pörçük, kaleodoscopic karakteri idi. Çoğu zaman konuşmalar arasındaki sessizlikleride aklımdan verdiğim cevaplarla doldururdum. Ayrıca tabii, onun vücudunun, odanın atmosferinin, etrafa saçılmış kitapların, uçan bir sineğin ve rahat divanın da tesiri vardı. Doğruluğu saptanacak, ve korunacak gibi hiçbir şey yoktu. Düşünceler su yüzünde yüzen küçük çöpler gibi akıp gidiyordu. Rusya, yollar hala senin tekerleklerinin altında titriyormu? Köprüler görüldüyormu sen geçerken. Cevaplar? Ne ihtiyaç var cevap vermeye.

Ah, siz atlar! Ne atlar! Ağzın köpüklenmesi ne biçim bir histir. Tam konuşmayı bırakacağımız sırada birden aklıma o sabah Mac Gregor'u gödüğüm geldi. Tam üzerimden geçip çarşaflarını altına girerken söyledim.

«Ümit ederim, bizim adresimizi vermedin,» dedi.

«Konuşmadık. Beni görmedi.»

«İyi,» dedi, erkeklik uzvumu tutarak.

«Ne iyi?»

«İyiki seni görmedi.»

«Ha, bende başka şeyi kastettin sanmıştım.»

Genellikle, hava almaya çıktığım zaman Sid Essen'e uğrayıp çene çalardım. Yalnız tek bir kere bir müşterinin dükkâna girdiğini gördüm o kadar. İçerisi yaz kış karanlık ve serindi —tam ölülerin saklandığı sıcaklıkta.— Her iki vitrini de güneşten solmuş, sinek ölüleri ile kaplı gömleklerle dou idi.

Kendisi genellikle dükkânın arkasında tavandan uzun bir kordonla sarkan sinek kâğıtları ile kaplı soluk bir lâmbanın ışığı altında kitap okurdu. Bir otomobil koltuğunu iki sandığın üzerine koyup kendisine çok rahat bir yer yapmıştı. Sandıkların yanında tütün çiğnediği zaman kullanmak üzere bir tükürük hokkası vardı. Tütünde genellikle ya pis bir pipo veya bir Owl sigarı idi. Kafasında yalnız yatarken çıkardığı koca bir başlık vardı. Yakaları kepek dolu idi ve sık sık yaptığı gibi sümkürmek içinde —bir fil kadar ses çıkarıyordu sümküdüğü zaman— kocaman bir mendil kullanıyordu.

Tezgâhın üzeri kitap, gazete ve mecmualarla dolu idi. O günkü durumuna göre birinden öbürüne geçiyordu. Okumanın yanında bir de fıstık yeme merakı vardı. Bir parça heyecanlandığı zaman hemen yanında duran fıstık kutusuna dalar yemeğe başlardı. Söylediğine göre karısı eşsiz bir ahçı imiş. Benim anladığıma göre herhalde karısının tek ilgi çekici tarafı da buydu.

Fakat o her zaman karısının ne kadar kültürlü olduğunu söyleyip bunu örtmek isterdi.

Saat kaçta gelirsem geleyim muhakkak bir şişe içki çıkarırdı. Tek bir yudum, derdi bardakları suhnapps veya votka doldururken. Bir kadeh alırdım onu memnun etmek için. Eğer biraz yüzümü asacak olsam — «Hoşuna gitmedi değil mi? Bir bardak Rye denesene?»

Bir sabah yine Rye içerken tekrardan bana, otomobil kullanmayı öğretmeyi teklif etti. «Üç ders kâfi,» dedi «arabayı paslanmaya bırakmakta mana yok. Bir kere alıştın mı artık deli olursun araba için. Bak Cumartesi öğleden sonra beraber gezmeye gidelim? Dükkâna bakacak birini buldum.»

Çok ısrar etti dayanamadım.

Cumartesi günü garajda buluştuk. Koca dört kapılı bir sedan duruyordu kapının yanında. Bir bakışta benim için çok fazla olduğunu anladım. Yine de artık sonuna kadar götürmek gerekiyordu. Direksiyona oturup biraz orayı burayı kurcaladım, vitesi öğrendim. Kısa bir ders. Gerisi şehirden çıktıktan sonra devam edecekti.

Direksiyona geçince Reb başka bir insan oldu. Bir kıraldı şimdi. Her nereye gidiyorsak son süratle gidiyorduk. Fren yapmaktan bacaklarım ağrıyordu.

«Görüyor musun,» dedi, ellerini direksiyondan bırakıp. «Hiç bir şey yok, kendi kendine gidiyor.» Ayağını gaz pedalından çekip, bir lokomotif idare eder gibi jikle ile oynadı.

Şehrin kenar mahallelerinde orada burada durup kira topladık. Buralarda ve başka yerlerde bir kaç evi vardı. Hepsinde kenar mahallerinde. Ve hepsinde de zenciler oturuyordu. «Her hafta kira almak lâzım,» dedi, «zenciler hiç hesaplarını bilmiyorlar.»

Civarda boş bir arsada bir parça daha izahat verdi nasıl araba kullanılacağına dair. Bu sefer, park etmek, geriye dönmeyi, ve birden bire nasıl durulacağını öğrendim. Ve bir de geri geri gitmeyi. «Geri gitmek» dedi, «çok önemlidir.»

Baskısı beni kısa zamanda ter içinde bırakmıştı. «Tamam», dedi «hadi gidelim. Şimdi ana caddeye çıkacağız. Orada görürsün nasıl rüzgar gibi uçar. Ha! birde eğer paniğe kapılır ve ne yapacağını bilemezsen kapa motoru ve bas frenlere.»

Ana yola çıktığımızda gözleri parlıyordu. Şapkasını gözlerinin önüne indirip sıkı tutun! dedi Pırr! başladık uçmağa. Bana tekerlekler yere değmiyor gibi geliyordu. Kilometre saatine baktım 85 mil. Biraz daha gaz verdi. «Rahatça yüz yapabilir. Fakat korkma ben iyi araba kullanırım.»

Hiç bir şey söylemedim, gözlerimi kapadım. koltuğa biraz daha büzüldüm. Ana yoldan ayrıldığımızda biraz duralım da ayaklarımı dinlendireyim dedim.

«Eğlenceli idi değil mi? diye bağırdı.

«Evet.»

«Bir Pazar kiralari topladıktan sonra sen. bildiğim nefis bir restorana götüreceğim nefis ördek pişiriyorlar. Veya doğu yakasına bir Polonya lokantasına gidebiliriz. Yahutta bir Yahudi lokantasına. Sen nasıl istersen. Seninle beraber olmak çok eğlenceli.»

Long Island'da dolaşıp biraz öteberi aldık : Ringa balığı, tütülenmiş beyaz balık, **begel**, salatalık turşusu, mısır ekmeği, tereyağ, bal, pecan, ceviz ,kocaman kırmızı soğanlar, sarımsak ve bir sürü şey.

«Başka birşey yapmasak bile iyi yiyoruz» dedi. «İyi müzik, iyi konuşma - daha ne isteriz ki?»

«İyi bir eş, belki,» dedim düşünmeden.

«Benim de iyi bir karım var,» dedi «yalnız bir süre için anlaşıyoruz. Ben onun için çok aleladeyim, amele gibi bir şey.»

«Bana hiçte öyle gelmiyorsunuz,» dedim.

«Artık ihtiyarlıyorum da ondan herhalde.» dedi. «Bir zamanlar yumruklarım epey sıkı idi. Bu yüzden başım çok belaya girdi. Kumarda oynardım. Eğer benimki gibi bir karınız olursa bütün bunlar çok kötüdür tabii. Siz hiç at yarışlarına iddiaya girer misiniz? Ben halâ arada sırada oynarım. Sizin milyoner ola-

cağınıza dair garanti veremem ama paranızı iki misline çıkarırım. Ne zaman isterseniz haber verin. Biliyorsunuz paranız benim yanımda emniyettedir.»

Greenpoint'e giriyorduk. Gaz tanklarını görmek bende içimde bir acı uyandırdı. Orada burada Rus kiliseleri. Sokak isimleri hiç yabancı gelmiyordu.

«Devoc sokağı 181 numarada durur musunuz? »dedim.

«Tabii, dedi, «bir tanıdığınız mı var orada?»

«Eskiden vardı. İlk sevgilim orada otururdu. Eve şöyle bir bakmak istiyorum o kadar.»

Otomatik olarak gaz pedalına bastı. Kırmızı ışıktaki durmadı geçti. «Ben ışıklara aldırmam,» dedi, «ama siz benden örnek almayın sakın!»

181 numarada aşağı indim, bir mezarı ziyaret ediyormuş gibi şapkamı çıkarıp çimenlerin etrafını çeviren çite yaklaştım. Üst katta her zaman olduğu gibi panjurlar kapalı idi. Seneler öncesi gibi kalbim çarparak pencerelerde onun hayalini aradım. O zamanlar sadece bir iki dakika kalır geçerdim bu pencerelerin önünde. Bazanda bir iki kere dolanır tekrardan geçerdim oradan, görürüm ümidi ile. «Zavallı çapkın» dedim kendi kendime «hâlâ evin etrafında dolaşıyorsun.»

Arabaya döndüğümde, evin bodrum kapısının açıldığını duydum. İhtiyar bir kadın kafasını uzatıp baktı. Dönüp yanına gittim. Giffordsların hâlâ bu civarda oturup oturmadığını sordum.

Dikkatle baktı ve «Hayır dedi, seneler önce taşındılar.»

Dondum kaldım.

«Neden,» dedi, «tanıyor muydunuz onları?»

«Evet onlardan birini tanırdım, zannetmem ki o beni hatırlasın. İsmi Una idi. Acaba ona ne oldu biliyor musunuz?»

«Onlar Florida'ya gittiler.» (onlar demişti, o değil)

«Teşekkürler. Çok teşekkür ederim! Bir iyilik perisi imiş gibi saygıyla selâmladım.

Tam arabanın kapısını açarken arkamdan bağırdı : «Beyim beyim! Eğer Una hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz şu ilerdeki evde oturan bayana sorabilirsiniz...»

«Zarar yok,» dedim, «zaten önemli bir şey değildi.»

Gözlerimde yaşlar birikmişti, her ne kadar aptalca görünse de.

«Ne oldu?» dedi Reb.

«Hiç» dedim, «sadece eski hatıralar.»

Torpid o gözünden ufak bir şişe çıkardı. Bir yudum aldım, zehir gibi idi.

«Hiç şaşmaz» dedi, «şimdi kendini daha iyi hissedersin.»

«Doğru», dedim. Bir dakika sonrada kendimi - Allahım! «İnsanın böyle şeyleri bu kadar uzun zaman sonra hâlâ hissedebilmesi beni kahrediyor. Ne olurdu acaba kapıyı o açsaydı - yanında çocuğu ile? Halâ ızdırap veriyor. Neden diye sormayın. O bana aitti, size söyleyebileceğim bundan ibaret.»

«Çok büyük bir aşk macerası olmalı.» Macera kelimesi bana ters taraftan dokundu.

«Hayır,» dedim, «sadece bir kürtajdı. Bir cinayet. Kraliçe Guinevere'ye de aşık olsaydım aynı şeydi. Kendimi koyverdim, anlıyor musunuz? Çok kötü idi. Herhalde hiç bir zaman unutamıyacağım bir şey. Allah kahretsin? Neden konuşuyoruz ki bunları?»

Bir şey söylemedi, iyi kalpli Reb. İleriye gözlerini dikti ve arabaya biraz daha gaz verdi.

Bir müddet sonra sakın bir şekilde — «bunun hakkında yazmalısınız» dedi. Benim cevabım — Asla! Bütün bunları ifade edecek kelime bulamam» oldu .

Köşede arabadan indim.

«Yine gezelim olmaz mı?» dedi Reb elini uzatırken. «Gelecek sefere size zenci arkadaşlarımı takdim edeceğim.»

Çimenli bahçelerin büyük varandaların yanından geçip Una Gifford'u düşünerekten yürüdüm. Eğer onu bir kere daha göre-

bilseydim... bir bakış, fazla değil. Sonra ebediyyen kapardım bu konuyu. Biraz daha yürüdüm. Demirden, karpuz ağızlı bir sürü zenci heykeli, bir sürü varandalar, villalar geçtim. Florida. Neden sanki daha yakın bir yer değil? Neden Cornwell veya Avalon veya Castle of Carbonek? Kendi kendime konuşmaya başladım... «Dünyada onun kadar iyi ve asil bir şövalye yoktu...» Sonra korkulu bir düşünce aldı beni. Marco! Beynimin tavanından sallanan Marco. Asmıştı kendini. Bin defa onu sevdiğini söylemişti, bin defa aldanmıştı, bin defa Mona'ya eğer gözlerinde bir parça ümit verici ifade bulamazsa kendini öldüreceğini söylemişti. Mona da ona gülmüştü, alay etmişti, rezil etmişti. Her ne yaptıysa onun kendini alçaltmasına mani olamamıştı. Mona'ya hediyeler yağdırmaya devam etmişti. Görünüşü veya sadece o acaip gülüşü köpekleşmesine yetiyordu. Buna rağmen hiç bir şey ona karşı olan aşkını yitiremiyordu. Mona onu salverince çatı katındaki evine dönüyor fıkra yazıyordu. (Zavallı, hayatını mecmualara fıkra yazarak kazanıyordu.) Ve her kazandığı kuruşuda getirip Mona'ya veriyordu, o da bir teşekkür bile etmeden alıyordu bütün getirdiğini. Bir gün odasında tavadan asılmış buldular onu. Hiç bir mektup bırakmadan, sadece bir vücut ipin ucunda sallanıyordu. Onun en son fıkrası idi bu.

Mona bana havadisi yetiştirdiği zaman — «Marco?» dedim. «Benim Marco ile ne ilişkim varki?»

Ağladı, ağladı. Onu teselli etmek için : «Nasıl olsa bir gün bunu yapacaktı,» dedim, «o tipte bir insandı.»

«Çok zalimsin» demişti, «çok kalpsizsin.»

Doğru çok kalpsizdim. Fakat Mona'nın Marco gibi muamele ettiği daha bir sürü insan vardı. Zalim ve kalpsiz bir şekilde ona bunu-«şimdi sıra kimde?» diye hatırlattım. Kulaklarını tıkayarak odadan kaçtı. Berbat. Çok berbat ve iğrençti.

Çiçeklerin kokusunu içime çekerek, kendi kendime düşündüm - Belki de, zavallı Marco da onun benim bir zamanlar Una Gifford'u sevdiğim gibi seviyordu. Belkide onun bu kötü muamelelerinin bir gün aşka döneceğini Mona'nın kendisini olduğu gibi, kanayan ve affetmeye hazır bir kalp olarak kabul edeceğini bir mucize ile herşeyin değişeceğini zannediyordu. Belki de her gece evine döndüğünde (bir cevap alamadan) dizleri üzerin-

de dua etmişti. Ben de her gece yatmadan önce dua etmemişmiydim, her gece inlemiyor muydum? Hem de nasıl. İğrenç bir şeydi o hıçkırıklar, dualar, yalvarmalar. Eğer bir ses sadece : «Boşuna uğraşma sen ona layık değilsin.» demiş olsaydı. Belki de vazgeçerdim, bir başkasının peşine takılırdım. Veya hiç değilse bana böyle bir kaderi veren tanrıya küfrederdim.

Zavallı Marco. Sevmek için değil, sadece sevebilmek için yalvaran biri idi. Fıkra yazmağa mahkûm edilmişti. Ancak anlıyabiliyorum ne kadar ızdırap çektiğini azizim. Şimdi gökyüzünden, onu istediğin kadar sevebilirsin. Gece gündüz onu seyredebilirsin. O seni yaşadığın müddetçe olduğun gibi görmedi ise, şimdi sen onu olduğu gibi görebilirsin. O incecik vücudun için çok büyük bir kalbin vardı. Guinevere de ilham ettiği aşka layık değildi. Fakat biliyorsun bir kraliçe, bir biti ezerken bile yavaşça hareket eder.»

İçeriye girdiğimde masa hazırlanmış, yemek beni bekliyordu. Mona çok neşeli idi.

«Nasıl? Eğlendin mi? »dedi, kollarını boynuma dolayarak. Vazoya çiçekler konmuş, bir şişe şarapta tabağımın yanında duruyordu. Napolyon'un en çok sevdiği ve St. Helena'da bile içtiği şarap.

«Ne okuyor» dedim.

Neşe ile kaynıyordu «Ne olacak» dedi, «Pop, yazdığın ilk elli sayfanın harika olduğunu söyledi Çok heyecanlıydı.»

«Öyle mi?» dedim «Ne dedi anlatsana.»

O kadar akli karışmıştıki bir şey hatırlıyamadı. Yemeğe oturduk. «Biraz yemek ye» dedim. «Sonra aklına gelir.»

«Evet, evet» dedi. «Şimdi hatırlıyorum... dediki ona Melvil-
le'in ilk eserlerini. ve Dreiser'i hatırlatıyormuşsun.

Yutkundum.

«Ve Lafcadio Hearn'i.»

«Ne? Pop onuda mı okuyor? »

«Söyledim sana Val, Pop çok iyi bir okuyucudur.»

«Numara yapmadığına eminmisin?»

«Hayır. Çok ciddi idi. Çok heyecanlıydı diyorum sana. »Bir parça şarap doldurdum bardağıma. «Pop mu aldı bunu?»

«Hayır, ben aldım.»

«Napolyon'un en sevdiği şarap olduğunu nerden bildin?»

«Şarabı satan adam söyledi.»

Bir yudum aldım.

«Nasıl?»

«Bundan iyisini hiç içmedim. Napolyon bunu her gün içiyormuş, öyle mi? şanslı herifmiş.»

«Val,» dedi, «beni biraz yetiştirmelisin, eğer Pop soracak olursa cevap verebileyim. »

«Hepsini bildiğini zannediyordum.»

«Bugün belagat ve dil bilgisinden konuşuyordu. Ben ne dil bilgisinden ne de belagat ilminden hiç bir şey bilmiyorum.»

«Açıkçası bende bilmiyorum. Sen okula gittin değil mi? Bir Wellesley bir şeyler bilmeli bu konuda.»

«Biliyorsun ki Üniversiteye gitmedim.»

«Gittim demiştin. »

«Belkide ilk başlarda sana öyle söyledim. Cahilin biri olduğumu zannetmeni istemiyordum. »

«Hadi canım,» dedim. «İlk okulu bile bitirmemiş olsan benim için farketmezdi. Öğrenmeye hiç saygım yok. Hep boş laf, bu dil bilgisi ve belagat ilmi. Ne kadar az bilersen o kadar iyi, bilhassa yazarsan.»

«Fakat ya yanlışlar bulursa? O zaman ne yapacağız?»

«O zaman — Belkide haklısınız. Üzerinde düşüneceğim de. Veya daha iyisi — Siz nasıl yazardınız diye sor. O zaman o kendini müdafaa etmek mecburiyetinde kalır. Anlıyorsunuz?»

«Bazen benim yerimde olmanı o kadar istiyorumki.»

«Ben de. O zaman hiç olmazsa herifin samimi olup olmadığını anlardım.» Attığım taşı anlamamazlıktan gelerek, «Bu gün» dedi, «Avrupa'dan konuşuyordu. Sanki benim düşüncelerimi okurmuş gibi bir hali vardı. Dışarda okuyup oralarda yaşayan Amerikan yazarlarından bahsediyordu. Dediğine göre bir atmosferde yaşamak insanın ruhunu besliyormuş.»

«Başka ne dedi?»

Bir müddet tereddüitten sonra :

«Eğer kitabımı bitirirsem, bana Avrupa'da bir iki yıl kalacak kadar para vereceğini söyledi.»

«Çok güzel,» dedim. «Ya senin hasta annen — yani ben, ne olacak? Onu da düşünmüştü. «Her halde onu öldürmek mecburiyetinde kalacağım.»

Sonra ilâve ederek, Pop'un vereceği paranın ikimize de yeteceğini söyledi. Pop cömerttir.

«Görüyor musun» dedi. «Pop hakkında yanılmamışım. Val, seni zorlamak istemem, fakat...»

«Acele edip kitabımı bitirmemi istersin değil mi?»

«Evet. Ne kadar daha sürer dersin?»

Hiç bir fikrim olmadığını söyledim.

«Üç ay?»

«Bilmem.»

«Ne yapacağın açık mı?»

«Hayır değil.»

«Bu seni rahatsız etmiyor mu?»

«Tabii ediyor. Fakat ne yapabilirim? Bildiğim en iyi şekilde çalışıyorum.»

«Bu tempodan aşağı düşmezsin değil mi? »

«Tahmin etmiyorum, eğer düşersem yine yakalarım.»

«Avrupa'ya gitmek istiyorsun değil mi?»

Cevap vermeden önce uzun uzun baktım.

«Avrupa'ya gitmek istiyor muyum? Kadın, ben her yere gitmek istiyorum... Asya, Afrika, Avusturalya, Peru, Meksika, Siam, Arabistan, Java Borneo... Tibet'e ve Çin'e. Bir kere gittim mi bir daha da geriye dönmek istemiyorum artık. Burada doğmuş olduğumu bile unutmak istiyorum. Dolaşıp serserilik etmek, dünyayı gezmek istiyorum. Her yolun sonuna kadar gitmek istiyorum...»

«Ne zaman yazacaksın?»

«Gezerken.»

«Val, sen rüya görüyorsun.»

«Tabii. Fakat aktif bir şekilde. Aradaki fark bu.»

Sonra da ilâve ettim : Hepimiz hayalperestiz, rüya görürüz, sadece bazılarımız tam zamanında uyanıp bir iki kelime yazabiliriz. Tabii ki yazmak istiyorum. Fakat herşeyin ve herşeyin yazmaya da bağlı olduğunu sanmıyorum. Nasıl söylemeli? Yazmak uykuda yaptığın kaka gibidir. Nefis bir kaka, fakat önce hayat sonra kaka. Hayat değişikliktir, harekettir, bilinmiyene doğru ilerlemek, beklenmiyendir. Sadece pek az insan kendi kendilerine - «Yaşadım.» diyebilir. Bunun için kitaplar var - herkes başkasının yerine yaşayabilsin diye.»

Bozuldu, «Bazen seni dinleyince, bana öyle geliyor ki binlerce hayatı bir anda yaşamak istiyorsun. Sen ebediyete kadar tatmin olamazsın - hayatla, kendinle ve aşağı yukarı herşeyle. Sen bir Moğolsun. Senin yerin Orta Asya stepleridir.»

«Biliyor musun,» dedim, «benim böyle olmamın bir sebebide içimde herşeyden bir parça olması. Ben her devirde mesut olabilirim. Rönesans hakkında bir kitap okusam kendimi o devirde yaşayan biri zannediyorum. Çin Hanedanları hakkında okusam kendimi tam o devirde yaşayan bir Çinli olarak görüyorum. Devir ne olursa olsun, ırk ne olursa olsun, Mısırlı, Astek, Hindu, Kildani benim için farketmez ben onun bir parçasıyım, bütün bitmez tükenmez hazineleri ile bu dünyanın bir parçasıyım. Benim hasretini çektiğim esas bu - insani ,insan düşüncelerine rüyalarına, arzularına lakayd olmayan bir dünya. Beni kahreden

bu Amerikan tarzı hayatta dokunduğumuz herşeyi öldürmemiz, mahvetmemiz. Moğol veya Hunları al, bizden çok daha serbesttirler onlar. Burası boş ,sıkıcı ve terkedilmiş bir ülke. Ben yurdaşlarımı atalarımın gözünden görüyorum. Daha iyi gözüküyor böylece - içi kof, kurt yemiştir...»

Gervay - Chambertin şişesini aldım ve bardakları doldurdum. Şöyle koca bir yudum alacak kadar şarap vardı.

«Napolyon'un şerefine» dedim. «Hayatını en dolu bir şekilde geçiren bir adamdı.»

«Val, bazen Amerika hakkında konuşurken beni korkutuyorsun. Hakikaten burdan bu kadar nefret ediyor musun?»

«Belki de çok sevdiğimdendir» dedim. «Belki de gizli bir aşktır, bilmiyorum.»

«Ümit ederim ki bunlardan bahsetmiyeceksin romanında.»

«Korkma. Roman doğduğu ülke kadar hayali olacak. Ayrıca — Bu romandaki bütün kişiler hayalidir — diye yazmama bile lüzum kalmayacak. Kimse romandaki şahısların kim olduğunu, hatta yazarın bile kim olduğunu anlamayacak. Roman senin adına çıkacak. Ne hoş olurdu birde en çok satan kitaplardan biri olsaydı. Herkes artık seninle röportaj yapmaya gelirdi.»

Bunun düşüncesi bile onu korkutuyordu. Hiçte komik bulmamıştı bu dediğimi.

«Oo» dedim, «bir dakika önce bana hayaller içinde olduğumu söylüyordun. Bak sana bir pasaj okuyayım - gayet kısa - Rüyalar Tepesinden. Bir gün okumalısın bu kitabı. Tam bir rüyalar kitabı.»

Kitaplığa gidip kitabı aldım ve o pasajı açtım.

«Tam, Milton'un Lycidasının edebiyatın mevcut en saf örneği olduğunu söylüyordu. Machen söze karıştı: «Edebiyat kelimeler yardımı ile nefis izlenimler yaratmak sanatıdır. İşte şurada bir başka pasaj tam ötekinin arkasından geliyor. Şöyle : «Buna rağmen mantıki düşünceden başka bir şey daha vardı. Genellikle engelleyici, rahatsız edici, hissiyattan arı, daimi bir zevk ve tatlılık kaynağı. Bunların yanında tarif edilemeyen, ifa-

de edilemeyen saf edebiyatın zihinde topladığı bir şey. Bilinmeyen, beklenmeyen bir elementi bulmaktan şaşkına dönen bir eczacı gibi kitabı okuyanda, o nefis edebiyat parçasında kelimelerle ifade edilmeyen, mantığı yoldan varılamayan ve ihtiraslara paralel olan bir şeyin varlığından haberdardır. Açıklanan dünyaya bir rüyalar dünyasıdır, bazen çocukların yaşadığı, birden bire gözüküp birden bire kaybolan, ifade ve analizlerin dışında, kavranılamayan, hissedilemeyen bir yer...»

«Çok güzel »dedi ben kitabı yerine koyarken. «Fakat sakın böyle yazmaya kalkışma. Bırak Arthur Machen yazsın böyle. Sen kendi üslubunda yaz.»

Tekrardan masaya oturdum. Kahvemın yanında bir şişe de Chartreuse duruyordu. Bardağıma nefis yeşil renkli likörden doldururken : «Şimdi bir Harem eksik.»

«Chartreuse’i Pop getirdi» dedi .«Okuduğu sayfalar çok hoşuna gitmişti ki.»

«Ümit edelimki bundan sonraki elli sayfayı da beğensin.»

«Val, sen bu kitabı bizim için yazıyorsun onun için değil.»

«Orası doğru,» dedim. «Bazen unutuyorum.»

Ozaman farkına vardımki halâ ona esas kitabın ana hatlarından bahsetmemiştim. «Sana bir şey söylemek istiyorum,» dedim. «Fakat belkide daha bir müddet daha söylememeliyim.»

Alay etmememi rica etti.

«Peki, söyliyeceğim. Bir gün yazmak istediğim bir kitap hakkında. Bütün gerekli notları aldım. Sen Viyana’da veya Allah bilir nerede iken sana bunun hakkında bir de mektup yazmıştım. Yollıyamadım çünkü bir adres bırakmamıştın. Evet, bu hakiki bir kitap olacak, kocaman bir şey. Senin ve benim hakkımda.»

«Mektubu saklamadın mı?»

«Hayır yırttım attım.» Senin kabahatin. Fakat notlar duruyor. Yalnız onları sana daha göstermiyeceğim.»

«Neden?»

«Çünkü hiç bir fikir istemiyorum. Bunun yanında eğer kitap hakkında konuşacak olursak hiç bir zaman yazamam. Sonra öyle şeyler varki yazıncaya kadar senin bilmeni istemiyorum.»

«Bana itimat edebilirsin,» dedi. Beni kandırmaya çalıştı.

«Faydası yok» dedim, «Beklemen gerek.»

«Fakat farzetki notlar kayboldu?»«

«Hiç üzülme, hepsini tekrardan yazabilirim.»

Alınmaya başlıyordu. En sonunda kitap benim ve onun hakkında idi... vs. vs. Fakat hiç müsamaha etmedim.

Notları bulmak için evi altüst edeceğini bildiğimden, notları benim ailemin evinde bıraktığımı izah ettim. «Notları onların da bulamayacağı bir yere sakladım,» dedim. Bakışlarından bu izahattan pek tatmin olmadığını anladım. Fakat ne düşünüyorsa aldırmyırmuş gibi hareket ediyordu.

Ortalığı biraz yatıştırmak için, ona eğer bu kitabı yazabilirsem ölmezliğe kavuşacağını söyledim. Sonra baktım ki biraz mübalağalı oluyor, ilâve ettim - «Belki her zaman kendini tanıyamıyacaksın, fakat senin tasvirin bitince söz veriyorum artık unutulmaz olacaksın.»

Bundan etkilenmiş görüldü. «Kendinden emin görünüyorsun» dedi.

«Çünkü ben bu kitabı yaşadım. Nereden olsa başlayabilirim. Hep beraber fıskıran çimenler gibi, tek yapacağım şey seçmek.» dedim. Herşey ortada, görülmez... silinmez demek istiyorum... mürekkep.»

«Hakikatları mı yazacaksın - bizim hakkımızda ?»

«Tabii. Herkes hakkında, yalnız bizim hakkımızda değil.»

«Yayınlarlar mı diyorsun, böyle bir kitabı ?»

«Şimdilik onu düşünmüyorum,» diye cevap verdim. «İlk önce yazmalıyım kitabı.»

«İlk önce bu elindeki bitireceksin ama, değil mi?»

«Muhakkak. Belki tiyatroyu da bitireceğim.»

«Tiyatro mu? Val, bu çok güzel bir şey olur.»

Bu şekilde konuşma bitti.

Bir kere daha o rahatsız edici düşünce geldi aklıma : bu sü-kûnet bu sulh ne kadar daha devam edecekti? Herşey, çok fazla yolunda gidiyordu. Hokusai'yı düşündüm. değişik ruh haletlerini, dokuzyüz kırkyedi adres değişikliğini, sebatkârlığını, inanılmaz üretimi. Ne hayat. Ben işin daha başındaydım. Eğer doksan, yüz yaşına kadar yaşarsam belki bazı eserler çıkarabilirdim ortaya.

Bir başka zehirleyici düşünce geldi aklıma. Acaba hiç şöyle iyi bir şey yazabilecek miydim.

Dudaklarıma ilk gelen cevap : boş ver di.

Cevabı kesin ve açıktı. Çünkü dünyada hakikatten başka hiçbir şey yoktur.

Sonra küçücük bir ses itiraz etti : «Fakat edebiyat başkadır.» Allah kahretsin edebiyatı. Hayatın kitabı, işte ben onu yazacaktım. Altına kimin imzasını atacaksın ?

Yaratıcının.

Böylece bu mesele de hal olmuştu .

Bir gün böyle bir kitapla - hayatın kitabı - uğraşma düşüncesi beni sabaha kadar uyutmadı. Efsanedeki Fata Morgana gibi gözlerimin önündeydi. Şimdi yazmayı aklıma koyduğum için bana daha büyük daha çetrefilli bir iş gibi geliyordu. Hakikaten altından kalkılmıyacak gibi bir şeydi. Buna rağmen birşeyden emindim, - bir başlayınca arkası gelirdi. Damla damla, satır satır değil. Oniki haberci hakkında yazdığım ilk kitabı düşündüm. Ne büyük hata idi. O zamandan beri yalnız kendim bilsem bile belirli bir tekamül göstermiştim. Fakat ne büyük bir malzeme israfı idi o. Konum o acaib yıllarda tuttuğum veya işten çıkardığım seksen, veya yüzbin işçi olmalıydı. Tevekkeli değil durmadan sesimi kaybediyordum, sadece o kadar insanla konuşmak bir işti. Fakat sadece konuşmak da değildi o, yüzleri, taşıdıkları ifadeler - üzüntü, kızgınlık, kötülük, hilekârlık, iha-

net ,kıskançlık, şükran ve daha bir sürü - sanki insanlarla değil totemik yaratıklardaki bunlar : tilki, çakal, vaşak, karga, kumru, timsah, baykuş, yılan...Hayalleri hâlâ gözümün önünde : iyi kötü, namussuz, yalancı, topal, manyak, serseri kumarbazlar homoseksüeller azizler, alelade ve olağanüstü kişiler. Hatta atlı muhafızlardan bir teğmen - yüzü kızıklar veya zenciler tarafından öyle harab edilmıştiki güldüğü zaman ağlar, ağlayınca gülerdi. Bana geldiği zamanlar - genellikle şikâyet etmek için - hazırol vaziyetinde dururdu sanki muhafız değilde atı idi. Sonra o at yüzü Yunanlı, muhakkak okumuş bir kişi, Zincirli Promete'yi okumak istiyordu - yoksa zincirsiz mi idi? Nedendi acaba onu o kadar sevmeme rağmen, daima kötü muamele ediyordum alay ediyordum onunla? Ya o seks düşkün, donuk bakışlı Mısırlı, o hepsinden daha sempatik, daha enteresan idi. Hep banyoda, bilhassa günde bir iki kadın bulamadı ise. Ve Iliad seveci. Neden kendisine Iliad diyordu ki - tatlı, çekingen, nazlı... hemde çok iyi bir muzisyen idi. Biliyordum çünkü bir akşam kemanını getirip ofiste benim için çalmıştı. Ve Bach, Mozart, Paganini'den müteşekkil repertuarını bitirince, bana sevicilikten yorulduğunu artık fahişelik yapmak istediğini söyledi, acaba ona daha iyi bir iş yeri bulamaz mıydım, şöyle biraz iş tutabilmesi için.

Eski zamanlardaki gibi gözlerimin önünden geçiyordu - tik, leri, dilekleri, pislikleri, kurnazlıkları ile. Sanki her gün gelip koca bir çuval dertlerini, sorunlarını masamın üzerine boşaltırdı. Belkide bu iş için seçildiğim zaman biri Scrabblebuser'a gidip «bu adamı meşgul edecek bir iş verin » demişti. «Ayaklarını yere değdirin, saçları diken olsun hakikat çamuru karşısında, kuş yemi ile besleyin bütün hayellerini yerle bir edin». Bunun tesirinde kaldım bilmem ama ihtiyar Scrabblebuster bütün bunları yapmıştı. Hatta daha fazlası ile. Bana üzüntü ve acıyı tanıtmıştı.

Bununla beraber... bütün bu gelen giden, yalvaran, ağlayan, ıslıklayanlar - sanki dünyadaki son şansları imiş gibi - arasında ara sıra nefis insanlarda çıkıyordu, genellikle çok uzaklardan gelmiş bir Türk veya bir İranlı. Bunlar arasında Ali, bir müslüman, çöllerde öğrendiği nefis bir el yazısı ile, beni iyice tanıdıktan sonra bana otuziki sayfa uzunluğunda bir mektup yazmıştı, tek bir imla hatasız, bir tek virgülü şaşmayan, ve anlat-

Ve hiç değişmeyen cevap : Çok ilgi çekici, hakikaten. Böyle çalışmaya devam edin. Unutmayın sadece iyi aile çocuklarını işe alacaksınız. Eski mahkumlara, sakatlara, yahudilere iş vermek yok. Biz kuryelerimizle iftihar etmek isteriz.

«Baş üstüne.»

«Hemde artık şu zencileride işten çıkarın. Müşterilerimizin onlardan korkmasını istemiyoruz.»

«Baş üstüne.»

Sonra ofisime döner, biraz teftiş yapar, bir kaç kişiyi haşlardım. Ama kimseyide kovmazdım, maça ası kadar siyah olsa bile.

Nasıl olduda bütün bunları kurye kitabının haricinde bırakabildim ? Bütün bu acaip vak'aları, bu serserileri, hırsızları, orospuları, bu Talmut, Cabala, ve doğunun kutsal kitap alimlerini. Romanlar. Sanki bütün bunları bir kitapta yazabilirmiş gibi. Bütün bu cinsleri, bütün bu insanları. Nereye koyabilirsin, kalbi, sinirleri, pankeras'ı mesaneyi böyle bir eser içinde ? Bu insanlar hayali değildi, yaşıyorlardı, hepside, hastahklarla uğraşmalarının yanında, yemek yer, içer çiş eder, kaka yapar, çalar, sahte şahitlik eder, arkadaşlarına ihanet eder, çocuklarını çalıştırır, kızkardeşlerini orospuluğa zorlar, analarını dilencilik ettirir, babalarına sokaklarda ayakkabı bağı veya yaka düğmesi sattırır, izmarit gazete toplatırlardı. Nereye yerleştireceksin bütün bunları bir kitapta.

Evet, kış geceleri Little Symphony orkestrasını dinledikten sonra, Tawn Hall den dönüş nefisti. Orası o kadar medeni idi ki, seçkin ve bilinçli bir alkış, bilgili kritikler. Sonra bir parça kar, taksiler gidip gelirken, lambalar ışıl ışıl, Mösyö Barrére ve küçük grubu Park Avenüde, hususi bir resital için gizlice zengin bir eve girerler. Konser salonundan uzaklaşan binlerce yol ve her birinde trajik bir siluet, sessizce kaderine doğru yürür. Adiler ve asiller, olanlar olmayanlar, yollar durmadan keşişirler zavallılar ve hükümrانlar.

Evet, bir çok geceler bu müzik morglarına devam ettim, ve her defasındada yürürken müziği değil o gün tuştuğum veya kovduğum adamları düşündüm, ve hiç birinin hatırasını ne

Haydn, ne Bach, ne Scarlatti, ne Beethoven, ne Beelzebub veya Shubert, Paganinni yahutta orkestrada keman, korno, çembalo çalan musizyenler değıştirebilirdi. Onları, uniformalarını gazete kâğıdına sarıp koltuklarının altına alıp Brooklyn Köprüsüne doğru yürüdüklerini görebilirdim, oradan muhtemelen Freshpond, Pitkin veya Kosciusko sokaklarından birine giden bir trene binen, orada kalabalığa karışır, elinde bir hıyar turşusu, yataktaki bitleri temizliyen veya dedesi için rahmet okuyan biri olurdu. Kendimide görebiliyordum o caddelerde, bir yer arayarak dolaşırken, ve bir Hristiyan olarak doğduğuma, bu kadar iyi İngilizce konuşabildiğime şükür ederek. (Burası hâlâ Brooklyn mi? Neredeyim ben?) Bazan denizdeki yosunların kokusunu duyardım, yoksa lâğım kokusumuydu duyduğum. Her nereye gittimse gideyim, bu kaybolmuş - lânetlenmişleri aramak için, daima yangından kaçanlarla karşılaşardım, yatak yorganları sırtlarında ve yataklardan her çeşit haşareler uçuşarak, bitler tahtakuruları, hamam böcekleri, dün yedikleri sucuktan arta kalan parçalarla beraber. Arada sırada ya bir hıyar turşusu yada tütülenmiş ringa balığı yerdim gazete kâğıdına sarıp. Koca koca parçalar ne güzeldi. Kadınların hepsinin elleri bulaşık yıkamaktan, çamaşır çilemekten, durulamaktan, soğuktan kıpkırmızı, parmakları mosmor idi. (Fakat oğlu, şimdiden bir dahi, uzun ve muntazam parmaklı idi. Yakında Carnegie Hall'da çalacaktı.) Hiç bir zaman o centilmenler dünyasında böyle dahilere rastlamadım. Bir kitapçı dükkânı bile yoktu. Takvimler evet, onlardan bir sürü bulmak mümkündü, kasapdan veya manavdan onları temin etmek mümkündü. Fakat, bir Holbein, bir Carpaccio, bir Hiroshige, bir Giotto hatta bir Rambrand bile yoktu. Belki Whistler, fakat sadece annesi, solgun yüzlü, kara elleri kucığında, kendini bırakmış, bir yücelik içinde annesi. Hayır biz Hristiyanlar arasında hiç birşey san'at değildi. Fakat sefih kasap dükkânları, işkembe ve bir sürü pislik. Hayvan ve sebze nevin-den herşey ayrıca birde hırdavatçı. Saksılar, süpürgeler, yapma çiçekler, Alman peynir tatlısı, knackwurst ve sauerkraut. Her köşede bir kilise, acıklı bir manzara, sanki sadece Lutherçiler veya Prespyterianlar kendi kısır inanışlarından birşeyler getirebilirmiş gibi. İsa bir marangozdu. Bir kilise inşa etti, ama çöp ve taşlardan değil.

İşler tıkırında yürümeğe devam etti. Sanki bir Japon aşk yuvasındaki ilk günler gibiydi. Yürüyüşe çıktığım zaman ölü ağaçlar bile bana ilham veriyordu, Reb'i ziyarete gitsem bir sürü yeni fikir, gömlek, eldiven, kravat, ve mendille dönüyordum. Ev sahibi ile karşılaşınca geçmiş kiralar için üzülmemeye de lüzum kalmamıştı. Bütün borçlarımızı ödemiş, tekrardan istediğimiz zaman borç alabilecek hale gelmiştik. Yahudi bayramları bile orada burada neşe içinde geçti. Sonbaharın ortasıındaydık ama artık bu mevsim eskisi gibi bana sıkıntı vermiyordu. Özlediğim tek şey bir bisikletti.

Bir kaçsefer daha direksiyon dersi almış artık ehliyet için müracaat edebilecek hale gelmişim. Onu da alınca artık Reb'in dediği gibi Mona'yı gezmeğe götürebilirdim. Bu arada zenci kiracılarla da tanıştım. Reb'in dediği gibi iyi insanlardı. Kiraları topladıktan sonra eve hep neşeli ve güler yüzlü dönüyorduk. Kiracılarından biri, bir gümrük memuru, bana ödünç kitap vermeyi teklif etti. Açık saçı kitaplardan koskoca bir kütüphanesi vardı, vazife sırasında topladığı kitaplardan. Ömrümde bu kadar açık saçık, ahlâksız kitap ve fotoğraf görmemişim. Merak etim acaba meşhur Vatican kütüphanesinde bu mevzuda neler bulunurdu.

Arada sırada tiyatroya gittik, genellikle yabancıların eserleri - Geord Kaiser, Ernst Toller, Wedekind, Werfel, Suddermann, Chekov, Andreyev... İrlandalı oyuncular Paycock ve Juno'u, Büyüyük Ayı ve Yıldızları oynadılar. Ne iyi oyun yazarı, Sean O'Casey. İbsen'den bu yana en iyi yazar.

Güneşli bir gün Fort Greene parkında oturdum kitap okudum «Patagonyada tembel günler», Haunch, Paunch ve Jowl, veya Hayatın Trajik Tarafı (Unamuno). Bizde olmayan ve dinlemek istediğim bir plâk olursa ya Reb'den ya da ev sahibinden ödünç alabiliyordum. Hiç birşey yapmak istemediğim zaman Mona ile satranç oynuyordum. Bana kalırsa satranç kitaplarında verilen oyunları incelemek daha enteresandı, mesela Paul Morphy'nin kitabı gibi. Veya sadece oyunun tarih boyu gelişimini yahutta Malezyalılar, İzlandalıların bu oyuna gösterdikleri ilgiyi okumak daha iyi idi.

Şükran gününde aileme ziyarete gitmek düşüncesi bile beni üzmüyordu. Şimdi onlara —yarım bir yalanla— bir kitap yazma teklifi aldığımı ve emeklerimin karşılığı para alacağımı söyleyebilirdim. Ne hoşlarına giderdi kimbilir. Şimdi içim manasız fakat hoş düşüncelerle dolu idi. Oturup ona buna yazıp benim için yaptıklarına teşekkür etmek istedim. Neden olmasın? Hem sonra teşekkür etmeği istediğim bazı yerlerde vardı -- bana bu kadar tatlı dakikalar geçirttikleri için. Bu konuda o kadar aptaldımki taa Madison Square Garden'e gidip eskiden geçirdiğim nefis anlar için duvarlara sessiz teşekkür ettim, Buffalo Bill ve onun Pawnee Yerlilerini, Jim Londos'u, ve o başlarının üstüne kaldırıp Pove devini fırlatan Herkülüleri seyredebildiğim için, ve o güzel altı gün bisiklet yarışlarını görebildiğim için.

Böyle anlarda Mrs. Skolsky'e raslarsam bana o kocaman gözleri ile hayretle bakardı. Bu şekilde yarım saat veya kırkbeş dakika hiçbir şey yapmaz aklımdan kitap isimleri, rüyalar, sokak isimleri, evcil güvercinleri, romörkörleri, herne olursa olsun, geçirirdim. Çünkü mes'ut'um, rahattım, sıhhatli idim ve dünya umrumda değildi. Fakat hiç bir zaman ileriye gitmedim Mrs Skolsky ile, her ikimizde biliyorduk ki yapmam gereken şey kollarımı boynuna dolayıp, onu öpmem bir kadın gibi muamele etmemdi. «Evet», derdi o göğüsleri ile, «Evet» yumuşak ve sıcak karnı ile. «Evet». Her zaman «Evet». Eğer - eteğini kaldır

bana bacaklarının arasını göster» desem yine cevabı evet olurdu. Fakat böyle saçmalıklar yapmayacak kadar akıllı idim. Nasıl görünüyorsam öyle olmaktan memnundum - nazik, konuşkan, biraz acaip bir kiracı. Önümde çırlıçıplak, ellerinde bir tabak Kartoffelklöse ile dursaydı yine de ona birşey yapmazdım.

Hayır öyle onunla bununla yatmayı düşünemiyecek kadar, mes'ut ve memnundum. Dedğim gibi tek özlediğim şey bir bisikletti. Reb'in otomobili — ne zaman istersem alabiliyordum — bana hiç birşey ifade etmiyordu, hatta birde şöför verseydi yine aynı şeydi. Hatta Avrupa seyyahati bile beni ilgilendirmiyordu. Şu anda Avrupaya ihtiyacım yoktu. Avrupa üzerine düşünmek, rüya görmek, konuşmak güzeldi, ama yinede ben olduğum yerden memnundum. Bütün gün oturmak, bir kaç sayfa yazıp, kitap okumak, istediğin müziği dinleyebilmek, tiyatroya gitmek, veya yürümek, eğer istersem bir puro içmek — daha ne istiyebilirdim ki ? Artık Stasia hakkında konuşulmuyordu, gözlemek, gizlice takip etmekte yoktu, geceleri oturup geç vakitlere kadar beklemekte yoktu. Herşey yolundaydı, Mona dahil. Artık bana çocukluğunu bile anlatmasını beklileyebilirdim, sahipsiz boşluğu. Onun elleri dolu yanakları kırmızı, gözleri pırıldıyarak eve dönüşünü görmek - günü nerede kiminle geçirdiğinin ne önemi vardı artık. O mes'uttu ben mesuttum. Bahçedeki kuşlar bile mesuttu. Bütün gün bahçede şarkılar söyleyip akşamları bizim pencerenin önüne gelip kuş dilinde cik-cık bizi gösterip - «Bakın işte mesut bir çift, hadi uyumadan önce bir kere de onlar için söyliyelim.»

En sonunda Mona'yı gezmeğe götüreceğim gün geldi. Reb'e göre şimdi artık iyi araba kullanabiliyordum. Fakat ehliyet imtihanını geçmek başka şey birde karınızın hayatını ellerinize alıp otomobil sürmek. Garajdan geri geri çıkmak beni bir kedi kadar sinirli yapmıştı. Bu Allah kahredesice araba çok büyük ve çok kuvvetli idi. Bizimle beraber başını alıp kaçacağını düşündükçe korkudan soğuk terler döküyordum. Her beş milde bir uygun yer bulunca durdum, biraz sakinleşmeğe çalıştım. Hep kenar yollardan gitmeğe çalışıyordum ama hepside bir ana caddede bitiyorlardı. Yirmi mil kadar açıldığımız zaman ben terden sırlıklam olmuşum. Bluepoint'e gitmeğe karar vermiştim, çocukluğumda çok güzel hatıralarım vardı orada, fakat gidemedik.

Bir bakıma iyi olmuş çünkü okadar değişmişki bayağı canım sıkıldıydı sonradan ziyaret ettiğimde.

Yolun kenarına uzanıp öteki enayilerin arabalarla geçtiğini görünce bir daha hiç otomobil kullanmayacağım diye bağırdım. Mona rahatsız olmamdan çok memnundu. «sen bu iş için yaratılmamışsın», dedi. Doğruladım. «Eğer tekerleğimiz patlasaydı ne yapacağımı bilemezdim,» dedim.

«Ne yapardın ?» diye sordu.

«İner yürürdüm,» dedim

«Tam senin yapacağın şey» dedi.

«Reb'e böyle düşündüğümü söyleme,» dedim. «Bize büyük bir iyilikte bulunduğunu zannediyor. Onu sukütu hayale uğratmak istemem.»

«Bu akşam yemeğe oraya gitmeğe mecburmuyuz ?»

«Tabii.»

«Erken kalkalım öyleyse.»

«Söylenesi kolay» dedim.

Dönerken araba bozuldu. Allahtan bir kamyon şöförü tamir etti hemen. Sonra eski bir arabaya çarptım, onada sahibi bir şey demedi. Sonrada garajda - nasıl sokacaktım ben bu arabayı o daracık yoldan içeri ? - Yarıya kadar girdim, sonra vazgeçtim geri geri çıkarken az kalsın bir kamyonla çarpışıyordum. Öylece yarısı içerde yarısı dışarda bıraktım. «Allah kahretsin ?» Homurdandım. Kendi gelsin soksun.

Reb'in evi yakında. Yürürken attığım her adımla o canavardan uzaklaştığım için daha rahatlıyordum. Sağsalım indiğimiz için Allaha beni mekanik şeylere karşı bu kadar aptal yarattığı için teşekkür ediyordum. Bu mekanik çağında meraklıları vardır tıhakkak, fakat ben ancak paten ve bisiklet çağının adamıyım. Kuvvetli kolları ve ayakları olmak doğru dürüst bir ayağı ve ıstahlı olmak ne şans. Buradan Kaliforniya'ya yürür geri bile dönebilirim. Saatte yetmiş mil yapmak iş bile değil, rüyamda ben bu hızın iki mislini yapabilirim. Bir göz kırpıncaya kadar Mars'a kadar gidip gelebilirim.

Bu bizim Essenlerde ilk yemeğimizdi. Reb'in karısı ve kızıyla daha önce hiç karşılaşmamıştık. Mumları yakmış, sofrayı hazırlamış, şöminede güzel bir ateş ve mutfaktan nefis kokular gelerek bizi bekliyorlardı.

«Bir içki alın.» dedi Reb, iki bardak Port şarabını uzatarak. «Nasıldı? Heyecanlandın mı?»

«Hiç,» dedim. «Bluepointe kadar gittik.»

«Bir dahaki sefere Montauk Point'e kadar gidersiniz.»

Şimdi karısı bizle konuşmaya başlamıştı. İyi bir insandı Reb'in dediği gibi. Belki bir parça fazla nazik.

Dikkat ettim kocası ile hiç konuşmuyordu. Arada sırada, kabalığı veya kötü hısanı için onu azarlıyordu o kadar. Bir bakışta artık aralarında herşeyin bittiğini anlamak mümkündü.

Mona, çocuklar üzerinde çok etki yaptı. (Belki ki onun tipinde biriyle hiç karşılaşmamışlardı.) Kızları epey şişmandı, basit görünümlü çok kalın bacakları vardı, oturduğu zaman onları saklamağa çalışıyordu. Hemen utanıp kızarıyordu. Oğulları, çok bilen, çok konuşan, çok gülen ve her zamanda en olmadık şeyi söyleyen bir tipti. Enerji dolu, çabuk heyecanlanıp ya bir şey devirir, yahutta birinin ayağına basardı. Kanguru gibi zıplayan bir aklı olmalıydı.

Sinagoga gidip gitmediğini sorduğumda, suratını eğrilip, parmakları ile burun deliklerini çimciklerken zincir çekiyormuş gibi yaptı. Annesi çabucak Etik Kültüre geçtiklerini izah etti. Benimde eskiden bu mezhebin toplantılarına iştirak ettiğimi öğrenince memnun oldu.

Bu konuşmalardan sıkılan Reb: «hadi» dedi «biraz daha içelim.»

Biraz daha o sert Port şarabından içtik. İyi ama çok sertti.

«Yemekten sonra,» dedi, «sizin için çalacağız.» Kendini ve oğlunu kastetmişti. (Çok kötü olacak dedim kendi kendime.) Çocuğun nasıl olduğunu sordum. «Bir Mischa Elman değil şüphesiz» dedi. Karısına dönüp: «Yemek hazırım» dedi ?.

Yavaşça kalktı saçını düzeltti ve mutfaka gitti, sanki bir uykuda gezermiş gibi.

«Hadi masaya geçelim» dedi Reb. «Çok acıkmış olmalısınız.» Biraz müsrif olmasına rağmen Mrs. Essen çok iyi bir ahçıydı. Masanın üzerinde bir orduyu besleyecek kadar yemek vardı. Şarap berbattı. Zaten yahudiler pek şaraptan anlamazlar. Kahve ve tatlı ile birlikte Kümmel ve Benedictine verdiler. Mona çok memnundu zira likörleri çok severdi. Dikkat ettim Mrs. Essen sudan başka birşey içmedi. Öte yandan Reb durmadan içiyordu, hata galiba bir parça sarhoştı galiba. Hareketleri biraz dengesiz, konuşması biraz ağırlaşmıştı. Onu bu şekilde görmek gü-zeldi, hiç olmazsa şimdi hakiki hüviyetindeydi. Tabii Mrs. Essen onun bu halini görmemezlikten geliyordu. Fakat oğlu çok memnundu babasının bu halinden, onun kendi kendini aptal yerine koymasından.

Acaip, biraz tüyler ürpeticî bir ortamdı. Ara sıra Mrs. Essen konuşmaları daha yüksek bir seviyeye çıkarmak için gayret sarfetti. Hatta Henry James'den bahsetti - onun için en ihtilaflı konu idi muhakkak - fakat oda bir işe yaramadı. Reb artık üstünlüğünü ilân etmişti. Serbestçe küfretti, rabbiye sahtekar dedi. Artık, erkekçe konuşuyordu, kendi tabiri ile, sert ve açık. Benny Leonard'dan bahsetti bir ilah gibi, ve Stranger Lewis'den nefretle.

Bir parça kıskırtmak için, «Ya, Redcap Wilson?» dedim. (Eskiden benim yanımda gece habercisi olarak çalışan bir sağır dilsizdi eğer iyi hatırlıyorsam.)

«Üçüncü sınıf bir serseri.» diye kestirip attı.

«Battling Nelson gibi,» dedim.

Mrs Essen bu noktada söze karışıp öbür odaya geçmemizi teklif etti. «Orada daha rahat konuşabilirsiniz,» dedi.

Bunun üzerine Sid Essen yumruğunu masaya vurup, «neden?» diye haykırdı. «Burada iyi değiliz mi? Sen sadece konuyu değiştirmek istiyorsun.» Sonra uzanıp biraz Kümmel aldı. «Hadi sizlerde için, iyidir.» Mrs. Essen ve kızı masayı toplamağa kalktılar. Annemle kız kardeşim gibi sessiz fakat bilinçli bir şekilde herşeyi toplayıp masada sadece şişe ve bardakları bıraktılar.

Reb onlarında duyabileceği şekilde kulağıma fısıldadı - «be-

nım bir parça eğlendiğimi görür görmez rahatsız olur. İşte kadınlar, görüyorsunuz ya.»

Oğlu, «Hadi baba,» dedi «gel kemanları alalım».

«Ne duruyorsun gidip kendin alsana,» dedi Reb. «Ama sakın akortsuz çalma deliriyorum.»

Oturma odasına geçip rahat bir şekilde divan ve koltuklara gömüldük. Ne çaldıkları, nasıl çaldıkları umurunda değildi. Bende bir parça sarhoştum artık.

Müzişyenler akort yaparken, meyvalı pasta ve fındık fıstık ikram ettiler.

Haydn'dan bir düetle başladılar. Daha birinci notadan ahenksiz başladılar. Fakat zannedersen ilerde düzeleceğini ümit ederek devam ettiler. Çok ama çok kötü idi. Ortalara doğru Reb dayanamadı patladı. «Allah kahretsin» diye bağırdı. «Çok kötü, herhalde formumuzda değiliz.» Sonra oğluna dönüp, «biri-lerinin önünde çalmadan önce biraz pratik yapman gerekir.»

İçecek bir şey arıyormuş gibi etrafına bakındı, fakat karısının bakışlarını görünce, gitti bir koltuğa oturdu. Yavaşça mırıldanarak biraz paslanmışım diye özür diledi. Kimseden bir ses çıkmayınca, yüksek sesle esnedi. «Bir el satranç oynyalım mı?»

Mrs. Essen, «Ne olur bu gece değil» dedi.

Ayağa kalktı. «Burada boğucu bir hava var,» dedi. «Ben biraz yürüyüp geleceğim, sakın kaçmayın.»

O dışarı çıkınca Mrs. Essen onun yerine özür diledi. «Herşeyden ilgisini kesti, çok yalnız kalıyor.» Sanki ölmüş gibi konuşuyordu.

Oğlu, «İyi bir tatile ihtiyacı var,» dedi.

Kızı, «Evet» dedi, «Filistine gitmesi için kandırmaya çalışıyoruz.»

Mona, «Neden Paris'e yollamıyorsunuz ki?» dedi. «Orada biraz canlanırdı?»

Oğlan isteri nöbeti tutmuş gibi gülmeğe başladı.

«Niye gülüyorsun» diye sordum.

Daha da çok gülmeğe başladı. Sonra : «Eğer Parise giderse bir daha onu göremeyiz.»

Annesi, «Hadi bakayım» dedi.

«Babamı bilirsin, bütün o kahveler genç kızlarla deli olur çıkar.»

Mrs. Essen «O ne biçim konuşma» dedi.

«Sen onu tanıımıyorsun benim kadar,» dedi oğlan, «O yaşamak istiyor Bende.»

«Öyleyse neden her ikisini de yollamıyorsunuz ?» dedi Mona.

«Orada birbirlerine bakarlardı.»

O sırada zil çaldı bizim orada olduğumuzu bilen ve bizimle tanışmak isteyen bir komşuları geldi.

«Bay Elfenbein,» diye taktim etti Mrs. Essen. Onu gördüğüne memnun olmamışa benziyordu.

Ellerini önünde birleştirmiş olarak bizi selâmladı, Bay Elfenbein, yüzü ter içindeydi.

«Ne şeref,» dedi eğilerekten ellerimizi sıktı. «sizin hakkınızda o kadar çok şey işittimki, ümit ederim rahatsız etmiyorum. Yidişçe veya Rusça konuşuyormusunuz ? «Omuzlarını bir parça kamburlaştırarak bana doğru dönüp tebessüm etti. «Mrs. Skolsky sizin Cantor Sirota'nın hayranı olduğumuzu söylüyor... ?»

Kafesten kaçmış bir kuş gibi rahatladım. Gidip Bay Elfenbein'i kucakladım.

«Minsk'denmi yoksa Pinsk'denmi ? dedim.

«Moabitelerin ülkesinden.» diye cevap verdi.

Sakalını okşayarak keskin nazarlarla bana baktı. Reb'in oğlu eline bir bardak Kümmel verdi. Çıplak kafasının tepesinde ibik gibi bir tutam saç vardı Bay Elfenbein'in. Kümmel'i içti, bir parçada meyvalı kekten yedi. «Ne büyük saadet sizi tanımak,» dedi, «Sizin gibi zeki bir Goy'u.» Kitap yazan, kuşlarla

konuşan, Rus yazarlarını okuyan, Yom Kippur'u izleyen ve Bukoniva'dan bir kızla evlenen ... bir Tzigane, bir artist. Sid nerede? Yine sarhoş mu? Akıllı ve ihtiyar bir baykuş gibi etrafına bakındı. «Bir insan bütün hayatı boyunca okur ve sonunda aptal olduğunu anlarsa, haklıdır? Cevabı ya evet ya hayır. Bizim köyde insan kendi saçmalığını kendi eker derler bir başkasınınkini değil. Ve Cabala da derki... Saçlarımızı hemen ayırmamalıyız. Minks'den mink kürkleri çıkar, Pinks'den ise sefaletten başka bir şey çıkmamıştır. Corridor'lu bir yahudiye şeytan hiç yanaşmaz. İşte Moise Echt, böyle bir yahudi idi. Benim kuzenim, bir başka deyimle. Herzaman Rabbi ile başı belada. Kış geldimi kendini zahire ambarına kapatırdı. Koşum takımları yapardı...

Birdenbire durdu, bana dönüp şeytanca gülümsedi.

«Job'un Kitabında,» diye başladım.

«İfşalar Kısmı daha iyi,» dedi. «Daha bir mistiki hava veriyor.» Mona gülmeğe başladı. Mrs. Essen saygılı bir şekilde çekildi. Yalnız oğlan kaldı. Bay Elfenbein arkasından deli diye işaretler yapıyordu.

«Yeni bir esere başlarken,» diyordu. Bay Elfenbein, «hangi lisanla dua edersiniz?»

«Babalarımızın lisanında,» dedim. «İbrahim, İzak, Ezeziel, Nhemiah.»

«Davut, ve Süleyman, Ruth ve Esther,» diye tamamladı.

Oğlan Elfenbein'nin bardağını bir kere daha doldurdu, oda bir yudumda hepsini içti.

«Küçük bir haydut olacak büyüyünce,» dedi Elfenbein dudaklarını şapırtıdarak. «Daha şimdiden böyle. Deneme ve Ceza'yı hatırlıyormusunuz?»

«Suç ve Ceza demek istiyorsunuz.» dedi oğlan.

«Rusça'da Suç ve Cezası. Şimdi otur bakayım ve arkamdan da işaretler yapma. Ben bir parça manyak olduğumu biliyorum ama bu bey bilmiyor. Bırak kendi anlasın. Öyle değil mi Beyim?» Aylaylı bir şekilde eğilip selâm verdi.

«Bir yahudinin dininden dönmesi,» Mrs Essen'i düşünüyor-

du hiç şüphesiz, «yağın suya dönmesi gibidir. Sulu bir süt olmak-tansa tabii Hristiyan olmak daha iyidir.» Kısa kesti. «Bir Hristiyan elinde haç tutan bir yahudidir. Onu, İsa'yı öldürdüğümüzü unutamaz. İsa da bir yahudi idi, herkesden daha fanatik bir yahudi. Tolstoy'u okumak için hristiyan olmanıza lüzum yok, Tolstoy'u bir yahudi de anlıyabilir. Tolstoy'un büyüklüğü karısını bırakıp gidecek kadar cesaretli olması... ve bütün parasını vermesi idi. Deli, kutsal bir deli, paraya kıymet vermedi. Hristiyanlar sadece görünüşte böyledirler, dua kitapları ve tespihler yanında hayat sigortalarını da beraber taşırlar. Bir yahudi ayetlerle dolaşmaz onları ezbere bilir. Pabuç bağları satarken bile ayetler mırıldanır. Fakat bir Hristiyan kendi kendine ayetler mırıldanırken adeta savaş ediyor gibidir. İleri, Hristiyan askerleri. Nasıldı? Harbe gidiyormuş gibi. Neden gibi? Her zaman harp etmiyorlar mı? Bir ellerinde kılıç bir ellerinde haç.»

Mona biraz daha yakınlaşmak için ayağa kalktı. Bay Elfenbein, sanki dansa kaldırırmış gibi onun ellerinden tuttu. Baştan aşağıya bir süzdü. Ve sonra : «Benim Sharon gülüm, en son hangi eserde oynadınız?»

«Yeşil Cockatoo'da» diye cevap verdi. (Tik - Tak - To)

«Ondan önce?»

«Keçinin Şarkısı, Liliom... Sen Joan.»

«Yeter.» Elini kaldırdı. «Dybbuk size daha iyi giderdi. Daha dişi. Neydi o Sudermann'nın piyesinin adı? Neyse. Ah, evet... Magda. Siz Magdasınız, Monna Vanna değil. Soruyorum size, İntikam Tanrısı rolü bana gidermiydi? Schilkraut muyum yoksa bir Ben Ami'mi? Bana Siberiya rolünü veya Evdeki Hizmetçi'yi vermeliler.» Çenesinin altını okşadı «Bana biraz Elissa Landi'yi hatırlatıyorsunuz. Bir parça Nazimova belkide. Biraz daha şişman olaydınız bir başka Modjeska olabilirdiniz. Hedda Gabler işte tam size göre. Benim en hoşuma gidenide Vahşi Ördek'tir, tabii Batı Dünyasının Çapkınından sonra. Fakat yidişçe olmayacak Allah Korusun.» Tiyatro belli ki en sevdiği konu idi. Eskiden bir aktörmüş, önce Rummeldumvitza'da sonra Bowery'deki Thaliada. Orada tanışmış Ben Ami ile. Ve bir başka yerde Blance Yurka ile. Acaip tarafı, Vesta Tilley'i de tanıyordu.

Ve David Warfield. Androcles ve Aslan'ı beğendiğini fakat Shaw'un öteki eserlerini pek sevmediğini söyledi. Ben Jonson, Marlowe, Hasenclever ve von Hoffmanshal'ın hayranı olduğunu söyledi.

«Güzel kadınlar seyrek olarak iyi artist olurlar,» diyordu. «Ufak bir kusur olmalı daima — uzunca bir burun, gözlerde hata. En iyisi acaip bir ses sahibi olmak.» Mona'ya döndü. «Sizinde iyi bir sesiniz var. Tatlı bir ahenkte değişik bir ses.» ve ilâve etti. «insanlar sesleri unutmazlar. Pauline Lord'un sesi meselâ. En kötüsü Amerikalının sesidir — hiç ruh yoktur içinde. Jacop Ben Ami nefis bir sese sahipti. Güzel bir çorba gibi... hiç ekşimez, bozulmaz. Bir kadın sesini herşeyin üzerinde tutmalıdır. Aynı zamanda eserin manası üzerinde de düşünmelidir, kıçlarını değil. Yahudi artistleri genellikle çok şişman oluyolar, sahnenin bir yanında bir yanına yürürken lopur lopur oynuyor o fazla etler. Fakat seslerinde elem vardır.. Evet günah ve elem en iyi şeylerdir tiyatrodâ. Ve birazda fantazi. Websterde veya Marlowe'da olduğu gibi. Her helaya gidişinde şeytanla konuşan ayakkabıcı gibi. Veya kafadan aşık olmak, Moldavia'da olduğu gibi. İrlandalı oyuncular hepsi deli ve sarhoş, ve konuştukları hep saçmalık. İrlandalılar hiçbir şey bilmedikleri zaman muhakkak şair olurlar. Yahudiler kadar olmasa bile onlar da epey çekmişlerdir. Kimse günde üç sefer patates yemeği veya dişlerini çatalla karıştırmayı sevmez. Büyük aktördür İrlandalılar, doğuştan birer maymun. İngilizler çok fazla incedirler, fazla mantiki. Hadım edilmiş erkek bir ırk...»

Kapıda bir kargaşalık oldu. Sid Essen yürüyüşünden dönmüştü, elinde iki tane uyuz kedi, ölümden kurtarmış. Karısı kedileri dışarı atmağa uğraşıyordu.

«Elfenbein» diye bağırdı, kepini sallıyarak. «Selamlar. Nasıl geldin buraya?»

«Nasıl geleceğim? Yürüyerek tabii?» Bir kaç adım ileri çıktı.

«Gel nefesini kokhıyayım.»

«Hadi git şurdan, ne zaman sarhoş gördün beni?»

«Çok mesut olduğun zamanlarda - veya mesut olmadığın zamanlarda.»

«Çok iyi bir arkadaş Elfenbein,» dedi Reb, bir kolunu omuzlarına dolayarak. «Yidişlerin Kral Lear'ı ... Ne o herkesin bardağı boş.»

«Senin aklın gibi,» dedi Elfenbein. «Musa gibi ruhunla içeceksin. Kayalardan us fışkırır, şişeden ise sadece aptallık. Ayıp sana Zweifel'in oğlu, ayıp bu kadar susadığın için.»

Konuşma biraz duruldu. Mrs. Essen kedileri dışarı atıp holdeki pislikleri temizlemişti, gelirken bir kere daha saçını düzeltti. Tam manası ile bir hanımefendi. Etiko - kültürel bir şekilde çok ince, sakin ve soğuk. Konuşmaların başka bir konuya döküleceğini ümid ederek pencerenin kenarındaki koltuğa oturdu. Elfenbein'inden hoşlanıyordu muhakkak, fakat onun bu Eski Dünya konuşmalarından da, şakalarından da sıkılıyordu.

Yidiş Kral Lear artık başını almış gidiyordu. Zend Avestas üzerine uzun bir monolog tuturmuştu. Yahudi şüphesiz, fakat konuşmasına bakılırsa bir Çinli de olabilirdi. Zoroaster'e göre insanın yaratmaya devam etmek için yaratıldığını söyleyip, ilâve etti: «İnsan Allahın yardımcısı olmadığı müddetçe bir hiçtir. Tanrı ayın ve dualarla yaşamaz, Yahudiler bunu unuttular - hıristiyanlar ise zaten ruhen sakat.»

Bu konuşmaları karmançorman bir münakaşa takip etti. O da bundan çok memnundu, tam ortasında haykırarak şarkı söylemeğe başladı - Rumenie Rumeinie, Rumeinie... amameligele... bir karnatsele... unagleizele wine, Aha,»

Sonra, «görüyorsunuz» dedi, orta halli bir eve bile fikirler sokmağa çalışmak tehlikelidir. Bir zamanlar böyle konuşmalar müzik gibi idi. Rabbi bir saç ustura ile binlerce saç bölerdi. Kimsede fikirlerini kabule mecbur değildi, bir egersizdi bu. Zihinlerimizi açıp bize korkuyu unutturdu. Müzik çaldığı zaman bir eşe ihtiyacınız yoktu, Zov, Toft, Giml ile dansederdiniz. Şimdi ise münakaşa ettiğimiz zaman gözlerimizin üzerine bir bant yapıştırıyoruz. Tomashevsky'i görmeğe gidip domuzlar gibi ağlıyoruz. Pechorin veya Aksakov'un kim olduğunu bilmiyoruz artık Eğer sahnede bir yahudi kerhancye giderse — muhakkak yolunu kaybetmiştir.— herkes yazarı ayıplar. Fakat bir yahudi mezbahada oturup yalnız Yusuf peygamberi düşünebilir. Bir kere Bucuresti de tek başına bütün bir şişe votkayı içip üç saat hiç durmadan

konuşan bir din adamı görmüştüm. Şeytandan konuştuysa. Öğle iğrenç yaptı ki her yerde şeytanı görüyordum artık. Bir kerhaneye gitmeğe mecbur oldum bu zehiri atmak için içimden. Kadınlar pembe melekler gibi göründüler. Hatta Madama bile, oysa tam bir atmaca idi. Nasıl bir gece geçirdiğimi bilemezsiniz. Hepsi çünkü Tzaddik votkayı fazla kaçırdığı için.»

«Evet domuzlaşmamak şartıyla arada bir günah işlemek iyidir. Dünyevi zevkleri onlara bağlanmamak şartıyla tatmalısın muhakkak. İncilde bir sürü bahis vardır, vücuti zevkleri tadan fakat Tanrının tek olduğunu bir an bile unutmayanlar hakkında. Dedelerimiz ruha çok önem verirlerdi ama onlarda bizim gibi etli kemikli kişilerdi. İnsan metres tutabilir ama aynı zamanda karısına olan hürmetinide muhafaza edebilir. Oropsular bu mesleklerini mabetlerin kapısında öğrenmedilermi ? Evet o zaman günah da şeytan da hakiki idiler. Şimdi ahlak kurallarımız var ve çocuklarımız terzi, gangaster, veya virtiöz oldular. Yakında trapez yıldızları veya hokey oyuncusu olacaklar...»

«Evet,» dedi Reb oturduğu koltuğun derinlerinden, «şimdi hiçbir şeyimiz yok. Bir zamanlar gururumuz vardı.»

Elfenbein sözünü kesti. «Şimdiki yahudiler hristiyanlar gibi konuşuyor, sadece başarıdan söz ediyorlar. Yahudi oğlunu askeri okula yolluyor, öteki yahudiye nasıl öldüreceğini öğretsin diye. Kızını Hollywood'a yolluyor çıplak soyunup, Macar veya Romanyalı diye ün yapsın diye. Büyük Rabbiler yerine ağır siklet boksörlerimiz var. Homoseksüellerimiz var, şimdi. weh is mir. Yakında yahudi Kazaklarımız da olacak.

Reb, bir nakarat gibi tekrarladi: «İbrahimin Allahı yok artık.»

«Bırak çıplaklıklarını göstereyimler,» dedi Elfenbein, «fakat putperestlik taklidinden vazgeçsinler. Babalarını hatırlasınlar.»

Bir konudan diğerine atlıyarak konuştu, konuştu. Dudaklarından Lady Windermere'in yelpazesi, Sodom ve Gomora gibi kelimelerin yanında Mordecai ve Ahasuerus gibileri döküldü. Bir nefeste Ayakkabıcının Tatilini ve İsrailin yok olmuş kabilelerini anlattı. Ve herseferinde dönüp dolaşıp Hristiyanların yanlışlıklarına, bozukluklarına değindi, eine Archkrankheit. Mısır bir baştan bir başa, mucizesiz, haşmetsiz. Kurtlar ve haşhaş tohu-

mu. Yahudilerde yeniden doğmuş gününü bekliyorlar. Onlar için dedi, dum dum kurşunsuz bir savaş günü olacak bu.

Şimdi artık kendi sözleri ile sürükleniyordu. Sadece maden suyu içerek. Ağzından kaçırdığı saadet kelimesi kafasının içinde bir infilâk yaratmış gibi idi. Saadet ne idi ? Fallopien borularında uzun bir uykumu ? Veya - Schercklichkeit'siz Hunlarını. Tuna, Strauss'un valslerinde olduğu gibi her zaman mavi. Evet itiraf ediyordu, Pentateuch'da bir sürü saçmalık vardı ama aynı zamanda belirli bir mantıkta vardı. Numaralar Kitabı da bir at turpundan başka bir şey değildi. Sünnetten bahsetmenin hiç bir değeri yoktu. Sinagoglar bir sürü kimyevi madde kokuyordu. Amalekites zamanlarının spiritüel hamam böcekleri idi, bu günün Anabaptistleri gibi.

«Şaşmamak lâzım,» bağırdı, hepimizi yerinden fırlatarak, «herşey bir keşmekeş içinde. Tzaddik'in söyledikleri ne kadar doğruydı : Tanrıdan başka açık seçik şey yoktur.»

Off. Durmadan hızlanıyordu, ve dahada biteceğe benzemezdi. Daha isimlerinden bahsetmesi gereken bir kaç kişi daha vardı. Barbusse, Tagore, Romain Roland, Péguy mesela. İnsanlığın dostları. Hatta Amerika bile hümanist birini yetiştirmişti, Eugene V. Debs. Fareler var dedi general veya mareşal uniforması giyerler veya tanrılar aramızda dilenciler gibi dolaşırlar. İncil ruhi ve ahlâki devlerle doludur. Kim Kral Davut gibi olabilir ? Kim Süleyman kadar haşmetli ve zeki olabilir. Juda'nın aslanları hâlâ hayatta ve kuvvetle soluyarak dolaşıyorlar. Dünyada hiç bir anestetik bu aslanı uyutamaz. «Öyle bir devre geliyoruzki» dedi, «dünyanın bütün silâhları orduları kar gibi eriycekler, örümcek ağları ile yakalanacaklar. Fikirler eski duvarlar gibi çökmekte. Dünya içine çekiliyor, insanlar küflenmiş ıslak torbalar gibi birbirinin içine girmekteler. Peygamberler susunca taşlar konuşmaya başlayacak. Ermişlerin megafonlara ihtiyacı yoktur. Durur Tanrının onlara görünmesini beklerler. Şimdi kurbağalar gibi bir yerden bir yere sıçırıyoruz. Şeytan ağnı gerdi içine düşecek balıklar için kızgın tavası hazır bekliyor. İnsan çıplak ve rüyasız olarak bir bahçenin ortasına bırakılmıştı. Her yaratığa kendi yer ve kendi koşulları verilmişti. Yerini bil denmişti. Kendini bil değil. Kurt sadece hayatın zevklerini tattığı zaman kelebeğe dönüşür.

Umutsuzluğa teslim olduk. Vecd yerini sarhoşluğa terketti. hayatla zehirlenen kişi hayaller görmeğe başlar. Şimdi her evde bir mavi kuşumuz var - tıpalı bir şişe içinde. Bazen Old Kentucky, bazen Vat 69 - plâka numarası. Hepsi zehirli.

Bir yudum maden suyu içmek için durdu. Reb horul horul uyuyordu. Yüzünde derin bir saadet ifadesi vardı, Sina dağını görüyormuşçasına.

«Şimdi,» dedi Elfenbein, bardağını kaldırarak, «Batı Dünyasının şaheserlerinin şerefine içelim. Yakında hiçbir şey kalmıyacak. Geç oldu bende kimseye konuşma fırsatı vermedim. Gelecek sefere daha başka dini meseleleri tartışırız. Size Carmen Sylva günlerimi anlatabilirim. Kahveyi demek istiyorum kraliçeyi değil. Fakat bir kere onun sarayında da uyuduğumu söyleyebilirim... bir ahırda tabii. Hatırlatın size Jacop Ben Ami'yi de anlatayım. Çok iyi bir sesi vardı.»

Biz gitmek için kalkarken, bizi evimize kadar götürmek için izin istedi. «Memnuniyetle» dedim.

Yürürken, «İzin verirsiniz» dedi, «size bir tavsiyede bulunacağım, eğer daha bir isim bulamadıysanız kitabınızın adını Bu Hristiyan Dünyası' koyun. Hiç bir alâkası olmasa bile çok uygun olurdu. Boguslavsky gibi bir nom de plume kullanın, bu okuyucunun aklını daha çok karıştıracaktır.»

«Her zaman bu kadar çenebaz değilimdir,» ilâve etti, «fakat siz ikiniz bir aperitif gibisiniz, Transylvanyalı bir göçmen için. Hep roman yazmak istedim, aptalca romanlar, Dickens gibi. Pickwick gibi. Onun yerine bir çapkın oldum çıktım. Neyse şimdi size iyi geceler dileyeceğim. Elfenbein benim takma adım, hakiki ismi sizi şaşırtırdı. Deuteronomy'nin on üçüncü bölümüne bakın. «Eğer aranızdan bir...» Hapşırdı. «Maden suyu» dedi. Belkide bir Türk hamamına gitsem iyi olur. Yeni bir grip salgını geliyormuş. İyi geceler. İleri harbe. Judah'nın aslanını unutmayın. Onu sinemalarda görebilirsiniz. müzik başlayınca.» Aslan kükremesi taklidi yaptı. «Bu» dedi, «daha hâlâ nelerin var olduğunu göstermek için.»

«Niye daima hayatımızın perişanlığını ve eksik yanlarını anlatmak ve ülkemizin vahşi ve ücra köşelerindeki kişileri gün ışığına çıkarmak için yolumuzdan sapıyoruz?»

Gogol bitmemiş romanının Onbirinci Bölümüne böyle başlıyor.

Şimdi romanda —kendiminkinden— cpeyce ilerlemiştim, ama hâlâ onun beni nereye götürdüğü hakkında berrak bir fikrim yoktu, bunu dert de edinmiyordum, çünkü babam şimdiye kadar gördüklerinden çok memnundu, daima para vardı, iyice yiyip içiyorduk, kuşlar sayılarının azalmasına rağmen hâlâ ötüyorlardı, Şükran Günü gelip geçmişti ve satranç oynayışım biraz düzelmişti. Ayrıca nerelerde olduğumuzu kimse bulamamıştı - o başımızın belâsı eski dostları kastediyordum. Böylece sokakları dilediğimce keşfe çıkabiliyordum ve bunu, havanın ayaz kesmesi, rüzgarın uğuldaması ve beynimin içindeki bir burgunun beni dümdüz sokakları, anıları, binaları, (çürüyen sebzele rin) kokularını ,terkedilmiş vapur iskelelerini, uzun zamandır ölü dükkancıları, ne-alırsan-on-cent dükkanlarına çevrilmiş meyhaneleri, ağıtçıların boş lâflarının kalıntılarıyla dolu mezarlıkları araştırmaya itmesi yüzünden hınçla yapıyordum.

Dünyanın vahşi ve ücra köşeleri bütün etrafımı çevirmişti, bizim aristokratik bölgemizi çevreleyen sınırdan bir taş atımı

uzaklıktaydı. Yanlızca çizgiyi, **Grenze**'yi aşsam, çocukluğumun iyi tanıdığım dünyasına, yoksulların ve mutlu bir biçimde çıldıranların ülkesine, içindeki harap olmuş, yararsız mikrop saçan her şeyin gemiyi terketmeyi reddeden fareler tarafından kurtarıldığı hurdalığa ulaşacaktım. Vitrinlere bakarak, kasvet verici bir yıkılmışlıktan başka bir şey göremediğim dar sokaklara göz atarak, avare avare dolaşırken, düzenli olarak ziyaret ettiğimiz zencileri ve onların ne kadar temiz pak göründüklerini düşündüm. Puta tapanların hastalıkları, onların kahkahalarını, onların konuşma yeteneklerini ve onların herşeyi kolaya alan yaşayışlarını yıkamamıştı. Onların da bizim hastalıklarımıza hatta ön yargılarımıza karşı savaşmaları gerekiyordu, ama henüz bunlardan etkilenmemişlerdi.

Erotik eserler koleksiyonuna sahip olan biri benden çok hoşlanmıştı; beni bir köşeye sıkıştırıp, götümü parmaklamasına karşı hazırlıklı olmalıydım. Onun için bir gün gelip, benim kitaplarımı kapıp, akıl almaz koleksiyonuna katacağını hiç düşünmemiştim bile. Harika bir piyanist olduğunu da belirtmeliyim. Count Basie ve Fats Waller'de tadına vardığım pedal tekniğine sahipti. Bu sevimli insanların her biri bir müzik aleti çalabiliyordu. Eğer ortada bir müzik aleti bulamazlarsa, da, parmakları ve avuçlarıyla - bir masayı, bir varili veya etrafta ne varsa onu kullanarak - müzik yapıyorlardı.

Şimdiye kadar romana hiç «gün ışığına çıkmamış» kişi «koymadım. Hâlâ çekingendim. Psikopatça bir keşifte bulunmadan daha çok kelimelere aşkıttım.

Güzel bir şekilde düzenlenmiş bir cümleye rastlamak için durmadan saatlerce Walter Pater'le ya da hatta Henry James'le bile uğraşabilirdim. Ya da oturup, bir imgenin müphem, hayal dolu müziğiyle canlı renklere boyanmış bir tahta parçası arasında bir bağlantı kurmaya çalışarak bir Japon taş baskı resmine, örneğin, Utamaro'nun «Maymun İştahlı Adamı»na bakabilirdim. Hep geçmişin egzotik asma bahçelerinden olgun bir incir koparmak için çılgınca merdivenlere tırmanırdım. **Geographic** gibi bir derginin resimli sayfaları beni saatlerce dilsiz bir hale sokabilirdi. Anadolu'nun ücra bir köşesine, çok az bilinen bir yere, bir Hitit kralının, şişirilmiş benliğini anmak için bıraktığı muazzam canavar heykellerine yapılan şifreli yazılmış

bir atıf üzerinde nasıl da çalışırdım? Ya da Wall Street'in göktirmalayanlı vadisiyle, İmparatorluk Roma'sının kendini beğenmiş mahalleleri arasında parlak bir benzetme yapabilmek için eski bir tarih kitabına meselâ Moinsen'inkine - dalabilirim. Ya da terzilerle, Paris'in ya da bir başka büyük şehrin büyük terzileriyle ilgilenebilirim ve bu arada Hugo'nun ya da bir başka büyük Fransız yazarının bu konuyu kullandığını görünce de, sadece onun terzilerle ilgilenmesine neyin yol açtığını öğrenmek için, bu yazarın hayatı üzerine eğilebilirim.

Aynı zamanda, dediğim gibi «ülkemizin vahşi ve ücra köşeleri» elimin altındaydı. Garip bir kişiyi gün ışığına çıkartmak için durup, biraz turp almam yeterliydi? İçeri dalıp, bir tabutun fiyatını soracak olsam, bir cenaze levazımatçısı dükkanı şaşırtıcı gözükürdü. **Grenze**'nin ötesindeki herşey beni heyecanlandırıyordu. En beğendiğim dünya hakimi gaddarların bu ümitsizlik ülkesinde yaşadıklarını keşfettim. Mısır bilimcisi Patrick Garstin bunlardan biriydi. (Doğrusu bir arkeologdan çok bir altın arayıcısına benzerdi.) Donato da burada yaşıyor. Donato, bu Sicilyalı oğlan, babasına baltayla saldırıp, onun şans eseri sadece bir kolunu kesmişti. Babasını budaması onda ne arzular uyandırmıştı! On yedi yaşındayken, Vatikan'da görev almayı hayal ederdi. Dediğine göre, Aziz Fransua'yı daha iyi tanımak için.

Bir alkali yataktan bir diğerine gidip gelerek, coğrafyada, etnolojide, folklorda ve topçulukta bugün ulaşılan düzeye eriştim. Mimari atevik sapıklıklarla doluydu. Hazar denizi kıyılarından aktarılmış barınaklar, Andersen'in peri masallarından alınma kulübeler, Fas'ın serin labirentlerinden aşırma dükkanlar, yedek araba tekerlekleri ve dingilsiz tek kişilik tekerlekli arabalar, bolluk içinde olan ve daima boş kuş kafesleri, genellikle İtalyan cinsinden yapılmış ve hercai menekşelerle ya da ayçiçekleri ile süslenmiş lâzımlıklar, korseler, koltuk değnekleri, şemsiye sapları ve telleri ... ve üzerinde «Hangia Triada'da yapılmıştır» yazılı daha nice hırdavat. Ve ne cüceler! Biri yalnızca Bulgarca konuşuyor numarası yapıyordu — gerçekte Moravia'lıydı — ve barakasının arkasındaki köpek kulübesinde yaşıyordu. Gülümsediğinde, yalnızca iki dişi gözükürdü, iki büyük dişi, bir köpek gibi. Aynı zamanda, adi bir köpek gibi havlayabilir koklayabilir ve hırlayabilirdi.

Bunların hiç birine bu romanda yer vermedim. Hayır, bu romanı bir kadının özel odası gibi muhafaza ettim. Hiç **Dreck** yok. Bütün kişiler saygıdeğer ya da masum değil. Hayır, **ha-**yır! Sadece renk vermek üzere buraya kattıklarımın bazıları **Schmuck'** du. (Sünnette kesilen deri). Aynı zamanda anlatıcı olan ve benim de bazı hafif benzerliklerini taşıdığım başkişi, kaçık bir beyin cerrahı havası taşıyordu. Görevi dönme dolabın dönmesini sürdürmektir. Burada, ara sıra kendini dönme dolaba bedavadan bindiriyordu.

Garip ve yabancı ne varsa, Baba'yı sonsuz derecede meraklandırıyordu. Diğer bir değişle — açıkçası — bir genç kadının, bir yazarın nasıl olup da böyle düşüncelere, böyle imgelere saplandığına şaşıyordu. Mona hiç bir zaman «Bir başka soydan!» demeyi akledememişti. Doğrusu, ben bile çoğu zaman ne diyeceğimi bilememişimdir. Aptalca imgelerin bazıları almanaklardan araklanmıştır, diğerleri ise şehvi rüyalardan doğmuştur. Görünüşe bakılırsa, Baba'nın gerçekten hoşlandığı şey, ara sıra rastlanan bir kedi veya köpeğin ortaya çıkmasıydı. (Doğal olarak, benim köpeklerden ölesiye korktuğumu ve kedilerden tiksindiğimi bilemezdi.) Fakat ben bir köpeği konuşturabilirdim. Ve hiç kuşkusuz bu köpekçe bir konuşma olurdu. Bu aşağılık düzeyden yaratıkları işin içine sokmamın gerçek nedeni, kitapta elden kaçan bazı kişilere saygısızlık yapmak içindi. Gerektiği şekilde ilham almış bir köpek, bir kraliçeyi rezil edebilirdi. Bunun yanı sıra, beni illet eden bir çağdaş düşünceyle alay etmek istedim mi, bütün yapmam gereken şey, onu bir dağalakla temsil ettirmek ve sonra da arka ayağımı kaldırıp üzerine işemektir.

Bütün aptallıklara ve saçmalıklara rağmen, yine de bir çeşit antik bir pırıltı yaratmayı başaramadım. Amacım, her sayfayı sanki yıldız tozu sürülmüş gibi parıltatacak böyle bir cılâ, böyle bir yeşil bakır pası meydana getirmektir. Benim o zamanki yazarlık anlayışına göre, yazarlık zanaatı buydu. Gerekliyorsa çamurdan pastalar yap, ama onların göklerin parlaklığını yansıtmasını sağla. Bir aptal konuştururken, homurtuyu paleontoloji, ikinci dereceden denklemler, kuzey kutbunda yaşayanların inançları gibi konulara yönelmiş yüksek sohbetlerle birleştir. Çılgın Sezarların birinden bir mısra daima çok işe yarar. Ya da sıracı hastalığına tutulmuş bir cücenin ağzından bir küfür. Ya-

hut sadece kurnazca, Hamsun'un ki gibi nükteli bir söz, mese- la — «Yürüyüşe mi çıkıyorsunuz, Froken. Çiçekler susuzluktan ölüyorlar» Kurnazca diyorum, çünkü, çok uzaktan olmakla bir- likte, burada ima edilen, Froken'in, kendisinin görülmeyecek kadar uzaklaştığına kanaat getirince bacaklarını açıp işeme a- detine sahip olmasıdır.

Gevşemek ya da taze ilham elde etmek — çoğunlukla sadece taşakları havalandırmak için — yazılan boş laflar, eserin geliş- mesinde rahatsız edici bir etki yaptı. Altmış derecelik bir köşe- yi dönerken, (bir lokomotif makinistiyle, ya da bir işsiz ırgatla yaptığım) az önce bir kaç dakika süren bir konuşma aniden öyle- sine uzun, öylesine fantazi bir dialog halini alırdı ki, yazı masa- sına döndüğümde, gelişme zincirinin neresinde kaldığımı bul- mak imkansız olurdu. Aklıma gelen her düşünce üzerinde ırgat- ın ya da karşımdaki her kimse, onun söyleyecek bir sözü olur- du. Ne cevap verirsem vereyim, konuşma uzardı. Sanki bu kur- naz uyuturma kişiler, beni yoldan çıkarmaya kararlı gibiydiler.

Arasıra, bu çeşit orospu çocuklukları heykellerle, özellikle bir yerleri kırılmış ya da yerinden sökülmiş heykellerle de o- lurdu. Bir arka bahçede dolanırken, ve aklım bir karış havada bir kulağı eksik bir mermer başa bakarken, hemen! benimle konuşmaya başlar... bir prokonsül diliyle. Bir delice güdü beni kavrardı ve hırpalanmış heykelleri okşamaya iterdi ve sanki eli- min dokunuşu onu tekrar hayata döndürmüş gibi, o bana gül- lümserdi. Doğal olarak, bunun bir minnettarlık gülümseyişi ol- duğunu söylemek gereksiz. O zaman daha da garip bir şey olur- du. Mesela bir saat sonra, bir boş dükkanın vitrininin önünden geçerken, bana kim selam verse beğenirsiniz, o aynı prokonsül! Dehşetten çarpılmış, burnumu vitrine dayayıp bakardım. İşte orada — kulağı eksik, burnu yenmiş. Ve dudakları kıpırdıyor! «Bir göz siniri kanaması», diye mırıldanır ve yola devam eder- dim. «Tanrım, eğer uykumda ziyaretime gelirse, bana yardımcı ol».

Böylece, bukadar garip olmakla birlikte, bir çeşit ressam gözü geliştirdim. Sık sık bir gün ya da üç gün önce çok aceleyle geçtiğim «natürmort» u yeniden incelemek için o yere tekrar dönmeyi iş edinmiştim. Benim «natürmort» adını verdiğim şey, bazı şeylerin sanatla ilişkisi olmayan bir düzenlenişi olabilirdi,

öyle ki, kimse duygularına kapılıp, buna bir ikinci defa bakmazdı. Örneğin kaldırıma düşmüş yüzleri dönük bir kaç oyun kağıdı ve onların hemen yanında oyuncak bir tabanca ya da kayıp bir tavuğun kafası. Ya da bir ormancı çizmesinin içine girmiş, paramparça bir şemsiye ve çizmenin yanında paslı bir çakıyla delinmiş bir Altın Eşek kitabı. Bu tesadüfi düzenlemelerde beni etkileyenin ne olduğunu düşünürken, aniden, bir ressamın dünyasında da benzer düzenlenemelere rastlanabileceği düşüncesi beni çarpar. Sonra bütün geceki işim, bunun hangi resim, hangi ressam olduğunu ve onu ilk kez nerede gördüğümü düşünmek olurdu. İnsanın böyle boş düşüncelere kapılmışken, sanatın en büyük baş eserlerinden bazılarının ne şaşırtıcı saçmalıklar, ne kadar açık çılgınlıklar saçtığını keşfetmek olağanüstü bir şey.

Bu gezintiler, dolanmalar, aranmalar ve incelemelere bağlı olarak, en dikkati çeken konu, hatırlandığında panoramamsı bir görünüşü olan jestler dünyasıydı. İnsan jestleri. Hepsi hayvan ve böcek dünyasından alınmış jestler. En «incelmiş» kişilerin ya da cenaze levazımatçıları, dalkavuklar, kilise papazları, kahyalar gibi sahtekarca incelmış görünenlerin jestleri bile. Bir Bay bilmem kimin şaşırdığında, nasıl başını geriye atıp kişnediği ve onun sözlerini ve yaptıklarını unuttuktan çok sonra bile kafama takıldı kaldı. Böylesine karakteristikleri sövmeyi bir özellik haline getirmiş, okuyucuya altmış sayfa önce sözü edilen bir kişiyi hatırlatmak istediklerinde bir atın kişnemesi gibi küçük bir numaraya baş vurmaktan başka bir şey düşünmeyen romancılar bulunduğunu keşfettim. Eleştirmenler bunlara sanatkar diyorlardı. Gerçekten sanatkarca.

Evet, sarsak, aksak yolumda her çeşit keşiflerde bulunuyordum. Bunların biri, insan kendi kişiliğini ne bir üçüncü şahsın arkasına saklayabilir, ne de yalnız birinci tekil şahıs kullanarak kişiliğini ortaya koyabilir. Bir başkası — boş bir sayfanın karşısında düşünmemekti. **Ce n'est pas moi, le roi, c'est l'autonome.** Diğer bir deyişle, ben değil, içimdeki Baba.

Bir tüyle yelpazelenmeksizin, ya da bir gümüş kaşıkla karıştırmaksızın kelimelerin damla damla bir araya gelmesi, hatırı sayılır bir bilim. Beklemeyi, sabırla beklemeyi öğrenmek, sinekler çılgin gibi ısırır ve kuşlar delice öterken bir yırtıcı kuş gibi beklemeyi öğrenmek. İbrahim peygamberden önce... Evet, Olim-

pos dağının Goethe'sinden önce, yüce Shakespeare'den önce, ilahi Dante'den veya ölümsüz Homeros'tan önce, Ses vardı ve Ses her insanın içindeydi. İnsanoğlu hiç bir zaman sözlerden yoksun kalmadı. Güçlük, insan, sözleri **iddhis bing** yapmaya zorlayınca ortaya çıktı. **Uslu dur ve Tanrının gelişini bekle!** Bütün düşünceleri sil, göklerin durağan hareketini izle. Bir aynadan, camın donmuş durağanlığından daha durağan ne olabilir — ve yine de taşkınlığı, kızgınlığı onun yüzeyi gibi ne yansıtabilir!

«Park Müdürlüğünün adamlarına, bütün ölü ağaçları, ince dalları, filizleri, kütükleri, reçineleri, pis ve kötü parçaları, iyi ağaçların alçak, çok alçak ve sarıkık, ince kalın dallarını budattırmanızı, düzelttirip, temizlettirmenizi, kabuğa yakın yerden budattırmanızı, tepeden tırnağa bütün ağaçları iyice temizlettirmenizi her yerdeki, her sokağın, caddenin, meydanın, bulvarın ve sairenin ağaçlarında bunları yaptırmanızı... böylelikle bütün çevremize daha fazla ışık, daha fazla doğal ışık, daha fazla hava ve daha fazla güzellik vermenizi rica ederim».

Karışıklığı atlatabilmek, kaostan kurtulabilmek, kelimeleri, ifadeleri, tasvirleri yolumu tıkayan yaşayan ve ölmüş yazarlara hayranlıktan kendimi kurtarabilmek için edebiyat dünyası tanrısına düzenli aralarla bu çeşit mesajlar gönderebilmeyi istedim.

Benim eşi bulunmaz düşüncelerimin çevresini kınamasına ve sayfaya boşalmasına engel olan neydi? Şimdiye kadar yıllarca kafesteki bir fare gibi bir oraya bir buraya koşuşarak, hayran olunan ustalardan bir onu, bir bunu ödünç aldım, hazinelerimi sakladım, onları nereye koyduğumu unuttum, hep, hep, başkalarını aradım. Benim, hakça kendimin diyebileceğim ve gerçekten eşsiz olan bütün düşüncelerim ve tecrübelerim bir derin, unutulmuş delikte gömülüydü, ancak onları ortaya çıkaracak cesaretim yoktu. Yoksa birisi beni iki sağlam yumruk yerine eklemeleri iltihaplı bacaklarımla çalışmam için mi büyülemişti? Biri si ben uyurken başucumda durup «Onu hiç bir zaman yapamıyacaksın, hiç bir zaman!» diye fısıldamıştı? (Herhalde Stanley değil, çünkü fısıldamaktan iğrenir. Ama bir yılan gibi tıslayamaz mı?) Kim o halde? yoksa hala koza safhasında, hayatın debdebesi ve ihtişamıyla yeterince sarhoş olmamış bir böcek halinde miyim?

İnsan bir gün kanatlanıp, bir kuş gibi, havalarda titreyip gözalcı parlaklıkla gözkaşıtıracığını nasıl bilebilir? Bilemez. Umar, yakarır, başını duvarlara vurur. Fakat «o» bilir. O fırsat kollayabilir. O, bütün hatalardan, bütün sapmalardan, bütün başarısızlıklardan ve bunalımlardan yararlanılacağını bilir. Kartal olarak doğmak için yüksek yerlere alışmak gerekir; yazar olarak doğmak için mahrumiyete, sıkıntıya, horlanmaya alışmak gerekir. Aşağıda hayat, şaşmaz, inatçı, gürültülü bir biçimde akıp giderken, yazar bir slot gibi gücünü kollarına verir. Hazır olunca pat diye akarsuyun içine düşer ve yaşamak için savaşı. Yoksa yetişmeye başlayan yazarın daha küçük yaştaiken bir kenara ayrılıp sanatının ona öğretildiği, müşfik ustalar tarafından yönlendirildiği ve pat diye akarsuyun orta yerine düşecek yerde, çamurun, balçığın, torzunun arasında bir yılan balığı gibi kayıp gittiği, adil, güler yüzlü bir ülkede miyiz?

Günlük yaşayışımın içinde böyle kuruntular için bitmez tükenmez vaktim vardı; düşüncelerimde çalışırken, sokaklarda ilham arayarak dolanırken, ya da kendimi uykular içinde boğmak için başımı yastığa koyduğumda bunlar bir kavak ağacı gibi önüme dikiliyorlardı. Edebi hayat, ne harikulade bir hayat! diyorum, bazan kendi kendime. Bu aradaki ülkenin, birbirine geçmiş, geçit vermez, irili ufaklı dallar, yapraklar, reçineler, vantuzlar ve daha başka böyle şeylerle dolu olduğunu kastederek. «İş» ime ilişkin yumuşak faaliyet, enerjimi eksiltmemekle kalmıyor, aynı zamanda onu harekete geçiriyordu. Hep vızıldıyor, vızıldıyordum. Arasıra tükenmişlikten dert yanacak olsam, bu hiç bir zaman yazabilmekten, daha fazla yazabilmekten ötürü değildi. Yoksa, bilinç altında, kendi sesimle konuşmak üzere kendimi serbest bırakabilmeyi başardığımdan mı korkuyordum? Sakladığımı gömülmüş hazineyi bir kez bulunca, bir daha huzur yüzü görmüyceğimden, kendimi hiç bir zaman çalışmadan alıkoyamayacağımdan mı korkuyordum?

Yaradılış düşüncesi — o kadar soyutça ulaşılmaz bir şey o! Ya da tersi. Kaos! Yaratılmamış bir şeyi gerçek olarak kabul etmek bile imkansız. Ne kadar derin bakarsak, düzensizlikteki düzeni, kanunsuzluktaki kanunu, karanlıktaki ışığı o kadar iyi keşfedebiliriz. Yokluk — şeylerin yokluğu — düşünülemez; bu, düşüncenin hayaletidir. Herşey homurdanıyor, itiyor, büyüyor, çöküyor, değişiyor, ezelden beri böyle. Hepsi, tanımadığımızda

kanun adını verdiğimiz, gizemli itkilere, güçlere uygun olarak. **Kaos!** Kaos hakkında hiç bir şey bilmiyoruz. **Sessizlik!** Bunu sadece ölümler biliyor. **Hiçbirşeylik!** Ne kadar üflersen üfle, geride daima bir şeyler kalır.

Yaratılış, ne zaman ve nerede son buldu? Ve bir yazar parçası şimdiye kadar yaratılmamış ne yaratabilir? Hiç bir şey. Yazar, belirsiz biçimli maddeyi kafasını çalıştırıp yeniden düzenler. Yaratılışın tam tersine, içinde oynadığı, ya da daha doğrusu içinde oynatıldığı, bir başlangıç, bir son, bir de ara meydana getirir; ve burada gerçeğin bir kopyası doğar: bir kitap. Bazı kitaplar dünyanın görünüşünü değiştirmişlerdir. Bir yeniden düzenleme, başka bir şey değil. Hayatın meseleleri sürüp gidiyor. Bir insanın çehresi değiştirilebilir, ama yaşı asla. Kitapların hiç bir etkisi yoktur. Yazarların hiç bir etkisi yoktur. Etki ilk Madde de gösterilmiştir. Ben dünyayı yarattığımda sen neredeydin? Bunu cevaplandır, işte o zaman yaratılışın bilmecesini çözeceksin!

Biz başlangıçta çuvalladığımızı bilerek yazarız. Her gün yeni bir işkence için yakarız. Nekadar çok kaşınır, yolunursak, kendimizi o kadar iyi hissederiz. Ve okuyucumuz da kaşınıp yolunmaya başlayınca zevkten mest oluruz. Kimse aklıktan ölmesin! Havada daima edebiyatçıların attığı oklar kaynaşsın. Harfler, anlıyormusunuz? Ne kadar iyi ifade edilmiş. Ölçülmez manyetik akımlar yüklenmiş görünmez tellerle birbirine tutturulmuş harfler. Bütün bu çalışma, bir tüy gibi hafif çalışması, çalışmadan çalışması düşünülmüş beyinin üzerine yüklenmektedir. Size doğru gelen bir insan mı yoksa bir zihin mi? Virgüller, noktalar, noktalı virgüller, tireler, yıldız işaretleriyle parçalanmış, kitaplara, sayfalara cümlelere bölünmüş bir zihin mi? Bir yazar çabalarının karşılığı olarak bir ödül ya da Akademi de bir koltuk elde eder, bir diğeri ise böceklerin kemirdiği bir iskelet. Bazılarının adları sokaklara, bulvarlara yazılır, diğerlerinin ki ise yan sokaklara, dar geçitlere. Ve bütün «yaratılışlar» ın hepsi okunup, hazmedildikten sonra bile, insanlar hala birbirlerini düzmeye devam edecekler. Hiç bir yazar, en büyüğü bile, bu katı soğuk gerçeğe karşı gelememiştir.

Yine de muhteşem bir hayat. Edebi hayatı kastediyorum. Kim dünyayı değiştirmek ister? (Bırak çürüsün, ölsün, yokol-

sun!) Sesinin titreşimlerini ortaya koyan Tetrazzini, avizeleri sesiyle kıran Carusa, bir kör fare gibi vals yapan Cortot, piyano tuşlarına dehşet saçan yüce Vladimir — düşündükleri yaradılış mıydı, kurtuluşmuydu? Belki kabızlıktan dolayı bile değil... Atların nallarının altında, yol toza bulanıyor, köprüler gümbürdüyor, gökler çöküyor. Bütün bunların anlamı ne? Paramparça olmuş hava hızla akıyor. Herşey uçuşuyor, ziller, yakalar, düğmeler, bıyıklar, narlar, el bombaları. Size yol açmak için kenara çekiliyoruz siz ateşli atlara. Ve sizin için sevgili Jascha Heifetz, sevgili Joseph Szigeti, sevgili Yahudi Menuhin. Saygıyla karada çekiliyoruz — duyuyor musunuz? Cevap yok. Sadece boyunlarındaki çingirak sesi.

Herşeyin suspus olduğu, bütün gün ışığına çıkmamış kişilerin, beynimin tepesinde tartışmak, çığırışmak, bağırışmak, tepişmek, hatta kişnemek — ah o atlar!— için saklandıkları yerlerden çıktıkları gecelerde, bunun tek hayat, yazarın hayatı olduğunu, dünyanın kıpırdamadığını, gitgide kötüleştiğini, hastalandığını ve öldüğünü biliyorum, benim için hiç farketmiyor, çünkü artık dünyaya, kendisini üstüste bıçaklıyan dünyaya, kolu bacağı kesilmiş bir yengeç gibi olduğu yerde dolanan dünyaya ait değilim... benim kendi dünyam var, bir dünyanın Graben'i Vespasianlerle, Miro'larla ve Heidegger'lerle, taharet leğenleri, yalnız bir Yeshiva Bocher'le, klarinet gibi bir sesle şarkı söyleyen şarkıcılarla, kendi yağları içinde yüzen primadonnalarla, cartayı çekmiş müflislerle, rüzgar gibi giden troykalarla dolu bir dünya... burada Napoleon'a yer yok, Goethe'ye de, hatta Aziz Fransuva, Litvanyalı Milosz ve Wittgenstein gibi kuşlar üzerinde büyük güce sahip müşfik insanlara bile. Sırtüstü yatar ve cüceler, bodurlar tarafından iğnelenirken, gücüm sınırsız ve yenilmez. Hizmetçilerim bana itaat ediyor, ateş üzerindeki darı gibi sıçırıyorlar, cümleleri, paragrafları, sayfaları oluşturmak için savrulup, ardarda diziliyorlar. Ve uzak bir yerlerde, bir kutsal günde gelmek üzere, sözlerin müziğine ayak uyduran diğerleri, mesaja karşılık verecekler ve sınırsız deliliği saçmak için gökleri yakıp yıkayacaklar. Bunun niye olması gerektiğini veya kanatlara ve oratoryalara ne gerek olduğunu kim bilebilir? Onların tek büyüünün kanun olduğunu ve onları gözlemliyerek, onlara dikkat ederek, onlara saygı göstererek, zevke zevk, sefalete sefalet, ölüme ölüm katacağımızı biliyoruz.

Hiç bir şey yaradılışın kendisinden daha yaratıcı olamaz. Habil Bogul'un babası oldu. Bogul Mogul'un babası oldu. Mogul Zorbel'in babası oldu. Delici, parçalayıcı, saçmalayıcı. Bir harfin bir diğerine eklenmesi bir kelime meydana getiriyor: bir kelimenin bir diğerine eklenmesi bir ibare; ibarenin ibareye, cümlelerin cümleye, paragrafın paragrafa, bölümün bölüme, kitabın kitaba, destanın destana eklenmesi: neredeyse, ama tam değil, Yüce Ben'in dudaklarına kadar yükselen bir Babil kulesi, «Bunu ifade edecek tek kelime alçak gönüllülük!» Ya da benim sevgili, hayran olunacak Usta'mın ifadesiyle: «Böcekler, kanatlı kertenkeleler, sürüngenler, kör yılanlar, köstebekler, kokarcılar ve polatus adı verilen o küçük uçak sincaplarla aramızdaki yakın bağlantıyı unutmamalıyız. Şunu da unutmayalım ki, yaradılış bizi saçımızdan sürüklediğinde, evrenin her bir atomu, her bir molekülü, her bir elemanı bizimle birlik halindedir ve bize hep boku bok, Tanrıyı Tanrı olarak düşünmeyip, hepsini bir arada mütalaa etmemiz! hatırlatmak için bizi tahrik etmekte ve düzeltmekte ve bizi bir küçük kuyruklu yıldız gibi kendi kuyruğumuzun peşinden koşturmakta ve böylece hareketin, maddenin, enerjinin, ve yaratılışın dübürdeliğine bir kanlı basur gibi yapışmış bütün diğer kavramsal zırvaların yalan olduğunu göstermektedir.

(Benim hasır şapkam, pirinç ekicilerinin hasır şapkasıyla karışmaktadır).

Bu parıldayan ülkede, bazı terbiye edilmiş insanların davranışına uygun olarak insan bokunun üzerinde ziyafet çekmek ya da ölümlerle düzüşmek gereksizdir. Bazı münzevilere uyup, yemek yemekten, içki içmekten, cinsi münasebetten ve uyuşturucu maddelerden uzak durmak da gerekli değildir. Her hangi bir kimse için, Liszt, Czerny ve diğer üstün tekniğe sahip virtüözlerin izleyicilerinin yaptığı gibi majör ve minör gamları, arpejleri, pitzikatoları, veya kadansları saatlerce çalışmak da zorunlu değildir. İnsan, semantiğin gelişmemiş balistik kurallarına uygun olarak kelimelerin kestane fişeği gibi patlamasını sağlamak için de esir gibi çalışmamalıdır. Gerinmek, esnemek, hırıltamak, osurmak ve kişnemek buna yeter de artar bile. Kurallar barbarlar, teknik mağara adamları içindir. Defedin orta çağ saz şairlerini, Kapadokyanınkileri bile!

Böylece, ustaların yol ve yöntemlerini — diğer bir deyişle

araç ve tekniklerini — sebatla ve kölece taklit ederken, güdüle-
rim bir isyan halinde ayağa kalkıyordu. Eğer büyümlü bir güce sa-
hip olsaydım, onu yeni yapılar kurmak, Babil kulesini yükselt-
mek için değil, kuleyi yıkmak, dinamitlemek için kullanırdım.
Romanı **mutlaka** yazmalıydım. **Point d'honneur**, Ama sonra... ?
Sonra intikam! Viraneye, harabeye çevir ülkeyi; Kültürü bir
delik örücüsü haline getir, öyle ki, onun pis kokusu ömür boyu
belleğin burun deliklerini sızlatsın. Bütün taptıklarını — ve ger-
çek bir tapınak olarak sahip olduğum herşeyi — kurban olarak
sunabilirim. Bana verdikleri bütün söz söyleme gücünü küfür ve
beddua için kullanabilirim. Eski zaman peygamberleri dünyanın
sonunu vaatmemişler miydi? Ölülerini ayağa kaldıracılabilmek için
hiç konuşmalarını pisletmekte duraksamışlar mıydı? Eğer sa-
hip olduğum dostlar bir bok olmayıp, terkedilmiş ve hiç bir işe
yaramaz kişiler olsaydı, bunun bir yararı olmaz mıydı? Benim
taptıklarımı da — değişik bir anlamda — terkedilmiş ve işe ya-
ramaz kişiler değilmidi? Kültür dalgasının üzerinde yüzmüyor-
lar mıydı? Sıradan dünyanın cahil sefilleri gibi orada burada
sürünmüyorlar mıydı? Onların şeytanları da bir köle çalıştırıcı-
sınıninki kadar kalpsiz ve vicdansız değil miydi? Hayatı her gün
daha yaşanmaz bir hale sokmak için herşey — aşağılık ve pis
eserler kadar, yüce, soylu, mükemmel eserleri de kastediyorum—
komplolar hazırlamıyor muydu? Hayatın dokusunu meydana ge-
tiren esas unsurlar değişmedikten sonra akıllı kişilerin ölüm
şiiirleri, vecizeleri, öğütleri, kanun koyucunun kanunları ve tab-
letleri, önderler, düşünürler, sanat adamları ne işe yarar?

Sadece henüz yolunu bulamamış olanın bütün yanlış sorula-
rı sormaya, bütün yanlış yolları izlemeye bütün varolan moda-
ların ve biçimlerin yıkılmasını ummaya ve bunun için yakarma-
ya hakkı vardır. Bazı kereler bir düşüncenin, gerçek bir cevher
olan düşüncenin orta yerinde şaşırmış ve kafası karışmış, bir o
yana bir bu yana yalpalar, batağa saplanmış çabalar ve küf-
rederken, kendimi bir diğerini düzen şempaze gibi zihnimi bom-
boş, dümdüz ileri bakarken yakalarım. Abel Boğulun, Dogul Mo-
gulun bu şekilde babası oldu. Ben bu soyun sonuncusu, bir Zo-
belin köpeğiyim, dişlerimin arasında beni rahatsız eden ve sı-
kıntı veren ne çiğneyebildiğim ne de öğütebildiğim bir kemik ve
onu yere tükürüyorum.

Az sonra üzerine işeyip, onu gömeceğim. Bu kemiğin adı Ba-

bil.

Edebi hayat, yüce bir hayat! Onu daha iyi ifade edemezdim. O araçlar o teknik! Beni bir gölge izlemedikçe, benim cevher arayışında sık sık uğradığım binlerce sefil yeri kim bilebilir? Veya, aletimi ve taşaklarımı daldırırken benim için öten kuşların çeşitliliğini? Veya ben iş tutarken, sadakatle taşaklarımı gıdıklayan, mısralarımı prova eden veya benim için çakıl taşlarının, küçük dalların, pirelerin, bitlerin ve pollenlerin sırlarını araştıran, geveze, kıkırdayan bücürleri ve cüceleri? Kim, bana hep gece mesajları gönderen tapındıklarımın gösterdikleri itimada veya sayesinde mısraların arasını okumayı, biyografik verileri düzeltmeyi ve dinsel yazıları aydınlatmayı öğrendiğim gizli şifrelerin bana ulaştırıldığını bilebilir? Sonunda onlara götürümü dönmeyi öğrendiğim kültür vandalları tarafından yaratılmış bu değişen yüzen dünyaya yapışıp kalırken, kimsenin ayağının altında benimkinden daha sağlam bir toprak olmamıştır.

Ve sorarım, bir «gerçek ustasından» başka kim ilk kez top atışının önemini denermişcesine dünyanın yaratılışına sesli ve rezil kokulu bir osuruğun eşlik etmesi gerektiğini hayal edebilir? **Daima ileri!** Edebiyatın generalleri yumuşacık yataklarında derin uykudalar. Biz, gençler, savaşıyoruz. Ele geçirilmesi gereken siperden geri dönüş yok. Geç arkamıza, sen şeytanın baş ozanı! Eğer çarpışmada kullanacağımız baltaysa, ondan sonuna kadar yararlanalım. **Faugh a balla!** Şu yağlı ördekleri ele geçirelim. **Avanti, avanti!**

Savaş sonsuz. Başlangıcı yoktu, sonu da olmayacak. Biz, ağzımızda geveleyip saçmalayanlar, ezelden beri böyleyiz. Bize başka talimatlar verin! Bir siperden diğerine ilerlerken yeşil çayırılar mı meydana getirmeliyiz? Biz kasap olduğumuz kadar, aynı zamanda peyzaj ressamı mıyız? Zafere doğru, kokular sürünmüş orospular gibi mi ilerlemeliyiz? Kimin için temizlik yapıyoruz?

Bir okuyucum olduğu için ne kadar şanslıyım! Hem de öylesine hoşgörülü ki. Onun için bir sayfa yazmaya her oturuşumda eteğimi düzeltiyor, yapılmış saçlarımı düzenliyor ve burunumu pudralıyorum. Keşke beni çalışırken görebilse, Sevgili Babacığım! Onun romanına uygun bir edebi düzey verebilmek için çektiğim acıları bilse. İçime nasıl da bir Marius yerleştirmiş! Ne Epikür!

Paul Valery bir yerlerde şöyle demişti: Sadece bizim (yani edebi şairler demek istiyor) için değer taşıyan bir şeyin değeri yoktur. Bu edebiyatın kanunudur.» Bu şimdi böyle mi? Cık cık! Doğrusu, bizim Valery şiir sanatını, şairin görev ve amacını, onun varlık nedenini tartışıyor. Ben kendi hesabıma hiç bir zaman şiiri şiir olarak anlamadım. Benim için bir şairin belirtisi her yerde herşeydedir. Bir şiirin bir ölçeğine sığacak şekilde bir düşünceyi damıtmak, bir noktayı, bir gölgeyi, onun içinden çıktığı «günahları» bir habbesini bile ortaya koyamamak; Bu bana anlamsız, değersiz bir çaba gibi gelmektedir; Bu, güzellik, biçim, zekâ ve saire adlarını taşıyan, ter döken hizmetçilerin tek ciddi görevi olsa bile.

Şairden söz ediyorum, çünkü o zaman, benim kutsanmış cennet durumunda, ben, şairliğe her zamankinden daha yakındım. Hiç bir zaman Diderot gibi «düşüncelerim benim orospularımdır» diye düşünmedim. Niye orospu isteyecektim.? Hayır, benim düşüncelerim, haz bahçesiydi. Ben müşfik ve rikkatli olmasına rağmen, otların, dikenlerin, ısrırgan otlarının varlığına fazla önem vermeyen, sadece her çeşitten otlar, goncalar çiçekler, arılar, kuşlarla meskun bu gizli ülkeyi tek başına sık sık ziyaretten hoşlanan, akli bir karış havada bir bahçıvandım. Bahçede hiç bir zaman bir pezevenk gibi hatta sikişen bir düşünce tarzıyla bile dolaşmadım. Hiç bir zaman bir botanikçi, bir entomolojist veya bir örtik kültürülist olarak araştırmadım. Hiç bir şey incelemedim, kendi harikamı bile. Hiç bir kutsanmış şeye bir isim takmadım. Bir çiçeğin görünüşü ya da kokusu yeterliydi. Çiçekler nasıl ortaya çıktı? **Herhangi bir şey** nasıl ortaya çıktı? Bu araştırmak — **«Orada mısın küçük dostum? Hâlâ çiğ taneleri yaprakların üzerinde duruyor mu?»** — diye sormaktı.

Düşüncelere, görüşlere, ani ilhamlara, haz veren çiçekler olarak muamele etmekden daha anlayışlı — daha efendice — ne olabilirdi? Alışkanlıkları, her gün bir gülümsemeyle selamlamak veya onların kısa süreli zaferlerinden ilham almak için onların arasında dolaşmaktan daha iyi ne yapılabilirdi? Ara sıra bir tanesini yakama takmaya cesaret ettiğim doğru. Ama onu sömürmek, onu bir orospu ya da bir sarraf gibi çalışmaya göndermek — düşünülmemeyecek bir şey. Bana ilham gelmesi yetiyordu, sürekli ilham gelmesi değil. Ne şair ne de bir ucuz yazardım. Sadece ayak altından uzaktaydım. Heimatlos'dum.

Tek okuyucum... Sonra onu ideal bir okuyucuyla değiştireceğim, benden başka hiçbir şeye değer vermeyen bir samimi haylazla, bir sevgili serseriyle. Niye **benden başka**'yı ekledim? Bu ideal okuyucu, benim **ikinci kişiliğim**den başka kim olabilir? Niye Her Tom'a Dick'e ve Harry'ye aynı anlamı ifade edecekse kendi için bir dünya yaratsın. Bu hergünkü dünyanın diğer insanlar diğerlerini aşağı aldıklarıı itiraf ettikleri halde birbirilerine boğulan fareler gibi sımsıkı sarılmıyorlar mı? Belki de çok tembel olduklarından kendi özel dünyalarını yaratmayı reddedenlerin bizim dünyamızı istila etmeleri garip değil mi? Gece iek tarhlarını iğniyen kim? banyosunda sigara izmariti bırakan kim? Aan menekşelerin üzerine işeyen ve onların tomurcuklarını tahrip eden kim? Sizin hoşunuza giden birşeyi ararken edebiyat sayfalarını nasıl viraneye evirdiğinizi biliyoruz. Her yerde sizin yıkıcı ayak izlerinize rashyoruz. Dehayı öldüren, devleri sakatlıyan sizsiniz. Siz, siz aşktan ve hayranlıktan ya da kıskançlıktan, hasetten ve nefretten ötürü. Sizin için yazan kendi ölüm fermanını yazmış demektir.

Küçük serçe
Yoldan ekil, ekil
Bay At geliyor.

Bunu İssa—San yazdı. Bana bunun değerini söyleyin.

Bir cumartesi sabahı saat on sıralarında Bayan Skolsyk kapımı çaldı. Mona kente gitmek için yola çıkmalı sadece bir kaç dakika geçmişti. Bense yazı makinesinin başına oturmuş, birşeyler yazına çabası içindeydim.

«Girin» dedim. İçeri tereddüt ederek girdi, saygıyla durakladı önce, sonra «aşağıda sizi görmek isteyen bir bey var. Arkadaşınız olduğunu söylüyor» dedi.

«Adı neymiş?»

«Adını vermedi. Eğer çok işiniz varsa rahatsız etmiyeceğini söyledi.»

(Hangi allahın cezası olabilirdi bu? Kimseye adresimizi vermemiştim ki!)

«Bir dakika sonra aşağıda olacağımı söyleyiver ona,» dedim.

Merdivenin başına geldiğimde tüm yüzünü kaplayan bir sırtışla aşağıdan bana bakarak duruyordu. Mac Gregor'dan başkası değil. Dünyada görmek isteyeceğim en sonuncu insan.

«Bahse girerim beni gördüğüne çok memnun oldun» diye şakıdı. «Görüyorum ki her zamanki gibi saklanıyorsun. Nasıl-sın seni piç seni?»

«Yukarıya gel!»

«Çok meşgul olmadığına eminmisin?» Sesinde dokunaklı bir alaycılık vardı.

«Eski bir arkadaş için her zaman on dakika harcayabilirim.» cevabını verdim.

Basamakları tırmandı: «Güzel bir yer» dedi içeri doğru yürürken. «Ne kadardır buradasın? Neyse boşver anlatma.» Divana oturdu, şapkasını masanın üzerine attı.

Makineyi başıyla işaret ederek «hala bununla uğraşıyorsun ha? Çok önceden bu işe boşverdiğini düşünmüştüm. Evlat cezalandırılmayı neden bu kadar çok seviyorsun?» dedi.

«Burayı nasıl buldun?» diye sordum.

«Çok kolay oldu» dedi. «Ailene telefon ettim. Adresini verdiler ama telefon numaraları verdiler. Gerisi çok kolay oldu.»

«Allah cezamı verecek benim!»

«Ne var, beni gördüğüne memnun olmadın mı yoksa?»

«Tabii, tabii memnun oldum.»

«Üzülmen gerekmez. Kimseye söylemem yerini. Ha şu hala seninle birlikte kalan kadının adı neydi?»

«Mona'yı mı kastediyorsun?»

«Evet, Mona. Adını hatırlayamadım.»

«Tabi benimle birlikte olacak. Hem niye olmasın ki?»

«Bu kadar uzun sürdüreceğini hiç düşünmemiştim. Hepsi bu. Neyse, mutlu olduğunu bilmek çok iyi oldu. Ben mutlu değilim! Çok sıkışık durumdayım. Allah cezasını versin. Seni görmeye gelmemin nedeni bu zaten. İhtiyacım var sana.»

«Yo, böyle deme! Nasıl yardım edebilirim sana? Biliyorsun ki ben...»

«Senden bütün istediğim beni dinlemen. Korkuya kapılma. Aşığım ben, mesele bu.»

«Çok iyi» dedim «Bunun mesele olacak ne yanı var ki?»

«Kız beni istemiyor.»

Kahkahadan boğulacak gibi oldum. «Hepsi bu mu ? Seni üzen bu mu sadece? Seni zavallı aptal!»

«Anlamıyorsun. Bu kez çok farklı. Aşk bu. Bırakta sana onu anlatayım.» Bir an duraladı, «şimdi çok meşgul değilsen tabii.» Bakışlarını çalışma masasına çevirdi, makinede takılı duran ve henüz bir şey yazılmamış olan kağıdı inceledi, sonra: «Bu defaki ne-roman mı? Yoksa felsefi bir inceleme mi?»

«Hiç» dedim. «Önemsiz bir şey.»

«Çok garip» dedi. «Bir zamanlar yaptığın herşey önemliydi. çok önemliydi. Niye çekiniyorsun? Biliyorum rahatsız ettim seni ama, bana böyle cevaplar vermen için sebep değil bu.»

«Eğer gerçekten öğrenmek istiyorsan, bir roman üzerinde çalışıyorum.»

«Roman mı? Uğraşma bunun için allah aşkına... asla bir roman yazamassın sen.»

«Niçin ? Nasıl kesin konuşabiliyorsun bu konuda ?»

«Çünkü seni tanıyorum. Sebep bu. Bir roman plânı için gerekli his yok sende.»

«Sence bir romanda her zaman için karmaşık olaylar olması mı gerekli?»

«Bak» diye karşıladi söylediklerimi «çalışmalarının içine okumak istemiyorum ama...»

«Ama ne?»

«Niye kendi silahlarına sarılmıyorsun? Roman dışında herşey yazabilirsin sen.»

«Seni böyle düşünmeye iten nedir?»

Sanki bir cevap düşünüyormuşçasına kafasını dikti.

«Benim bir yazar olduğumu hiç düşünmedin ki,» dedim. «Zaten hiç kimse de düşünmedi.»

«Bir yazarsın sen, bu doğru,» dedi. «Belki dikkat çekmeğe değer bir şey yaratmadın henüz, ama zamanın var. Bütün mesele inatçılığında.»

«İnatçılık mı?»

«Evet, inatçılık! Kütük gibi katır kafalı bir herifsin sen. Ön kapıdan girmek istiyorsun. Değişik olmak istiyorsun ama bunun fiyatını ödemek istemiyorsun. Bak, niye bir gazeteye girip, muhabir olduktan sonra büyük eserinle uğraşmadın?. Buna cevap ver bakalım!»

«Çünkü zaman kaybından başka birşey olmazdı, sebebi bu işte.»

«Başkaları yaptı bunu ama. Senden daha büyükleri, onların bazıları. Bernard Shaw'a ne dersin?»

«Kendi için doğru olan yolu seçmiş o,» diye yanıtladım. «Benim kendime özgü bir yolum var.»

Bir iki an süren sessizlik. Ona çok önceleri bürosunda geçen bir akşamı hatırlattım. Bana yeni bir eleştiri yönelttiği ve John Dos Passos'un bir hikayesini okumamı söylediği bir akşam üstünü.

«Sonra bana ne söyledin biliyorsun değil mi? 'Hen, niye bu işe burnunu sokmayı denemiyorsun? Günün birinde onun kadar iyi yazabilirsin. Oku da gör.»

«Bunu ben mi söyledim?»

«Evet hatırlamıyorsun ha? Yaa, o gece çok dikkatsizce söylediğin bu sözcükler kursağıma takıldı işte. Ne orada ne burada John Dos Passos kadar iyi olabilecekmiyim acaba. Önemli olan bir zamanlar yazabileceğimi düşünüyor görünmendi.»

«Hiç bundan farklı bir şey söyledim mi sana, Hen?»

«Hayır ama hareketlerin farklı. Sanki benimle birlikte çılgınca bir haylazlık içinde yola çıkmışsın gibi hareket ediyorsun. Sanki tümüyle umutsuz gibi. Diğerleri gibi yapmamı, onların yollarını izlememi; hatalarını tekrarlamamı istiyorsun.»

«Ne kadar duygulusun, allahım! Devam et, boktan kitabını yaz! İstiyorsan o aptal kafandakileri boşalt kağıda. Sana sadece dostça ufak bir öğüt vermeğe çalışıyordum... Zaten buraya yazmaktan konuşmak için gelmedim. Kötü durumdayım, yardıma ihtiyacım var, ve sende bana yardım edecek tek insansın.»

«Nasıl bir yardım?»

«Bilmiyorum. Ama önce bırakta anlatayım biraz, sonra daha iyi anlayacaksın. Yarım saatini bana ayırabilirsin değil mi?»

«Öyle sanırım.»

«Eh... öyleyse, şöyle oldu yani... Cumartesi öğleden sonraları Village'de gittiğimiz yeri hatırlıyormusun? Hani George'un her zaman uğradığı yer. İki ay kadar önceydi, sanırım, vaziyetleri kolaçan etmek için uğradım oraya. Çok değişmemişti... Sıkılmıştım ama. Yalnız başıma iki tek yuvarladım — kimse yoktu benle bu arada — sanırım kendim için biraz üzüntü duyuyordum, yaşlanmak üzüntüsü falan gibi. Aniden iki masa ötede bir kız farkettim. Benim gibi yalnızdı o da.»

«Sanırım çıldırtıcı bir güzel, değil mi?»

«Hayır, Hen, hayır. Öyle değil, çok farklı bu. Nasılsa gözlerini yakaladım dansa davet ettim, dans bitince geldi ve birlikte oturduk. Bir daha dans etmedik, oturduk ve konuştuk sadece. Kapanış saatine kadar. Evine götürmek istedim reddetti. Telefon numarasını istedim. Onu vermeyi de reddetti. «Belki önümüzdeki cumartesi burada görebilirim seni değil mi?» dedim. «Belki diye cevap verdi. Ve işte bu... İçecek bir şeylerin yok değil mi?»

«Tabi var» Dolaba gidip bir şişe çıkardım.

«Nedir bu?» dedi, vermut şişesini kaparak. «Saç ilâcı» dedim. «Sanırım Scotch istersin sen?»

«Eğer varsa, evet. Eğer yoksa aşağıda arabamda olacak biraz.»

Dolaptan bir Scotch çıkardım ve bardağa doldurdum.

«Sen nasılsın?»

«Hiç elleme o konuyu. Zaten, daha günün erken saatleri.»

«Doğru, şu romanı yazman gerekiyor değil mi?»

«Sen burayı terkeder etmez.» dedim.

«Kısa keseceğim, Hen. Sıkıldığını biliyorum. Ama çaresizim. Sonuna kadar dinlemek zorundasın beni... Nerede kalmıştım?

Evet, dans salonu. Eee, ertesi cumartesi yine gittim ve bekledim onu. Ama bir işareti bile yoktu. Tüm cumartesi öğleden sonrasını tek bir dans bile etmeden orada oturarak geçirdim. Guelda yoktu.»

«Ne? Guelda mı? Adı mı bu kızın?»

«Evet ne var, ne oldu?»

«Gülünç bir isim, hepsi bu. Nedir... milliyeti nedir yani?»

«İskoç — İrlanda. Öyle düşünüyorum. Ne önemi var ki bunun?»

«Hiç, hiçbirşey, merak sadece.»

«Çingene değil, eğer aklına takılan buysa. Yalnız beni çeken bir şey var onda. Onu düşünmekten alıkoyamıyorum kendimi. Aşığım. İşte bu. Önceleri hiç aşık olduğumu sanmıyorum. Özellikle bu biçimde.»

«Gerçekten böyle şeyler söylediğini işitmek çok gülünç.»

«Biliyorum, Hen. Gülünçten de öte. Acıklı.»

Gülmekten katılır gibi oldum.

«Evet acıklı» diye tekrarladı. «Bana böyle davranan birine ilk kez rastladım hayatımda.»

«Nasıl biliyorsun ki?» dedim «Hiç rastladın mı ona bir daha?»

«Bir daha rastlamak mı? O günden beri izini yakalamak için yolları arşınladım arkadaş. Tabii gördüm onu tekrar. Bir gece evine kadar izledim. Borough Hall da bir otobüsten iniyordu. Beni görmedi kuşkusuz. Ertesi gün telefon ettim. Çok öfkelendi. Yok ona telefon etmekle ne kastetmişim, yok telefon numarasını nereden almışım? Böylesine sorular. Bir kaç hafta sonra yeniden gördüm dans salonunda kızı. Bir tek dans edebilme şansı koparabilmek için neredeyse diz çöküp yalvardım. Bana kendisini rahatsız etmememi, onu hiç ilgilendirmedığımı, kaba olduğumu... Bu çeşitten şeyler söyledi işte. Bir kaç gün sonra bir gül demeti gönderdim. Yine sonuç çıkmadı. Telefon etmeyi denedim yeniden, sesimi duyar duymaz kapattı telefonu.»

«Muhtemelen deli oluyor sana» dedim.

«Ona zehir gibi geliyorum, mesele bu işte.»

«Yaşantısını sürdürmek için ne yaptığını öğrendin mi?»

«Evet, bir okulda öğretmen.»

«Öğretmen mi? Herşeyi açıklıyor bu. Bir öğretmenin ardından koşuyorsun demek! Şimdi onu daha iyi anlıyorum. — biçimsiz, kocaman bir yaratık, süssüz ama gösterişsiz değil, zorlukla gülümser, saçlarını tarayışı...»

«Yaklaştın Hen, ama yine de bilmediğin, uzak olduğun konular var. Dediğin gibi iri, kocaman ama bu biçim daha iyi yapıyor onu. Görünüşünü anlatamam. Yalnız gözlerini görüyordum Çini mavisi ve ıslıl ıslıl...»

«Yıldızlar gibi.»

«Menekşe» dedi «tıpkı menekşe gibi. Yüzün geri kalan kısmı pek işe yaramaz. Samimi konuşursak çok garip bir çenesi var.»

«Bacakları nasıl?»

«Çok iyi değil. Biraz çarpık. Ama piyano bacakları değilki bunlar!»

«Kıçı nasıl? Yürürken titriyor mu?»

Ayağa fırladı, «Hen» dedi kolunu omzuma atarak, «Beni çeken yanı kıçı. Elimi onun üzerinde bir kez — sadece bir kez— dolaştırabilseydim, mutluluktan öldürdüm mutlaka.

«Başka bir deyişle iffetli bir kız mı yani?»

«Dokunulması imkansız.»

«Henüz öpmedin mi onu?»

«Delimisin sen? Onu öpmek mi? Ölü herhalde öyle bir şey olsa.»

«Dinle» dedim. «Bu kız için deli olmanın sebebinin belkide çok basit olduğunu çünkü onun senle hiçbir alışverişi olmadığını düşünmüyormusun? Görünüşünden anladığım kadarı ondan çok daha iyi kızlara sahip oldun. Unut onu, en iyisi bu. Kalbini de

kırmaz bu olay. Kalp yok ki sende zaten. Doğuştan bir Don Juan'sın sen.»

«Artık değil Hen. Başka hiçbir kıza dönüpte bakamıyorum. Oltaya takıldım anlayacağın.»

«Sana nasıl yardım edebileceğimi düşündün öyleyse?»

«Bilmiyorum. Acaba eğer... eğer belki benim için görüp konuşursun onla, ne kadar ciddi olduğumu anlatırsın... böyle bir şey işte.»

«Ama nasıl yanaşacağım kıza — senin gizli bir ajanın olarak mı? Bana bakar bakmaz kışıma tekme vurmaz mı? »

«Doğru. Ama belki arkadaşım olduğunu farketirmeden onunla karşılaşmanı sağlayacak bir yol bulabiliriz. Kendi çabanla onun yüksek lütfuna erip sonra.....»

«Sonra üzerine yay gibi atılmak, ha?»

«Ne var bunda şaşılacak? Çok mümkün, öyle değil mi?»

«Herşey mümkündür. Yalnız...»

«Yalnız ne?»

«Eee, hiç onun peşine kendim için düşme ihtimalini düşünmedin mi?»

(Kuşkusuz böyle bir korkum yoktu, sadece onun tepkisini görmek istedim). Bu anlamsız görüş güldürdü onu, «Kız senin tipin değil. Hen, üzülme. Egzotik şeyler ararsın sen. Söylemiştim sana kız İskoç — İrlandalı. Genel olarak hiç bir şeye sahip değilsin. Ama allah kahretsin konuşmasını biliyorsun! İstedtiğin zaman tabii. İyi bir avukat olabilirdin, önceden de söylemiştim bunu sana. Kendini bir davayı —benim davamı savunuyormuşsun gibi düşünmeğe çalış. Kaidenden aşağı inip, eski bir arkadaşın için böylesine ufak bir iş yaparsın değil mi?»

«Biraz para gider bu işe,» dedim.

«Para mı? Ne için?»

«Harcamak için. Çiçekler, taksiler, tiyatro, kabareler...»

«Yok canım.» dedi. «Çicekler belki. Ama uzun süreli bir kampanya gibi düşünme bu işi. Kendini tanıtmaya sadece ve konuşmaya başla. Bunun nasıl olacağını anlatacak değilim sana. Yüreğini yumuşat kızın. Ağla, eğer gerekirse. Allahın evine girip onu yalnız bulabilseydim sadece. Kendimi ayaklarına atar, ayak parmaklarını yalar, üzerimde tepinmesine izin verirdim. Çok ciddi-yim. Bu kadar kötü durumda olmasam gelmezdim sana.

«Peki» dedim, «düşüneceğim bunu. Biraz zaman ver bana.»

«Beni atlatmıyorsun değil mi? Söz veriyormusun?»

«Hiçbirşeye söz vermiyorum.» dedim. «Bu konuda düşünmeye ihtiyaç var. Elimden geleni yapacağım, söyleyebileceğim bu kadar.»

«Yap bu işi» dedi ve elini çıkardı. «Bu sözlerini duymak ne iyi geliyor bana bilemezsin Hen. George'dan rica etmeyi düşün-müştüm bu işi, ama George'u tanıyorsun. Bunu bir şaka olarak kabul edecekti. Ama şakadan falan bambaşka bir şey bu, anlı-yorsun değil mi? Allahın cezası hatırlıyorum da beyninin çatla-yacağını söylüyorsun şu senin yüzünden ee, neydi adı...?»

«Mona» dedim.

«Evet, Mona. Sadece sahip olmak zorundaydın ona değil mi? Şimdide mutlusun öyle umuyorum. Hen, bu kızla mutlu olmayı dahi düşünmüyorum. Tüm istediğim onu seyretmek, ona tap-mak, ibadet etmek... Çocukluk gibi geliyor bütün bunlar sana değil mi öyle. Ama onu elde edemezsem çıldıracağım.»

Biraz içki koydum bardağına.

«Sana gülerdim, hatırlıyorsun? Daima aşık olmana. Şu senin dul ne kadar nefret etmişti benden hatırladın mı? Bunun için makul sebebe vardı gerçi. Haa... ne oldu ona?»

Başımı salladım.

«Onun için deli oluyordun değil mi? Şimdi düşünüyorum da hiçte kötü değilmiş kadın. Biraz yaşlı ama çekiciydi. Senin yaş-larında bir oğlu yok muydu onun?»

«Evet» dedi. «Bir kaç yıl önce öldü çocuk.»

«Bu karışıklıktan çıkacağını asla düşünmemiştin değilmi? Bin yıl öncesiymiş gibi geliyor... Ya UNA'dan ne haber? Bunu asla çözümleyemeyeceğini umuyordu ha?»

«Öyle» dedim.

Biliyormusun ne, Hen? Şanslısın sen. Tanrı her zaman yardımına geliyor senin. Bak, seni işinden daha fazla ayrı tutmıyacağım. Bir kaç gün içinde harekete geçme çanını çalıp, ne olup bittiğini göreceğim. Beni hayal sükutuna uğratma, senden bütün ricam bu.» Şapkasını aldı ve kapıya doğru yürüdü. «Bu arada» dedi sırtarak ve başıyla makineyi işaret ederek, «Romanının adı ne olacak?»

«Vladivostok'un Demir Atları,» diye cevap verdim.

«Ciddi olamazsın.»

«Ya da belki şu Putperest Dünya.»

«Bu romanının best-seller olmasını sağlar kesinlikle» dedi.

«Guelta'ya selamlarımı söyle yeniden aradığında.»

«Güzel şeyler düşün şimdi, seni piç seni. Sevgilerimi söyle şeye...»

«Mona!»

«Evet, Mona. Ta ta!»

O gün kapı yeniden çalındı. Bu kez gelen Sid Essen'di. Heyecanlı ve rahatsız bir görünüşü vardı.

Zamansız rahatsız ettiği için bol bol özür diledi.

«Görmek zorundaydım sizi» diye başladı söze. «Umarım affedeceksiniz beni. Eğer yarıda bırakmak zorunda kalacaksanız işinizi, çekilip gidebilirim...»

«Otur, otur,» dedim. «Seninle görüşemeyecek kadar çok meşgul değilim. Bir üzüntün mü var?»

«Yo, üzüntü değil, yalnızlık belki... ve kendimden tiksime. Karanlıkta otururken yüzümün gitgide asıldığını farkettim. Hemen hemen intihar etme duygusu gibi bir şey. Aniden sizi dü-

şündüm. «Niye gidip Miller'i görmüyorsun ki? Neşelendirir, yaşama yeniden bağlar seni» dedim kendi kendime. Ve bunun üzerine kalkıp çıktım dışarı. Dükkanla çocuk meşgul oluyor... Gerçekte kendimden utanıyorum ama bir dakika daha dayanacak halim kalmamıştı.»

Divandan kalktı ve masanın yanındaki duvarda asılı duran bir resme doğru yürüdü.

«Tokaido'nun elli üç sahnesi» nden Hiroshige'nin bir yapıtıydı bu. Dikkatle inceledi bunu ve diğerlerini görmek için döndü. Bu arada yüz ifadesinde karamsarlıktan neşeye bir dönüş vardı. Sonunda yüzünü bana çevirdiğinde gözlerinde yaşlar birikmişti: «Miller, Miller, ne biçim bir yeriniz var! Ne biçim bir hava! Sadece burada senin yerinde durup tüm bu güzelliklerle çevrili olmak. Kendimi yeni bir insan gibi hissediyorum. Ah, seninle yer değiştirmeyi ne çok isterim. Kaba bir atkıcıyım ben ama, sanata aşığım, sanatın her biçimine. Özellikle Doğu sanatına hayranım. Japonlar harika insanlar diye düşünüyorum. Yaptıkları herşey artistik... Evet, evet, böylesine bir odada çalışmak ne kadar iyi bir şey. Tüm düşüncelerinle birlikte oraya otur dünyanın kralısın işte. Böylesine arı, böylesine duru bir yaşantı! Biliyorsun, Miller, bazan bana bir Yahudi bilginini hatırlatıyorsun. Senin içinde azizlikle ilgili bir şeyler var. Seni görmeye gelmemin nedeni bu. Bana umut ve cesaret veriyorsun. Birşey söylemesen dahi. Bu şekilde hareket etmeme aldırmyormusun?» Sanki cesaret toplamak için durakladı. «Bir başarısızlık örneğiyim ben, bunun saklanacak yanı yok. Bunu biliyorum ve razıda oldum. Ama çocuğumunda böyle düşünme ihtimalinin olmasını düşünmek yıpratıyor beni. Bana acımasını istemiyorum. Beni hakir görmesi, evet ama asla acımamalı bana.»

«Reb» dedim. «Sana başarısız bir insan olarak bakmadım asla. Bir ağabey gibisin benim için. Dahası var, nazıksın, şefkatlisin ve yanlışları hoşgörülle karşılıyorsun.»

«Karımın bu söylediklerinizi duymasını isterdim.»

«Karın ne düşünürse düşünsün aldırma. Karılar sevdikleri kimseye karşı her zaman serttirler.»

«Sevgi. Sevgi kalmadı artık aramızda, yıllardır böyle bu. O'nun kendi dünyası var; benim kendi dünyam var.»

Sıkıntılı bir sessizlik oldu.

«Ortalıktan kaybolsam bir işe yarayacağımı düşünürmüsün?»

«Kuşkuluyum bu konuda. Reb. Ne yapacaksın? Nereye gideceksin?»

«Heryere. Gerçeği söylemek gerekirse, hayatımı kazanmak için ayakkabı cilalamak bile mutlu eder beni. Paranın hiçbir anlamı yok benim için. Halkı seviyorum. Onlar için birşeyler yapmak istiyorum.

Duvara baktı yine. «Doğu'nun Başkentinde Hayat» dan Hokusai'nin bir yapıtını işaret etti.

«Tüm şu figürleri görüyorsunuz. Basit insanlar basit, günlük şeyler yapıyorlar. İstedğim bu işte — onlardan biri olmak, basit şeyler yapmak. Bir fiçı yapıcısı ya da bir tenekeçi — farkı ne? Geçit töreninin bir parçası olmak, mesele bu. Oysa bütün gün boş bir dükkanda zaman öldürerek, allah cezasını versin, hala bazı şeyler için işe yarıyorum. Benim yerimde olsaydınız ne yapardınız?»

«Reb» dedim. «Bir zamanlar tamamiyle senin durumundaydım. Evet, bütün gün babamın dükkanında hiç birşey yapmaksızın oturdum. Çıldıracığımı sanırdım. Nefret ederdim oradan. Ama nasıl kurtulabileceğimi bilmiyordum.»

«Sonra ne yaptınız?»

«Kader itti çıkardı beni oradan öyle tahmin ediyorum. Ama şunu anlatmalıyım sana... İçim içimi yerken bir yandan da dua ediyordum. Hergün birinin — belki Tanrının— bana kurtuluş yolunu göstermesi için dua ediyordum. Yazmayı da düşünüyordum. Ama bir ihtimal olmaktan çok bir düştü bu. Terzi dükkanını terkettikten sonra bile bir satır yazmam için yılların geçmesi gerekti. Kişi asla umutsuzluğa kapılmamalı...»

«Ama o zaman siz küçük bir çocukmuşsunuz. Ben ise gitgide yaşılanıyorum.»

«Öyle olsa bile sana bırakılmış olan yıllar senindir. Eğer gerçekten yapmak istediğin birşeyler varsa hala zaman var.»

«Miller,» dedi dertli bir ifadeyle «yaratıcı güç yok bende. Tüm istediğim tuzaktan kurtulmak. Yine yaşamak istiyorum. Hayatın akışına yeniden kapılmak istiyorum. Hepsi bu.»

«Kim engelliyor seni?»

«Bunu söyleme! Lütfen söyleme bunu! Kim mi engelliyor beni? Herşey. Karım, çocuklarım, yükümlülüklerim, hepsinin üstünde kendim. Kendim hakkında çok zavallı olduğum fikrine sahibim.»

Gülmekten alıkoyamadım kendimi. Sonra sanki kendimeymiş gibi, cevap verdim:

«Yalnızca biz insanlar kendimizi aşağılarız. Bir solucanı al örneğin, sanıyormusun ki kendini küçük görür?»

«Kendimi suçlu hissetmek çok korkunç bir şey» dedi. «Ve ne için suçlu hissetmek? ne yaptım ki?»

«Bir şey yapmadığın için, öyle değil mi?»

«Evet ,evet şüphesiz.»

«Birşeyler yapmaktan daha önemli olan nedir biliyormusun?»

«Hayır» dedi Reb.

«Kendin olmak».

«Ama eğer bir hiçsen?»

«O zaman hiç ol. Ama tamamiyle, tüm varlığıyla öyle ol.»

«Çılgınca bir şey gibi görünüyor bu.»

«Çılgınca bir şey. Böyle görünmesinin sebebi de bu zaten.»

«Devam et» dedi, «Kendimi sen konuştukça gitgide iyi hissediyorum.»

«Aklın içindedir ölüm, bunu işitmişsindir, değil mi? Bir az MESHUGGAH olmak daha iyi değil mi? Senin için kim üzülür? Yalnızca sen. Dükkanda oturmaktan sıkıldığın zaman, niçin kalkıp yürüyüşe çıkmıyorsun? Ya da sinemaya gitmiyorsun? Kapa dükkanı, kapısını kilitle, bir müşteri az yada çok yaşantında

hiçbir değişiklik yapmayacaktır, değil mi? Eğlendir kendini! Balık tutmasını bilmesen dahi bir kerecik olsun balığa çık. Yahut arabayı al kırlara doğru sür. Neresi olursa. Kuşları dinle, eve bir kaç çiçek yada biraz taze ıstiridye getir.»

İleri doğru yaslanmış, tüm yüzünü kapsayan bir gülümsemeyle, kulaklarını dört açmış dinliyordu.

«Anlat daha» dedi. «Harika bir şey bu.»

«Ee... şunu unutma ki dükkan kaçmaz senden. İş de daha iyiye gitmez. Kimse senden kendini bütün gün hapsedmeni istemiyor. Özgür bir adamsın. Eğer daha dikkatsiz ve daha ihmalcı olmak mutluluğunu artırıyorsa kim ayıplayabilir seni? Daha da ileri bir fikir vereyim sana. Tek başına olmak yerine zenci kiracılarından birini al yanına. Hoşça vakit geçirt ona. Dükkanından giyecek birşeyler ver. Ödünç para verip veremeyeceğini sor ona. Karısına götürmesi için ufak bir armağan al. Ne demek istediğimi anlıyorsun?»

Gülmeye başladı. «Anlıyormuyum? Korkunç bir şey bu. Yapacağım tüm bunları.»

«Hemen bir anda çok büyük gösterişler yapma» diye uyardı. «Yavaş yavaş ve kendini zora sokmadan yap bunları. İçgüdülerine uy. Örneğin, belki bir gün kendini kuyruğun bir parçası olarak hissedebilirsin. Kötümser olma hemen. Şimdiden sonra siyah eti dene. Daha lezzetli ve daha ucuzdur. Kendine her zaman iyi davran. Eğer kendini bir solucan gibi hissedersen yerlerde sürün. Bir kuş gibi hissedersen, uç gitsin. Komşularının düşünceleri üzmesin seni. Çocukların için de üzülme, kendi kendilerini idare ederler onlar. Karına gelince, seni mutlu gördüğünde hareketleri değişecektir. İyi bir kadın o, senin karın. Çok bilinçli, hepsi bu. Arada bir gülme gereksinmesi duyuyor. Hiç şiir söylemeyi düşündün mü ona ? İşte senin için bir tane...

Peru'lu genç bir bayan vardı,

Düşünde bir Yahudinin kendini düzdüğünü görmüştü,

Geceleyin uyandı,

Bir zevk çıղıղıyla,

Bunun tümüyle gerçek olduğunu görmek için.»

«İyi, iyi» diye haykırdı, «daha başka bildiğin var mı?»

«Evet» dedim, «ama şimdi çalışmaya devam etmem gerekiyor. Şimdi daha iyisin değil mi? Yarın siyahları ziyaret ederiz ha? Belki önümüzdeki hafta bir gün Bluepoint'e sizinle gelebilirim. Ne dersin buna?»

«Sahimi? Oh çok hoş bu, çok hoş Ha, bu arada kitap nasıl gidiyor? Hemen hemen bitirmek üzeremisin? Okumak için beklemekten ölebilirim, biliyorsun. Bayan Essen'de öyle.»

«Reb, kitabı hiç sevmeyeceksin. Bunu sana numara yapmadan söylemeliyim.»

«Nasıl söyleyebilirsiniz bunu?» Hafifce bağıırıyordu.

«Hiç iyi değil çünkü.»

Sanki çıldırmak üzereymişim gibi baktı bana. Bir an için ne diyeceğini bilemedi. Sonra içindekileri boşalttı —«Miller, delisiniz siz! Kötü bir kitap yazamazsınız. İmkansız bu. Sizi çok iyi tanıyorum.»

«Yalnız bir parçamı tanıyorsun.» dedim. «Ayın öteki kısmını asla görmemişsindir, değil mi? O benim işte. Ben buyum. Terra Incognita. Benden al onu. Acemiden başka birşey değilim. Belki on yıl sonra sana gösterecek bir şeylerim olacak.

«Ama yıllardır yazıyorsunuz.»

«Pratik yapıyorsun demek istiyorsun. sadece pratik.»

«Şaka yapıyorsunuz,» dedi. «Korkunç bir alçak gönüllülük var sizde.»

«İşte burada yanılıyorsun,» dedim, «alçak gönüllülüğten başka herşey var bende. Sayılı bencillerdenim. Ama gerçekçiyim de, en azından kendime karşı.»

«Kendinizi küçültme çabası içindesiniz» dedi Reb. «Kendi sözlerinizle yanıtlayacağım sizi kendinizi aşağılamayın!»

«Peki, sen kazandın.»

Kapıya doğru yürüyordu. Aniden kendimi yükten kurtarmak isteği duyduğum içimde.

«Bekle bir dakika,» dedim. «Sana söylemek istediğim bir şey var.»

Masaya doğru dönüp yürüdü ve durdu, haber getirip götüren bir çocuk gibi tümüyle dikkat kesilmişti. Saygılı bir dikkat. Acaba ne söyleyeceğimi düşünüyordu?

«Bir kaç dakika önce geldiğinde» diye başladım söze, «uzun bir paragrafın ortasındaki bir cümlemin yarısını yazıyordum. Okumak istermiydin?» Makineye doğru eğildim ve ona vermek için kağıdı çıkardım. Ne başına ne sonuna kendimin bile anlam veremediğim çılgıncasına pasajlardan biriydi bu. Bir tepki bekliyordum. Pop yada Mona'dan beklemediğim bir tepki.

Çabucak gördüm bu tepkiyi.

«Miller,» diye bağırdı «Miller, müthiş bir şey bu! Bir Rus yazarı gibisin. Anlamını çıkartamadım ama sanki bir müzik gibi bu.»

«Gerçekten öyle mi düşünüyorsun? Doğru söylüyorsun, değil mi?»

«Kuşkusuz öyle, size yalan söyleyecek değilim ya.»

«Çok hoş bu. O halde devam edeceğim, bitireceğim paragrafı.»

«Tüm kitap böyle mi olacak?»

«Hayır, allah kahretsin! Sıkıntım bu ya. Benim sevdiğim kıssımları başka kimse beğenmeyecek. En azından naşirler için konuşuyorum.»

«Allah cezasını versin bu işin» dedi Reb. «Eğer onlar kabul etmezse, sizin için ben yayınlayacağım kitabı, kendi paramla.»

«Kabul etmem bunu» diye cevap verdim. «Paranı derhal soğa atman gerekmiyor bunu unutma.»

«Miller, eğer son kuruşumu dahi harcamak durumunda kalsam, yapacağım bunu. Yapacağım çünkü, inanıyorum sana.»

«Yanlış düşünme» dedim «paranı harcamak için daha iyi yollar düşünebilirim.»

«Kendim için değil! Sana katkıda bulunmaktan mutlu olurum ve şeref duyarım. Karım ve çocuklarım da öyle. Seni pek çok düşünüyorlar. Aileden biri gibisin onlar için.»

«Bunu iştirmek çok iyi bir şey Reb. Böylesine bir yakınlığı hak ettiğimi umarım. O halde yarın, ha? Siyahlar için iyi bir şeyler getirelim olur mu?...»

Gittikten sonra odayı yukarı aşağı arşınlamaya başladım, sessizce, dopdolu, sonra arada bir, bir tahta işine ya da renkli bir röpröduksiyona (Giotto, della Francesca, Uccello, Breugel, Carpaccio) bakmak için duraklayarak, sonra yeniden adımlamaya devam, daha fazla dolarak sakince dikilerek, göğe bakarak, aklımın istediği yere gitmesine ve dinlenmesine izin vererek daha çok sakinleşerek, geçmişin gebe güzellikleriyle daha fazla dolarak, bu geçmişin (ve geleceğin de) bir parçası olduğum için hoşnutluk duyarak, doğuş ve ölüş biçimindeki varoluşumdan dolayı kendimi kutlayarak... Gerçekten hoş bir odaydı, hoş bir verdi burası, ve içindeki herşey, oturulabilir olması için ona verdiğimiz herşey, yaşamın özün yaşamının saklı güzelliğini yansıtıyordu.

«Tüm düşüncelerinde birlikte oraya otur, dünyanın kralısın işte.»

Reb'in bu masum düşüncesi beynime yerleşmiş, gerçekte ne ifade ettiğini bildiğimi hissettiğim bir büyü için bana öylesine bir denge sağlamıştı — dünyanın kralı olmak. Kral! İşte bu adam, alçağa ve yükseğe karşı saygıyı geriye almak yeteneğine sahip biri; duygulu biri; çok perspektif, sevgiyle öylesine bezenmişki hiçbirşey ne anlayışından ne dikkatinden kaçmaz. Şairsel bir aracı, kısacası. Dünyayı yönetmek değil ama her solukta ona tapmak.

Hokusai'nin günlük dünyasının önünde ayakta durarak... Bu büyük fırça ustası niçin dünyasının çok genel elementlerini yenden yaratmaya özenmişti? Hünerini göstermek için mi? Saçma. Sevgisini anlatmak için, enine ve boyuna genişlediğini belirtmek için, ki, bir fıçının tahtalarını, bir odun yaprağını, bir güreşçinin kaslarının hafifçe dalgalanışını, bir dalganın sivrilen noktalarını, bahğın kılıçlarını, rüzgarda yağmurun dağılışını... Kısaca

herşeyi içeriyordu bu. Neşe olmadığı için imkânsız bir görev hemen hemen.

Doğu sanatının hayranı olmak, demişti. Reb'in sözlerini kendi kendime tekrarlarken aniden tüm Hindistan kıtası önümde yükseliverdi. Orada, insanlığın sürü halinde kaynaştığı bu arı kovanının ortasında her zaman için şaşırtıcılığını koruyacak olan dünyanın kutsal emanetlerinin nabızı atıyordu. Hareket ve biçimle, büyüme ve ihtirasla düşünceyle, kendi bilinciyle yoğrulmuş bir halkın efsane ve mitlerini tasvir eden duvar resimleri ve fresklerin, oyulmuş mağara ve inlerin bulunduğu, Deccan'dan mescit ve tapınakların röprodüksiyonlarını kapsayan, sanat kitaplarından koparılarak duvarlara asılmış olan yaprakların ya farkına varmamıştı Reb, yada farkına varsa bile birşey söylememişti bunlar hakkında. Hindistan toprağının bitkisel büyüyüşü ve sıcaklığından yükselen mescit kümelerine sadece bir göz atışım, düşüncede bir inceleme yapma duygusu veriyordu bana, her zaman; gerçi plastik oluşu, özgürlük için çaba harcaışı, somut ve daha anlamlı ve davet edici oluşu daha heybetli oluşu, taş ve tuğlalar üzerinde yayılışını sağlıyordu. Sözcüklerin becerebileceğinden daha fazla bir yayılma.

Yazdıklarını okudukça, asla geçmişe mal edemiyordum onları. Sel gibi akıp giden görüntülere, büyük sözcüklere, cümlelere, paragraflara — Hindistanın şaşırtıcı yaratmasını görmemi sağlayan adamın; Elie Faure'nin kelimelerine büyük bir açlık duyuyordum şimdi. Sık sık karıştırdığım I. cildi elime aldım — Sanat Tarihinin II. cildi. — ve — «Hintliler için tüm doğa kutsaldır. Hindistan'da yalan söylemeyen inançtır.» diye başlayan paragrafı buldum. Sonra onlarla ilk karşılaştığımda başımı döndürmüş olan satırları okumaya başladım.

«Hindistan'da bu şöyle oldu: Bir baskın, bir kıtlık, yada vahşi hayvanların göçü sonucu sürülmüş olan binlerce insan yagüneye yada kuzeye gittiler. Deniz kıyısında, bir dağın eteğinde, büyük bir granit kayayla karşılaştılar. Sonra hepsi granite girdi ve bu kayanın gölgelerinde yaşadılar, sevdiler, çalıştılar, öldüler, doğdular, ve üç ya da dört yüzyıl sonra yeniden ortaya çıktılar, birleşerek dağın öte yanına geçtiler. Arkalarında boşaltılmış kayayı; bu kayanın her yönde oyulmuş olan dehlizlerini, kalemle işlenmiş, oyulmuş duvarlarını, onbin büyüleyici figürle in-

ce bir dantela işine benzemiş olan doğal yada yapma sütunları, sayısız ve isimsiz tanrıları, erkekleri, kadınları, vahşi hayvanları — karanlık içinde olan hayvan hayatının bir dönemini bıraktılar. Yolları temiz olmadığı zamanlar, küçük siyah bir taşı korumak için kaya kütesinin içine bir uçurum oydular. Bu yekpare taştan yapılmış tapınaklarda, onun koyu renk duvarlarında ve güneş yanığı cephesinde Hindistan'ın gerçek gücünü harcaması görülüyor. Burada birbirine girmiş kalabalığın birbirine girmiş sesleri kendilerini duyurur. Burada insan direnmeksinin gücünü ve hiçliğini itiraf eder...»

Herzaman ki gibi kendimden geçmiş olarak okumaya devam ettim. Sözcükler artık sözcük değil ama yaşayan görüntülerdi, taptaze, parıldayan, oynayan, dalgalanan, çokluğu nedeniyle beni boğacakmış gibi olan görüntüler.

«...elemanların kendileri, tüm bu yaşantıları dünyanın karmaşıklığıyla heykeltraşın yaptığından daha başarılı olarak birbirine katıp karıştırmayacaktı. Hindistan'da, insan, bazan, ormanın derinliklerinde, zehirli bitkilerin gölgeli yeşilliğiyle parlayan kayalar, mantar şekilleri bulur. Bazan insan sanki yaşıyormuşçasına pürüzlü derili ve yosunlu, tek başına, ağır filler bulur orada; birbirine girmiş asma dallarıyla iç içe, otlar bellerine kadar uzanıyor, çiçekler ve yapraklar onları sarıyor ve hatta onların yıkıntıları yeryüzüne dönmüş olsalar da ormanın sarhoşluğu tarafından artık içeri alınmayacaklar.»

Ne düşünce, bu sonuncusu! HATTA DÜNYAYA DÖNMÜŞ OLSALAR DA...

Ah, İşte o paragraf...

«...İnsan artık yaşamın merkezinde değil, Dünyanın, kendisine, yavaşça biçim vermiş ve olgunlaştırmış olan çiçeği değil artık. O diğer bütün herşeyle bir, diğer bütün şeylerle aynı uçakta, sonsuzluğun, diğer parçalarından ne daha az ne daha çok önemli olmayan bir başka parçacığı. Yeryüzü ağaçlara geçiyor, ağaçlar meyvalar insana ya da hayvana, insan yada hayvan toprağa; yaşamın bu dolaşımı, içinde; dalgaların kabarıp yuvarlanması gibi, birbirinin içine giren, yürek çarpışları gibi birbirini aşan ve yeniden görünmek için akıntıya kapılıp yok olan biçimlerin bir anlık ortaya çıkışları olan bu karmaşık evreni oluşturur. İn-

san, yarın elde edeceği biçimi terketmek için onu kuvvetli kılacak araçlara dün sahip olup olamadığını bilmez. Herşey sadece bir görünüştür, ve görünüşlerin çeşitliliğinin altındadır, Brahma, dünyanın ruhu, bir birliktir... birbirine girmiş biçim ve faaliyetler okyanusunda kaybolmuş olarak, hala bir biçim mi yoksa ruh mu olduğunu bilebilir mi? Bizden önce olan şey, düşünen bir varlık mı, hatta yaşayan bir varlık mı, bir gezegen mi, yoksa bir taştan kesilmiş bir şey mi? Filizlenme ve çürüme aralıksız olarak hasıl edilmiştir. Herşeyin sıkıntılı bir anı vardır, bir yüreğin çarpışları gibi yayılmış cisim. Cisimde harekete geçen gücün sahibi olmak gibi bilinçsiz bir sarhoşluğu tatmak için ondan yararlanan birinin içinde mevcut olmaz mı Akıl?»

Doğu sanatını sevmek. Kim sevmez? Ama hangi Doğu, yakın mı yoksa uzak mı? Onların hepsini seviyorum ben. Belki kendimizinkinden farklı olarak bu sanatı sevmenin nedeni Elie Faure'nin sözlerindedir. «İnsan artık yaşamın merkezinde değil.» Belki yapıtlarıyla karşılaştığımızda böylesine bir heyecan yaratan şey, insanın bu aynı düzeye gelişi (ve yükselişi), tüm yaşamın bu bütünlüğü ve aynı zamanda ve tek bir şeyde bu sonsuz büyüklük ve sonsuz küçüklük idi. Ya da başka türlü koymak gerekirse, doğa (onlarla birlikte) yalnızca geride kalan bir damla olmaktan öte, daha başka birşeydi çünkü. Çünkü insan, kutsal olduğu haldе, meydana gelmesine neden olan şeyden daha fazla kutsal değildi. Çünkü zekanın karışıklık ve gürültüsüyle, yaşamın karışıklık ve gürültüsünü bozmadı onlar. Çünkü akıl — yada can veya ruh kutsal bir aydınlık yaratarak herşeyde parladı. Böylece kibiri kırılmış ve dersini almış olmasına rağmen insan asla yassılaşıp eğilip bükülüp, alçalıp yokolmadı. Yüceliğin önünde asla köpeklik yapmadı ama onunla birleşti. Eğer onu saran, içine yayılan ve onu koruyan sırları açacak bir anahtar varsa, bu basit bir anahtardı ve herkesin kullanmasına hazır durumdaydı. Bunda hiç bir çözülemezlik yoktu.

Evet, kimbilir belki bir gün kendi gözlerimle görebileceğim bu çok büyük sersemletici Hint dünyasını seviyordum. Bana gerçekte batı sanatından daha yakın olduğu için seviyordum onu, yabancı ve ıssız bir ülke olduğu için değil. Kalabalık tarafından paylaşılan bir aşkı, anlatıma gelmemiş ve gelmemekte olan bir aşkı, kalabalık tarafından ve kalabalık için olan aşkı, aşkı doğduğundan seviyordum. Yarattıklarının ortak görünümü-

nü seviyordum. Bütüne ait olan bir yapıtı paylaşmak, binler arasında biri olmak, —bir kabiliyet değil, bir sanatkâr— tanınmamış, küçümsenen bir işçi olmak ne rahatlatıcı ve tahammül edilebilir bir şeydir. —Benim için bir Picasso, bir Rodin, bir Michelangelo ya da bir da Vinci olmaktan çok daha anlamlı olan— bir su taşıyıcısından daha başka bir şey olmamak. Avrupa sanatının genel görünümü araştırıldığında görülür ki, acıyan bir başparmak gibi ortaya çıkan her zaman için sanatçının adıdır. Ve genellikle, büyük isimlerle birleştiğinde ortaya çıkan, acı, keder, dert ve zalim bir yanlış anlaşılmanın hikayesi olur. Batıda deha sözcüğünün korkunç kapsamı vardır. Deha, yada uyumsuz biri, deha, tokat yiyen deha, zülüm ya eziyet gören, deha, köprü altında ya da sürgünde ölen, tehlikede olan kişi.

Diğer halkların erdemlerini övdüğüm zaman, candan arkadaşlarımı hiddetlendirici bir tarzım olduğu çok doğru. Benim sadece yabancı sanatçıların yapıtlarını saygı ve takdirle karşılıyor gibi davrandığımı, kendi halkımızı ve kendi yaratıcılarımızı cezalandırma yolumun böyle olduğunu ve bunun etkili olması için davranışımın bu tarzda olduğunu ileri sürdüler. Yabancı ve dışardan gelen, kaba sanata hemen girişebileceğime, hazırlığa, başlangıca, evrimleri yada tarihleri hakkında bilgiye gerek olmadığına asla ikna olmadılar. «O ne demek? Ne demeğe çalışıyorsun?» Bu yüzden alay ettiler ve eğlendiler. Sanki ifadeler bir şey ifade etmiş gibi. Sanki ifade ettikleri şeylere aldıracaktım gibi.

Herşeyin üstünde, beni en çok rahatsız eden bir sanatçı olmanın yararsızlık ve yalnızlığıydı. Yaşantımın bu noktasına kadar sanatçı adını verebileceğim iki yazarla karşılaşmıştım yalnızca: John Cowper Powys ve Frank Harris. Birincisini konferanslarını izlediğim için; ikincisini elbiselerini götüren, pantolonunu giymesine yardım eden bir delikanlıyken, tüccar terzi rolünü oynarken tanımıştım. Çemberin dışında kalmış olmam, benim suçummuydu? Bir başka yazar, ressam, yada heykeltıraşla nasıl karşılaşabilirdim? Stüdyosuna gidip, benimde yazmaya, resim çizmeye, heykel oymaya, dansetmeye her neyse, hasret çektiğimi söylemeliydim? Şu koskocaman kentimizde sanatçılar nerede bir araya geliyorlardı? Greenwich Village'de demişlerdi. Orada yaşamıştım, sokaklarında saatlerce dolaşmış, kahvehanelerini, çayhanelerini, galerilerini ve stüdyolarını, kitabevlerini,

barlarını, batakhanelerini, gizlice içki satılan yerlerini ziyaret etmiştim. Evet pis bir barda Maxwell Bodenheimer, Sadakichi Hartman, Guido Bruno gibi şahsiyetlerle dirsek çürütmüştüm, ama bir Dos Passos, bir Sherwood Anderson, bir Waldo Franck, bir E. E. Cummings, bir Theodore Dreiser, ya da bir Ben Hecht'e tesadüf etmemiştim asla. Hatta O'Henry'nin hayaletine bile. Bunlar nerede saklıyorlardı kendilerini? Bazıları bir kaçak yada bir sürgünün mutlu yaşamına öncülük etmek için yurt dışındaydılar zaten. Diğer yazarları hele benim gibi eğitim görmemiş toy birini aradıkları yoktu. Bana bu olayların çok şey ifade ettiği o günlerde eğer taptığım Theodore Dreiser ya da Sherwood Anderson'a rastlayıp konuşabilseydim ne harika bir şey olurdu benim için. Belki birbirimize anlatacak bazı şeylerimiz olurdu, belki daha erken başlamak ya da kaçmak, yabancı ülkelerde serüven aramak cesaretini kazanırdım.

Utangaçlıkmıydı, ürkeklikmiydi, kendime güven eksikliğimiydi beni bu kurak yıllar boyunca yalnız ve ayrı tutan? Oldukça gülünç bir tesadüf geliyor aklıma. O'Mara ile birlikte eğlenmek için yenilik ve heyecan arayarak dolaşırken bir gece Rand School'da yapılan bir konferansa gittik. Dinleyicilerin şu ya da bu yazar hakkında düşüncelerinin anlatılmasının istendiği edebiyat söyleşilerinden biriydi bu. Belkide o akşam çağdaş ve sözde «ihtilâlcî» bir yazar hakkında bir konferans dinlemiştik. Bana öyle oldu gibi geliyor çünkü aniden kendimi ayakta konuşurken buldum, söylediğim şeylerin öncekilerle hiçbir ilgisi olmadığını kavırıyordum. Şaşkına dönmüştüm. Böylesine bir gayri resmi hava içinde olsa dahi, bu topluluk karşısında yaptığım ilk konuşmaydı. Beni dinleyen topluluğun hipnotize olmuş bir durumda olduğunun farkındaydım, daha doğrusu yarı - farkına vardım. Bana doğru dönmüş yüzlerdeki ağızdan çıkan her sözcüğü yakalama çabası iyice belli oluyordu. Gözlerim ilerde, kilise rahlesinin arkasında koltuğuna oturmuş ve gözleri yerde olan bir insanın üzerinde toplanmıştı. Söylediğim gibi tamamiyle şaşkına dönmüştüm; ne söylediğimi ya da bu sözlerimin nereye gittiğini bilmiyordum. Vecde gelmiş birinin yaptığı gibi ağızından bir takım sözcükler dökülüyordu. Ve ne hakkında konuşuyordum? Hamsun'un romanlarından bir sahneyle ilgiliydi sanırım. Bunu hatırlıyorum çünkü konuyu işaret ettiğimde ve muhtemelen sahnenin ayrıntılarına girdiğimde seyircilerin ara-

sında, sözlerime son derece dikkat edildiğini ifade eden bir ikaz işaretinin izlediği hafif bir gülüş duyuldu dinleyicilerin arasından. Sözlerimi bitirdikten sonra korkunç bir alkış koptu dinleyicilerden ve sonra toplantının yöneticisi beni pohpohlayan bir konuşma yaptı. Adını ne yazık ki bilemediği ama kuşkusuz bir yazar olan bu davetsiz konuğu dinlemek kadar güzel bir talihi olmaktan vb. vb. söz etti .Topluluk dağılırken platformdan atladı ve beni yeniden kutlamak, kim olduğumu, ne yazdığımı, nerede yazdığımı vb. sormak için yanıma koştu. Cevabım, kuşkusuz belirsiz ve tarafsız oldu. Bu anda bir paniğe kapılmışım ve tek düşüncem buradan bir an önce kaçmaktı. Dönüp giderken kolumdan yakaladı ve sapına kadar bir ciddiyetle «niye bu toplantıların yönetimini ele almıyorsunuz, bu konuda benden daha iyisiniz, sizin gibi birine ihtiyacımız var, coşkunuz ve heyecan yaratabilen birine. Cevap olarak birşeyler kekeledim, belkide belli belirsiz bir söz verdim ve çıkış kapısına doğru yöneldim. Dışarıda O'Mara'ya döndüm ve sordum — «Neler söyledim. hatırlıyor musun?» Ondan övgülü bir söz beklediğime kesinlikle inanan bir bakış vardı yüzünde.

«Tek bir şey hatırlamıyorum» dedim. «Ayağa kalktığım andan itibaren hiçbir şey yok aklımda. Sadece belirsiz o da, Hamsun'dan sözettiğimi biliyorum.»

«Allahım!» dedi. «Ne yazık! Harikaydın, bir an bile duralamadın; sözcükler ağzından döküldü sanki.»

«Anlamı var mıydı söylediklerimin, bilmek istediğim bu benim.»

«Anlamı var mıymış? Aslanım Powys kadar iyi idin.»

«Hadi, hadi canım, abartıyorsun gibi geliyor bana!»

«Evet, öyle Henry,» dedi, ve konuşurken gözlerinde yaşlar birikmişti. «Büyük bir konferansçı olabiliydin. Herkesi büyüledin, şok geçirdiler sanki, seni ne yapacaklarını bilemediler, umarım.»

«Gerçekten o kadar iyiydi ha?» Yavaş yavaş kavırıyordum olanı biteni.

«Hamsun hakkında konuşmadan öncede pek çok şey söyledin.»

«Öyle mi? Ne gibi örneğin?»

«Hay Allah, tekrarlamamı isteme benden, yapamam Herşeye değindin işte, Tanrı hakkında bile konuştun bir kaç dakika. »

«Yo, bunları hiç hatırlamıyorum. Herşey bomboş kafamda.»

«Ne farkeder?» dedi. «Böylesine boşluk içinde olup bu şekilde konuşabilmeyi isterdim doğrusu.»

İşte böyle .Ufak bir olay, ama canlılığını koruyor halâ. Birşey olmadı sonucunda. Topluluk içinde bir daha ağzımı açmayı denemedim hiç, hattâ böyle bir şeyin düşünüy bile görmedim. Bir konferansa gidersem eğer'ki, bu sıralar sık sık gidiyordum; gözlerim, ağzım ve kulaklarım açık, etrafımdakiler kadar hassas ve mumdan bir heykel gibi, büyülenmiş bir durumda oturdum. Ayağa kalkıp bir soru sormak, hele eleştiri önermek hiç başıma gelmedi. Buraya bir şeyler öğrenmeye geliyordum. Kendime asla — «sende kalkıp bir söylev verebilirdin. Konuşma gücünle sende dinleyicileri büyüleyebilirdin. Sende bir yazar seçip, onun meziyetlerini sersemletici bir üslupla anlatabilirdin» demedim. Hayır, böyle düşünceler asla geçmedi aklımdan .Bir kitap okuduğumda, evet, parlak bir pasajın sonucunda gözlerimi sayfadan kaldırıp, şunları derdim kendime : «Sende yapabilirsin bunu. Gerçekte yaptın da. Sadece yeteri kadar sık yapmıyorsun.» Ve okumaya devam ederdim, çok istekli bir öğrenci, itaatli bir kurban gibi. O denli iyi bir öğrenci ki, fırsatı doğduğunda, ya da içimden geldiği zaman, yeni okumuş olduğum kitabı, sanki yazarıymışım gibi, onun kelimelerini kullanmadan ama, ağırlığı taşıyan ve saygı doğuran benzerlerini kullanarak, kitabı anlatabilir, çözümleyebilir ve eleştirebilirdim. Ve kuşkusuz bu durumlarda, «Niçin kendin bir kitap yazmıyorsun?» sorusu kafamı kurcalardı. Böyle durumlarda bir kıskaç gibi kapanır, bir soytarı olurum - onların gözlerine toz atmak için birşey. Dostların, hayranların ve de bana inananların gözlerinde daima bir yazar izlenimi bırakmıştım. Bu «bana inanlar yaratmak» benim için kolaydı.

Ama yalnız başıma oturup, sözcüklerimi ve hareketlerimi gözden geçirdiğimde bundan mahrum olduğum duygusuna kapıldım her zaman.

«Tanımıyorlar beni» derdim kendime. Bununla ne kendim için ne de olabileceğim şey için tanımadıklarını kastediyorum. Maskenin etkisi altındalardı. Böyle adlandırmıyordum onu ama, yeteneğimin diğerlerini nasıl etkilediği konusunda düşündüğüm buydu. Yapan ben değildim, ama nasıl taklit edileceğini bildiğim bir kişiydi. Gerçekte, az bir zekâya sahip, yapmaya hevesli birinin kolaylıkla öğrenebileceği bir şeydi. Başka bir ifadeyle, maymun numaraları. Bu işleri böyle kabul ettiğim halde, kendim bazen, ben değilsem bu soytarlıkların arkasındaki, kim diye merak ettiğim zamanlar oldu.

Yalnız yaşamamanın, yalnız başına çalışmanın, asla bir yakın ruhla karşılaşmamanın, serbestçe girilebilecek, paylaşılabilecek, tartışılabilir, tahlil edilebilecek, çözümlenemese bile en azından ortaya çıkarılacak olan, içinde tüm bu kuşku, mücadeleleri bulunduran ve beni bu yüzden harap eden bu içindeki gizli dairenin kenarına asla dokunmamanın cezaları böyleydi işte.

Sanat dünyasının şu garip şahsiyetleri - ressam, heykeltıraşlar, özellikle ressam - evde onlarla birlikteyken hissettiklerim doğal değil miydi? Yapıtları bana gizli bir tarzda hitap ederdi. Şaşırdığım kullandıkları kelimelerdi. Kendi dünyamızdan ne kadar uzak dahi olsa parçaları aynıydı: kayalar, ağaçlar, dağlar, su, tiyatro, iş, oyun, giyimler, ibadet; gençlik ve yaşlılık, fuhuş, koketlik, artistlik, savaş, kıtlık, eziyet; entrika; günah, şehvet, eğlence, keder. Bir Tibet süslemesi tanrıları ve şeytanlarıyla, garip sembolleriyle, düzene konmuş renkleriyle, birtakım yanlarıma Avrupalı bir ressamın cinleri perileri, ormanları ve akarsuları kadar yakındı. Çin, Japon ya da Tibet sanatındaki şeylerden bana daha yakın olan dağın kendinden doğmuş Hindistan sanatıydı. (Onları oymuş olan zavallı olumlu insanları kullanarak, onların rüyalarını doğurarak ve düşlerle gebeydi dağlar sanki) Müthiş doğaydı o, böylesine haybetlilikten konuşursak eğer, evet, bana güzel görünen bu yaratmaların müthiş dünyası, kendi varoluşumdaki anlatılamayan açıklığı yanıtlayan bu dünya işte. Kendi halkımın arasında dolaşarak onların ıncalarının hiçbirinden etkilenmedim. Derin bir dini baskının varlığını asla hissetmedim. Estetik bir kaygıda yoktu: Ne yüksek mimari, ne kutsal danslar, dinsel hiçbir şey yoktu. Bir yığın içinde tek bir şeyi başarmak amacıyla hareket ediyorduk - Yaşamayı kolaylaştırmak. Büyük köprüler, büyük barajlar, bü-

yük gökdelenler buz gibi yapıyordu her yanımlı. Yalnızca doğa huşu duygusunu damla damla yerleştiriyordu içlere. Ve biz doğadan her seferinde yüz çeviriyorduk. Ne kadar çok toprağı süpürmek için dışarı vursam kendimi, her zaman elim boş döndüm. Garip, dışarıya ait ve yeni hiç birşey yoktu. Daha kötüsü, saygı duyacak, baş eğecek hiçbirşey yoktu. Herkesin deli gibi hoplayıp zıpladığı bir toprak parçasında, hasretini çektiğim şey tapınmak, ibadet etmektir. İhtiyacını duyduğun şey, aynı biçimde hisseden dostlardı. Ama tapınılacak, saygı duyulacak hiç birşey yoktu. Candan dostlar yoktu. Demirin ve çeliğin, kütüklerin ve zincirlerin, tahılların ve üretimin, fabrikaların, kereste ve değirmen avlularının vahşiliğı, can sıkıntısının, işe yaramaz faydaların, sevgisiz sevgilerin vahşiliğı vardı

Birkaç gün sonra idi. MacGregor telefonla aradı.

«Hen, haberin varmı?»

«Hayır, n'oldu?»

«Kız geliyor. Hem de tek başına. Ona ne oldu böyle bilmiyorum. Sen onu görmeğe gitmemiştin değil mi?»

«Hayır. Üstelik kendisini düşünecek kadar bile vaktim olmadı.»

«Seni namussuz! Fakat bana uğur getirdin, eskisi gibi. Resimlerin uğur getirdi desek daha iyi olur. Evet, şu duvarlarında asılı Japon baskıları. Gittim ve birkaç tane aldım. Şöyle nefis çerçeveleri olanlarından. Sonra da kıza yolladım. Ertesi günü beni aradı. Çok hoşuna gitmiş. Öteden beri bu resimler için çıldırırımış. Ona bu ilhamı senden aldığımı söyledim. Kulakları tavşan gibi dikildi. Güzel sanatlara değer veren bir arkadaşımın olduğuna şaşıtı herhalde. Şimdi de seninle tanışmak istiyor. Ona senin çok meşgul bir adam olduğunu fakat seni arayıp bir akşam gelip gelemiyeceğimizi sorabileceğimi söyledim. Garip bir kız, ne dersin? Neyse, işte bana durumları ayarlayabilmen için sana bir fırsat. Etrafa bir yığın kitap at, tamam mı? Hani şu

benim hiç okumadıklarımın. Hatırlarsın kızın öğretmen olduğunu, kitaplar ona hitâp eder... Eee, ne diyorsun? Memnun değil misin? Bir şey söyle allahaşkına!»

«Şâhâne. Yalnız dikkat et bir daha evlenmiyesin.»

«Hiç bir şey beni bu kadar mutlu edemezdi. Fakat acele etmemem gerek. Hele ona karşı! Bu taştan bir duvarı yerinden oynatmağa benzer.»

Bir anlık bir sessizlikten sonra, — «Hen, telefonda değil misin yoksa?»

«Telefondayım tabii, dinliyorum.»

«Senden bir iki tiyo almak istiyorum görüşmeden önce... yani Gueda'yı getirmeden önce, ressamlar ve yapıtları konusunda. Bilirsin, ben hayatta böyle şeylerle hiç uğraşmadım. Örneğin Breughel, Hen, o da en ünlülerinden midir? Sanki onun resimlerini daha önce görmüş gibiyim — resim galerilerinde ve kitapçılarda. Şu sendekinin adı ne idi? Hani köylünün biri tarla sürer... uçurumun tepesinde. Bir de, hatırladığım kadarıyla bir şey vardır gökten düşen... belki de bir adam... denize doğru gider. Canım biliyorsun...»

«İcarus'un uçuşu. Şu güneşe uçmak isteyen fakat kanatları eriyen, hatırladın mı?»

«Tabii, tabii. Demek bu, o? Bir gün sana uğrayıp şu resimlere bir göz atmam doğru olacak galiba. Beni aydınlatırsın. Kız sanattan söz edince öyle aptal gibi durmak istemiyorum.»

«Pekâlâ,» dedim, «Olur. Fakat beni fazla meşgul etme.»

«Hen, kapamadan önce, ona hediye alabileceğim bir kitap söyle bana. Şöyle temiz ve edebî bir şey. Şu anda aklına geliyor mu?»

«Evet, tam ona göre bir şey biliyorum :

Green Mansions. Yazarı W. H. Hudson. Kız kitaba bayılacak.»

«Emin misin?»

«Elbette. İstersen önce kendin oku bir.»

«İsterdim Hen ama, vaktim yok. Ha, şu bana verdiğin kitap listesini hatırlıyor musun... yedi yıl kadar önce? O zamandan bu yana ancak üç tanesini okuyabildim. Bilmem anlatabiliyor muyum?»

«Senden ümit yok,» diye cevap verdim.

«Bir şey daha var Hen. Yıllık izin günüm yaklaşıyor. Onu da birlikte Avrupa'ya götüreyim diyorum. Tabii kızın programına mâni olmazsam. Ne dersin?»

«Şâhâne bir fikir. Sen bunu bir balayı seyahati yapsana.»

«Bahse girerim ki MacGregor'du» dedi Mona.

«Evet. Bir akşam Guelda'sı ile birlikte çıkıp gelmekle tehdit ediyor.»

«Ne baş belâsı bir adam! Bundan böyle telefon geldiğinde, dışarda olduğunu söylemesini tenbih etsene ev sahibesine?»

«Bunun pek fazla işe yarayacağını sanmıyorum. Çünkü yalan söyleyip söylemediğini anlamak için mutlaka gelecektir. Beni iyi tanır. Oyuna geldik.»

Gitmeğe hazırlanıyordu - Pop ile sözü vardı. Roman bitmek üzere idi. Pop hâlâ bunun üstünde çok duruyordu.

«Kısa bir seyahat için Miami'ye gidecek Pop yakında.»

«Bu iyi.»

«Diyorum ki Val... O yokken biz de bir seyahate çıkabilir-dik, diyorum.»

«Nereye, meselâ?» dedim.

«Nereye olursa, Montreal veya Quebec olabilir.»

«O sırada hava oralarda buz gibi olur. Değil mi?»

«Bilmem. Fransa'ya gideceğimiz için Fransızların yaşantısını görmek istersin diye düşünmüştüm .Bahar nerdeyse geliyor, dediğin kadar soğuk olmaz oraları.»

Birkaç gün seyahatten hiç söz etmedik. Bu arada Mona araştırmalar yaptı. Montreal'den daha çok hoşlanacağını sandı-

ğı Quebec hakkında ne varsa öğrendi. Quebec daha Fransız imiş. Küçük oteller fazla pahalı değilmiş.

Birkaç gün sonra karar verildi. O Montreal'e trenle gidecek, ben de oto-stop yapacaktım. Montreal'deki tren istasyonunda da buluşacaktık.

Yeniden yollara düşmek garip idi. Bahar gelmiş fakat havalar hâlâ ısınmamıştı. Cebimdeki paradan ötürü oto-stoptan hiç endişe etmiyordum. İşler ters gidecek olursa trene yahut otobüse atlayabilirdim. Paterson N. J.'nin dışına çıkarak yolda beklemeye başladım. Niyetim kuzeye giden ilk arabayı durdurmaktı. İster doğru gitsin, ister zigzag.

İlk arabayı durdurana kadar nerdeyse bir saat geçti. Yirmi mil gittik. İkincisi elli mil götürdü. Kızların soğuk ve kasvetli görünümü vardı. Arabalar hep kısa mesafelerle götürmüştü beni. Fakat vaktim çoktu. Arada bir yürüdüğüm de oluyordu, antrenman için. Diş fırçası, traşmakinesi ve çamaşırlarımdan başka bir yüküm yoktu. Sert ve soğuk hava insana canlılık veriyordu. Yürümek ve arabaların yanımdan geçip gitmesi hoştu.

Fakat yürümekten çabuk yoruludum. Çevrede tarlalardan başka bir şey yoktu. Mezarlıklara benziyorlardı. MacGregor ile Guelda'sını düşünmeye başladım. Adı kendine uyuyordu. Kızı yatağa götürebilecek mi idi acaba? Ne tatsız tuzsuz bir yarışma!

Bir araba durdu. Bindim, hiç bir şey sormadan. Adam ahmağın biriydi, yobaz bir ahmak. Durmadan konuştu. En sonunda nereye gittiğini sordum. «Ak Dağlara,» diye cevap verdi. Orada tek gözlü bir yeri vardı. Çevrenin vaazcısı idi.

«Yakınıınızda hiç otel var mı?» diye sordum.

Hayır yoktu, ne otel, ne mağara, ne de hiç bir şey. Fakat beni ağırlamaktan haz duyacaktı. Karısı ve dört çocuğu vardı. Hepsı de dindardı. Yemin ediyordu.

Kendisine teşekkür ettim. Oysa geceyi o ve ailesiyle geçirmeye hiç de niyetim yoktu. Geleceğimiz ilk şehirde inecektim. Kendimi bu salakla birlikte diz çökmüş dua ederken hâyâl bile edemiyordum.

«Beyim», dedi, korkunç bir sessizlikten sonra, «pek Allah-tan korkar bir adama benzemiyorsunuz. Dininiz nedir?»

«Dinim yok,» diye cevap verdim.

«Tahmin etmiştim. İçki içersiniz, değil mi?»

«Bira, şarap, konyak... hepsini içerim,» dedim.

«Tanrı günahkâra merhamet eder dostum. Hiç kimse onun gözünden kaçmaz,» dedi ve doğru yol, günahın bedeli, doğruluğun haşmeti ve daha diğer konularda uzun bir konferans çekti. Benim gibi bir günahkâra rastlamış olmaktan son derece haz duyuyordu; üstünde işleyeceği bir konu bulmuştu.

Vaazlarının birinden sonra, «beyim,» dedim «vaktinizi boşa harcıyorsunuz. Ben iyileştirilemeyecek derecede bir günahkârım tam anlamıyla, Tanrının terkettiği bir adamım.» Bu onun daha çok konuşma konusu bulmasına yaradı.

«Hiç kimse Tanrının inâyetinden öte değildir,» dedi. Ses çıkarmadım ve dinledim. Birden kar yağmaya başladı. Her yer bembeyaz oldu. Şimdi işte diye düşündüm, adamın **merhametine** sığınmalıyım.

«Varacağımız ilk kente daha çok var mı?» diye sordum.

«Birkaç mil daha var,» dedi.

«Güzel,» dedim. Çişim var da.»

«Burada da yapabilirsin dostum. Ben beklerim.»

«Olmaz, büyüğüm de geldi.»

Bu lâfın üstüne gaza bastı. «Bir iki dakikaya kadar orada oluruz, üzülmeyin bayım. Tanrı her şeye kaadirdir.»

«Bağırsaklarıma da mı?»

«Bağırsaklarınıza da,» diye cevap verdi ciddî ciddî. «Tanrının gözünden hiç bir şey kaçmaz.»

«Diyelim ki benzinimiz bitti. Tanrı arabayı buna karşın sürebilir mi?»

«Dostum, Tanrı benzinsiz bir arabayı sürebilir istese - çünkü onun için olanaksız hiç bir şey yoktur - fakat onun tarzı bu değildir. Tanrı doğa kanunlarına karşı çıkmaz; bu kanunlarla birlikte ve onların aracılığıyla çalışır. Şimdi diyelim ki benzinimiz

bitt' ve ben yoluma devam etmek istiyorum : Tanrı beni istediğim yere ulaştırmak için bir çâre bulur. Size de aynı şekilde yardım eder. Fakat onun iyilik ve merhametine yabancı olduğunuz için hiç bir zaman size yaptığı yardımın farkına varamıyacaksınız.» sözlerini hazmetmem için biraz sustuktan sonra devam etti. «Bir gün ben de sizin gibi sıkışmışım, hemen abdestimi yapmazsam ölecektim. Bir çalılığın arkasına geçtim ve bağırsaklarımı bir güzel boşalttım. Tam pantolonumu çekerken ne göreyim, hemen önümde yerde on dolar durmuyor mu. (Tanrı koymuştu o parayı oraya, başka hiç kimse değil. İşte abdestimi gitmekle dolaylı olarak o parayı bana buldurmuştu. Önce bu iyiliği niçin yaptığını anlayamadım. Fakat yine de dizlerimin üstüne çökerek dua ettim. Eve gittiğimde karımı yatağında hasta buldum. İki çocuğum da yanıbaşında idi. Bulduğum para ilâç ve diğer acil ihtiyaçları karşıladı bana... İşte beklediğimiz kente geldik bayım. Belki bağırsaklarınızı ve mesânenizi boşaltırken Tanrının size göstereceği bazı şeyler olacaktır. Ben alış verişimi yaptıktan sonra sizi şu köşede bekliyeceğim...»

Soluğu benzin istasyonunda aldım, abdestimi değil de çişimi yaptım. Tuvalette Tanrıdan hiç bir iz yoktu. Yalnız şöyle bir yazı göze çarpyordu : «Lütfen burayı temiz tutunuz.» Kurtarıcıma yakalanmamak için başka bir yol kullanarak en yakın otele kağıdı attım. Hava kararmıştı. Soğuk da adamın içine işliyordu. Bahar buralara daha uğramamıştı.

«Neredeyim?» diye sordum otel kâtibine defteri imzalarken, «yani bu kentin adı nedir?»

«Pittsfield» dedi.

«Pittsfield, ne?»

«Pittsfield, Massachuessets,» diye cevap verdi, hafif bir küçümsemeyle beni soğukça süzerekten.

Ertesi sabah zinde olarak erkenden kalktım. Çok iyi yapmışım. Çünkü bu saatlerde arabalar tek tük geçiyor ve iki araba arasında da hayli mesafe oluyor. Kimse de arabasına fazladan bir yolcu almak istemiyor. Saat dokuza doğru, ayaklarımla katettiğim kilometrelerden sonra müthiş acıktığımı hissettim. Şans eseri - belki de Tanrının inâyeti - espressoda yanımda otu-

ran adam Kanada sınırına kadar gidecekti. Kendisiyle gidersem memnun olacağını söyledi. Edebiyat profesörü olduğunu yolda öğrendim. Üstelik gerçek bir centilmendi de. Onu dinlemek bir zevkti. İngiliz edebiyatında ne var ne yok hepsini okumuş gibiydi. Blake, John Donne, Traherne, Laurence Sterne'in doğrultusunda konuşuyordu. Browing'ten ve Henry Adams'tan da söz etti. Milton'un Areopagitica'sından da Yani tam bir ayaklı kütüphane.

«Kendiniz de hayli kitap yazmışsınızdır herhalde,» dedim.

«Hayır, yalnız iki tanecik,» dedi. (Bunlar da ders kitabıydı.) Ve ilâve etti, «Ben edebiyat yapmam, öğretirim.»

Beni bir benzin istasyonunda bıraktı. İstasyon bir arkadaşına aitti. Kendisi civardaki ufak bir köye gidecekti.

«Arkadaşım yarın sabah sizin bir arabaya binmenizi sağlayacak. Onunla ahbap olun, ilginç bir tiptir.»

Kapanışından yarım saat önce gelmiştik buraya. Arkadaşımın şair olduğunu anladım çok geçmeden. Küçük ve intim bir yerde yemek yedik, sonra beni bir misafirhaneye götürdü geceyi geçirebilmem için.

Ertesi gün öğleyin Montreal'deydim. Trenin gelmesine daha bir iki saat kadar vardı. Hava da hayli soğuktu. Hemen hemen Rusya gibi diye düşündüm. Kasvetli görünümlü bir kentti. Bir otel bulup girdim, lobby'de biraz ısındıktan sonra garın yolunu tuttum.

«Nasıl buldun burayı?» diye sordu Mona arabada

«Pek fazla tutmadım. Her şeyden önce, soğuk adamın iliklerine işliyor.»

«Öyleyse yarın Quebec'e gidelim.»

Bir ingiliz lokantasında yemeğimizi yedik. Korkunçtu. Yemek hafif ısıtılmış küflü kadavra benziyordu.

«Quebec'de rahat edeceksin,» dedi Mona. «Bir Fransız otelinde kalırız.»

Quebec'de kar yüksekti ve buz tutmuştu. Sokaklarda gezmek buzulların arasında yürümeğe benziyordu. Gittiğimiz her yerde

rahip ve rahibe sürüsüne çarpacak gibi oluyorduk. Dondurucu kanlarıyla çok sıkıcı yaratıklardı hepsi, Quebec'den de pek hoşlanmadım. Kuzey Kutbuna gitseydik daha iyiydi! Dinlenmek için ne atmosfer!

Fakat otel rahat ve neşeliydi. Hele o yemekleri! «Paris'te de böyle midir?» Diye sordum, yemeği kasdederek, «Paris'i gölgede bırakır,» dedi Mona. Yalnız iyi lokantalara gitmek gerekiyordu.

Yediğimiz ilk yemeği çok iyi hatırlıyorum. O ne nefis bir çorbaydı öyle! Harika dana etleri! ya peynirler! Fakat en iyisi şarap idi.

Garsonun «Carte des vins» i bana veriş, çeşit zenginliği karşısında şaşkınlıktan uzun uzun listeyi inceleyişim... sıra ısmarlamağa gelince nutkum tutulmuştu. Garsona baktım ve dedim ki : «Siz seçin bizim için olmaz mı? Şaraptan hiç anlamam da.»

Şarap listesini eline aldı, uzun uzun inceledi, bir Mona'ya, bir bana sonra yine listeye bakarken. Tıpkı at yarışı programını inceleyen bir adam gibiydi. Tüm dikkat ve ilgisini toplamıştı sanki.

«Zannımca,» dedi, «Medoc size iyi gelecektir. Hafif, dry bir Bordeaux'dur. Tam ağzınıza lâyık. Beğenirseniz yarın da bir başka rekoltesini deneriz.» Melek gibi ışıldayarak hızla kayboldu.

Öğle yemeğinde bir başka şarap tavsiye etti — bir Anjon. Tanrısal bir şarap diye düşündüm. Ertesi yemekte bunu bir Vouvray izledi. Akşam yemeklerinde Saint - Georges, Clos - Vongeot, Moulin - à Vent. Fleuric ve diğerleri. Arada bir kadife gibi, hoş bir bordeaux ile çıkageliyordu, château rekoltesinden. Bu da eğitim isteyen bir şeydi. (Tabii dünyanın bahşişini alıyordu benden.) Bazen kendisi de bir yudum alırdı, şarabın kalitesinden emin olmak için. Şaraplarla birlikte hangi yemekleri yememiz konusunda da çok şahane tekliflerle çıkardı karşımıza. Her şeyi denedik. Hepsi nefisti.

Akşam yemeklerinden sonra genellikle terasta (iç bölümünde) oturup, enfes bir içki, bir konyak alıp, satranç oynuyorduk. Bazen Bell boy da bize katılıyordu. O zaman oturur la dou'ce

France'ı anlatışını dinlerdik. Arada bir de bir fayton kiralayıp, kürk ve battaniyelere sarınmış bir halde gecenin karanlığında geziniirdik. Hattâ bir keresinde Bell Boy'u memnun etmek için Mass âyinini bile bekledik.

Sonuç olarak hayatta geçirdiğim en tembel, en huzurlu tatil bu oldu. Mona'nın da bunu bu kadar iyi karşılayışına şaştım.

«Gerî kalan günlerimi burada geçirmek zorunda olsaydım, çıldırırdım,» dedim bir gün.

«Burası Fransa'ya benzemez,» diye cevap verdi. «Yemekleri dışında.»

«Amerika'ya da benzemez,» dedim.

«Hiç kimsenin ülkesi değil burası. Eskimolar hâkim olma-lydı buraya.»

Tatilimizin sonuna doğru —on gün kalmıştık— artık yeniden romanın başına oturmak için sabırsızlanıyordum.

«Çabucak bitirebilecek misin, Val?» diye sordu.

«Şimşek gibi,» diye karşılık verdim.

«İyi öyleyse! Avrupa'ya geçebiliriz.»

«Ne kadar erken olursa o kadar iyi olur,» dedim.

Brooklyn'e döndüğümüz zaman ağaçlar tomurcaklanmıştı. Quebec'den en aşağı yirmi derece daha sıcaktı hava.

Bayan Skolsky bizi çok sıcak karşıladı. «Sizleri özledim,» dedi.

Odalarımıza kadar geldi bizimle. «Oh,» dedi, «Az daha unuttuyordum. Şu arkadaşınız, adı MacGregor idi değil mi? Geçenlerde bir akşam, hanım arkadaşıyla birlikte burada idi. Önce bana inanmadı Kanada'ya gittiğinizi söyleyince, «Olamaz!» diye bağır-dı. Sonra da çalışma odanıza girmek istedi. Ne diyeceğimi şaşırdım. Sanki odanızı arkadaşına göstermek, çok önemli bir şeymiş gibi davranıyordu. «Bize güvenebilirsiniz,» dedi. «Henry-yi küçüklüğünden beri tanırım ben.» Girmelerine izin verdim ama yanlarından da hiç ayrılmadım. Duvarda asılı resimleri ve kitaplarınızı gösterdi kıza. Böylece kıza etki etmek istiyormuş

gibi geldi bana. Bir ara masanıza oturdu ve dedi ki, «İşte burası kitaplarını yazdığı yerdir, öyle değil mi Bayan Skolsky?» Sonra sizi anlatmağa başladı, ne denli büyük bir yazar olduğunuzu, ne sadık bir dost olduğunuzu ve daha neler neler anlattı. Bu sahne karşısında ne yapacağımı şaşırdım. Sonunda aşağı birlikte çay içmeğe davet ettim. İki saat kadar oturdular yanılmıyorsam. Çok da ilginç bir adamdı...»

«Neler anlattı?» diye sordum.

«Neler anlatmadı ki!» Dedi, «fakat genellikle aşk üzerinde konuştu. Genç hanıma tutulduğu besbelliydi.»

«Kız hiç konuştu mu?»

«Hayır ,tek kelime bile söylemedi. Garip bir insana benziyordu. Böyle bir adam için çok ters bir tip gibi geldi bana.»

«Güzel mi idi?»

«Bilnem ki,» dedi Bayan Skolsky, «Gerçeği söylemek gerekirse kendisini gösterişsiz denecek kadar sade, epeyce de cansız buldum. Şaşırdım kaldım. Böyle bir kızda ne buluyor acaba? Kör mü bu adam?»

«Aptalın biridir!» dedi Mona.

«Yok, bayağı aydın bir insana benziyor,» diye karşılık verdi Bayan Skolsky.

«Lütfen Bayan Skolsky,» dedi Mona, «O adam bir daha telefon ederse hattâ eve gelirse kendisine evde olmadığımızı söylemek lütfunda bulunur musunuz bize ? Ne dersiniz deyin, yalnız içeri almayın. Baş belâsı, sıkıntı bir adam, tümünden hiç bir işe yaramaz bir insandır.»

Bayan Skolsky soran gözlerle bana baktı.

«Böyle,» dedim, «hakkı var. Gerçeği söylemek gerekirse daha da beterdir. Kültürü hiç bir şeye yaramayan insanlar vardır. O da onlardan biridir işte. Avukatlık için aklı yeterlidir de diğer bütün konularda budalanın biridir.»

Bayan Skolsky hayretler içindeydi. İnsanların «dostları» hakkında böyle konuşmalarını işitmeğe alışık değildi.

«Ama o sizin hakkınızda o denli içten konuştu ki,» dedi.

«Farketmez» diye cevap verdim.

«Vurdumduymaz, kalın kafalı... duygusuzun biridir tam de-yimiyle.»

«Öyle olsun Bay Miller, mâdem böyle diyorsunuz.» diyerek tartışmadan vazgeçti.

«Benim artık dostum mostum yok,» dedim. «Hepsini kılıç-tan geçirdim.»

Kısa bir hayret nidâsı çıkarttı.

«Bu kadarını da demek istemiyor,» dedi Mona.

«Bundan eminim,» dedi Bayan Skolsky. «Korkunç bir şey çünkü.»

«Hayır gerçeğin tâ kendisi. İster beğenin ister beğenmeyin. Ben tam a - sosyal bir insanım Bayan Skolsky.»

«Size inanmıyorum,» diye karşılık verdi. «Bay Essen de i-nanmıyor.»

«O da bir gün öğrenecek. Ama ondan hoşlanmadığımı değil, bilmem anlaşıyor muyum?»

«Hayır, anlamıyorum,» dedi Bayan Skolsky.

«Ben de anlamıyorum,» dedim ve gülmeğe başladım.

«Sizin içinizde biraz şeytan var,» dedi Bayan Skolsky. «Siz ne dersiniz Bayan Miller?»

«Olabilir,» dedi Mona. Her zaman kolay anlaşılamayan bir adamdır.»

«Fakat ben anlıyorum galiba,» dedi Bayan Skolsky, «Sanıma göre dostlarına karşı çok iyi, çok doğru, çok içten ve çok sâ-dık olduğu için, bundan utanıyor.» Bana döndü. «Gerçekten Bay Miller, siz tanıdığım insanlar içinde en dostça davranansınız. Kendiniz hakkında ne dersiniz deyin - Ben kendi düşünceme ba-

karım... Valizlerinizi yerleştirin de ,ikiniz de aşağı bana yemeğe gelin, olur mu?»

«Görüyorsun ya,» dedim, kadın tartışmayı kesince, «insanları gerçeğe inandırmak ne kadar zor.»

«İnsanları şaşırtmağa bayılıyorsun, Val. Söylediklerinde gerçek payı her zaman var. Fakat bunu çok tatsız bir biçimde ifâde ediyorsun.»

«Her neyse, Mac Gregor'un bir daha bizi rahatsız etmesini önleyecek. Bu iyi bir şey.»

«O seni mezara kadar izler,» dedi Mona.

«Paris'te ona rastlamamız ne kadar garip olurdu, değil mi?»

«Sus Val. Bunun düşüncesi bile gezimizin tadını kaçırmaya yeterli.»

«Eğer o herif kızı Paris'e getirebilirse, kesinlikle ırzına geçer. Oysa şimdi kıcını bile elliyemiyor...»

«Val, unutalım onları, olmaz mı? Onları düşünmek bile sinirimi bozuyor.»

Ancak, unutmak olanaksızdı. Bütün yemek boyunca onlardan sözettik durduk. Üstelik o gece düşümde Paris'te karşılaş-tığımızı da gördüm: Guelda hem görünüş, hem de davranışı ile tam bir kokete benziyor, bir Fransız gibi Fransızca konuşuyor ve zavallı Mc Gregor'un hayatını o şehvet dolu hareketleri ile çekilmez hâle sokuyordu. Mc Gregor üzüntüyle «Ben bir karı istedim, bir orospu değil, n'olur onu düzelt, Hen - » diye yalvarı-yordu.

Kızı günah çıkartması için bir papaza götürdüm ama işler öyle bir karıştı ki, kendimizi birden bir genelevde bulduk. Üstelik Guelda buranın yıldızı olduğundan müşterisi o kadar çoktu ki, suratını bile göremedik. En sonunda Guelda papazı da yukarıya çıkartınca patron bir eline bir kalıp sabun, diğerine de bir havlu sıkıştırıp onu çırılçıplak sokağa atıverdi.

Bir-iki hafta sonra roman bitmiş olacak. Pop bir yayınevi bulmuş bile, eski bir tanışınınmış. Mona'ya bakarsan, Pop bu işi ya kendisi yapmaya, yahut da kanunî bir yayınevi bulmaya

kararlıymış. Bu günlerde pek neşeliydi zaten; borsada çılgınlar gibi para kazanıyordu. Hattâ ,Avrupa'ya gideceği tehdidini bile savuruyordu ara sıra, hem de Mona ile. («Üzülme Val, zamanı gelince ona yol veririm» «Evet ama bankaya yatırması gereken para ne olacak ?» «Onu da hallederim, dert edinme kendine !»)

Pop'dan ötürü hiç bir kuşku veya korkusu yoktu. Bu konuda yol göstermeye çalışmak, bir teklifte bulunmak bile gereksizdi: Neyi yapabileceğini, neyi yapamayacağını benden çok daha iyi biliyordu. Pop hakkında bütün bildiğim Mona'nın anlattıklarıydı. Onu hep çok iyi giyinen, fazlasıyla terbiyeli ve içi para dolu bir cüzdan taşıyan bir adam olarak düşünüyordum. (Zengin Menelik.) Üstelik onun için hiç üzülüyordum da. Hayatından memnun olduğu besbelliydi. Ara sıra merak ettiğim şey, Mona'nın kendi adresini gizli tutmayı nasıl başardığı idi. Öyle ya, yatalak bir ana ile yaşamak bir mesele, bu garsoniye-
rin adresini gizli tutmak ise bambaşka bir meseleydi. Belki de Pop gerçeği biliyordu - onun bir erkekle yaşadığını. Mona'nın yatalak bir anayla yahut bir kocayla veya aşığıyla yaşaması, randevularına sadık kaldıkça - Onca ne farkedirdi ki? Kimbilir, belki de Mona'nın bu konuda bozulmaması için elinden geleni yapıyordu. Kesin olan şey, adamın hiç de aptal olmadığıydı... İyi ama, niye Mona'yı Avrupa'ya gidip orada aylarca kalması için teşvik ediyordu ki? Tabii bu noktada biraz düşünmek gerekiyordu. «Pop benim bir süre için Avrupa'ya gitmemi istiyor» dediğinde yapılacak şey sâdece sözü döndürmektir. O zaman Mona'nın, Pop'a, «Avrupa'yı çok kısa bir süre için bile olsa yeniden görmeyi o kadar istiyorum ki!» dediğini sanki duyabiliyordum. Romanın yayınlanması işine gelince, belki Pop'un herhangi birşey yapmaya en ufak bir niyeti dahi yoktu, ne matbaacı arkadaşı aracılığıyla (eğer böyle bir arkadaşı varsa), ne de kendiliğinden. Belki de burada aşığı veya kocayı, hattâ zavallı yatalak anayı memnun etmek için, Mona'nın isteğini yerine getiriyordu. Kimbilir belki de her ikimizden de daha iyi bir aktördü !.

Belki — bu rastgele bir düşünceydi — belki de aralarında Avrupa'ya gitme konusunda tek söz bile geçmemişti. Belki de, nasıl olursa olsun Mona yeniden oraya gitmeye kararlıydı.

Birden Stasia gözümün önüne geldi. Ondan tek bir haber

almamış olmamız garipti. Herhalde hâlâ Kuzey Afrika'da dolaşıp durmuyordu. Paris'de bekliyor muydu acaba ? Niye olmasın ? Postanede bir posta kutusu alıp başka bir yerde de Stasia'nın yazdığı mektupları saklayacak bir posta kutusu ayarlamak öyle kolaydı ki. Paris'te Mc Gregor ve onun Guelda'sına rastlamak çok daha kötüydü, Stasia'ya rastlamak. Böyle gizli bir haber trafiğini düşünmemem ne aptallık ! İşlerin böylesine düzgün gitmesinin bir nedeni vardı elbette.

Bir tek ihtimal daha vardı : Stasia intihar etmiş olabilirdi. Ama bunu gizlemek zordu. Stasia gibi garip bir yaratık, ölüm hikâyesinin yayılmasını önleyemezdi. Başka bir ihtimal de — ki bu pek olanaksız görünüyordu — Onların çölün tâ içlerine girip kaybolmaları, şimdi de bir kemik yığınının başka birşey olmamalarıydı.

Yok yok, o sağdı, bundan emindim. Ve eğer sağ ise işin başka bir yönü de vardı. Belki bu arada bir başkasını bulmuştu. Bu kez bir erkek. Belki de şimdiden tam bir ev hanımı olmuştu. Ara sıra böyle şeyler olur. Hayır, bu da olamaz. Bizim Stasia'nın yapacağı bir iş değil.

«Aman boşver !» dedim, kendi kendime. «Ne diye böyle şeylerle kafanı yoruyorsun ? Avrupa'ya gitmek, işte asıl zevk bu !» Böyle deyip kestâne ağaçlarını (muhakkak hepsi çiçek açmıştır şimdi) kalabalık kahvehane teraslarındaki küçük masaları (les guéridons) ve çiftler dolaşan bisikletli polisleri düşündüm. Vespasiennes'i de düşündüm. Açık havada, tam kaldırımın üstünde, gelen geçen güzel kadınları süzerken işlemek, ne büyük zevk olacaktı... Fransızca çalışmalıydım... (Oin sont les lavabos ?)

Eğer Mona'nın dediği kadar geçecekse elimize, neden bir sürü yer dolaşmayalım ... Viyana, Budapeşte, Prag, Kopenhag, Roma, Stokholm, Amsterdam, Sofya, Bükreş ? Sonra Cezayir, Tunus, Fas ? Birden aklıma, Amerikalı patronu ile gezmek için bir gece üniformasını çıkarıp atan Hollandalı arkadaşım geldi... Bana tâ Sofya'dan yazmıştı, hem de Karpatların tepesinde bir yerde, Romen Kraliçesinin bekleme salonundan. '

Bir de O'Mara vardı, o ne olmuştu acaba ? Görmek için can attığım birisiydi işte O'Mara - Tam bir arkadaş ! Mona razı ol-

sa onu da bizimle Avrupa'ya götürmek ne eğlenceli olurdu. (olanaksız tabii)

Kafamda düşünceler dönüp duruyordu. Böyle heyecanlandığımda, yazabileceğimi, söyleyebileceğimi hissettiğim zamanlar, kafam her yönden ayrı ayrı çalışmaya başlardı. Daktiloya oturup sıkı bir çalışmaya girişeceğime, masaya oturup projeler yapar, hayaller kurar yahut da sevdiklerimi düşünüp, geçirdiğimiz güzel günleri, söyledığımız, yaptığımız şeyleri anardım. (Ha ha ! hi hi !) Yahut da birden çok büyük bir önem kazanan ve derhal halledilmesi gereken bir araştırma uydururdum. Veya aklıma parlak bir satranç manevrası gelir ve bunu unutmamak için taşları dizer, karıştırır, ve karşıma ilk gelecek olana uygulayacağım tuzağı hazırlardım. Sonra, en sonunda tuşlara basmaya hazır hale geldiğimde, birden bilmem kaçınıcı sayfada **korkunç** bir hâtâ yaptığının farkına varır ve o sayfayı çevirdiğimde birbirini tutmayan, anlamsız yahut da demek istediğimin tam tersini belirten cümlelerle karşılaşırđım. Bunları düzeltirken de özenle yazmak ihtiyacı beni aslında pekâlâ yazılmasa da olacak yeni sayfalar yazmaya zorladı.

Olayı geçıştirmek için herhangi birşey. Sorun bu muydu ? Yoksa, sürekli ve düzgün yazabilmek için biraz istim kaçırmam, kuvveti azaltmam, motoru soğutmam mı gerekiyordu ? Yazıları, daha az heyecanlı, daha alçak bir düzeye vardığında sanki daha iyi gidiyordu; bembeyaz köpük ve dalgalarla dolu bir yüzye de durabilmek sâdece İhtiyar Balıkçı'nın yapabileceğı birşeydi.

Bir başlayıp, bir de yolumu tutturdum mu, yazmak fıstık yemeğe benziyordu — her bir düşünce diğerini peşinden getiriyordu. Parmaklarım makine üzerinde uçmaya başlayınca da hoş fakat tamamen ilgisiz fikirler kafama gelir giderdi, asıl fikrin akışını bozmadan. Örneğın, «Ulric, bu pasaj senin için; şimdiden senin kıkırdayışını duyar gibiyim.» yahut, «Allah bilir, O'Mara bu kısmı nasıl yutacak!» Yaramaz yunus balıkları gibi düşüncelerimi izlerdi bunlar. Ben ise, dümende, kafasının üstünden uçan balıklara çarpmamaya çalışan bir adam gibiydim. Bütün yelkenler fora, gemi tehlikeli bir şekilde eğik, fakat yolunda sağlamca ilerlerken, ben hâyâlimde yanımdan geçen gemileri selâmlar, gömleğimi havada sallar, kuşları çağırır, sert yamaçla-

ra selâmlar verir, Tanrıya «koruma ve kurtarma gücünden» dolayı şükürler ederdim. Gogol'un troykası varsa benim de pupa yelken giden gemilerim vardı. Denizlerin kralyıldım, tabii büyü devam ettiği sürece.

Son sayfaları da yazdıktan sonra sahile çıkıp Kentin pırıl pırıl bulvarlarında şapkamı sağa sola çıkarıp «S'il vous plait, monsieur.» «A votre service madame,» «Quelle belle Journée, n'est, ce pas ?» «C'est moi qui avais tort.» «A quoi bon se plaindre, la vie est belle !» Et cetera, et cetera. (Bunlar tümünden kafadan attığım, Fransızca hoş sözlerdi.)

Hattâ bir ara kendimi, beni izleyebilecek derece İngilizce bilen bir Fransızla hâyâlden bir konuşma yapacak kadar kapırdım. Şu, sâdece kitaplarda rastlanan, ve ne kadar önemsiz olursa olsun bir yabancının gözlemleri ile her zaman ilgilenen tatlı Fransızlardan biriyle. İkimizin de Anatole France'ı sevdiğini keşfetmiştik. (Düşler dünyasında bu bağlantılar nede kolaydır !)

Ve ben, kendimi beğenmiş enayi, bu fırsattan yararlanıp Fransa'yı seven garip bir İngilizden sözetmiştim. O tatlı devrin meşhur boolevardier'inden sözetmekten hoşlanan dostum, beni devrin edebiyat dünyasının ileri gelen kişilerinin toplandıkları bir yeri, Le rat Mort'u göstermek üzere, Pigalle Meydanına götürmek için ısrar etmişti. «Ama Mösyö» diyordum, «siz çok iyisiniz.» «Mais non, Monsieur, c'est un privilege. Ve böylece devam ediyordum. Bütün bu konuşmalar, bu karşılıklı övmeler, hep madensel yeşil bir gök altında, yerler sonbahar yaprakları ile dolu, her masada içki şişeleri parlarken — ve çevrede kuyruğu kesilmiş tek bir at olmaksızın geçiyordu. Kısaca, mükemmel bir Paris, mükemmel bir Fransız ve oradan oraya atlayan bir karşılıklı konuşma için, mükemmel bir gün.

«Avrupa», dedim kendi kendime, «benim canım, sevgili Avrupamı, aldatma beni, Şu anda hayâl ettiğim, özlediğim ve ihtiyacını duyduğum şeyler olmasa bile hiç olmazsa isminin doğurduğu bu hoş mutluluğu duymama izin ver. Halkın isterse beni küçük görsün, hattâ benden nefret etsin, ama onları hep hayalindeki gibi konuşurken duyayım.

Yalnız evrenin sonsuzluklarında gezinen bu olağanüstü ve keskin zekâları bırak, kana kana içeyim, (tâ beşikten başlayarak) şiir ile gerçeği bağdaştırmayı deneyen aydınlık düşünce-

leri ve de ufak bir nüansın temasıyla alev alan ruhları ... Ve öyle bir uçayım ki başım göklere ersin fakat yine de herşeye es-pri ve şakayla, bilgiyle, yani dünyamızın tadı tuzuyla dokuna-bileyim. Ey sâdik Avrupa, ne olur, sana yalvarıyorum, bana ev-rime kendini adanmış bir kıtanın cilâlı yüzünü göster. Ben senin ihtiyar ve zamanın yıpratmış yüzünü görmek istiyorum, o asır-larca fikir çatışmalarında yoğrulmuş yüzünü. Senin, elinden yem yemesini öğrettiğin kartalları kendi gözümle görmek istiyorum. Ben sana sâdece imanla yetinen bir hacı gibi değil, ayın görün-meyen yüzünün pırıl pırıl olduğunu, düşlenemeyecek kadar pı-rıl pırıl olduğunu bilen bir hac ziyaretçisi olarak **geliyorum**. Ben yalnız bizi saran dünyanın düşsel ve çukur olmuş yüzünü gördüm. Çok iyi bildiğim bir şey de sönmüş yanardağlar, çıp-lak sıra dağlar ve kalb kıran kalbsiz ıssızlık boyunca dağılıp giden şişkin damarları olan, havası kalmamış çöller âlemidir. Ey kökü tarihe dek uzananlar, beni de aranıza alın, bir tövbekâr olarak kabul edin beni, herşeyi tümenden yitirmemiş, yalnız yol-dan sapmış bir tövbekâr olarak kabul edin, doğuştan beri kar-deşlerinin, koruyucularının, liderlerinin, yol gösterenlerinin sa-fından zorla saptırılmış bir gezgin olarak bağrınıza basın.

Duanın sonunda Ulric duruyordu karşımda, tam Altıncı Bul-varın köşesinde ve Elli ikinci sokakta kendisine rastladığım gi-bi : Afrika'yı da Avrupa'yı da görmüş adam, gözlerinde elan Avrupanın büyü ve mucizesi parlayan adam. Damarlarına yürek ve güven akıtarak bana kan nakli yapıyordu. Hodie mihi, cras tibi. İşte karşımda Avrupa beni bekliyordu. Savaş olsun, dev-rim, açlık, don olsun, ne olursa olsun o, değişmeyen Avrupa idi. Aç ruhların Avrupa'sı.

Sözlerine kulak vermek, onları yudum yudum içmek, benim gibi birinin, «ineğin kuyruğu gibi, sallanarak arkadan gitmenin» mümkün (erişilir) olup olmadığını sormak, onu bastonunu yi-tirmiş bir kör gibi el yordamıyla aramak (Alpler, Apeninler, Ra-venna, Fiesole, Macar ovaları, Ile Saint Louis, Chartres, Tourai-ne, le Périgord...) midemin tâ ortasında «zamanın ve görünüm-lerin ötesindeki krallığın» özlemine dönüşen bir acı biçiminde bir çeşit, 'sılaya' yol açtı. («Ah, Harry, vatana kavuşanadek o kadar çok pislik ve yalan dolan arasında sendelemek zorunda-yız ki.»)

Evet, Ulric, işte o gün bu tohumları içime attın. Sonra stüdyona geri döndün, Saturday Evening Post'a meyva salatası gibi daha çok haber yetiştirmek için. Beni de oracıkta öyle bıraktın gittin. Avrupa içime yerleşmişti artık. İki yıl, beş yıl, on yıl olmuş ne çıkar ? Bana pasaportumu veren sendin. İçimde uyuyan aslanı : Silayı, uyandıran sendin.

Hodie tibi, eras mihi !.

O gün öğleden sonra sokaklarda bir aşağı bir yukarı yürürken, daha şimdiden korkuyla can sıkıntısının, kronik monotonluğun, Sıhhi sterilliğin ve aşksız aşkın alışılmış sahnelerine elvedâ diyordum. Beşinci Avenue'den geçerken, gözüme çarpan şeyler karşısında duyduğum şeyler beni ambale etti. Rahatlatıcı ve rahatsız edici duygular. Tanrıya şükür ki, bu köhnemiş meyhanelerin, eski püskü Yeni Dünya binalarının, köşede bucakta kalmış yaşlı kiliselerin ve şu çöplüklerle ve güvercinlerle dolu parkların çirkin manzarasını artık görmeyecektim. Terzimin mağazasından Bowery'e dek (eski yürüyüş yönüm) adetâ çıraklık günlerimi yeniden yaşadım. Yaşadıklarım, bana sanki bin yıllık bir ıstırap, bir boşa geçmişlik ve talihsizlik gibi geldi. Herşey o denli yabancıydı. Cooper Union'a yaklaştıkça, bir zamanlar yazmış olduğum kitaplardan pasajlar aklıma gelmeğe başladı, tıpkı su yüzüne bir türlü çıkamayan bir düşün kıvrım kenarları gibi. Bu kıvrık kenarlar, hep oldukları yerde kalmağa mahkûmdu... Garnitür için sıkılan şu bok rengi şantiler, basit görünüşlü salonlar, su içinde patlak gözlü, balık suratlı serserilerin tembel sinekler gibi gezindiği pis kurtarma ve koruma yerleri. Fakat işte burada bu yıkıntı dünyada John Cowys Powys ders vermişti, burada Avrupa'nın ruhunu, kendi Avrupa'sını, bizim Avrupa'mızı, Sofokles'in, Aristo'nun, Dante'nin, Eflâtun'un, Spinoza'nın, Pico della Mirandola'nın, Erasmus'un, Goethe'nin, İbsen'in Avrupa'sını dile getirmişti buram buram. Caddeler yine herzamanki gibi idi, hattâ eskisinden de beter idi; umut, adalet, güzellik, âhenk daha da azalmıştı. Artık bir Thoreau'nun, bir Witman'ın yahut bir John Bdown'un ortaya çıkması mucize olurdu. Kitlelerin ortaya çıkardığı adam kendine geliyordu : Merkezi bir dağıtım tablosunda canlandırılan, evet veya hayır demekten âciz, iyiyi kötüden ayıramıyan, fakat her zaman istim üstünde ve her zaman Ölüm Marşını söyleyen, üzgün ve yorgun bakışlı yaratık.

«Elvedâ, elvedâ!» deyip duruyordum, yürüdükçe, «herşeye elvedâ!» Fakat hiçbir yaratık, bir güvercin bile bana karşılık vermiyordu. «Sağır mısınız, manyaklar?»

Uygarlığın ortasından yürüyorum, ve bunun ne menem bir şey olduğunu görüyorum. Bir yanda kültür, açık bir çeşmeden akar gibi, öte yandan her şeyin askıda olduğu, sineklerin ve kurtların küme küme üşüştüğü abattoirs (mezbahalar). Yirminci yüzyılın hayat bulvarı işte. Birbiri ardısıra bir yığın Are de Triomphe'lar. Bir elinde İncil, diğerinde silâhla yaklaşan robotlar. Denize koşuşan kuzey ülkeleri fareleri. İleri, ey Hristiyan askerleri, savaşa doğru... yaşasın Karamazov'lar! Ne parlak zekâ! Encore un petit effort, si vous voulez être républicains! (Cumhuriyetçi olmak istiyorsanız, biraz daha gayret gösterin)

Yolun ortasından aşağı doğru. Küme küme beygir pisliklerinin arasından çekine çekine yürüyorum. Ne kadar çok pislik ve yalan dolan arasında sendeliyeceğiz! Ah, Harry, Harry! Harry Haller, Harry Heller, Harry Smith, Harry Miller, Harry Harried. Geliyor, Asmodeus, geliyor!. İki çubuk üstünde topal, fakat madalyalarla yüklü bir şeytan gibi. Ne madalyalar! Inon Cross, Victoria Cross, Croix de Guerre ... altından, gümüşten, demirden, bakırdan, tahtadan, tenekeden... Seç seç al!.

Zavallı İsa ise kendi çarmihini taşımak zorundaydı.

Hava giderek sertleşiyor. Clatham Meydanı. Eski dost Chinatown. Kaldırımın aşağısında yığınla kulübeler. Esrar tekkeleri. Lotus ülkesi. Nirvana. Rahat uyuyun yeryüzünün işçileri çalışıyorlar. Hepimiz çalışıyoruz — Sonsuza ulaşmak için.

Artık Brooklyn Köprüsü, gök tırmalayanları ile Brooklyn Heights arasında bir lir gibi sallanıyor. Yine evlerine giden yayalar, cep delik, cepken delik, kalbleri bomboş. Yanan iki kütüğün üstünde topallayarak yürüyen Gorgonzala. Altta ırmak, üstte martılar. En üstte de görünmez yıldızlar. Ne kadar güneşli bir gün! Böyle bir yürüyüşten Pomander'in kendisi ancak hoşlanırdı. Yahut Anaxagoras. Yahut da sapık zevkin tarafsız hakemi: Petronius.

Yaşamda kış mevsimi, birinin söylediği gibi doğumla başlıyor. En zor yıllar bir ilâ doksana yaş arası. Ondan sonrası telâşsız akıcı bir gidiş.

Kırlangıçlar vatana doğru uçuyorlar. Her biri, gagasında bir kırıntı, ölü bir dal, bir umut kıvılcımı taşıyor. E Pluribus unum.

Orkestra pisti yükseliyor, Altmışdört çalgıcı hepsi de bembeyaz giysiler içinde. Üstte, yıldızlar, gökkubbenin geceyarısı maviliği arasında ışımağa başlıyorlar. Yeryüzünün en büyük programı neredeyse başlamak üzere. Terbiye edilmiş fok balıkları, vantilolar ve akrobatlarıyla birlikte. Eğlencenin başkanı Sam Amca'nın kendisi. Dünyayı, Baran Munchhausen bacaklarıyla idare eden, uzun ince çizgili giysili güldürücü. İster rüzgar essin, kar yağsın, dolu yağsın, don olsun, ister kuraklık olsun, her zaman bağırmaya hazırdır Cock - a - doodledoo (Kukurikuru!)

Güneşli ve sevimli bir sabah günlük gezintimi yapmak için sokağa çıkarken kapıda Mac Gregor'u buldum, beni bekliyormuş.

«Merhaba!» dedi, herzamanki gülüşünü takınarak. «Sensin ha, etinle kemiğinle? En sonunda yakaladım seni.» Elini uzattı. «Hen, neden beni böyle kapı eşiklerinde bekletiyorsun? Eski bir dost için rastgele bir beş dakikanı ayıramıyor musun? Nerden kaçırıyorsun? Nasılsın? Kitap nasıl gidiyor? Seninle yürümeme izin var mı?»

«Ev sahibesi evde olmadığını söylemedi mi sana?»

«Nerden biliyorsun?»

Yürümeye başladım; o da birlikte. Sanki geçit törenine çıkmıştık.

«Hen, sen hiç değişmeyeceksin.» (Sesi anneminki gibi endişe dolu idi) «Bir zamanlar seni günün herhangi bir saatinde arayabilirdim, sen de gelirdin. Şimdi bir yazarsın... Önemli bir adamsın... eski dostlara vakit ayıramıyorsun.»

«Kes allahaşkına. Böyle olmadığını biliyorsun.»

«Nedir öyleyse?»

«Şey... Boşa vakit geçirmek istemiyorum artık. Senin problemlerini halledebilecek bir durumda değilim. Hiç kimse de değildir. Yalnız kendin halledebilirsin. Sen ilk atlatılan bir âşık değilsin dünyada.»

«Peki sen kendine ne diyorsun? Una Gifford için bütün gece oturup nasıl kulağımı büktüğünü unuttun mu yoksa?»

«O zaman yaşıımız yirmibir idi.»

«Aşkın yaşı yoktur. Hele şu yaşlar daha da tehlikelidir. Onu yitirmeyi bir türlü göze alamıyorum.»

«Ne demek istiyorsun?»

«Ego'm galip çıkıyor. Şimdiki gibi sık ve kolay âşık olunmuyor. Aşkın dışına düşmek istemiyorum. Bu felâketim olur. Benimle ille de evlensin demiyorum, fakat onun orada olduğunu... erişilebilir olduğunu bilmek istiyorum. Onu gerekirse uzaktan da sevebilirim.» Güldüm. «Böyle bir şey söylemen garip bir raslantı. Aynı konuya değiniyordum çünkü geçen gün romanda. Biliyor musun nasıl bir sonuca vardım?»

«Bekâr kalmak mı?»

«Hayır, her budala gibi, aşktan başka hiçbir şeyin önemli olmadığı sonucuna vardım. Başka biriyle evlensen dahi onu seymeğe devam edebilirsin. Buna ne dersin?»

«Söylemesi uygulamaktan kolay tabii, Hen.»

«Doğru. Bu sana bağlı bir şey. Birçokları daha baştan vazgeçiyor. Diyelim ki Hong Kong'da yaşamağa karar verdi kız. Mesafenin bu işle ne ilgisi var?»

«Sen Hristiyanlık ilminden söz ediyorsun arkadaş. Ben bir Bâkire Meryem'e âşık değilim. Ne diye elimi kolumu bağlayarak onun gidişini seyrediyim? Saçmalıyorsun.»

«İşte ben de sana bunu anlatmağa çalışıyorum. Kendi problemini bana getirmen bunun için yararsız, görmüyor musun? Bir

daha göz göze gelmiyelim. Ortak hiçbirşeyleri olmayan iki eski dostuz. **Hepsi o kadar.**

«Gerçekten böylemi düşünüyorsun Hen?» Sesinin sitemli de-ğil de dalgın bir tonu vardı.

«Bak dinle,» dedim, «bir zamanlar sen, ben ve George Mars-hall yediği içtiği ayrı gitmeyen üç arkadaştık. Kardeş gibiydik. Fakat bu, çok çok eskidendi. Köprülerin altından çok sular aktı, o zamandan bu yana. Zincirin halkası koptu bir yerde. George karısının esiri oldu, yerleşti kaldı...»

«Ya ben?»

«Sen ise kendini, hakir gördüğün hukuk çalışmalarına verdin. Oysa bu senin yaşantını değiştirmeyecek. Sen ölmüşsün. Başka hiçbir şey seni ilgilendirmiyor artık, kumar olmadıkça. Ve senin görünüşüne göre de benim hayatım kaymış. Doğrudur, kabul ede-rim, Fakat senin gördüğün açıdan değil!»

Verdiği cevap hayli şaşırtıcıydı. «Yoldan o kadar ayrılmış değilsin, Hen. George ile ikimiz bozduk bunu. Ötekiler de, şu mâlûm meselede. (Xerxes Topluluğunun üyelerini demek istiyor-du) Hiçbirimiz fazla yükselmedik. Fakat bunun dostlukla olan il-gisi ne? Dost kalmamız için dünyada önemli kişiler mi olmamız gerekli, ille de? Bu bana çok saçma görünüyor. Ne George, ne de ben, dünyayı kurtaracakmış havasına bürünmedik. Biz neyse-k o'yuz. Bu da yeterli değil mi?»

«Bana bak» dedim «sadece bir serseri olsaydım beni hiç ır-gamazdı; dostluğumuz sürerdi. Benim inandığım her şeyi alaya alabilirdin, eğer senin herhangi bir inancın olsaydı. Oysa yok. Sen hiç bir şeye inanmıyorsun. Bana göre, insanın yaptığı şeye inanması gerekli. Eğer bütün kalbin ve ruhunla serseri olma-ğı arzulasaydın ve olsaydın senin için ölürdüm. Oysa böyle değilsin. Peki nesin? Şu gençliğimizde bize çekici gelen anlamsız kişilerden birisin... Şu Nletsche, Shaw, İbsen gibi düşünürleri sabaha ka-dar oturup tartıştığımız geceler. Bu saydıklarım birer isimden başka anlam taşımıyor senin için şimdi. Seni hayvan terbiye eder gibi bu hâle komamalıydılar. Fakat kodular. Yahut sen ken-din konuldun. Kolay yolu seçtin. Daha savaşımağa başlamadan teslim oldun.»

«Ya sen?» diye bağırdı bir elini havada tutarak. «Dinle; Evet sen, şimdiye kadar önemli ne yaptın? Kırkına geliyorsun, hâlâ basılmış bir eserin yok. Bunun büyüklük neresinde?»

«Hiiç,» diye karşılık verdim. «Bu sâdece acınacak bir durumdur, o kadar.»

«Ve bu durum senin bana konferans çekmene yeterli oluyor, öyle mi? Ha, ha!»

Biraz kaçamak cevap verdim. «Ben sana konferans çekmedim ki, sâdece ortak hiç bir yanımız olmadığını anlattım.»

«Bu açıdan bakılırsa ikimiz de başarısız insanlarız. Ortak yanımız da bu bence.» «Başarısız olduğumu söylemedim. Bir insan elan savaşıyorsa, ona nasıl başarısız denebilir? Belki galip geleceğim, bu savaşta. Belki sonunda bir tromboncu olup çıkacağım. Fakat ne yaparsam yapayım asla pişman olmayacağım. Çünkü inandığımı yapmış olacağım. Kimse beni istediği yere çekmeyecek. Öyle yaşamaktansa senin deyimle başarısız olurum daha yeğdir. Hiç olmazsa savaşarak yenilmiş olurum. Hayır demek isterken ağzımdan evet çıkmaz.»

Bir şey söylemeğe kalktı, susturdum.

«Anlamsız bir uğraşı, bir karşı koymağı kasetdetmiyorum. Duru dümdüz sulara ulaşmak için çaba göstermenin gerekli olduğunu biliyorum. Çabaya son vermek için çaba göstermek gerek. İnsanın kendisini bulması önemli olan.» «Hen,» dedi, «güzel konuşuyorsun ve güzel anlatıyorsun demek istediklerini. Fakat çok dağınıksın. Çok okuyorsun, sanırım dağınıklığın buradan geliyor.»

«Sen de düşünmeği bir kenara koymuyorsun,» diye cevap verdim. «Ve çabadaki payını kabul etmiyorsun. Her şeyin bir cevabı vardır sanıyorsun. Oysa olamayacağını da hiç hesaba katmıyorsun. Problemlerle güreşmek istemiyorsun. Hep kolay yolu seçiyorsun. İşte tipik sen. Senin şu kızı alalım ele... Şu ölüm kalem meselesini... Kızın sende birşey bulamadığını anlamıyor musun? Bunu görmezlikten geliyorsun. Öyle değil mi? Onu istiyorum. Ona sahipolmam gerek! Böyle cevap vermelisin. Başında balyozla biri bekleydi, değiştirdin, «Hen, ben basit bir adamım» demesini bilirsin de, bunu biraz değiştirmek için kılını bile kıpırdatmazsın. Nasıl isen öyle ele alınmanı istiyorsun. Seni olduğun gibi kabul etmeyenlere de defolu çekiyorsun! Değil mi?»

Kendisine sunulan delili değerlendiren bir yargıç gibi başını yukarı kaldırdı, sonra «olabilir, belki de haklısın,» dedi.

Birkaç saniye sessizce yürüdük. Kursağı dolu bir kuş gibi söylediklerimi hazmediyordu. Birden dudakları şeytanca bir gülümsemeye büründü; «Bâzen bana şu ahmak herifi, Challacombe'u hatırlatıyorsun. Ne kadar da çok kızardım ona! Sürekli alçak tonda konuşurdu. Sen de yutardın... Tüm saçma sapan Teosofist görüşlerini...» «Gayet tabii.» diye kızarak karşılık verdim. «Eğer Swami Vivehananda adında başka bir şeyden sözetmese idi, yaşamım boyunca kendimi ona borçlu hissederdim. Yutardın diyor-sun. Bana göre onun görüşleri yaşamın nefesi idi. Biliyorum senin anlayışına ters düşüyordu arkadaş olarak. Senin açısından biraz kibirli, biraz ayrıcalıkları olan bir insandı. Oysa o bir öğretici idi, sen onun bu niteliğini asla göremedin. Dayandığı görüşleri nereden aldığını sanıyorsun onun? Ne mektep, ne medrese görmüş, hiç bir şeyi olmayan bir adam. Fakat ne söylediğini bilen bir adam. Hiç olmazsa ben böyle düşünüyorum. Seni, senin kendi kusmuğunda debelendirdi. Tabii sen de bundan hoşlanmadın. Eğer onun sırtına dayanarak kusmuğunu üstüne başına geçirseydin, işte o zaman dostun olarak görecektin onu. Karakterinde hep boşluklar aradın durdun onun. Zayıf yönlerini keşfederek kendi zayıf düzeyine indirdin. Anlaşılması güç olan insanlara karşı kullandığın bir yöntemin bu senin. Kendinle alay ettiğin gibi karşındakinle de alay ettiğin zaman mutlu oluyorsun. O zaman her şey iyi... Bak, şunu anlamağa çalış. Dünyada herşey yanlışlıklarla dolu. Her yerde cehalet, boş düşüncüler, adaletsizlik, taassup ve hoşgörüsüzlük var. Dünya kuruldu kurulalı bu böyle. Yarın da böyle olacak, yarından sonra da. Peki n'apalım? Bu dünyaya küsmek için yeterli bir neden mi yani? Swami Vivekananda bir kez ne demişti biliyor musun? «Tek bir suç vardır. O da güçsüzlüktür. Birbirine ekleme çılgınlıktır. Zayıflığımı gelecek olan kötülüğe ekleme bir de. Güçlü ol.»

Durdum. Kınamasını bekliyordum söylediklerimi. Oysa, «Devam et Hen, hoşuma gidiyor,» dedi.

«Gider tabii,» dedim. «Her zaman da hoşuna gidecektir. Buna karşın, insanlar yine de bunun tersine davranacaklardır. Konuşurken alkışlayan o insanlar, susunca ihanet etmişlerdir. Bu dediğim, Vivekanda, Sokrat, İsa, Nietzsche, Marx, Krishnamurti

için de geçerlidir. Ne isim verirsen ver! Bunları sana ne diye anlatıyorum ki? Çünkü nasılsa sende birşey değiştirmeyecek. Çünkü gelişmeyi yadsıyorsun. En az gücü, en az sıkıntıyı, en az acıyı duyarak yoluna devam etmek istiyorsun. Bunu herkes ister. Dâhiler hakkında konuşulanları dinlemek fevkalâde bir şeydir, oysa bir dâhi olmak... Bak, geçen gün bir kitap okuyordum... Gerçeği söylemek gerekirse, bir iki yıldan beri okuyorum bunu. İsmi sorma, çünkü sana vermiyeceğim kitabı. Fakat bir pasaj okuyacağım şimdi sana. Hiçbir dâhi bundan daha iyi dile getiremezdi bunu. «Dostlarım, İsa'nın arı anlamı, amacı, niyeti ve gizi, yaşamı anlamak değildir. Onun sonsuz varlığını kana kana içmektir.»

«Şunu bir daha söylesene, Hen?»

Söyledim.

«Sonsuz varlığını içmek,» diye mırıldandı. «Korkunç güzel. Kimin yazdığını söylemeyecek misin bana?»

«Hayır.»

«Peki, Hen. Devam et! Dağarcığında daha neler var bu sabah, dök bakalım.»

«Şu var... Guelda'n ile aran nasıl?»

«Boşver! Öteki konular çok daha güzel.»

«Kızı bırakmıyorsun inşallah?»

«Ben değil ama o beni bırakıyor. Üstelik bu kez tümünden.»

«Buna göz yumacak mısın?»

«Sen beni dinlemiyor musun? Elbette ki hayır. Bu nedenle sabahın köründe seni bekliyordum ya zâten. Fakat dediğin gibi, her koyun kendi bacağından asılır. Ben bunu bilmiyor muyum sanıyorsun? Aramızda belki artık ortak hiçbir şey yok. Belki de hiç olmadı. Bunu hiç düşünmüş mü idin? Beraberliğimizin nedeni, olabilir ki bambaşka bir şeydi. Seni sevmekten kendimi alamıyorum, Hen, beni çamurlara atsan dahi. Bâzen kalbsiz bir canavarsın. Eğer âdi olan biri varsa o da sensin, ben değil. Fakat sende öyle bir şey var ki, onu içinden çıkartabilsen bir... Sen roman falan yazmamalısın, Hen. Bunu herkes yapabilir.

Daha önemli şeylere yönelmelisin. Ciddi söylüyorum. Vivekanda yahut Mahatma Gandhi hakkında eğitici çalışmalar yapmalısın örneğin.»

«Yahut da Pico della Mirandola hakkında.»

«İsmi ni işitmedim hiç.»

«Demek kız artık seni bırakıyor?»

«Öyle dedi. Bir kadın her zaman fikrini değiştirebilir fakat.»

«O da değiştirecektir, korkma.»

«Kendisini son görüşümde Paris'e gitmekten sözediyordu tatile için.»

«Niçin sen de gitmiyorsun?»

«Çok daha iyi bir şey düşündüm, Hen. Hangi vapurla gideceğini öğrenir öğrenmez bilet gişesinde soluğu alacağım ve gişe memuruyla kapışmak pahasına kızın yanında bir yer alacağım. Yola çıkarken de yanında bitivereceğim. «Nasılsın güzelim? Ne güzel bir gün değil mi?

«Kız buna bayılacak tabii.»

«Fakat denize atlamıyacak.»

«Kaptana seni şikâyet edebilir, rahatsız ediyorsun diye. Dikkat et.»

«Boşver kaptanı. Onu hallederim ben... Üç güne kalmadan da ister hoşlansın ister hoşlanmasın, kızın işini bitiririm.»

«Sana bol şanslar.» Elini yakalayarak sıktım. «Burada ayrılalım artık.»

«Gel, bir kahve içelim.»

«Olmaz. Çalışmaya devam etmem gerek. Krishna'nın Anjuna'ya dediği gibi: «Eğer bir saniye bile çalışmayı bırakacak olursam, tüm evren...»

«Tüm evren n'olacak?»

«Yıkılacak, demiştir sanıyorum.»

«Pekalâ, Hen.» Döndü ve tek söz etmeden ters yönde **çekt**i gitti.

Birkaç adım atmamıştım ki arkamdan bağırdığını duydum.

«Hen.»

«Efendim?»

«Görüşemezsek, artık Paris'de buluşuruz. Hoşçakal.»

«Cehennemde buluşalım,» dedim içimden. Fakat yeniden yürümeğe koyulduğumda, birden bir vicdan azabı kapladı içimi. «Kimseye böyle davranmamalısın, hattâ eniyi arkadaşına bile,» dedim kendi kendime. Bütün yol boyunca böyle kendi kendimle konuştum durdum;

«Baş belâsı ahmağın biri ise ben ne yapayım? Elbette herkes kendi problemini kendi halletmeli, fakat bu bir insanı geri çevirmek için yeterli bir neden mi? Sen bir Vivekanda değilsin. Üstelik, acaba Vivekanda böyle senin gibi bir davranışta bulunur mu idi? Kederler içindeki bir adamı bu biçimde ezip geçemezsin. Tıpkı üstüne kusmasına izin vermiyeceğin gibi. Bırak davranışları çocukça olsun. Bundan sana ne? Sanki sen her zaman büyük gibi davranıyor musun ki? Sonra neydi o saçmaladıkların, ortak hiçbir şeyiniz olmadığı konusunda? Bunu söyler söylemez hemen oracıkta seni bırakıp gitmeliydi aslında. Ortak yanımız, benim güzel Swami'm, basit ve arı güçsüzlüğümüz. Tüm insanlara özgü. Çok önce gelişmesi durmuş olabilir Hen'in. Bu bir suç mu peki? Yolun hangi noktasında olursa olsun, her şeye karşın o da bir insan. Sen yoluna devam et... Gözlerin ileri bak-sın hep... Fakat yolda takılıp kalmış olana da elini uzatmaktan çekinme. Tek başına gidecek olsa idin, şimdi yolun neresinde olacaktın acaba? Sen sanıyor musun ki sadece kendi bacaklarının üstünde duruyorsun? Şu hiç değer vermediklerinden, aptal sersemlerden ne haber? Onlar ki gerek duyduğun zaman, ceplerini senin için boşaltmaktan çekinmemişlerdi. Onların hiçmi hiç değeri yok, şimdi gereksinmediğin için?»

«Hayır, fakat...»

«Sus, verecek hiçbir cevabın yok. Olmadığın bir kişiliğe bürünmek istiyorsun. Eski durumuna düşmekten korkuyorsun. Kendi kendini, sen başkasın, diye kandırıp yüceltiyorsun. Oysa ger-

çok yalnız şu ki, küçümsediğin diğer insanlara çok benziyorsun. Açık söyle, şu iki elinle yahut şu çok beğendiğin zekân ile, yaşamında başardığın bir şey oldu mu hiç? Yirmibir yaşında iken İskender dünyayı eline geçirmeğe başlamıştı. Otuzunda ise tüm yeryüzü onun olmuştu. Biliyorum senin amacın fetihler yapmak değil — fakat dünyada bir yerin olsun istiyorsun, değil mi? Örneğin tanınmış bir yazar olmak istiyorsun. Peki seni kim engelliyor? Zavalılı Mac Gregor değil pek tabii. Evet, Vivekanda'nın dediği gibi, tek bir suç var. O da güçsüzlük. Bunu iyi belle arkadaş, iyi belle. Beyaz atından aşağı in. Fildişi kulenden çık da, kitlelerle kaynaş. Belki yaşamının kitap yazmaktan daha anlamlı olduğunu görürsün o zaman. Kitaplarınla yollamak istediğin şu çok önemli mesajın ne ola ki? Sen Nietzsche misin? Sen henüz kendin değilsin, bunun farkında mısın?»

Bizim sokağın köşesine geldiğimde hayli sersemlemiştim. Daha beteri, Sid Essen kapının eşliğinde beni bekliyordu. Gülücükler içinde idi.

«Miller,» dedi, «Değerli vaktini alacak değilim, yalnız sana şunu vermek istiyorum. Cebimde bir dakika daha tutamazdım.»

Bir zarf çıkarttı ve verdi.

«Bu da nesi?» dedim.

«Dostlardan küçük bir armağan. Bu siyahiler senin dünyanla dolu. Bununla, hanım için bir şey alacakmışsın Paris'de. Aralarında topladılar parayı.»

Kendimle yaptığım hesaplaşmanın üstüne bir de bu eklenince, gözyaşlarımın boşalmasına ramak kalmıştı.

«Miller, Miller,» dedi Reb, kollarıyla bana sarılarak, sensiz ne yapacağız biz?»

«Sâdece birkaç ay ayrılacağım aranızdan.» dedim kızarak.

«Biliyorum biliyorum ama, gene de seni özleyeceğiz. Bir kahve içelim mi, ne dersin? Seni fazla tutmam. Sana söylemem gereken bir şey var.»

Sokağın başına yürüdük birlikte, şeker ve kırtasiye satan dükkâna, ilk tanışmış olduğumuz yere gelmiştik.

«Biliyor musun,» dedi, tezgâhın orada bir yere ilişmiştik, «seninle gelmeyi ne kadar isterdim.»

Nedense utandım biraz, «Birçok insan tâtîl için Paris'e gitmeğe can atar. Bir gün gideceklerdir de...»

«Bunu demek istemedim, Miller. Paris'e senin gözlerinde gitmeği kasetmişim.» Bana öyle bir bakış baktı ki, içimin eridiğini hissettim.

«Evet,» diye devam ettim, sözlerine aldırmadan, «bir gün gelecek ki, insanlar gemiye, uçağa binmeden Avrupa'ya gidebilecekler. Şu anda bulmamız gereken şey, yerçekimini nasıl altedeceğimizdir. Olduğun yerde duracaksın, dünya ayaklarının altından kayarak dönecek. İhtiyar dünyamız hızlı hareket eder.» Bu minvâl üzere konuşmağa devam ettim. Böylece utancımı yenmek istiyordum. Makineler, türbinler, motorlar... Leonardo da Vinci. «Biz ise hâlâ sürüngenler gibiyiz,» dedim. «Bizi saran manyetik güçleri bile kullanmağa başlamadık daha, Henüz mağara adamıyız...»

Zavallı Reb, ne diyeceğini şaşırdı. Bir şey söyleyecek oluyor, fakat sözümü kesmiş olmaktan çekinerek vazgeçiyordu. Ben ise konuşup duruyordum.

«Başitleştirme. Bütün yapmamız gereken şey bu. Yıldızlara bak bir. Motorla mı hareket ediyorlar? Şu yeryüzünü bir top gibi döndürüp duran şeyin ne olduğunu hiç merak ettin mi? Nikola Tesla, bir de Marconi bunun üstünde hayli düşünmüşler. Fakat hiçkimse henüz kesin cevabı bulabilmiş değil.»

Tümden şaşırmış bir durumda öylece bana bakıyordu.

«Özür dilerim,» dedim. «Bana birşey söylemek istiyordun galiba?»

«Evet,» dedi, «ama istemişiyordum seni...»

«Yok, sâdece sesli düşünüyordum. Hepsi o kadar.»

«İyi öyleyse...» Boğazını temizledi.

«Sana bütün söylemek istediğim şu idi... Eğer oralarda parasız falan kalacak olursan, bana derhal telgraf çek, hiç çekinmeden.» Kızardı ve yüzünü öteye çevirdi.

«Reb,» dedim, dirseğimle dürterek, «Allah kahretsin, sen benim için fazla iyisin. Üstelik beni de iyi tanıımıyorsun. Çok kısa oldu beni tanıyalı yani. Bana dost geçinenler iyi inan senin yaptığının yarısını yapmazlar.»

Buna cevabı şu oldu «Korkarım dostlarının senin için neler yapabileceklerinin farkında değilsin. Onlara o fırsatı vermemişsin.»

Artık patlamıştım. «Vermemişim demek, ha? Arkadaş, ben onlara o kadar çok fırsat verdim ki, artık benim adıma bile duy-mak istemiyorlar.»

«Onlara biraz haşın davranmıyor musun? Belki de vermelerini istediğin şey onlarda yoktu.»

«Onlar da aynı şeyi söylediler. Hem de hepsi. Oysa yanı-lıyorlar. Mâdem yoktu pekâlâ ödünç alabilirlerdi bir dost için. Değil mi? İbrahim oğlunu sunmadı mı?»

«Ama Tanrıya.»

«Ben onlardan kurban sunmalarını da istemedim. İstediğim, yalnız tavuk, sigara, bir yemek, eski giysilerdi. Bir saniye, bunun dışında kalan insanları unutuyordum. Bir delikanlı anımsıyorum, benim habercilerimden bir tanesi idi... bu, ben telgraf şirketinden ayrıldıktan sonra oluyor... açlıkla karşı karşıya bulunduğu-mu öğrenince gitti ve hırsızlık yaptı. Tavuk ve sebze çaldı getirdi... bâzen sâdece bir şeker parçası çalar getirirdi. Yani ne bulursa. Bir de öbürleri vardı. Onun gibi yoksul fakat beyinsizler. Paraları olmadığını göstermek için ceplerini çıkarıp gösterme-diler bile. «Yola birlikte çıktığım bu adamların beni geri çevir-meğe hakları yoktu. Çünkü hiçbiri yaşamlarında açlık çekmemiş-ti. Hiçbirimiz doğuştan yoksul değildik ki! Hepimiz varlıklı, rahat evlerde büyümüştük. Belki de seni bu kadar iyi yapan için-deki Musevî ruhudur. Çünkü bir musevî, insanı umutsuzluk, aç-lık, şaşkınlık içinde, horlanmış bir durumda gördüğü zaman, onda kendisini görür. Ve derhal kendisini onunla bir tutar. Biz-ler böyle değiliz. O derece yoksulluk, talihsizlik çekmedik. İtilip kakılmadık. Parya olmadık hiçbir zaman.»

«Miller,» dedi, «hayli yaralanmış bir hâlin var. Ben kendi he-sabıma ,kanımdan olan insanlar için ne düşünürsem düşünե-

yim, — onların da kötü yanları vardır, bilirsin — senin kendi insanların hakkında söyleyebildiklerini söyleyemem hiçbir zaman. Bir süre tâtîl yapıp dinleneceğin için memnunum. Fakat geçmişi görmelisin artık.»

«Kendi kendime acımayı bir kenara bırakmalıyım artık, demek istiyorsun.» Yumuşakçana gülümsedim. «Reb, bilirsin ben her zaman böyle değilimdir. İçim kan ağlasa da, dışımdan insanlara yine de iyi davranırım. Bana dokunan şey, sanırım, neyim varsa onlardan zorla almak durumunda kalmış olmamdır. Peki elime ne geçti? Kırıntılar. Biraz abartıyorum tabii. Herkesler de yan çizmedi bana. Çizenlerin de kendilerine göre haklı nedenleri vardı. Kendimi aptal yerine koymayı çok iyi beceriyordum. Hayatta basit yaşayabilen insanlar için ise fazlaca kibirli idim. İnsanları tahrik eden, kızdıran bir hâlim vardı. Özellikle yardımlarımı isterken. Görüyorsun, ben de insanların, dostların diyelim, yardıma ihtiyacı olan birini o bunu söylemeden anlamalarımı isteyen aptallardanım. Pejmürde, yoksul bir dilenciye rastladığında, dilencinin senin ona beş on kuruş atman için, ille de kendisini acındırması mı gerekli? Eğer duygulu, ince bir insan değilsen, onu öyle başı öne eğik, çöplüğe atılmış bir konserve kutusu yahut dünden kalma bir sandviç ararken gördüğün zaman, başını tutup kaldırarak: «Ne yapıyorsun, dostum? Sana bir yardımım dokunabilir mi?» dersin. Elektrik telinde duran bir kuşa gözün takılı bir hâlde, onun yanından geçip gidemezsin. Varlığını bile farketmeden. Ellerini uzatmış arkandan koşturamazsın onu. İşte benim görüşüm bu. Tabii çoğu insan dilencileri geri çevirir. Böyle, dilencininki gibi bir davranışla birisinden bir şey istemek alçaltıcı bir durumdur: Kendini suçlu hissedersin. Hepimiz kendimize göre cömertizdir. Tâ ki biri bizden bir şey istesin. Derhal kalbimiz ona karşı kapanıverir.»

«Miller,» dedi, Reb, benim bu boşalmamla duygulandığı gözlerinden okunuyordu, «sen benim iyi bir Musevî diyebileceğim kişilerdensin.»

«Başka bir İsa demek ha?»

«Evet, neden olmasın? Onun yüzünden iki bin yıldır çekmediğimiz acı kalmamasına karşın İsa'ya iyi bir musevî idi diyebilirim yine de.»

«Ahlâk... üstünde çok durma. Çok fazla iyi olmaya çalışma.»

«İnsan en fazlasını yapamaz ki,» dedi Reb öfkeyle.

«Niçin yapamasın? Yapar. Yapmak ne gerektiriyorsa onu yap, bu yeter.»

«Aynı şey değil mi?»

«Hemen hemen. Şu var ki Tanrı dünyayı gözetir. Bizim de birbirimizi gözetmemiz gerekir. Eğer Tanrı yeryüzünü yönetmekte yardım gereksinse idi, o zaman bizlere daha büyük bir yürek vermesi gerekirdi. Dikkat et yürek diyorum, beyin değil.»

«Tanrım,» dedi Reb, «tıpkı bir Musevî gibi konuşuyorsun. Bana küçükken dinlemiş olduğum bâzı meşhur vaizleri hatırlatıyorsun. Kanunların yorumunu yaparlardı. Bir çitten diğerine keçiler gibi atarlardı. Üşüdüğü zaman ısıtırlardı. Şunu demek istiyorum... Hep yumuşak başlılığı savunmuşlardı. Peygamberler ise vahşi insanlardı. Kutsal adamlar, onlar gibi boş ve yanlış konuşmazlardı hiç. Onlar tertemiz idiler. Nedeni bu. Sen de öylesin. Buna eminim.»

Ne cevap verebilirdim ki? Reb, basit bir insandı, yakın bir dostu gereksiniyordu. Ne söylersem söyleyeyim, ona nasıl muamele edersem edeyim, onu yüceltiyormuşum gibi davranırdı. Onun dostuydum ben. O da benim dostum olarak kalacaktı. Ne olursa olsun.

Eve dönerken yine kendi kendimle konuşuyordum. «Görüyorsun, dostluk ne kadar kolay bir şey. Eski bir söz ne der? Dostun olması için dostça davranmalısın.» Bu anlamda Reb'i yahut diğer dostları nasıl kazandığım meçhuldü. Gördüğüm tek şey, kendi kendimin en büyük dostu ve yine kendi kendimin en büyük düşmanı olduğum idi.

Kapıyı iterek açtığımda, şöyle diyordum— «Bu kadar biliyorsan, Henry, demek ki çok şey biliyorsun.»

Daktilonun başından her zamanki yerime oturdum. «Şimdi,» dedim, «küçük krallığındasın yine. Tanrıcilik oynamaya başlayabilirsin yeniden.»

Kendime bu şekilde hitâbedişim bir an durdurdu beni. Tanrı. Sanki onunla konuşmayı daha dün bırakmış gibi idim. Onun-

la bir zamanlar olduğu gibi yeniden konuşmaya başladım. «Tanrı dünyayı çok sevdiği için biricik oğluna verdiği...» Ve biz karşılığında ona ne kadar az vermiştik. Sana ne sunabiliriz, karşılık olarak ilahî Peder?» Evrenin yaratıcısının karşılaştığı problemleri sanki biliyormuşçasına, bir hiçten başka bir şey olmasına karşın, çözmeğe uğraşıyordu yüreğim. Yaradanımla böyle konuşmaktan da hiç utanç duymuyordum. Belki de ben, Onun varlığının sınırsızlığını anlamak için, Onun yarattığı sonsuzda bir parça idim.

Yüzyıllar vardı ki Onunla bu şekilde konuşmamıştım. Çâresiz kalan insanların son merci olarak Tanrıya koşmaları ile benim onu yönelmemin arasında dağlar kadar fark vardı. Ben merhamet istiyordum Ondan, Lütuf değil— Bu yeryüzü ile gökler arasında geçen konuşma ne kadar garip değil mi? Ruhum coştuduğu zaman hep böyle olur... Uyuşmaz gibi görünüyor ise de insanoğlunun alın yazısının korkunç karakteri, ruhumun coşkularında suratıma şamar gibi vuruyordu. Solucanın toprakta ilerlemesi gibi, çılgınca denebilecek bir düşünceye saplandım; en alçak, en yükseğe bağlı idi. Küçükken bize Tanrının, serçenin yere düşüşünden haberi olduğunu söylememişler mi idi? Tamamen inanmasam bile, yine de etkilenmiştim bu sözden. — Ben efendinizim, tüm canlıların Tanrısıyım, benim için güç bir şey var mıdır hiç? — Saçma veya değil, ne olursa olsun eriştiğim yüce bir düşünce idi. Yine küçüklüğümde, olağanüstü bir şey olduğu zaman, haykırırdım: «Tanrım, bunu gördün mü?» Onun orada, bir çağırımılık mesafede olduğunu düşünmek ne güzel idi. O elle tutulur bir varlıktı o zamanlar, metafizik bir öğreti değil. Ruhu her yere, her şeye girerdi Onun; O herşeydi ve herşeyin üstünde idi. Sonra, öyle bir zaman gelecekti ki — gözümün önüne getirerek güldüm — çıldırmamak için insanın sadece yaradanın gözüyle bakması —Anlaşmazlığa, eşyanın korkunç karakterine— gerekecekti. O Tanrı ki hepsinden sorumlu idi ve hepsini anlardı.

Yaradılış, her şeyi gören göz, herkesi kaplayan şefkat, Tanrının yakınlığı ve uzaklığı düşünceleri bir peçe gibi sarmıştı beni. «Hayalî» karakterler ve olaylar hakkında roman yazmak amma da saçma bir işti. Evrenin efendisi her şeyi hâyâl ederek yaratmamış mı idi zâten?.

Bulunduğum durumun saçmalığı beni düşündürmeğe başladı. Neden bir an önce kitabı bitirmek istiyordum ki? Kafamın içinde zâten bitirmemiş mi idim? Romanın sonu da, ona uyguladığım dramatik gelişimi de hep kafamın ürünü değil mi idi?

Havası boşaltılmış boşluğa — Tanrının tek ve bütün olduğu — yeniden düşmüştüm, büyük bir rahatlık duygusuyla. Dış dünya ile ilgili gelişimimi gayet açık görebiliyordum, yumurta-
dan başlayarak şimdiki hâlime dek, hattâ şimdinin de ötesine. Bütün bu çaba ne için yahut neye doğru idi? Birleşmeye doğru. Belki. Çünkü bu ilişki kurma tutkusunun anlamı başka ne olabilirdi? Herkese ulaşmak ve bir karşılık görmek ne yıkıcı bir düşünce... Sonsuza dek tir tir titremek, tıpkı lir gibi. Daha derini düşünmek insana korku veriyordu.

Demek istediğim bu değildi tam. İnsanın kendi benzerleri ve onların ruhlarıyla ilişki kurması yeterli idi demek istiyordum belki de. Peki bunlar kimdi? Neredeydiler? Ok yaydan çıkınca ancak anlaşılıyordu bütün bunlar.

Gözümün önüne, bir türlü görüntüsünü silemediğim bir şey geldi yine. Yeryüzünün manyetik güçlerle örümcek ağı gibi örülmüş bir resmi. Güçlerin ve yeteneklerin hiyerarşik dağıtımı sonucunda yüce bir âhenk ortaya çıkıyordu. Hiçbir falso vermeden. Tüm karışıklık, tüm bozukluk, tüm şaşkınlık ve düzensizlik yani insanın kendisini boşu boşuna uyarlamağa çalıştığı şeyler aslında anlamsızdı. Evreni keşfeden zekâ, bunu anlayamıyordu bir türlü. Yeryüzü yaratıklarının cânice, kendi kendisini öldürürcesine, manyakça davranışları, evet, hattâ iyiliksever, **imanlı**, **insancıl** davranışları bile aslında olmayan görünüm-
lerdi. Manyetik ağın içinde bir hiçten başka bir şey değillerdi. Gidilecek hiç bir yerin içinde geri çekilecek hiç bir yerin ve ulaşılacak hiç bir şeyin olmayışı. Büyük sonsuz manyetik alan sanki düşüncenin geçici olarak duruşu gibiydi. Şimdiden başlayarak sonsuza — **peki şimdi ne?** — dek başka bir düşünce bunun yerini alabiliyordu.

Bırrr... İnsanı iliklerine dek titreten bir düşünce. Hiçliğin dünyasında oturarak, sonsuza dek yaradılışın bu tablosunu düşünmek istiyordum.

Yeni yeni aklıma takılan bir şey de, roman yazmak söz ko-

nusu olduğunda, yaratma ögesinin düşünce ile pek alışverişi olmayacağı idi. «Ağaç meyvelerini aramaz, onları büyütür. Yazmak, düşüncenin meyvelerini süslemek, aklın dünyası içinde, ağacın yaprak açtığı gibi büyüttür, sonucuna vardım.

Doğru veya yanlış, rahatlatıcı bir düşünce idi. Bir anlamda Tanrıların kucağında oturuyordum. Çevremden kahkahalar yükseliyordu. Tanrıçılık oynamaya gerek yoktu. Kimseyi şaşırtmaya gerek yoktu. Liri al eline ve gümüşten bir nota çal. Tüm karışıklığın üstünde, hattâ kahkaha seslerinin üstünde, müzik vardı. Sonsuza dek çalan bir müzik. İşte bu idi yaradılışı keşfeden yüce zekânın anlamı.

Merdivenden aşağı hızla kayıyordum. Beni sımsıcak saran düşünce buydu... Sen, hey sen, ölmüş gibi, çarmıha gerilmiş sin gibi rol yapma. O korkunç historia del calamitatis'in ile, oyunun ruhunda neden yeniden rol almıyorsun? Neden hoş bir melodi çıkartmıyorsun bundan? Aldığın yaralar sahici mi? Hâlâ canlı, hâlâ taze mi? Yoksa bir tırnak cilâsından başka bir şey değil mi?

— Müziğin sesi yeniden yükseldi...

«Öp beni, bir daha bir daha.» O zamanlar Mac Gregor ile ben, onsekiz - ondokuz yaşlarındaydık. Mac'ın partiye getirdiği kız ise opera sanatçısı olacaktı. Eğitimine devam ediyordu. Kız, Mac Gregor'un bir kadında aradığı ve bulabileceği tüm niteliklere sahipti. Duyguluydu, çekiciydi. Sonsuz bir aşkla seviyordu Mac Gregor'u. Onun çapkın olduğunu bile bile seviyordu. Mac, lâf olsun diye, «senin için deli oluyorum» dese, kız baygınlıklar, geçiriyordu. Onun dinlemekten bıkmadığı, aralarında ortak tek şey bu şarkı idi. «Bir daha söyle olmaz mı? Hiç kimse bu şarkıyı senin gibi söyleyemez.» Ve kız defalarca söylerdi şarkıyı. «Öp beni, bir daha, bir daha.» Bunu ondan dinlemek bana her zaman anlatılmaz bir burukluk vermiştir. Oysa bu gece çok daha fazla dokundu bana. Çünkü odanın uzak bir köşesinde, ilâhi güzellikteki, erişilmez Una Gifford oturuyordu. Mac Gregor'un primadonnasından bin kat daha güzel, bin kez daha gizemli ve ona erişebileceğim mesafenin bin kat ötesinde. «Öp beni, bir daha, bir daha.» Bu sözcükler yüreğimi oyuyor adetâ. Ve o neşeli gruptan da hiç kimse farkında değil acımın. Kemancı geliyor bana doğru. Güler yüzlü ve neşeli. Yanağını kemana bi-

tiştirmiş. Cansız telleri konuşturuyor sanki. Kulağımın dibinde akıp gidiyor tatlı ezgiler. «Öp beni, bir daha, bir daha.» Bir tek nota daha çalarsa dayanamayacağım. Çaldı. Fırladım bir kenara iterek kemancıyı. Sokak boyunca koşuyorum, yanaklarımdan yaşlar boşalıyor. Köşede bir ata rastlıyorum. Serseri serseri dolaşan. Bu, yaşamımda rastladığım en bakımsız at. Konuşmaya çalışıyorum bu dört ayaklı yitik yaratıkla. —**çünkü at bir yana, bir hayvan bile değil artık**— Bir an için ağladığımı sandım. Uzun bir süre yüzüme baktı. Sonra dehşet içinde, insanın kanını donduran bir biçimde kişneyerek kaçmağa başladı. Paslı bir çingirak gibi ses çıkartarak yere düştüm. Sokağı ve kulaklarımı eğlenenlerin sesleri doldurdu. San ki sarhoş askerlerle dolu barakalardan gelen seslerdi bunlar. Verdikleri parti benim içindi. Ve o, sevgilim, karbeyaz, parıltılı gözleriyle, hiçbir zaman elde edilemez bir biçimde oradaydı. Kutupların kraliçesi.

Ona kimse bu gözle bakmıyordu. Yalnız bendim ona böyle bakan.

Çok eski bir yara bu. Kanla fazla bir ilgisi yok. Daha beter ya. Çok daha beter ya. Ne kadar garip, hızlı geldikleri sürece bekleniyorlar — evet bekleniyorlar — daha büyük, daha kanlı, daha acı verici, daha yıpratıcı olmak için. Oluyorlar da hep.

Anıların defterini kapattım. Evet, bu küllenmiş yaralardan melodi çıkartılması gerekirdi. Ancak zamanı henüz gelmemişti. Bir süre karanlıkta küflenmeğe bırakmak gerekiyordu. Avrupa'ya vardığımızda yeni bir beden ve yeni bir ruha sahip olacağım. Veba, yüzyıl savaşları, Haçlılar, Engizisyon, Fransız protestanlarının katliamı, Fransız ihtilâli, Yahudilerin son bulmayan acıları, Hun saldırıları, Türklerin gelişi, kurbağa ve çekirge yağmuru, Vatikan'ın yaptığı ağza alınmayacak şeyler, kral kaatilleri ve seks düşkünü kraliçelerle deli kralların, Robespier ve St. Just'lerin, Hohenstauffens'lerin ve Hohenzollern'lerin, fare kovalayıcıların ve kemik kıranların mirasçılarına Brooklyn'li bir çocuğun acıları ne anlam taşır ki? *Amerikan şarabının sebep olduğu azgın bâsurdan, ihtiyar Avrupa'nın Raskolnikov ve Karamazof'larına ne?*

Kendimi bir masanın tepesinde, küçük beyaz bokçuklarımı bırakan bir güvercin gibi gördüm. Masanın üstü Avrupa. Çevresinde yeni dünyanın acı ve ağrılarına ilgisiz kalan krallıklar var.

Onlara bu ak güvercinin dilinden ne diyebilirdim ki? Barış, bolluk ve güvenliğe arkasını dayamış bir kişi, şehitlerin oğullarına ve kızlarına diyecek bir söz bulabilir mi ki? Evet, aynı acıları çekmiş aynı işkence araçlarında bedenleri parçalanmış, yakılmış yıkılmış bir yerden diğerine sürülmüş aynı adsız atalarımız vardı. Ancak — alinyamızın acısı, içimizde artık sızlamıyordu; bu acıklı geçmişe arkamızı dönmüştük; şecere ağacının yanmış kökünden yeni fidanlar yetiştirmiştik. Lethe'nin — unutturan su — suları ile beslenerek göbek bağından kopmuş, sentetik modalara kapılmış mutlu, nankör bir nesil durumuna gelmiş-tik.

Pek yakında, sevgili Avrupa'lılar, etimiz ve kemiğimizle sizinle beraber olacağız Geliyoruz — gösterişli valizlerimiz, yaldızlı pasaportlarımız, dolarlarımız, seyahat, sigorta poliçelerimiz, klavuz kitaplarımızla, yavan fikirlerimizle, küçük ön yargılarımızla, bizi herşeyin yolunda olduğuna, herşeyin iyi bir şekilde sonuçlanacağına, Tanrının aşk, düşünçenin herşey olduğuna inandıran pembe gözlüklerimizle geliyoruz. Bizi olduğumuz gibi, gevezeliklerimiz içinde görünce, olduğunuz yerde kalmakla hiçbir şey yitirmedığınızı anlıyacaksınız. Tâze yeni bedenlerimizi, beslenmiş kanımızı kıskanmak için hiçbir gerek görmeyeceksiniz. Bu denli ham kalan bizlere acıyın. Biz çabuk solarız.

Yolculuk yaklaştıkça, kafam sokaklar, savaş alanları, anıtlar ve ketedrallerin görüntüleriyle doluyor, bahar giderek güzelleşiyor, yüreğim daha hızlı atıyor, düşlerim zenginleniyor ve bedenimin her hücresi Hosanna diye bağıırıyordu. Sabahları, baharın enfes kokularıyla sarhoşken Mrs. Skolsky pencereleri koparırcasına açtığıında, Sirota'nın — Reizei, reizei — diyerek bağırın sesi beni çağırıyordu. O artık eski Sirota değil, güneşe dualarını haykıran çılgın bir müezzindi. Sözlerinin anlamına artık aldırımyordum, beddua veya feryat, kendim anlam veriyordum. «Şükranlarımızı kabul et, adsız İlâh...» Onu bir müridi gibi izliyordum, diz çökmüş, dudaklarımı sözlerinin ritmiyle sessizce raksettirerek, ileri geri sallanıyordum, gözkapaklarımı oynatıyor, üstüne küller serpiyor, çevreme mücevherler ve çiçekler saçıyordum. Bu müziğin son notalarıyla onları göğşe doğru fırlatmak için parmaklarımın ucunda ayağa kalkıyor sağ kolum havada, işâret parmağımın ucu hafifçe başımdaki taca dokunmuş olarak, yavaş yavaş mutluluğumun eksenini çevresinde dönüyordum, dudaklarım Musevinin arpi gibi ses çıkartaraktan. Kış uykusundan silkinerek uyanan bir ağaçtan fırlar gibi, kelebekler kadehimden pırr diye uçtular, Hosanna, Ulu Hosanna diye haykıraraktan! Oh, bu kadar ısıtıcı, bu kadar hayat verici bu müzik, açık pencerelerden mi giriyordu? Sana minnettarım sevgili ev sahibem,

seni düşlerimde anımsayacağım! Teşekkürler kırmızı gagalı ardıc kuşu, bu sabahki alev alev geçişin için! Teşekkürler, sevgili Reb, senin için harap bir sinagogda dua edeceğim. Teşekkürler size erken saatlerin tomurcukları, nefis parfümünüzle beni ihya ettiğiniz için! Zov, Toft, Giml, Biml... dinleyin, dinleyin, o şarkı söylüyor o şarkılar kralı! Övgülerim Tanrıya! Şan ve şerefler, Kral David'e! Ve Salomon'un zekâsına parlaklıklar! Önümüzde deryalar açılıyor, kartallar yolu gösteriyor. Bir nota daha söyle sevgili şarkıcı, ne olur... Yüksek ve tiz olsun! Ulu Papazın zırhını tir tir titretsin! Lânetlenmişlerin feryatlarını boğsun!

Ve yaptı dediğimi, benim harikulâde şarkıcım cantatibus. «Takdis et onu, ey İsrail oğlu! Takdis et!»

«Bu sabah biraz deliliğim üstünde galiba?» «Evet, üstüne bastın. Daha da artabilir deliliğim. Niçin olmasın? Hapisten salıverilen bir mahpus delirmez mi? Altı ömür boyu artı otuzbeş buçuk ve onüç gün hizmet ettim. Şimdi azad ettiler beni. Tanrıya şükret, gecikmeden!»

Onu iki elimle kavriyerek reverans yaptım, sanki dansa kaldıracaktım.

«Sendin, o sendin değil mi bana başışı getiren. İşe üstüme, haydi. Şükür duasına benzesin. Ne kadar çok yürüyorum uykumda bu günlerde!»

Pencereden aşağı sarkarak tâze bahar havasını ciğerlerime çektim. — o denli güzel sabahtı ki, Shelley görse bunun için şiir yazardı.— «Bugün kahvaltıda değişik bir şey var mı?» Yüzüne bakmak için döndüm. «Düşün bir kez, artık tutsaklık yok, aldatmaca yok, suçlama ve yaltaklanma yok. Özgürce yürüyeceğiz, düşüneceğiz, düş kuracağız. Özgürlük, özgürlük, özgürlük!»

«Fakat Val, sevgilim,» dedi yumuşakça, «orada sürekli kalmayacağız, biliyorsun.»

«Orada geçireceğimiz bir gün, burada geçirilecek sonsuz bir yaşama bedeldir. Üstelik orada ne kadar kalacağımızı nereden kestiriyorsun? Belki savaş çıkacak; belki de geri dönemiyeceğiz. İnsanın alnına yazılanı kim bilebilirki?»

«Val, işi büyütüyorsun. Bu sâdece bir tâtilden başka bir şey olmayacak.»

«Benim için öyle değil. Kaçış olacak benim için. Hesaplı kitaplı kalmak istemiyorum orada. Yeter derecede vaktimi verdim bu diyara, bıktım artık.»

Camın önüne götürdüm onu çekerek. «Bak! Dışarı bak! İyi bak! Burası Amerika. Şu ağaçları, şu parmaklıkları evleri görüyor musun? Camdan aşağı sarkmış aptalları görüyor musun? Bütün bunları özleyeceğimi mi sanıyorsun? Asla!» Yarı deli gibi jestler yapmağa başladım. Parmağımı salladım onlara. «Sizi özlemek ha, uyuşuk aptallar! Hayır, asla!»

«Gel, Val, otur şuraya. Biraz kahvaltı et.» Beni masaya götürdü.

«Peki öyleyse kahvaltı edelim! Bu sabah bir dilim karpuz, hindinin sol kanadı, bir ısırık didelf ve biraz da babadan kalma mısır ekmeği istiyor canım. İsa, Carolina'ya dönmeyecek hiçbir zaman. İbrahim Peygamber hepimizi özgür kıldı. Hallelujah!»

«Bundan başka,» dedim, yeniden hiç bir özelliği olmayan sesimle konuşarak, «artık roman moman yazmıyacağım. Ben yabancı ördeği familyasına mensup bir kişiyim. Güç kazanılmış sefaletimin tarihsel gelişimini yazacağım ve akortsuz olarak çalacağım. Buna ne dersin?»

Rafadan iki yumurta, bir parça tost ve biraz reçel koydu önüme cevap olarak. «Kahve şimdi hazır, hayatım. Sen konuşmana devam et!»

«Buna konuşma diyorsun, ha? Beni dinle, şu Poème d'Extase hâlâ duruyor mu bizde? Bulursan pikaba koyuver. Sonuna kadar da aç. Bu müzikte kosmik bir ihtiras buluyorum. Tanrısal bir rezillik var. Hava ve ateş tümünden. İlk kez dinlediğimde bu plâğı, arka arkaya belki bin kez çaldım, Buz, kokain ve gökkuşağından yapılmış bir banyo gibiydi. Haftalarca Vecd içinde yaşadım. Birşeyler olmuştu bana. Şimdi garip görünüyor ama, gerçekten böyle idi. Ne zaman beni bir düşüncedir alsa, göğüs kafesimin içinde bir kapak açılır, ve oradan, bu küçük rahat yuvada oturan kuş, ama düşünebileceğin en tatlı, en yumuşak kuş, «Düşün,» diye öterdi, «Sonuna kadar düşün!» Ben de düşünürdüm Kendimi hiç zorlamadan. Buzulda kayan bir étude gibi...»

Yumurtaları iştahla yerken yüzümü garip bir gülücük kapladı.

«Ne oldu?» diye sordu. «Gene ne var, benim sevgili çılgınım?»

«Atlar. Atları düşünüyorum. Önce Rusya'ya gitseydik keşke. Gogol'u ve troykasını anımsıyor musun? Rusya motorize olsa idi o zamanlar, Gogol atlardan sözettiği o pasajı yazamazdı. At rüzgâr gibi uçar. Tabii iyi cins bir at. Bu ateşli hayvanları kullanmasaydı Homer, Tanrıları oraya buraya nasıl taşırdı? Düşünebiliyor musun, birbiriyle kavga edip duran tanrıların bir Rols - Royce'un içinde manevra yapmalarını? Bu beni yine Scriabin'e getiriyor... çabuk vecde gelmek için... Plâğı bulamadın değilmi?... Kosmik parçalardan yararlanman gerek. Kollar, bacaklar, pençeler, diş kökleri ve iliklerden başka, gelgit olayını, güneşin konjonksiyonlarını, ayı ve gezegenleri ve deliliğin saçmalıklarını ekinoksa doğru atman gerekir. Ebemkuşaklarından, kuyruklu yıldızlardan ve kuzey ışıklarından başka, güneş ve ay tutulmasına, güneş lekelerine, bedendeki lekeler, mucizelere sahibolman gerekir. Her türlü şeye, aptallara, büyücülere, cadılara, cüzzamlılara, Jack the Rippers'a, zampara papazlara, yorgun hükümdarlara, aziz azizlere... sahibolman gerekir... Fakat asla arabalara, buzdolaplarına, çamaşır makinelerine, tanklara, telgraf direklerine değil.»

Ne kadar güzel bir bahar sabahı. Shelley'e anlattım mı? Onun beğenileri için yahut Keats için, Wordsworth için çok fazla. Bir Jacob Boehme sabahı, başka hiç bir şey değil. Sinekler, sivrisinekler henüz piyasaya çıkmamış, karafatma bile yok ortada. Fevkalâde. — Bir de şu Scriabin'in plâğını bulsaydı!

Jean d'Arc böyle bir sabah Chinon'dan geçerek krala gitmiş olmalı. O zaman yazık ki Rabelais daha doğmamıştı. Dünyada olsa idi, pencerenin yanındaki beşiğinin içinden ona el sallardı.

Evet, Mac Gregor çıkıp gelse ona bile iyi davranır, oturtur, Masaccio'dan yahut Vita Nuova'dan söz ederdim. Hattâ Shakespear'den de okurdum böyle yaseminler kokan bir sabah. Fakat oyunlarını değil de Sonnet'lerini okurdum.

Bunu bir tâtîl diye adlandırıyor. Bu söz beni hayli rahatsız ediyor. Coitus Interruptus dese daha iyi olurdu.

— Kızın Viyana ve Romanya'daki akrabalarının adresini almayı unutmuyayım —

Beni içerlerde zincirlerle tutan artık hiç bir şey kalmamıştı. Roman bitmiş, para bankaya yatmış, bavullar hazırlanmış, pa saport işlemleri tamamlanmıştı. Merhamet Meleği türbeyi koruyor ve Gogol'un ağırları hâlâ rüzgârla yarışiyordu.

Işımağa devam et, ey iyi yürekli ışık!

«Duş almayacak mısınız?» diye sordu, kapıya seğırttiğimde.

«Belki alırım,» dedim. «Ben dönene kadar yumurtaları pişirme.»

İçten gelen bir dürtüyle Reb'e hoşçakal demeye karar verdim. İğrenç dükkânına ayağımı basışımı, belki de son kez olacaktı. — öyle de oldu — köşedeki kulübeden bir gazete aldım ve tenke kutuya elli sent bıraktım. Borough Hall'deki kör gazeteçiye attığım kazıkların günahını çıkartıyordum böylece. Parayı başka bir adama vermiş olmam bir şey değıştirmiyor, yine de rahatlıyordum.

Reb, dükkânın arka yanını süpürüyordu, içeri girdiğimde. «Bak, hele, kim gelmiş!» diye haykırdı.

«Ne güzel bir sabah, değıl mi? Her şeyi bir kenara bırakıp kaçasın gelmiyor mu?»

«Dilinin altında yine ne var?» dedi, süpürgeyi bir yana bırakarak.

«Hiçbirşey demek istemiyorum, Reb. Sâdece sana merhaba demek istemiştım.»

«Niçin bir gezinti yapmıyorsun?»

«Eğer beş, altı atlı arabam olsa idi yapardım yahut da bir çift süratli atım. Hayır, bugün olmaz. Yürünecek bir gün bugün, ata binilecek değıl.» Dedim ve kapıya seğırttim. «Bak göreceksin bu bacaklar beni ne kadar uzaklara götürecektir? Doksan yahut yüz yapmak gerekli değıl ille de.»

«Bakıyorum havan iyi bugün,» dedi. «Pek yakında Paris sokaklarında yürürken bulacaksın kendini.»

«Paris, Viyana, Prag, Budapeşte... belki Varşova, Moskova, Odessa. Kimbilir?»

«Miller, sana gıpta ediyorum.»

Kısa sessizlik.

«Diyeceğim şu, niçin oraya gitmişken Maxim Gorky'ide ziyaret etmiyorsun?»

«Gorky hayatta mı ki?»

«Elbette. Sonra başka biri daha var görmeni istediğim. Ama bak o ölmüş olabilir.»

«Kim bu?»

«Henri Barbusse».

«Çok isterdim, Reb, ama, bilirsin ben çekingenimdir. Üstelik onları rahatsız ediş nedeni olarak ne söyleyeceğim?»

«Rahatsız etmek mi dedin?» Diye bağırdı. «Ne demek, seni tanımakla mutlu olurlar.»

«Reb, sen beni çok yüksek bir adam olarak görüyorsun galiba,»

«Saçmalama. Seni kollarını açarak karşılarlar.»

«Peki, dediğin gibi olsun. Ölmüşlere son saygılarımı sunarak gidiyorum artık. Elveda».

Birkaç ev ilerdeki bir radyo sonuna dek açılmış ticarî bir ilânı haykırıyordu. «Son Akşam Yemeği» masa örtüleri, çifti; yalnız on dolar.

Yolum Myrtle Avenue'den geçiyordu. Kasvetli, yorgun Myrtle Avenue pas renginde bir çizgi hâlinde uzayıp gidiyordu. Artık özgür olduğum için, cadde bana başka türlü göründü. Çünkü artık bir turistim. Saatlerim sayılı, bakışlarım meraklı. Canımın sıkıntısının bütün ağırlığıyla yıldız tahtasına liste yazan kara sevdalı gitmişti. O'mara ile birlikte bir seferinde çorba içtiğimiz yerin önünde durdum biraz, camdan içerisini görebilmek için. Gene aynı pastalar vardı vitrinde, yine o kâğıtlarla sarılmışlardı. Tabii bir Alman pastahanesi idi burası. — Melia Teyze Bremen ve Hamburg'da gittiği konditorei'lardan sevgiyle sözedirdi. Sevgiyle, diyorum, çünkü hamur işleriyle diğer iyi kalbli şeyler arasında ufak bir fark gözetirdi. — Yok, o kadar da korkunç bir

caddede değildi burası. Eğer Pluton gezegeninden gelmiyorsanız.

Yürürken Buddenbrooks ailesi ve sonra Tonio Kruger takıldı aklıma. Hey gidi Thomas Mann. Büyük bir zenaatçıydım sen. — Bir tane Streuselkuchen alsaydım keşke — Evet, pastahanenin arka tarafında oturmuş romanlarını yazarken gözümde canlandırabiliyordum. Myrtle Avenue’de ne işi vardı? Gorky’i çağır bari, sırası gelmişken. Bulgar Kralından randevu almaktan çok daha kolay. Eğer telefon edilecek olsaydı seçeceğim insan Elie Faure olurdu. Elini öpmek isteseydim, nasıl karşılardı acaba? Gürültüyle bir tramvay geçti. Vatmanın bıyığı olduğunu gördüm tramvayın tüm hızına karşın. Presto! Birden Knut Hamsun çağırışım yaptı aklımda. Tanrının terkettiği bir diyarda vatmanlık yaparken, sonunda Nobel Armağanını kazanan romancı, Neresiydi orası — Şikago? Evet, Şikago. Sonra Norveç’e dönüş ve «Açlık» adlı yapıtını yazış. Yoksa önce Açlık sonra vatmanlık mı idi?

Yaya kaldırımında bir bank gözüme çarptı. — En olmiyacak şey. — Gabriel adlı melek gibi ben de kıymı alçaltarak oturdum, off! Amma da yürümüşüm. Arkama yaslandım ve ağzımı güneş ışınlarını kana kana içmek için kocaman açtım. «Nasıl-sın?» dedim, Amerika’yı kastederek. Garip bir ülke, değil mi. Kuşları görüyor musun! Hayli besili görünüyorlar, değil mi?

Gözlerimi kapadım, horlamak için değil de, Orta Çağdan kalma eski evi gözlerimde canlandırabilmek için. Ne kadar çekici, ne kadar hoş idi, bu unutulmuş köy! İçinden yılan gibi akan kanallarıyla duvarlı caddelerle dolu bir lâbirent, heykeller —yanız müzisyenlerin—, çeşmeler, alanlar ve üçgenler, her küçük sokak, tek bir merkeze çıkıyordu. Burada uzun zarif kuleleriyle o şâhâser kilise duruyordu. Herşey salyangoz hızıyla yürüyordu. Kuğular çarşaf gibi gölde yüzüyorlardı, güvercinler çan kulesinde ötüşüyorlar, çizgili tenteler rengârenk mozaikli teraslara gölge veriyorlardı. Tümünden huzur verici, sâkin ve düşsel bir yer!

Gözlerimi uğuşturdum. Nereden bulup çıkarmıştım şimdi bunu? Buxlehide mu idi bu yoksa? (Dedemin söylediği biçimde kullandığım zaman bu kelimeyi bir yeri kastederim, kişiyi değil).

«Fazla okumasına izin verme, gözleri bozulur.»

Çalıştığı bankın kıyısına oturmuş, bacak bacak üstüne atmış, İsac Walker'ın ince centilmenlerden kurulu hayvanat bahçesine ceketler dikiyordu. Hans Chistian Andersen'den masallar okuyordum ona yüksek sesle.

«Şimdi kitabı bir kenara koy,» dedi yumuşak bir sesle. «Git oyna.»

Arka bahçeye gittim, yapacak ilginç bir şey bulamayınca da, bahçemizi yandaki et kurutma evinden ayıran tahta çite giderek aralıklarından bakmağa başladım. Sıra, sıra, simsiyah olmuş balıklar vardı. Yoğun ve boğucu kokuları her yeri kaplıyordu. Solungaçlarından asılıydı hepsi, karanlıkta gözleri ıslak mücevherler gibi parlıyordu.

Dedemin yanına döndüm, ona cesetlerin neden hep sert olduğunu sordum. Dedi ki: «Çünkü artık içlerinde sevinç diye bir şey kalmamıştı da ondan.»

«Almanya'yı niçin bıraktın?»

«Çünkü asker olmak istemiyordum.»

«Ama ben isterim,» dedim.

«Görürsün,» dedi «kurşunlar vızır vızır başının üstünden geçerken asker olmayı.»

Dikiş dikerken her zaman söylediği bir melodi vardı. Gene onu söylüyordu. «Kışt, uç beni rahatsız etme!»

«Büyüyünce ne olacaksın, baban gibi terzi mi?»

«Denizci olmak istiyorum,» diye cevap verdim, «derhal Dünyaya görmek istiyorum.»

«Öyleyse o kadar çok okuma. Denizci olacaksan keskin gözlerin olmalı.»

«Olur Grosspapa !» (ona böyle derdik.)

«Hoşçakal, Grosspapa!»

Kapıya yürürken bana bakışını hâlâ hatırlarım. Garip bir bakıştı. Ne düşünüyordu acaba? Hiç bir zaman denizci olamayacağımı mı?

Geçmişe ilişkin anılar, elini açarak bana doğru gelen, pis kılıksız bir dilencinin yüzünden kesildi gitti. Ona on sent verebilir miydim? öğrenmek istiyordu.

«Tabii,» dedim. «Daha fazla verebilirim. Eğer ihtiyacın varsa.»

Yanıma oturdu. Bitkinlikten tir tir titriyordu. Bir sigara ikram ettim ve yaktım. «Bir dolar versem, on sentten daha iyi değilmi?» dedim ürkmek üzere olan bir at gibi, tekin olmayan bir bakışla baktı. «Niçin?» Dedi. «Karşılığında ne istiyorsunuz?»

Kendime de bir sigara yaktım, ayaklarımı boylu boyunca uzattım, ve bir konşimentoyu deşifre edercesine, cevap verdim «İnsan yemek ve kanıncaya dek içmek, dilediği gibi gezmek için yabancı diyarlara seyahat etmek üzereyken, bir dolar az veya bir dolar fazla, ne fark eder? Anladığım kadarıyla bir tek çavdar rakısı daha içmek istiyorsun. Bana gelince ben Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça ve belki biraz da Arapça konuşabilmek ve şu anda yola çıkmak isterim. Ama bu senin için önemli birşey değil. Bak, sana bir dolar, iki dolar, beş dolar teklif edebildim. En çok - Azrail arkamdan gelmiyorsa. Ne dersin? Herhangi bir ilâhi okumak zorunda da değilsin.»

«Bayım», dedi «bütün ihtiyacım olan yalnız bir çeyrek... 25 sent. O kadarı yeter ve size teşekkür ederim.»

Ayağa kalkar gibi yaparak, avucunu uzattı.

«Acele etme» diye yalvardım. «Bir çeyrek diyorsun. Bir çeyrek ne işe yarar ki? Ne alabilirsin bununla? Neden işleri yarıda bırakıyorsun? Amerikalı gibi davranmıyorsun. Kendine bir şişe içki almak istemez misin? Bir de saç — sakal traşı? Rolls Royce hariç herşey. Dedim sana, en çok beş dolar. Sen yalnız iste.»

«Allahaşkına bayım, o kadarına ihtiyacım yok».

«Var tabii, nasıl bu şekilde konuşabilirsin? Bir sürü şeye ihtiyacın var - yemek, uyku, sabun ve sı, daha çok içki...»

«Yirmibeş sent, bütün istediğim bu bayım.»

Cebimden bir yirmibeş sentlik buldum ve avucuna yerleştirdim. «Peki,» dedim «öyle istiyorsan.»

Titriyordu, para elinden düşüp hendeğe yuvarlandı. Almak için hendeğe eğilirken kaldırdım.

«Bırak kalsın,» dedim. «Bir başkası gelip onu bulabilir, şaus işaretidir bilirsin. Al, bir tane daha. Bunu sıkı tut ha!»

Gözleri hendekte kalan parada, kalktı.

«Onu da alamaz mıyım, bayım?»

«Tabii alabilirsin. Ama o zaman ötekisi ne yapacak?»

«Ötekisi kim?»

«O parayı bulacak herhangi biri.»

Kolundan tuttum, «Dur bir dakika, daha iyi bir fikrim var. O çeyreği olduğu yerde bırakalım ve sana doğru dürüst bir para vereyim. Bütün bir dolar. Kabul etmez misin, yoksa?» Cebimden bir tomar çıkarıp içinden bir dolar ayırdım, avucuna parayı sıkıştırtırken, «Bununla daha fazla zehir almadan,» dedim. «beni dinle. Bayağı iyi bir fikrim var. Bak, yarın olmuş ve sen tam bu noktadan kimin on sent vereceğini düşünerek geçiyorsun. Tabii ben burada olmayacağım. İle de France'da olacağım. Neyse, boğazın kurumuş falan olacak ve bir bakacaksın benim gibi işi olmayan, iyi giyimli herifin biri gelecek -ve tam buraya çökecek. Eee, sen ne yapacaksın? Her zamanki gibi yanına gideceksin — «On sentiniz var mı bayım?» Diye soracaksın ve o başını sallayacak. Hayır! İşte o sırada, herifi şaşırtacaksın İyi bir fikrim var demekle bunu kasetmişim. Kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırıp kaçmayacaksın. Dik duracak ve gülümseyeceksin... Kibarca. Sonra, «bayım, şaka yapıyordum. Benim on sente ihtiyacım yok. Alın size bir dolar, Tanrı yardımcınız olsun, «diyeceksin. Gördün mü? Ne enfes olurdu değil mi?»

Panik içinde elimdeki parayı kaptı ve kolundan kurtulmak için çırpındı.

«Bayım,» dedi, geri geri giderek, «siz delisiniz. Düpedüz delisiniz.»

Gerisin geri dönerek koşmağa başladı. Sonra durdu. Çevresine baktı. Bana yumruğunu sallayarak ve yüzünü ekşiterek, ciğerlerinin tüm gücüyle bağırdı, «Deli kulampara! Pis yarak düşkünü! Sidiğimi üstüne edeyim, budala.» Parayı havada salladı, suratıyla bir takım mimikler yaptı, dilini çıkarttı sonra dört nala kaçtı.

«Al işte» dedim kendi kendime. «Bir şakayı kaldıramadı. Ona altı tane yirmibeşlik teklif edip, «toprak bir borudaki pis kokuyu taklit etmeğe çalış» deseydim, herhalde bana minnettar kalırdı.» Yerde ızgaralıkta duran parayı eğilerek aldım. «Şimdi çok şaşırarak işte, diye mırıldandım, parayı bankın üstüne yerleştirirken.

Gazetemi açtım, tiyatro sayfasını buldum ve hangi tiyatroalarda hangi oyunların oynandığını araştırdım. Palace'da aman aman bir şey yoktu. Ya sinemalar? Eski hamam, eski tas. Komedi tiyatrosu? Onarım nedeniyle kapalı.

Ne kent, ne kent! Müze ve sanat galerileri de vardı tabii. Ve de akvaryum. Bir serseri olsa idim ve şu anda biri yanlışlıkla bin dolar verse idi, hiç bir şey yapamazdım.

O kadar da güzel bir gün ki. Güneş binlerce güve gibi sanki beni içime doğru beni yiyordu. Paranın geçmediği bir dünyada, bir milyoner.

Kendimi hoş bir düşünceye vermeğe çalıştım; Amerika'yı sadece işittiğim bir diyar olarak düşünmeğe denedim.

«Açıl, ulu Tanrının ve Continental Kongrenin adına açıl!»

Ve açıldı, gizli bir mahzen kapısı gibi. İşte Amerika orada idi: Tanrıların bahçesi, Arizona'daki Grand Canyon, Great Smokies, Painted Desert. Mesa Verde, Mojave Çölü, Klondike, Great Divide, uzaktaki Wabash, Büyüz Tuz Gölü, Monogahelâ, Ozark'lar, Mother Lode Country, Blue Grass of Kentucky, Bad Lands of Dakota, Sing Sing, Walla Walla, Ponce de Leon, Oraibi, Jesse James, Alamo, Everglades, Okifinokee, Pony Express, Gettysburg, Shasta dağı, Tehachipis, Ticonderoga Kalesi.

Birkaç gün sonra SS Buford'un... İlle de France demek istiyorum (unutmamalıyım ki sürgüne değil, tâtile gidiyorum) kü-

peştesindeydim. Bir an için kendimi, o çok sevilen, sürgün diyarına yaklaşıırken, «beni acılar içinde kıvrandırmış olan o ülkeyi (Amerika) özliyorum. Orada neşeyi ve aşkı da tatmıştım çünkü..» diyen Emma Goldman sandım. O da diğer birçokları gibi özgürlüğü aramağa gelmişti. Bu canım özgürlük diyarı herkesin yararlanması için açılmamış mı idi? (tabii kızılderililer, kara derililer ve Asyalı Sarıların dışında) Dedelerim ve ninelerim de bu ruhla gelmişlerdi. Vatana uzun bir yolculuk. Tayfalar. Dizanteri, beri beri, bit, kuduz, sarılık, sıtmaya okyanusun tüm diğer rengârenk yaratıkları ile birlikte su üstünde doksan - yüz gün. Burada, Amerika'da, hayatı güzel bulmuştu atalarım; bedenleriyle ruhlarını bir arada tutabilmek için gösterdikleri çaba ve bunun sonucunda bitip tükenmelerine karşın (yine de mezarları bozulmamış). Ethan Allen'in Tikonderoga'yı Tanrı ve Kongre adına açılmasına zorladığından bir kaç onyıl sonra gelmişlerdi. Kesin olmak gerekirse Abraham Lincoln'in suikaste kurban gidişine şahit olabilmek için tam zamanında gelmişlerdi. Diğer suikastler bunu izleyecekti ama daha da ünlü kimselere. Ve biz hayatta kalabildik.

Gemi hareket etmek üzere - veda etme vakti. Bana bu kadar çektiren bu ülkeyi ben de özliyecek miyim. Gene de bir zamanlar bana çok şey ifade edenlere veda etmek istiyorum. Neler diyorum ben? HALA BİR ŞEYLER İFADE EDEN! Gelin lütfen ve ellerinizi sıkmamıza izin verin. Gelin dostlar, son bir vedâ!

Sıranın önünde ilk olarak William F.C. Ody. geliyor. Sevgili Buffalo Bill senin için ne rezil bir son ayrılık. Elveda Cody ve Tanrı yardımcın olsun! A bu da Jesse James'mi! Elvedâ Jesse James, sen şahaneydin.

Elvada Tuscararaban, Nevajolar ve Apaçiler! Elvada kahraman, barış sever Hopiler, ve bu hemen göze çarpan siyah derili sivri sakallı kişi kava halkın ruhu W. E. Burhardt Dubois olabilir mi? Elvedâ sevgili şerefli bayım sen ne asil bir şampiyondun. Ve sen Al Jennings, Ohio hapishanesinin eski sakini, selamlar! Elveda, John Brown, yüksek cesaretinden ötürü Tanrı seni korusun! Elvada Sevgili Walt! Bütün ülkede bir daha senin gibi bir şarkıcı olmayacak. Elveda, Martin Eden, Elveda Uncab, Elveda, David Copperfield! Elveda, John Barleycorn, Jack'e de selâm söyle! Elveda sevgili Jim Londos, küçük sadık herkül! elve-

da Oscar Hammarstein, Elvedâ Gatti—Cassaza! Sana da Rudolf Frim! Xerxes cemiyetinin üyeleri elvedâ! Fratres Semper! Elvedâ, Elsie Janis! Elveda John L ve Centilmen Jim. Elveda, ihtiyar Kentucky! Elveda ihtiyar Shamrock! Elveda Montezuma, ihtiyar yeni dünyanın son büyük hükümdarı! Elveda Şarlok Holmes Elveda, Hondini! Elveda gelişmenin sabatörleri! Elveda Mr. Sacco, elveda Mr. Vanzetti, günahlarımızı affedin! Elveda Minehaha, elveda. Hiawatha, elveda sevgili Pocahontar, elveda Wells Fargo ve bütün onun gibilere elvedâ, elvedâ, Walden Pond, elvedâ çevokiler ve seminollar, elveda Missisipi'nin gemileri, elveda Toma Shevsky, elvedâ, P.T. Barnun, elvedâ Herald Square, elvedâ gençlik pınarı, elvedâ Daniel Boone, elvedâ büyükbaba elvedâ erken hüznlerin sokağı, ve sizi bir daha gözüm görmesin, elveda, herkese elvada, zambaklara iyi bakın.

BİTTİ

neksus

henry miller

"NEKSUS, Miller'in kendi hayatı üzerine yazdığı muhteşem üçlünün son romanıdır. Daha önce serinin ilk romanı SEKSUS ve ikinci romanı PLEKSUS'u erişilmez güzellik te çevirilerle sunmuş olan BABİL YAYINEVİ şimdi de NEKSUS'la üçlüsü tamamlıyor. "

"SEKSUS'u dilimize büyük bir başarıyla çeviren Zehra Enger'i kutlamak gerekir. .BA-BİL YAYINEVİ'nin girişimini yürekten alkışladığımı belirtmeliyim. .PLEKSUS'un da dilimize çevrilmesini ummak hakkımızdır. "

CUMHURİYET

"Kitaptaki cinsiyet sahneleri, ne başkalarının, ne de yazarın diğer kitaplarında görül - mekdik ölçüde başkaldırıcı bir enerji ve gü - ce sahip. "

TİMES LITERARY SUPPLEMENT

"Pırıl pırıl, şaşırtıcı, derin. .Sadece gerçek bir sanatçının zihin ve düşgücünün yaratabi - leceği çarpıcı bir ihtisama sahip. "

DAILY TELEGRAPH

"Tatlı, edepsiz bir neşe "

SUNDAY TELEGRAPH

"Yaşayan yazarlar arasında, sevindirici, öf - kelendirici, büyüleyici, korkutucu ve sonuna kadar bendedici güce sahip tek insan "

OXFORD MAIL

20 LİRA